

Nijat Özön

1895-1966

Türk Sineması Kronolojisi

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI : 61
SİNEMA DİZİSİ : 9

Birinci Basım
Şubat 1968

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi No. 8
Yenişehir, Ankara
Telf. : 17 74 03 - 17 89 30

Nijat Özön

Türk Sineması Kronolojisi
(1895 - 1966)

Bilgi Yayınevi

Kapak Düzeni: Ozan SAĞDIÇ

YAZARIN ÖBÜR SİNEMA KİTAPLARI

SİNEMA SANATI (Ankara, "Sinema Yayınları", 1956)

ANSİKLOPEDİK SİNEMA SÖZLÜĞÜ (İstanbul, Arkın Kitabevi, 1958)

TÜRK SİNEMASI TARİHİ. DÜNDEN BUGÜNE, 1896-1960 (İstanbul, Artist Yayınları, 1962)

SİNEMA TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ (Ankara, Türk Dil Kurumu, 1963)

SİNEMA EL KİTABI (İstanbul, Elif Kitabevi, 1964)

YURTTAŞ KANE (Orson Welles'ten çeviri. Ankara, Bilgi Yayınevi, 1965)

SİNEMANIN TEMEL İLKELERİ (Pudovkin'den çeviri. Ankara, Bilgi Yayınevi, 1966)

ÇAĞDAŞ SİNEMANIN SORUNLARI (André Bazin'den çeviri. Ankara, Bilgi Yayınevi, 1966)

POTEMKİN ZIRHLISI. HARP ESİRLERİ. CEHENNEMDEN DÖNÜŞ (Eisenstein, Renoir, Ford'tan çeviri. Ankara, Bilgi Yayınevi, 1967).

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - 1968

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ

Türk Sineması Kronolojisi, önce, yurdumuzda filim yapımının ellinci yıldönümüne raslıyan 1963 yılında yayımlanmak üzere hazırlanmıştı. Nitekim bu yüzden kitabın ilk adı da *Elli Yıllık Türk Sineması* olarak düşünülmüştü. Ancak çeşitli nedenler kitabın yayımlanmasını geciktirdi. Bu gecikme, kitabı yeni baştan elden geçirip daha geliştirmek olanağını sağladığı gibi, bunu zorunlu da kıldı. Çünkü kitap ilk hazırlandığında 1914'ten 1963 sonuna kadarki yılları kapsamaktaydı. Oysa beş yıllık bir gecikmeyle kitabı yayımlarken, sinemamızın hiç olmazsa nicelik ve olaylar yönünden çok zengin olan son yıllarını bir yana bırakamazdık. Bundan dolayı kronolojimizi 1966 yılının sonuna kadar uzattık. Filim yapımına başlandığı 1914 yılından önce sinemanın yurdumuza girişini de ana çizgileriyle bu kronolojiye katmanın yararlı olacağını düşündük. Böylece, başlangıçta *Elli Yıllık Türk Sineması* olarak tasarlanan kitap, 1895'ten 1966 sonuna kadar uzanan bir *Türk Sineması Kronolojisi* kılığına girdi.

Öte yandan, başlangıçta yalnız bir kronoloji olarak tasarlandığı, şimdi de ağırlık noktası yine bu olarak kaldığı halde, aynı gecikmeden yararlanarak kitabı daha kullanışlı ve geniş bir biçimde vermek için bazı eklemeler yaptık. Kronoloji bölümüne yabancı sinemalar, iç ve dış olaylarla ilgili açıklamalar bundan dolayı kondu. Her ne kadar sinemamız çok kez ne yabancı sinemalarla ne de iç ve dış olaylarla pek içli dışlı olmamışsa da,

okuyucuların sinemamızın yabancı sinemalar, iç ve dış olaylarla ilgi ya da ilgisizliğini izlemesinin yararlı olacağını düşündük.

Kronolojiyi iki yardımcı bölümle destekledik. Bunlardan biri, sinemamızın başlangıcından günümüze kadarki serüvenini topluca veren ilk bölümdür*. Son bölüm olarak da, sinemamızı şu ya da bu yönden etkilemiş olan otuz yönetmenin "bio-filmografi" lerini ekledik.

Sinemamızla yakından uzaktan ilgilenen ya da ilgilenmek istiyenler için her şeyden önce pratik bir kılavuz olarak hazırlanmış bulunan bu kitabın böylelikle daha kullanışlı bir kılığa girdiğini sanıyoruz. Okuyucu *Türk Sineması Kronolojisi*'nde sinemanın yurdumuzdaki serüvenini 1895'ten bu yana yıl yıl, adım adım izliyebileceği gibi, bu gelişmenin toplu bir tablosunu da görebilecek, ayrıca bu sinemanın başlıca kişilerini ve yapıtlarını tanıyacaktır.

Kitabın yayımındaki gecikmenin sağladığı ikinci gözden geçirişe rağmen bu kılavuzun eksiksiz ve yanlışsız olduğunu iddia edecek değiliz. Bu çeşit kitaplar hiç bir vakit, hele ilk basımlarında, eksik ve yanlıştan kurtulamaz. Ancak zaman, kaynakların çoğalması, okuyucuların ve ilgililerin uyarması bunların her seferinde biraz daha azalmasını sağlar. *Türk Sineması Kronolojisi* için yapılacak uyarmaları şimdiden teşekkürle karşılarız.

Ankara, Ağustos 1967

N. Ö.

* Sinemamızın daha geniş bir tarihi için *Türk Sineması Tarihi. Dünden bugüne 1896 - 1960* (İstanbul, Artist Yayınları, 1962) adlı kitabımıza bakınız.

1

TÜRK SİNEMASINA TOPLU BİR BAKIŞ

1.

"...Karşımızda bir, bir buçuk kare metrelik bir beyazperde duruyordu. Biz de buna, bir mana veremeden bakıyorduk. Yan duvarlardaki ilânlardan bir şey anlıyamıyorduk: Canlı fotoğraf... Asrın harikası... Andlozya'da boğa güreşi... Şimendüferle seyahat... Bu ibareler içimizdeki merakı körüklemekten başka bir işe yaramıyordu.

"Derken ortalık birdenbire karardı. Zifiri karanlık içinde kaldık; korktuk. Elim gayrı ihtiyarî ağabeyimin elini aradı; buldum ve bir tehlike karşısında imişim gibi sımsıkı kavradım.

"Arkamızdaki sıralardan ıslıklar fışkırıyordu. Karanlığın, vaziyet icabı olduğunu kimse takdir edemediğinden, pencerelere örtülen siyah perdelere itiraz ediyorlardı.

"O vakitler İstanbul'da elektrik yoktu. Abdülhamit'in vehmi elektriğin memlekete girmesine engel olmuştu. Sinematograf makinesini işletmek ve şeridi aydınlatmak için kullanılan petrol lambalarından intişar eden gaz kokusu da seyircileri ayrıca taciz etmekte idi.

"Perdenin önüne gelen bir şahıs bu karartının lüzumunu izah etti. Ve hemen onun arkasından gösteri başladı.

"Avrupa'nın bir yerinde bir istasyon. Bacasından fosur fosur kara dumanlar savuran bir lokomotif, peşinde takılı vagonlarla duruyor. Rıhtım üzerinde telâşlı telâşlı insanlar gidip

geliyor. Amma ne gidiş geliş! Hepsini sar'a nöbetine tutulmuş sanırsınız. Hareketler o kadar hızlı, ölçüsüz ve acayip ki...

"Tren kalktı. Bittabi sessiz sedasız. Aman yarabbi! Üstümüze doğru geliyor. Zindan gibi salonun içinde kımıldamalar oldu. Trenin perdeden fırlayıp seyircileri çiğnemesinden korkanlar ihtiyaten yerlerini terkettiler galiba. Hani ya ben de korkmadım değil; lâkin merak galip gelip beni iskemleye mıhladı. Bereket versin ki tren çabuk geçti... gitti.

"İki dakika kadar ara verdiler. Bu sefer bir boğa güreşi seyrediyoruz. Azılı hayvanlar perdede üstümüze doğru seğirttikçe yüreğimiz ağzımıza geliyor. Bu filim daha yaman, onu önceden göstermiş olsalardı, salonda kimsecikler kalmazdı. Tren bizi sinematografa alıştırmış oldu..."

Ercüment Ekrem Talu, sinemanın yurdumuza ilk girişini, halka ilk gösterilişini yukarıdaki satırlarla anlatıyor. Ama olayın, biraz daha öncesi var: Lumière Kardeşler'in 28 aralık 1895'teki ilk genel gösterimi üzerine, İstanbul'un tanınmış fotoğrafçılarından Vafiadis bir mektupla kendilerine baş vurmuş, bilgi istemiş, ama bundan bir sonuç çıkmamıştı. 1896 yılının başlarında, Lumière Kardeşler'in dünyanın dört bucağına gönderdikleri alıcı yönetmenlerinden biri olan Alexandre Promio Türkiye'ye gelip bazı sahneler çevirmişti. Hatta Promio, Venedik'teki ilk denemesinden sonra, sinema dilinde önemli bir öğe olan kaydırmayı ikinci olarak Haliç'te bir kayıkta denemişti. Lumière'in öbür alıcı yönetmenlerinden Félix Mesguich, Francis Doublier, Charles Moisson, Perrigot gibi bazıları da Rusya'ya giderken İstanbul'a uğramışlardı.

Sinema, 1896 yılının sonlarına, 1897 yılının başlarına doğru Yıldız Sarayı'nın gedikli hokkabazlarından Bertrand eliyle Saray'a sokuldu. Bunu, halka yapılan ilk genel gösteri olan, Talu'nun yukarıda anlattığı olay izledi. Saray'daki sinema gösterileriyle aynı zamana raslıyan bu olayın kahramanı Rumen uyruklu bir Polonya Musevîsi olan Sigmund Weinberg'ti. Türkiye'de "Pathé Frères" (Pathé Kardeşler)in temsilcisi olan Weinberg, Pathé'nin "phonographe" (gramafon) unu ve daha başka yapımlarını satıyordu. Pathé'nin filimlerini ise ilk kez, Galatasaray'daki tramvay yolu dönemecinde bulunan, o zamanın en ünlü birahanesi "Sponeck"te gösterdi. Talu'nun anlattığı bu gösteriyi, az

sonra, İstanbul'un öbür yakasında, Şehzadebaşı'ndaki Fevziye Kıraathanesi'ndeki gösteri izledi. Sinema yurdumuza girmişti.

Bununla birlikte 1908 yılına gelinceye kadar sinema yurdumuzda gezginci olmaktan kurtulamadı. Bunun başlıca nedenlerinden biri, sürekli bir suikast korkusu içinde yaşıyan İkinci Abdülhamit'in kuruntusuydu. Bu kuruntu öylesine aşırıydı ki, Abdülhamit bütün saltanatı boyunca elektriğin İstanbul'a girmesine izin vermemişti. Bundan dolayı ilk yerleşik sinema yine Weinberg'in eliyle İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra, 1908 yılında açıldı. O tarihten sonra yerleşik sinema çok ağır, ama düzenli bir gelişme gösterdi.

2.

Yurdumuzda ilk filmin çevrilişi ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun İlk Dünya Savaşı'na girmesinden sonra başladı. İlk filim de Almanya'nın yanı başında Rusya'ya resmen savaş açılmasından üç gün sonra çevrildi. Savaşın ilk günlerindeki coşkun hava içinde bir topluluk, İstanbul'un yakınındaki Ayastefanos (Yeşilköy)e giderek buradaki bir Rus anıtını yıktı. Bu anıt, 1876–1877 savaşında Rusların buraya kadar ilerleyişlerini anmak için dikilmişti. Anıt yıkılırken, yedeksubaylığını yapmakta olan Fuat Uzkınay da bunu alıcısıyla çevirdi. Böylelikle 14 kasım 1914'te *Ayastefanos'taki Rus âbidesinin yıkılışı* adında 150 metrelik ilk Türk filmi meydana getirilmiş oldu.

Savaş koşulları sürüp gitmeseydi, bu ilk denemenin arkası uzun bir süre gelmiyecekti. Fakat "Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı" olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun alınyazısını çizen Enver Paşa'nın 1915'te Almanya'ya yaptığı bir gezi, yurdumuzda sinema yapımının sürekliliğini sağladı. Enver Paşa Berlin'deyken Alman ordu sinemasının çeşitli savaş cephelerinde çevirdiği filimleri seyretmiş, sinemanın halk kütleleri, hele okuma yazma bilmiyen halk kütleleri üzerindeki etkisini sezinlemişti. İstanbul'a döndüğünde Osmanlı ordusunda da bir sinema kolu kurulmasını emretti. Böylelikle başında Weinberg'in bulunduğu, Uzkınay'ın yardımcı olarak atandığı, yedeksubaylığını yapmakta olan bazı sinema salonu sahiplerinin de alıcı yönetmeni olarak katıldıkları bir "Merkez Ordu Sinema Dairesi" kuruldu. Bu merkez, Alman ve Avusturya'lı alıcı yönetmenlerin

de işbirliğiyle savaşla ilgili belge-filimleri ve haber filimleri çevirmeye başladı. Ertesi yıl (1916) Weinberg öykülü filimlere de el atmak istedi ve kendisinin birkaç yıl önce sahneye koyduğu bir oyunu, *Himmet Ağa'nın izdivacı*'nı çevirmeye başladı. Fakat az sonra oyuncular silâh altına alınınca filim yarıda kaldı ve ancak savaştan sonra Uzkınay tarafından tamamlandı.

1916'da "Müdafaa-i Milliye Cemiyeti" adında yarı askerî bir kuruluş, gelir kaynaklarını artırmak amacıyla, filim yapımına da başladı. Böylelikle, sonradan Türkiye'nin tanınmış gazete sahiplerinden biri olan yirmi yaşlarındaki Sedat Simavî'nin yönetmenliğinde ilk öykülü filimlerimiz olan *Pençe* (1917) ile *Casus* (1917) meydana getirildi. Bunlardan ilki bir oyundan uyarlanmıştı, öbürü bir savaş ve casusluk filmiydi.

1918'de Osmanlı İmparatorluğu savaştan yenik çıkınca, gerek "Merkez Ordu Sinema Dairesi"nin gerekse "Müdafaa-i Milliye Cemiyeti"nin sinema araçları, işgal kuvvetlerince el konulmaması için, "Malulîn-i Guzat-i Askerîye Muavenet Heyeti"ne (bugünkü "Malûl Gaziler Cemiyeti") aktarıldı. Böylelikle ister istemez filim yapımına geçen bu dernek öykülü üç filim çevirtti. Bunlardan, tanınmış bir tiyatro oyuncusu ve yönetmeni olan Ahmet Fehim Efendi'nin çevirdiği ilk ikisi *Mürebbiye* (1919) ile *Binnaz*'dı (1919). *Mürebbiye*, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanından aktarılmıştı; ancak Ahmet Fehim, roman kadar bu romandan yapılmış oyundan da yararlanmıştı; zaten *Mürebbiye*, Ahmet Fehim'in daha önce sahneye koyduğu, oynadığı bir yapıttı. Filimdeki rollerden birini de gene kendi canlandırıyordu. *Binnaz*, Victor Hugo'nun "Marion Delorme"unun Yusuf Ziya Ortaç eliyle çok serbest biçimde Lâle Devri'ne aktarılmışı olan manzum bir oyundan alınmaydı. Üçüncü filim, yine bir tiyatrocu olan Şadi Karagözoğlu'nun sahnede büyük bir başarıyla canlandırdığı "Bican Efendi" tipine dayanarak hazırladığı *Bican Efendi Vekilharç* (1921) adlı orta uzunluktaki güldürüydü. Karagözoğlu o vakitler yurdumuzda ilk kısa filimleriyle büyük bir ün kazanan "Charlot" (Şarlo) tipine benzeterek yarattığı "Bican Efendi"nin serüvenlerini ayrıca iki kısa filimde de anlattı.

Dört yıllık Kurtuluş Savaşı sonunda Yunan ordusu bozguna uğrayıp Ege kıyılarına doğru kaçtığı vakit, bu kez T.B.M.M.

ordularına aktarılan sinema araçlarıyla *İstiklâl, İzmir zaferi* (1922) adlı büyük bir belge-filim meydana getirildi. Aynı yıl, yurdumuzun ilk özel yapımevi olan "Kemal Filim" yapımcılığa başlıyor, böylelikle filim yapımımızın ilk dönemi sona eriyordu.

3.

Sekiz yıl süren bu ilk yapım döneminin hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardı. Sinemamızın temellerinin atıldığı bu sekiz yıllık dönemin olumsuz yönünde bazı yanlış adımlar yer almaktaydı. Her şeyden önce yurdumuzda filim yapımı, "cinématographe"tan yirmi yıl sonra başlamıştı ve *Himmet Ağa'nın izdivacı* 1918'de piyasaya sürüldüğünde, 1908 yılının tiyatro filimlerinden ayırt edilmemekteydi. Arada geçen bu yirmi yıl içinde yabancı ülkelerde meydana gelen ilerleme hiç göze alınmaksızın işe başlanmıştı. Kaldı ki, yukarıda da görüldüğü gibi, zaten ilk filmimiz hiç akılda yokken, bir olupbitti sonucu çevrilmişti: Bir savaşa girilmişti, bu giriş gösterişli bir davranışla kutlanacaktı, bu kutlamşın filimle sonsuzlaştırılması en son anda akla gelmişti. O vakte kadar sinemanın yalnız gösterim bölümüyle ilgilenmiş, alıcıyı hiç kullanmamış birine birkaç saat içinde bu iş öğretilmişti. Bundan dolayı sinema yapımı yurdumuzda "sümmettedarik" başladı, öyle de sürdü.

Düzenli olarak filim çeviren ilk kurum, ordunun sinemacılık koluydu, her şeyden önce ordunun ihtiyacını karşılamak üzere meydana getirilmişti. Bunu izliyen iki kurumun ise sinemayla doğrudan doğruya hiç bir ilişkileri yoktu. Yardımsevenlerin kurumuydu bunlar; sinema da bu kurumların gelir sağlayıcı öbür çalışmalarından başka bir şey sayılmıyordu. Üç kurumun da hem araçları hem de personeli ancak çok küçük çapta bir sinema çalışmasına elverişliydi; ancak belgecilik, hatta bunun da haber filmi kolundaki çalışmalarına yatkındı. Nitekim bu yüzden çalışmalarının ağırlık merkezi hep haber filmi oldu. Bu kadar dar olanaklarla konulu filme el atmak, daha başlangıçta başarısızlığı göze almak demekti; oysa bu kurumları yönetenler yalnız öykülü filimlere el atmakla kalmadılar, olanaklarını daha da zorlayarak tarihi konu alan filimler çevirmeye kalkıştılar; dolayısıyla başarısızlıkları daha da göze batıcı oldu. Bu kadar büyük işe girişenlerin gerçekte ilerisi için büyük tasarıları yoktu, ellerin-

deki sinema araç ve gereçlerini çoğaltıp bir sinema endüstrisinin temelini atmayı düşünmüyorlardı. Bundan dolayı da, yurdumuzdaki sinema çalışmaları Almanya'daki ordu sineması örnek alınarak başladığı, bu sinema ise sonraki Alman sinema endüstrisinin temelini meydana getirdiği halde, bizde aynı gelişmeyi göstermedi. Hatta tam tersi oldu: Yapım, ordu sinemasıyla başlamıştı, bu kurumun sinema araçları öbür iki kuruma el değiştirmişti, fakat sekiz yılın sonunda araçlar dönüp dolaşıp yine orduya geçmişti. Böylelikle sekiz yıllık çabanın sonunda yine başlangıç noktasına dönülmüştü.

Sinema acemi ellerde başladı, acemi ellerle sürdürüldü. Sinemacı yetiştirmek diye bir şey düşünülmedi. Bu ilk dönemin beş sinemacısı içinde en iyisi sayılabilecek olan Weinberg bile ancak yapıma geçtikten sonra bu işle ciddî olarak ilgilenmiş, Almanya'ya ancak o vakit gidip incelemelerde bulunmuş, ama zaten yurda yeniden döndüğünde sinemadan uzaklaşmak zorunda kalmıştı. Gerek Weinberg, gerekse Uzkınay, asıl işleri sinemadan başka olan, kendi kendilerini yetiştirmiş kimselerdi. Sedat Simavî sinemaya başladığında yirmi yaşlarında bir heveslіden başka bir şey değildi. Ahmet Fehim, ardında uzun bir profesyonel tiyatroculuk bulunan, ellisinden sonra sinemaya geçen biriydi. Aynı durum, Şadi Karagözoğlu için de geçerliydi. Daha önemlisi, bu sekiz yıllık dönemde çevrilen altı uzun, öykülü filmin beşi doğrudan doğruya sahne oyunlarından aktarılmıştı. Yalnız bu kadar da değil: Bu beş filimden dördü, doğrudan doğruya, yönetmenlerinin daha önce çalıştıkları çeşitli tiyatro topluluklarında sahneye koydukları oyunlardan meydana getirilmişti. Bu filimlerin oyuncu kadroları da olduğu gibi sahneden alınmıştı. Bütün bunlardan dolayı, bu filimlerin hiç biri, bir tiyatro filmi olmaktan öteye geçemedi.

Olumlu yönde sayılabilecekler ise pek azdı: Bu altı filimlik yapım, yeni bir çalışma alanında ilk örnekleri ortaya koydu, başkalarında da bu alanda çalışma isteği uyandırdı. Bu arada bugün bile değer taşıyan birçok belge-filmi meydana getirildi. Üstelik bütün bu ilk adımlar, İlk Dünya Savaşı, işgal yılları ve bir kurtuluş savaşının sürdürüldüğü çok çetin bir dönemde atılmıştı.

4.

Bundan sonraki on yedi yıl içinde Türk sineması bir kişinin tekelinde kaldı; bu durum, ilk adımlarını tiyatrocuların önderliğinde atan sinemamızın, on yedi yıl boyunca tiyatronun etkisini gittikçe daha fazla duymasına yol açtı. Çünkü sinemamızı 1922'den 1939'a kadar tek başına çekip çeviren kimse, yine bu dönem sırasında yurdumuzun tek temelli ve önemli tiyatro topluluğu olan "Dâr-ül-bedayi" (sonra "İstanbul Şehir Tiyatrosu")nun başındaki Muhsin Ertuğrul'du. Böylelikle, yönetmeni, senaryocusu, oyuncu kadrosu, "repertuvar"ıyla bir tiyatronun on yedi yıl bir sinema üzerinde egemenlik kurması ve bu egemenliği aynı tiyatrodan yeni yetişenler eliyle daha sonra da sürdürmesi gibi, sinema tarihinde benzeri görülmemiş bir durum ortaya çıktı. Sinemamızın gelişmesini uzun bir süre engelleyen, bugün bile belini doğrultamamasına yol açan neden budur. Bir bakıma sinemamızdaki bu tiyatro tekelinden doğrudan doğruya Ertuğrul'u sorumlu tutmak haksızlık olur; çünkü yurdumuzdaki koşullar el vermeseydi, böyle bir tekel kurulamazdı. Oysa olaylar şöyle geçti: Bu on yedi yıl içinde yurdumuzda iki ayrı dönemde çalışan iki ayrı yapımevi kuruldu; bu yapımevlerini yönetenler sinema ile tiyatro arasındaki ayrılığı bilmediklerinden, daha önce yabancı ülkelerde sinemada çalışmış, üstelik elinde hazır bir oyuncu kadrosu ile bir repertuvar da bulunan Muhsin Ertuğrul'u bu iş için "biçilmiş kaftan" saydılar.

Muhsin Ertuğrul 1922 yılından başlayıp, sinemayı kesinlikle bıraktığı 1953 yılına kadar, Türkiye'de – çünkü bu arada yurt dışında da filim çevirmiştir – yirmi dokuz filim meydana getirdi. Bir tüm olarak ele alındığında bu filimlerin sinemamız üzerinde ne kadar kötü etki yaptıkları açıkça görülür. Bunun en önemli nedeni, yukarıda da belirtildiği gibi Ertuğrul'un bir tiyatro sanatçısı oluşuydu. Kaldı ki, bu filim yapımının en "hararetli" yıllarında Ertuğrul tiyatroda bile pek parlak bir sanatçı sayılamazdı; tiyatro anlayışı çok kez "boulevard" tiyatrosu, hatta "Grand-Guignol" den öteye geçmiyordu. Oyun anlayışı Alman Okulu'nun etkisindeydi; sinemadaysa özellikle Emil Jannings ya da Werner Krauss'un oyununu örnek alıyordu. Sinema onun için ikinci derecede bir işti. Kaldı ki bu ikinci derecede işinde uyguladığı pek basit bir de formül vardı: Tiyatro

mevsimi kapandığında "Şehir Tiyatrosu"nun oyuncularını alıcının karşısına götürmek, onlara, geride bıraktıkları tiyatro mevsiminde oynadıkları her hangi bir oyunu tekrarlatmak. Ya da her hangi bir yabancı filmi alıp bir yeniden çevirim meydana getirmek. Bundan dolayıdır ki, Ertuğrul'un yirmi dokuz filminden on biri sahne yapıtlarından uyarlamaydı, üçü yeniden çevirimdi. Özgün senaryolara dayanılarak çevrilmiş filimleri sekizi aşmıyordu. Peki bu uyarlamalar ya da yeni çevirimler nasıl şeylerdi? Birkaç örnek Ertuğrul'un sinema ya da tiyatro anlayışının ne olduğunu açıkça ortaya koyar: Ertuğrul 1918'de Paul Autier ile Cloquemin'in Paris'teki Grand-Guignol'un repertuvarında yer alan "Gardiens de phare" (Fener bekçisi) adlı oyunlarını Türkçeye uyarlamış, 1923'te bunu *Kız kulesinde bir facia* adıyla filme almıştı. Ya da François de Curel'in "La terre inhumaine" inden "Bir gece faciası" adıyla Türkçeye aktarılan oyunu, *Ankara postası* adıyla filme almıştı. Böylece, François de Curel'in ilk Dünya Savaşı'nda Fransız-Alman çatışmasını konu alan oyunu, Ertuğrul'un elinde 1920-1922 Kurtuluş Savaşında padişahçı-kuva-yı milliyeci çatışması kılığına dönüyordu. Ya da, "Şehir Tiyatrosu"nda sahneye konan Jean de Latraz'ın "Bichon"u, Georges Feydeau'nun "La puce à l'oreille"i gibi vodvilleri, sırasıyla, *Tosun Paşa* (1939), *Akasya Palas* (1940) adıyla Türk yaşayışına uyguluyordu. Yeni çevirimleri arasında Victor Fleming'in *The Way of All Flesh (Tenin kurbanı)*ndan yaptığı *Şehvet kurbanı* (1939), Victor Sjöström'ün *Tösen fran Stormytorpet (Bataklık kızı)*ndan yaptığı *Aysel. Bataklı damın kızı* (1934-35) ya da René Clair'in *Le million (Milyon)*undan yaptığı *Milyon avcıları* (1934) bulunuyordu.

Yeni Türk tiyatrosunun kurucusu olarak kazandığı ünün büyüklüğü oranında Ertuğrul'un sinemamız üzerindeki etkisinin olumsuzluğu da büyük oldu; bu alandaki yeteneksizliğiyle sinemamızda çok kötü ve kolay kolay silinemiyen bir iz bıraktı. Her şeyden önce Ertuğrul, sinema duygusundan yoksundu. Sinema dilini hiç bir vakit öğrenemedi. Filimlerinin hiç biri "filme alınmış tiyatro" düzeyini aşamadı. Çalışma arkadaşlarının hepsi de "Şehir Tiyatrosu"ndaki meslektaşları olduğundan bu "tiyatro kokusu" kendisini daha çok gösteriyordu. Böylelikle sinemamızın on yedi yıl süren bu ikinci dönemi, sinemaya çok aykırı düşen yönetmenlik anlayışıyla, sinemaya çok aykırı düşen

oyunculuk anlayışıyla, yine sinemaya çok aykırı düşen sahne oyunlarını uyarlamasıyla, ustadan çırağa da geçtiğinden, sinemamızda izleri bugün de görülen bir "Dâr-ül-bedayi Okulu"na yol açtı. Bu okulun başlıca özellikleri şöyle sıralanabilir: Bu okul sinema duygusundan bütün bütüne yoksundu. Okulun üyelerinin hepsi tiyatrodan gelmişlerdi; üstelik çoğu da eski ve geri bir tiyatro anlayışına bağlı kimselerdi. Bunlar tiyatro ile sinema arasındaki başkalığı bir türlü anlayamamışlar, sinemaya bir türlü ayak uyduramamışlar, zaten uydurmağa da çalışmamışlardı. Sinema bunlar için, asıl meslekleri saydıkları tiyatronun yanında, açıktan gelir sağlayan ikinci bir kaynaktı. Sinemaya bunun dışında bir önem vermemişler, sinemanın önemini kavramamışlardı. Bu yüzden de sinemaya olumlu bir şey katmak şöyle dursun, tiyatrodaki kötü alışkanlıklarının çoğunu bu alana da taşımışlardı. Sahne oyunlarının çok ufak değişikliklerle, aynı sahne düzeniyle alıcı önüne taşınması bu okuldan kalan bir mirastır. Tiyatrodaki yanlış uyarlama anlayışı da yine bu okuldan kalmıştır. Uyarlanan bu oyunların değeri de, yukarıda belirtildiği gibi, çok söz götürür: Tiyatronun geçirdiği değişikliklerden, gelişmelerden habersiz olarak, İlk Dünya Savaşı öncesinin tiyatro anlayışını, bu anlayışa dayanan oyunlarını önce sahneye, oradan da perdeye aktarmaktan başka bir şey yapılmamıştır. Bu okul, oyun ya da filim olarak, çok kez, en bayağı çeşitten Fransız, Alman vodvillerini; Fransız, Alman operetlerini; en ağdalı Alman melodramlarını, kişi adlarını Türkçeleştirerek alıcı önüne taşıdı. Tiyatrodaki uyarlama anlayışını, sahne düzenini sinemaya aktaran bu okul, elbet tiyatronun dekor, oyun, makyaj, diksiyon... gibi öbür öğelerini de olduğu gibi sinemaya taşımaktan çekinmedi. Tiyatronun derme çatma, kontrplaklı, bezli, boyama dekorları olduğu gibi alıcı önüne getirildi. Sahnedeki makyajın sinemada ne kadar gülünç düşeceği akla bile getirilmedi; oysa çocukların bile farkına vardıkları iğretilikteki bu saç-sakal-bıyık seyircilerin sürekli alay konularından biri oldu. Bu okulun çok kez sahnede bile aşırı kaçan, ölçü dışı olan oyununun sinemada birkaç katıyla aşırı ve ölçü dışı olacağı yine hiç düşünülmedi. Üstelik bu oyuncular hem sinemayı ciddîye almadıklarından, seyirciyi kolay avlamak için bu oyunu bir kat daha ağdalandırıyorlar, hem de zaten alıcı önünde oynamanın apayrı bir tekniğe dayandığını bilmiyorlardı. 30-40 yaşlarındaki

kimselerin korkunç bir makyajla 60-70 yaşındaki "yaşlı adam" rollerine çıkmaları, oyundaki bu aksaklığı bütün bütüne artırıyordu. Oysa bu okula göre, yaşının iki katındaki rollere çıkmak büyük bir marifetti; bir "kompozisyon yaratmak", ustalık gösterisine girişmek için bulunmaz bir fırsattı. Nihayet, sahnede doğallıktan çok uzak kaçan, acayip bir diksiyon perdede bütün ölçüleri aşmış olarak ortaya çıkıyordu. Bugün bu okulun sinemamızda en silinmiyen izi bu konuşmalarda kendini göstermektedir; çünkü bu okulun kuşaktan kuşağa aktarılan diksiyonu, okulun bugün hemen bütün yerli filimlerde çalışan sözlendiricileriyle sürüp gitmektedir.

Bu "Dâr-ül-bedayi", sonra da "Şehir Tiyatrosu" okulunun en olumsuz yönlerinden biri, dikkate değer hiç bir sinema oyuncusu, sanatçısı, teknikçisi yetiştirememesine karşılık, kalabalık bir oyuncular ve yönetmenler ordusu çıkararak, etkisini bu "Tiyatrocular dönemi"nden sonra da duyurması oldu. Kısacası bu on yedi yıl, ilk dönemde atılan olumsuz adımları daha geniş ölçüde kökleştirmek; sinemamızda, sinema çevresinde, sinema seyircilerinde izleri kolay kolay silinemiyen kötü alışkanlıklar yaratmakla geçti.

Bu dönemin kazanç sayılabilecek adımlarıysa pek azdı: Ertuğrul, yurdumuzda ilk iki özel yapımevinin, yani "Kemal Filim" (1922) ile "İpek Filim"in (1928) kuruluşuna önayak olmuştu. Bu da, devletin bu dönemde sinemayla hiç ilgilenmemesine karşılık, cumhuriyetin ilânından İkinci Dünya Savaşı'nın arifesine kadar filim yapımının sürdürülmesini sağladı. Bu olay, ulusal bir filim yapımının ortaya çıkması, yerli sinemanın günün birinde gelişeceği umudunu hep ayakta tuttu. Nitekim sonraki dönemde yapımevlerinin önce yavaştan, sonra da hızla çoğalması bunun sonucudur. Bugünkü filim türlerinin ilk örnekleri – köy filmi, polis filmi, Kurtuluş Savaşı filmi, tarihsel filimler, dram, melodram, güldürü...– bu dönemde ortaya kondu. Ertuğrul'un en iyi filimleri arasında sayılan *Ateşten gömlek* (1923), *Bir millet uyanıyor* (1932), *Aysel. Bataklı damın kızı* (1934–35) bu dönemde çevrilmişti. Türk kadınlarının sinemada çalışmaları bu dönemin başlangıcında gerçekleşmişti. Teknik yönden de, sonraki döneme göre bir noktadaki üstünlük de yine bu dönemdeydi: Ses ile görüntünün aynı zamanda alınması.

5.

1939'dan 1950'ye kadar süren "Geçiş dönemi"nin ilk yarısı, İkinci Dünya Savaşı ile aynı yıllara raslıyordu. Bu dönem, iki ağırlığı omuzlarında taşımaktan hiç bir vakit kurtulamadı. Bunlardan biri savaş koşullarının, öbürü tiyatrocuların etkisiydi. Türkiye savaşa katılmamıştı ama, bu savaşın getirdiği sıkıntıların çoğundan da kurtulamamıştı: Geniş bir insan gücü sürekli olarak silâh altında tutuluyordu, bu kütle birdenbire üretimden tüketime geçmişti; savunma giderleri alabildiğine artmış, dış ticaret alabildiğine azalmıştı; büyük bir ekonomik sarsıntı ve darlık göze çarpıyordu; bunların yanı sıra yiyecek sıkıntısı, karne usulü, karaborsa, hayat pahalılığı, olağanüstü vergiler, sıkıyönetim, sansür, tarafsız Türkiye'yi savaşa sokmak için iki yönden yapılan propaganda ve baskılar... gibi yeni öğeler ortaya çıkmıştı. Savaş koşullarının etkisi sinemada da kendini göstermekte gecikmedi: Tiyatrocular döneminin sonunda Türkiye'de sinema endüstrisi büyük bir atılışa hazırlanmaktaydı – 1938'de sinemalardan ve filimlerden alınan vergilerde büyük ölçüde indirim yapılmıştı –, ama savaş bu atılışı önledi. Savaşın bir başka etkisi yurdumuza gelen yabancı filimlerde kendini gösterdi: Kapanan Avrupa pazarlarının yerini, savaş propagandası tehlikesinin de etkisiyle, tarafsız A.B.D.'nin, bir de hem tarafsız hem de Doğu'lu Mısır'ın filimleri aldı. 1938–1944 yılları arasında yurdumuzda çevrilen yerli filimlerin sayısı, aynı dönemde Türkiye'ye gelen Mısır filimlerinin sayısına eşitti. Bu Mısır filimlerinin gerek seyirciler, gerekse sinemacılar üzerindeki etkisi büyüktü. Anlayış bakımından "tiyatrocular"ın filimlerinden zerrece başkalığı olmıyan – böyle bir başkalık olmasına zaten imkân yoktu, çünkü Mısır sineması da Türkiye'den giden bir Türk "tiyatrocu"su olan Vedat Örfi Bengü tarafından, onun attığı temeller üzerine kurulmuştu – Mısır filimleri, malzeme ve teknik açısından o vakitki yerli filimlerden hiç olmazsa bir parmak ilerideydi. Bundan dolayı Mısır filimleri tiyatrocuların kötü etkisini artırdı, seyircinin de sinemacının da beğenisinin bozulmasında büyük bir rol oynadı.

Tiyatrocuların ağırlığı daha da büyüktü ve Geçiş Döneminin sonuna kadar sürdü. Tiyatrocular bu dönemde sayıları daha da artmış olarak ortaya çıkmışlardı. Doğrudan doğruya si-

nemacı olarak işe başlıyan "Geçiş Dönemi" yönetmenlerinin sayısı sekizdi, oysa aynı dönemde çalışan tiyatrocu yönetmenlerin sayısı bunu aşıyordu. Geçiş Döneminin yönetmenleri işe başladıklarında, teknikçi, oyuncu olarak yine tiyatrocuların yetiştirdiği kadrodan yararlanmak zorunda kaldılar. Yapımevlerinin sayısı arttıysa da bunlarda da ağır basan anlayış, tiyatrocuların anlayışıydı. Bir yandan tiyatrocuların filimleri, bir yandan Mısır filimleri bu yönetmenlerin çalışmalarını ister istemez etkiliyordu. Kaldı ki, bu yönetmenlerin, karşısına çıktıkları seyirci de tiyatrocuların, Mısır sinemasının ürünlerine alışmış, bu ürünlerle yetişmekte olan geri bir seyirci topluluğuydu. Bundan dolayı, Geçiş Dönemi yönetmenleri bir şeyler yapabilseler bile bunu kabul ettirebilmeleri olanağı da hemen hemen yoktu.

Savaşın koşulları ile tiyatrocuların ağırlığını omuzlarında taşıyan Geçiş Dönemi sinemacılarının karşısına bir de sansür engeli çıkmıştı. Savaş ihtimalinin belirmesiyle birlikte yavaş yavaş alınan sıkı tedbirler arasında en ağırlarından biri, Mussolini İtalyasında uygulanan sinema sansürünün yurdumuzda da uygulanmaya başlaması olmuştu. Daha kötüsü, 1939'da konan bu sansür, yurdumuzdaki bütün iktidar ve rejim değişikliklerine, tek partili yaşayıştan çok partili yaşayışa geçişe rağmen bugüne kadar önemli hiç bir maddesi bile değişmeksizin uygulanmaktadır.

Bütün bunlardan dolayı, Geçiş Dönemi sinemacıları ortaya önemli bir şey koyamadılar. Bunlardan, daha sonraki "Sinemacılar Dönemi"nde çalışanların yaptıkları da o dönemin en usta sinemacılarını tekrarlamaktan öteye geçmedi. Fakat Geçiş Dönemi, "Tiyatrocular" ile "Sinemacılar" dönemleri arasında yer alan, aşılması zorunlu bir dönemdi ve bütünüyle de yararsız sayılamazdı. Tiyatrocuların gerek endüstri gerekse sanat yönünden kurdukları tekelin yıkılması bu dönemde gerçekleşti. Bu dönemin yönetmenlerinin hepsi işe doğrudan doğruya sinemacılıkla başlamışlardı; içlerinden çoğu sinemacılık eğitiminden geçmişti. Ne var ki bu eğitim daha çok sinemanın ses, görüntü yönetmenliği gibi teknik kollarındaki eğitimdi. Bu dönemin sinemacıları arasında iyi teknikçiler vardı; bunlar başka teknikçilerin yetişmesinde önemli rol oynadılar. Bu dönemin yönetmenleri, kendileri gibi doğrudan doğruya sinemayla işe başlıyan yeni bir oyuncu kadrosu yetiştirdiler. Yönetmenlerden bazıları-

nın bağımsız çalışmaları, kendi yapımevlerini kurmaları, yeni yetişenlere imkân tanımaları, eski kadronun egemenliğini adamakıllı sarstı. Sinema endüstrisini ellerinde tutanlar, tiyatroculardan başkalarının da aynı işi yapabileceğini, hatta daha başarılı yürütebileceğini anladılar. Bu durum, aynı zamanda, sinemacılığa girmek istiyenleri de heveslendirdi. Nitekim savaştan önce filim yapımında çalışan yalnız iki özel yapımevi varken – ki bunlardan biri zaten 1924'te yapımcılıktan çekilmişti –, 1939-1944 arasında dört yeni yapımevi kurulmuş, 1946-1950 arasında ise bunlara on dört yapımevi daha katılmıştı. Bu dönemin yönetmenleri, tiyatrocuların büyük çapta etkisi altında kalmakla birlikte, eğitim, yetişme, düşünüş yönlerinden kendilerini 1950'den sonraki sinemacılara daha yakın buluyorlardı. Bundan dolayı 1950'den sonra çoğu zamanlarını doldurmuş olmakla birlikte, "sinemacılar"a ayak uydurmaya çalıştılar ki, bu da tiyatrocuların bütün bütüne azınlıkta kalmalarını, piyasadaki egemenliklerini yitirmelerini çabuklaştırdı ve kolaylaştırdı.

Geçiş çağı yönetmenlerinden en önemlileri olan Şadan Kamil, Şakir Sırmalı, Aydın G. Arakon ve Orhon M. Arıburnu'nun en iyi filimlerini 1950'den sonraki "sinemacılar" döneminde vermeleri bu bakımdan dikkate değer. Kamil'in, haksız yere cinayetle suçlandırılan bir gencin serüvenini anlatan *Kaçak*'ı (1954-55), ya da iğfal edilen bir hizmetçi kızın başından geçenleri ele alan *Bir aşk hikâyesi* (1955); Şakir Sırmalı'nın, dağa çıkmak zorunda kalan insanların öyküsünü insancıl yönden işliyen *Efelerin efesi* (1952); Aydın G. Arakon'un, Kurtuluş Savaşı'nda padişahçılar safından milliyetçiler safına geçişi anlatan *Vatan için*'i (1951); Orhon M. Arıburnu'nun yine Kurtuluş Savaşı'nı konu alan *Yüzbaşı Tahsin* (1951) ile düşmanla işbirliği yaptıkları için bu savaşın sonunda yurt dışına kaçmak zorunda kalanların durumunu anlatan *Sürgün*'ü (1952) bu dönemin kalburüstü filimleri arasında yer almaktadır.

6.

1948 yılında yerli filimlerden alınan belediye eğlence resminde yapılan indirim, filim yapımının birdenbire artmasına, yapımevlerinin çoğalmasına yol açtı. 1916-1944 arasında yıllık filim sayısı ortalaması 1,46 iken, 1945-1959 arasında 41,46'ya

yükseldi; 1950-1959 arasında ise bu ortalama 56,70'ti.Salon, koltuk ve seyirci sayısında da, aynı ölçüde olmamakla birlikte, artış görülmekteydi. Böylelikle sinemamız filim sayısı yönünden, özellikle 1948'den sonra sürekli bir ilerleme gösterdi; ancak filimlerin niteliğindeki ilerleme buna uygun düşmüyordu. Sadece bir avuç yönetmen sinemayı tiyatronun etkisinden kurtarmak, sinema dilini kurmak görevini bu "filim enflasyonu" içinde gerçekleştirmeye çabaladılar.

Bu yönetmenlerin başında Lütfü Ö. Akad gelmekteydi. Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nu bitiren Akad, bir süre Şakir Sırmalı'nın yanında yapım yönetmeni olarak çalıştıktan sonra 1949'da Kurtuluş Savaşı'nı konu alan bir romandan *Vurun kahpeye* filmini çevirerek işe başladı. *Lüküs hayat* (1950) adlı bir operet, Irak'ta eski halk masallarından alınma iki aşk öyküsü olan *Tahir ile Zühre* (1951–52) ve *Arzu ile Kamber* (1951–52) adlı filimleri çeviren Akad'ın asıl çalışması, çeyrek yüzyıllık bir aradan sonra yeniden filim yapımına dönen "Kemal Filim"de başladı. Buradaki filimlerinin yapımcılığını ve senaryoculuğunu, sonradan bu dönemin sayılı yönetmenlerinden biri olan, Osman F. Seden yapıyordu. Akad ile Seden, İstanbul'daki gerçek bir cinayet olayını ele aldılar, bunu Marcel Carné'nin *Le jour se lève (Son ümit)*iyle de besliyerek *Kanun namına*'yı (1952) meydana getirdiler. *Kanun namına*, bir filim öyküsü olarak, bu öykünün sinema diline uygun işlenişi, çevrenin ve tiplerin seçilişi bakımından, ayrıca canlı bir sinema anlatımına, alıcı hareketlerine, kurguya verilen önem dolayısıyla kendinden önceki filimlerden ayrılıyor, tiyatrocuların yapıtlarıyla taban tabana karşıt bir özellik taşıyordu. Akad *Kanun namına*'yı meydana getirirken yurdumuzda ilk kez, salt bir sinemacı çalışması gösteriyordu: Günlük bir olayı ele alıyor, bu olayı tipleri, çevresi, dekoruyla en uygun biçimde yeniden kuruyordu. Büyük bir kentin havası içinde, kendilerini çevreliyen koşullarla talihleri şu ya da bu yöne dönebilen küçük insanların yaşayışı ustalıkla canlandırılıyordu. İstanbul'un çeşitli görünümleri sinemada ilk kez yerli yerinde kullanılmaktaydı. Oyuncular da tiyatro dışından ve role en uygun, en yatkın kimselerden seçilmişlerdi.

Akad, yine gerçek bir polis olayından meydana getirdiği *Altı ölü var* (1953) ile Amerikan gangster filimlerini andıran *Öldüren şehir*'de de (1954) aynı başarıyı gösterdi. Yaşar Kemal'in

bir senaryosuna dayanarak çevirdiği *Beyaz mendil* (1955) Akad'ın yalnız kent değil köy çevresini de aynı ustalıkla yansıtabileceğini ortaya koyuyordu. Akad, çalışmalarını günümüze kadar, fakat gittikçe geriliyerek sürdürdü; buna karşılık 1952–1955 arasındaki yapıtlarıyla Türk sinemasında önemli bir yer tuttu. Çünkü Akad, sinema anlayışı, sinema duygusu, sinema dilini kullanışı, tekniği, sahne düzeni, oyunculardan yararlanışı, konularını seçişiyle tiyatrocuların, özellikle Ertuğrul'un tam tersi kutbu temsil ediyordu. Ertuğrul sinemayı ne kadar tiyatrolaştırmışsa, Akad bu temeller üzerine kurulan tiyatro-sinema'ya o kadar sinema özellikleri kazandırdı. Sinemamızın sinema diline bir türlü kavuşamıyacağı, bu dille konuşmasını öğrenemiyeceği sanıldığı bir sırada Akad bu dilin ilk değerli örneklerini verdi. Teknik yönden daha çok Amerikan gangster filimlerinden; tema, tutum ve duyuş yönünden Fransız "ozansı gerçekçilik"inden, "kara filim"lerden oldukça etkilenen Akad, bu etkileri tam bir yerli hava içine sindirebildi. Etki bakımından, Ertuğrul'un tiyatrocular üzerindeki rolünü, Akad yeni sinemacılar üzerinde oynadı. Geçiş Dönemi sinemacıları olsun, Akad'tan sonra ortaya çıkan yeni yönetmenler olsun, 1955'te onun bıraktığı yerden çok kez onu tekrarlamakla işe başladılar.

7.

Akad'tan sonra, 1950–1966 dönemi içinde birkaçı "Şehir Tiyatrosu"ndan, fakat büyük çoğunluğu doğrudan doğruya sinemacı olarak işe başlıyan elliden fazla yönetmen ortaya çıktı. Ne var ki, bu kalabalık yönetmenler topluluğu içinde sözü edilmeğe değer olanlar bir düzineye zor varıyordu. Bunun başlıca nedeni yine sinemamızın içinde bulunduğu koşullardı. 1950'den sonraki "Sinemacılar Dönemi" de her şeyden önce sinema dışı olaylardan etkilendi. Bu dönemi, 1950-1960 ile 1960'tan sonrası olarak iki bölümde ele almak daha yerinde olur. Her iki bölümde de kendini bütün ağırlığıyla duyuran dış etki, yurdumuzun tek partili düzenden çok partili düzene geçişte karşılaştığı sürekli bunalım oldu. Bu bunalımda sinemayı en çok etkiliyenler, gericilik akımları ile ekonomik sarsıntılardı. Birincisi sinemacı - seyirci, ikincisi sinemacı - endüstri ilişkisi yönünden ağırlığını hep duyurdu. Gerici akım sinemaya sıçramakta gecikmedi: Dinsel

filimler, daha doğrusu din duygularını sömürücü filimler her iki dönemde de büyük bir artış gösterdi. Ezan, mevlût okuma sahneleri, dua sahneleri, cami ve minare görüntüleri, mezarlık sahneleri, daha önceki dönemlerin şarkılı - göbekli sahneleri kadar gereksiz, bol bol ve onlarla birlikte yer almaya başladı. Mısır filimlerinin akını savaş ertesinde önce azalmış, sonra duraklamışsa da, din duygularını sömüren bazı Arap filimleri, İstanbul sinemalarından taşra sinemalarına, hatta son zamanlarda başkent sinemalarına kadar geniş bir sömürme alanı buldu. Gericilik akımının Atatürk heykellerini, büstlerini kırmak, gazetecilere suikastler düzenlemek gibi göze batıcı davranışlara kadar ilerlemesi üzerine çıkarılan kanunla, akımın önü bir süre alınır gibi oldu. Fakat Anadolu'da din duygularını sömüren filimlerin gösterilmesi yine sürüp gidiyordu. Aynı gericilik akımı, Sinemacılar Dönemi'nin ikinci bölümünde daha azgın ve daha örgütlenmiş olarak yeniden baş gösterdi. Yine buna koşut olarak, beyazperdemiz, tarihinin hiç bir çağında görülmemiş bollukta ve gülünçlükte din sömürücü filimlerle doldu.

İç ve dış siyasette olduğu kadar ekonomi alanında da kendini gösteren serüvencilik, gelişmiş gibi görünen, oysa çürük temeller üzerine kurulmuş bir sinema endüstrisine yol açtı. Ekonomideki enflasyoncu tutum, sinemada da kendini "filim enflasyonu" ile gösterdi. Bu dönemin bir başka dış etkisi de, yabancı filimler piyasasının hemen bütünüyle Amerika'nın eline geçmesiydi. Üstelik Amerikan sineması en kötü örnekleriyle izleniyordu. Amerika ile her yönden fazla içli dışlı oluşun sinemadaki bir sonucu da, yalnız "Amerikan Haberler Bürosu"nun onayından geçebilen Amerikan filimlerinin perdelerimize ulaşabilmesiydi. Kendi sansürümüz yetmiyormuş gibi bir de Amerikan sansürü ortaya çıkmıştı. Kendi sansürümüz ise 1939'daki "tazelik ve diriliğini" hiç yitirmeden sürüp gidiyordu.

"Sinemacılar" işte böyle bir ortamda çalıştılar. Bu dönemin Akad'tan sonra sinemaya başlıyan ilk önemli yönetmeni, ilk filmini 22 yaşında çeviren Metin Erksan'dı. Erksan, ozan - ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun, hayatta bulunan ünlü saz ozanı Âşık Veysel'i konu alan senaryosuna dayanarak *Âşık Veysel'in hayatı*'yla (1951–52) işe başladı ve sonradan sansürle artık âdet haline gelen çekişmesi bu ilk filminde patlak verdi. Filim birkaç kez sansürden geçtikten sonra "kuşa döndürülmüş" olarak

piyasaya çıkabildi. 1950-1960 döneminde sansür baskısı bütün bütüne arttığı için, Erksan toplumsal kaygıları ön sırada bulundurmakla birlikte, bunları ancak 1960'tan sonraki dönemde, o da küçük çapta ve yine sansürle sürekli bir çekişmeyle gerçekleştirebildi.

Erksan'dan sonra işe başlıyan Atıf Yılmaz Batıbeki, en koyu melodramlar ile en sulu güldürüleri aynı zamanda çevirerek ilk adımlarını attı. 1953–1957 arasında piyasa romanlarını perdeye aktararak kötü bir gelenek kurulmasına yol açtı. Ama bu arada sinema dilini öğrendi, tekniğini geliştirdi, anlatımını rahatlaştırdı. Küçük bir Anadolu kasabası çevresinde geçen *Gelinin muradı* (1957) Batıbeki'nin ilk başarılı filmiydi. Birçok bölümlerinde güldürüden çok vodvili andırmasına rağmen bu filim bir kasabayı çok canlı olarak ortaya koyması, tipleri başarıyla çizmesi, yumuşak, tatlı bir mizah havası içinde kasaba gerçeğini perdeye aktarması yönlerinden ilgi çekiciydi. 1958'de Fritz Lang'ın *You Only Live Once (Günahsız katiller)* ini *Yaşamak hakkımdır* adıyla Türkiye'ye uyarlayan Batıbeki 1959'da *Bu vatanın çocukları*'yla Kurtuluş Savaşı'nı o vakte kadar alışılmamış bir açıdan, iki küçük çocuğun serüveniyle anlattı. Yaşar Kemal'in senaryolarına dayanan *Alageyik* (1959) ile ondan daha büyük ölçüde, *Karacaoğlan'ın karasevdası* (1959) Batıbeki'nin folklor öğelerini en başarılı kullanan yönetmen olduğunu ortaya koydu.

Osman F. Seden, Akad'la birlikte başladığı sinemaya tek başına, fakat çok kez onun etkisi altında devam etti. Buna fazladan kattığı şey, gereksiz bir şiddet, hatta bazan "sadizm"di. Akad'ın etkisinin yanı sıra Amerikan gangster filimlerinin etkisi de ağırlığını duyuruyordu. Seden sinemacılar döneminin sinema tekniğine en yatkın yönetmeni olarak ortaya çıkmasına rağmen, çok kez bu teknik ustalığı filimlerinin öz bakımından taşıdığı boşluğu örtmekte kullandı. Ancak 1960'taki *Namus uğruna* ile o vakte kadar raslanmıyan bir ölçülülük, yalınlık ve rahatlık gösterdi.

Bu dönemin en "tipik" yönetmeni Memduh Ün'dü. Ün'ün tipikliği, sinemamızdaki zikzaklı gidişi, beklenmedik gerileme ve ilerlemeleri en iyi temsil etmesinden ileri geliyordu. Ün, 1955–1958 arasındaki filimleriyle, bu dönemin en kötü melodramlarından çoğunu meydana getiren bir yönetmen olarak

tanınmaktaydı. Oysa 1958'de, o zamana kadarki en iyi Türk filmi olan *Üç arkadaş*'ı çevirdi. Filim, bir niyetçi, bir kundura boyacısı ve bir gezginci fotoğrafçının âma bir genç kızı himayelerine almalarını, tedavi ettirmelerini, sonunda ünlü bir şarkıcı olan genç kızla üç arkadaşın yeniden buluşmalarını anlatıyordu; uzaktan uzağa Chaplin'in *City Lights* (*Şehir ışıkları*)nı andıran bir konusu vardı. Ama önemli olan, bu benzerlikten çok, ele alınan temalar ve bunların işleniş tarzıydı. Kötülükler, güçlüklerle dolu bir çevrede insanlar arasındaki dayanışmayı, iyimserliği, sevgi ve umudu ele alan ve bunu bayağılığa düşmeden gerçekleştiren *Üç arkadaş*, bütün bunları yalın, akıcı, rahat bir anlatımla ve güzel görüntülerle ortaya koyuyordu. Oyuncu yönetiminde de o vakte kadar az raslanan bir başarı sağlanmıştı. Memduh Ün bu başarısını, aynı ölçüde olmamakla birlikte, Kurtuluş Savaşı'nı konu aldığı ve zaman zaman destanımsı bir havaya bürünen *Ateşten damla*'da (1959–60), küçük bir kızın yaşama uğraşısını anlatan *Ayşecik*'te (1959–60) ve Edmund Morris'in "The Wooden Dishes" (Tahta çanaklar) adlı oyunundan uyarladığı *Kırık çanaklar*'da (1960) da gösterdi.

"Sinemacılar Dönemi"nin ilk bölümünün sona erdiği 1960'tan gerilere doğru bakıldığında, sinemamız için bu on yılın büyük bir önem taşıdığı göze çarpmaktaydı. Bu önem her şeyden önce, tam anlamıyla sinemanın bu on yıl içinde başlamasından ileri geliyordu. 1914'ten 1950'ye kadar uzanan "Tiyatrocular" ve "Geçiş Dönemi"nde sinemamız bir dilden yoksun yaşamıştı. Kullanılan dil, sinema dili şöyle dursun, hatta sinemalaştırılmaya çalışılan bir tiyatro dili bile değil, düpedüz bir tiyatro diliydi. Bu dil en ileri olduğu sırada bile bir tiyatro filmi yaratmaktan öteye geçemiyordu. Ancak 1950-1960 arasındaki dönemdedir ki, sinema terimleriyle düşünmek, sinema diliyle anlatmak çabalarına girişilmiş, bunun ilk örnekleri verilmişti. Bu çabaların sonunda elde edilenlerin az ve yetersiz olduğu söz götürmezdi; uluslararası ölçülere vurulduğunda da gecikme ve geri kalmanın büyük çapta sürüp gittiği yine görülüyordu. Ama 1950–1960 döneminde, hele asıl gelişmenin bu dönemin ikinci yarısına doğru başladığı göz önüne alınırsa, son beş yıl içinde yapılanlar, daha önceki otuz yedi yıl içinde yapılanlarla karşılaştırılamıyacak kadar büyüktü. Nihayet bir eleştirme çalışmasının, ciddî sinema yayınlarının da bu dönemde başladığını,

sinemacı - eleştirmeci - seyirci arasında zaman zaman yararlı bağların bu dönemde kurulduğunu da belirtmek yerinde olur.

Geçiş Dönemi'nin ikinci yarısı ile Sinemacılar Dönemi'nin ilk yılları Avrupa, Latin Amerika, Asya, Uzakdoğu'daki irili ufaklı birçok ülkede ulusal sinemaların ortaya çıktığı, serpilip geliştiği, yeni sinema okullarının meydana geldiği bir döneme raslamaktaydı. Ama aynı olaya yurdumuzda raslanmadı. Bunun çeşitli nedenleri vardı: Bu ülkelerin hemen hepsi savaşa doğrudan doğruya katılmışlardı. Geçirdikleri acı denemeler bu uluslarda karşı konulmaz değişiklik isteklerine yol açmıştı; kimse savaştan önceki düzenin savaştan sonra da sürüp gitmesini istemiyordu. Savaştan önceki toptancı düzenlerin yerini, halkın ağırlığını büyük ölçüde duyurduğu demokrasi düzeni almıştı ve bu demokrasi düzeni, yurdumuzda olduğu gibi bir "demokrasicilik oyunu" da değildi. Çoğu ülkeler toplumcu düzene geçmişti; sinema böyle bir düzende büyük bir önem kazanıyordu. Savaş içindeki belgecilik çalışmaları da bir yandan yeni sinemacıların "çekirdekten yetişme"lerine yol açtığı gibi, bir yandan da sinemanın gerçekçi, sağlam temellere oturmasını sağlamıştı. Sinemacı yetiştirmek önemli bir sorun olarak ele alınıyordu. Nihayet siyasal-toplumsal-ekonomik yapıları ne olursa olsun, hemen her ülkede, devletin sinemayı şu ya da bu ölçüde koruması, sinema endüstrisine çekidüzen vermesi kaçınılmaz bir zorunluluk sayılıyordu.

Yurdumuzda olaylar aynı gelişmeyi göstermedi. Çok partili düzen, bazı alanlardaki "denetlemeli yumuşama"dan başka bir özgürlük getirmedi. Kaldı ki sinema bu az buçuk özgürlükten bile payını alamamıştı; 1939'un ünlü sansür tüzüğü sürüp gitmekteydi. 1950 demokrasi denemesinin nasıl büyük bir aldatmaca olduğu yıllar geçtikçe ortaya çıkacak, sonucu on yıl sonra patlak verecekti. Sinemanın önemi ilgililerce hiç bir vakit anlaşılamadı. Devletin sinemayı koruması konusu ise bütün bütüne ters yönde işledi, gittikçe artan filim enflasyonundan başka sonuç vermedi. Sinemacı yetiştirmek konusu hiç bir vakit ele alınmadı. "Sinemacılar" da bütün güçlerini her şeyden önce sinemayı tiyatronun etkisinden kurtarmıya, sinema dilini kurmaya yönelttiler. Bundan dolayı, savaşın başında yarım kalan endüstri atılışı, yanlış temeller üzerinde tamamlandı; sinema dili kuruldu ama, öbür birçok ülkede raslanan nitelikte bir ulusal sinema hareketi, uluslararası çapta bir sinema olayı meydana gelmedi.

8.

Sinemacılar Dönemi'nin 1960'tan günümüze kadar uzanan ikinci bölümü, toplum yaşayışımızın önemli ve mutlu bir olayıyla, 27 Mayıs Devrimi'yle aynı zamanda başladı. Ama bu umutlu havaya rağmen, 1955'ten 1960'a kadar nasıl hızlı bir gelişmeye raslandıysa, 1960'tan 1966'ya kadar da aynı hızda bir gerilemeyle karşı karşıya kalındı. Bunun nedenlerini birazdan ele almak üzere, önce bu kısa süre içindeki en önemli yönetmenleri ve dikkate değer yapıtlarını gözden geçirmek yerinde olur.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Metin Erksan'ın asıl önemli çalışmaları bu yıllarda yer almaktaydı. Bunlar sırasıyla *Gecelerin ötesi* (1960), *Yılanların öcü* (1962), *Acı hayat* (1963) ve *Susuz yaz*'dı. *Gecelerin ötesi*, İtalyan yönetmeni Pietro Germi'nin *La città si difende (Suçlu gençlik)*ini çok andıran bir konu içinde, 1950-1960 döneminin "her mahallede bir milyoner yetiştirmek" ilkesine dayanan tutumuyla büyük bir ekonomik ve toplumsal sarsıntı geçiren yurdumuzdaki suçlu gençlik konusunu ele alıyordu. 1966 Kartaca Festivali'nde (Tunus) bir şeref madalyası alan *Yılanların öcü*, Türk köyünün ve köylüsünün acı gerçeklerinden bazılarını elden geldiği kadar ödün vermeksizin yansıtmaya çalışıyordu. Erksan'ın ihtiyatlı tutumuna rağmen filmin tekrar tekrar sansürden geçmesi, ancak Cumhurbaşkanı Gürsel'in işe karışmasıyla gösterim izni alabilmesi, buna rağmen oynatıldığı birçok yerde gericilerin baskınına uğraması sinemamızın ne kadar güç koşullar altında çalışmak zorunda olduğunu ortaya koyan canlı bir örnekti. *Acı hayat*, büyük kentlerde insanca yaşıyabilecek ufacık bir yuva bulmak umuduyla birleşen, ama bunu bile sağlıyamıyarak ayrılmak zorunda kalan iki sevgilinin öyküsünü anlatmaktaydı. Nihayet, Berlin Filim Festivali'nde Altın Ayı (Büyük Ödül) kazanan *Susuz yaz*'da Erksan bir kez daha köy gerçeğine dönmekteydi. Ne var ki, bu filmin Berlin Festivali'ndeki beklenmedik başarısının sinemamıza da Erksan'a da yararından çok zararı dokundu. Sinemamız, olayı yanlış değerlendirip kendine boş ve gülünç övünme payları çıkarırken, Erksan da ondan sonraki çalışmalarında hep bir *Susuz yaz* "complex"inin ağırlığını üzerinde hissetti.

Sinemacılar çağının ilk bölümünde apayrı bir yer tuttuğunu gördüğümüz Akad, ikinci bölümde önemli bir filim çevirmedi; son sahneleri Ün tarafından tamamlanan *Üç tekerlekli bisiklet*'in rahat bir anlatımı vardı ama, bunun dışında bir şey getirmiyor, üstelik René Clément'ın *Au delà des grilles (Kaçak âşık)*ını fazlaca andırıyordu (Akad'ın 1964'te çevirdiği belgefilim, *Tanrı'nın bağışı orman* ile 1967'de piyasaya çıkan *Hudutların kanunu*, kitabımızın çerçevesi dışında kalmaktadır. Ancak Akad'ın bu iki filimle yeni ve beklenmedik bir atılış yaptığını belirtmek yerinde olur).

Atıf Yılmaz Batıbeki, Gogol'un "Revizor"unu (Müfettiş) oldukça serbest bir şekilde *Dolandırıcılar şahı*'nda (1961) yaşayışımıza uyguladıktan sonra dikkate değer başkaca bir yapıt vermedi; buna karşılık piyasanın bütün dalgalanmalarına rağmen 1960-1966 gibi çetin bir dönemin belli bir düzeyi aralıksız tutturabilen tek yönetmeni de o oldu.

Memduh Ün 1961'de *Avare Mustafa*'da bir çeşit "serseriliğin övgüsü"nü yaptıktan sonra, sahne ve perde yapıtlarını aktarmakla vakit geçirdi.

Ün gibi, uzun bir süre en kötü çeşitten melodramlarda çalıştıktan sonra birdenbire şaşırtıcı bir çıkış yapan Nevzat Pesen, Steinbeck'in "Of Mice and Men" (Farelere ve insanlara dair)ini, yabancılığı duyulmıyacak kadar ustalıkla uyarlıyarak *İkimize bir dünya*'yı (1963) çevirdi. Ancak Pesen'in başarısı Ün'ünki kadar sürekli olmadı: Kentler arasında gazete taşımakta çalışan, sık sık ölüm yarışlarına girişen şoförlerin yaşayışını anlatan *Hızlı yaşıyanlar* (1964) ile artist olmak hevesiyle taşradan İstanbul'a gelip binbir tehlikeyle karşılaşan genç kızları konu alan *Ahtapotun kolları*'nda (1964) gittikçe gerilediğini gösterdi.

Bu dönemde yönetmenliğe başlamış olanların da fazla talihli çıktıkları söylenemez. Sinema yazarlığından yönetmenliğe geçen Halit Refiğ, ilk filmi *Yasak aşk*'ta (1961), görsel başarısı ve kişisel deyişi, bütün öbür öğelerden ağır basan bir "gerçekçi romantizm" örneği verdi. İkinci filmi, *Seviştiğimiz günler* (1962) teknik yönden daha doyurucu, piyasanın ölçülerine daha uygun, yararlandığı olanaklar bakımından daha zengin, fakat kişisel yönü *Yasak aşk* kadar güçlü olmıyan bir yapıttı. Refiğ, bundan sonra, toplumsal kaygıların daha ağır bastığı *Şehirdeki yabancı* (1963) – kömür madeni işçilerinin yaşayışı ve "yabancılaşma" –,

Şafak bekçileri (1963) – az gelişmiş ülkede ilerici – gerici çatışması–, *Gurbet kuşları* (1964) – yeni bir yaşayışa başlıyabilmek umuduyla köyden kente göç– filimlerini çevirdi; ne var ki bunlardaki toplumsal kaygılar bir yandan piyasanın ölçülerine uymak, bir yandan da "kendi kendini sansür" yüzünden hep ikinci sıraya itildi. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki özgürlük uğraşılarını konu alan ve bir "*çağ filmi*" özelliği taşıyan *Haremde dört kadın* (1965) sanat yönünden daha başarılı olduysa da bu kez de iş başarısızlığına uğradı.

Uzun yıllar kurgucu olarak çalıştıktan sonra 1961'de *Otobüs yolcuları* adlı ikinci filmiyle dikkati çeken Ertem Göreç'in yurdumuzda oldukça yeni olan sendikalaşma ve hele grev konusunu ilk kez ele alan *Karanlıkta uyananlar*'ı da (1965) sansürle tıpkı *Yılanların öcü* olayındaki gibi çekişti, sansür sonrası serüveni de tıpkı ona benzedi.

Başarılı bir tiyatro ve sinema dekorculuğundan sonra sinemaya geçen Duygu Sağıroğlu'nun yine köyden kente göçü anlatan *Bitmeyen yol*'u (1965) ancak sansürle bir yılı aşan bir uğraşıdan sonra, Danıştay kararıyla bu engeli aşabildi. Sansür aynı sertliği, bu kez müstehcenlik yönünden, Alp Zeki Heper'in baştan sona soyut bir aşk öyküsünü işleyen *Soluk gecenin aşk hikâyeleri*'ne de (1966) gösterdi. Erdoğan Tokatlı'nın*Son kuşlar*'ı (1966) sansür bakımından daha talihli çıkmakla birlikte, filmin adı artık sembolik bir tarzda Türk sinemasının son ürünlerini anlatır gibiydi. Unutmamalı ki, nitelikleri birbirinden çok başka olan bu bir düzine kadar filim, 1960'tan 1966 sonuna kadar çevrilen binden fazla filim arasında yer almaktaydı.

9.

Daha önce de belirtildiği gibi, Sinemacılar Dönemi'nin ikinci bölümü 27 Mayıs Devrimi'yle birlikte başlamıştı. Yeni bir anayasa düzeni kurulmuştu; önceki çağın kâğıt üzerinde kalan özgürlükleri bu kez anayasada teminatını bularak işler duruma geçirilmişti. Bir yandan da on yıllık bir zorlamanın biriktirdiği özlemler bir anda patlak vermiş, o zamana kadar örtbas edilmeye çalışılan bir sürü sorun su yüzüne çıkmıştı.

İşte böyle bir çağın başlangıcında sinemamız belki de tarihinin en elverişli bir dönüm noktasında bulunuyordu: Bir yandan

geride bırakılan on yıl içinde sağlanan gelişmenin, sinema dilinde sağlanan ilerlemenin verdiği umut vardı; bir yandan yeni düzenin ilerisi için getirdiği umut vardı. 1960'ın ortasında sinemamızın durumu şuydu: Tiyatrocuların üstünlüğü artık söz konusu değildi; sinema dilini kurma çabası ilk meyvalarını vermişti; yıllık filim sayısı, seyirci sayısı, sinema salonu sayısı, yapımevi sayısı –hepsi aynı oranda olmamakla birlikte– sürekli bir artış içindeydi. Endüstride çalışanların sayısı da artmış, sinema kalabalık bir topluluğu geçindiren önemli bir endüstri kolu olmuştu. Yönetmenleri, teknikçileri, oyuncularıyla kalabalık bir sinemacı kadrosu ortaya çıkmıştı ve bu kadro yeni elemanlarla sürekli olarak gelişiyordu. Artık yeni anayasa düzeninin ortaya çıkardığı yurt sorunlarından meydana gelen zengin malzeme, sinemacılar için rahat ve geniş bir çalışma alanı sağlıyabilir, ulusal bir sinema okulu doğabilirdi; on yıldan beri edinilmesine çalışılan sinema dili, şimdi bu malzemenin işlenmesinde kullanılabilirdi.

Bunların hiç biri gerçekleşmedi. Bunların gerçekleşmemesi bir yana, sinemamız tarihinin görmediği büyük bir keşmekeş içine düştü. Her şeyden önce sinema yeni anayasa düzeninde beklediği özgürlüğe kavuşamadı. Tek partili düzende, çok partili düzene geçişte olduğu gibi, 27 Mayıs Devrimi'nden sonra da 1939'un sansür tüzüğü işletildi. Aydınların itelemesiyle harekete geçen birkaç sinemacının devrimden iki hafta sonra, bu tüzüğün kaldırılması için yayımladıkları bildiriyi dişe dokunur bir çaba izlemedi. Başka bazı konularda ağırlığını duyuran baskı gruplarının sinema alanında ortaya çıkmaması, anayasaya aykırı sansür tüzüğünün, giderek anayasaya aykırı olmadığının Anayasa Mahkemesi'nce karara bağlanmasına vardı. Oldum olasıya zamanı, esen rüzgârı kollayagelen sansür kurulunun, devrim başındaki kararsız tutumundan yararlanarak yapılan birkaç çıkış, arkası gelmediğinden, sansür tüzüğünün eski sıkılığıyla uygulanması sonucuna vardı.

Özgürlüğüne kavuşamıyan sinema, endüstri alanındaki başıboşluktan da kurtulamadı. Devrimi izliyen yıllarda yabancı filim sayısının azalması, yerli filim sayısının daha da artmasına yol açtı. 1960'a kadar yüzün altında kalan yıllık yapım, beş yıl içinde baş döndürücü bir hızla yükseldi, 100–125–150... derken 200'ün üstüne çıktı. Oysa aynı dönemde ne yeni pazarlar açılmış, ne çok sayıda sinema salonu yapılmış, ne stüdyo-la-

boratuvar sayısında artış olmuş, ne de yönetmen-teknikçi, oyuncu-senaryocu kadrosunda buna uygun bir gelişme olmuştu. Gerçek şuydu: Elli filimlik bir yapımı güçlükle karşılayabilecek bir kadro, sermaye; ancak bu kadar filmi kaldırabilecek sinema salonları birdenbire dört katı ağırlık yüklenmişti. Dolayısıyle bu durum büyük bir sarsıntıya yol açtı. Buna ek olarak bir "yıldızcılık" düzeninin hızını artırarak yürümesi, filim giderlerinin birkaç yıl içinde iki katına çıkması, işletmecilerin yapımda söz sahibi olmaları, yarı yarıya bonolar üzerine kurulu bir sermaye düzeni işleri büsbütün çığırından çıkardı.

27 Mayıs Devrimi'nin başında yeni bir güçle işe sarılmaları beklenen Sinemacılar Dönemi'nin temsilcileri ile ilk filimlerini bu yıllarda vermeye başlıyan ve sayıları her yıl biraz daha artan genç kuşak, kendilerini birdenbire böyle bir ortamda buluverdiler. Bu ortam, niteliklerini, özelliklerini ve ağırlığını duyurmakta gecikmedi: Bütün değerler altüst olmuştu. Sinemamız bir kez daha 1950-1952 yılları arasında üç ayrı dönemden kimselerin bir arada çalıştıkları gibi, birbirini hiç tutmıyan kişilerin bir arada çalıştıkları karmaşık bir çağa girmişti. Üstelik,1950-1952 yıllarında "Sinemacılar" ve onlara ayak uydurmaya çalışan "Geçiş Dönemi" sanatçılarıyla tiyatroculara karşı üstünlük sağlandığı halde, şimdi 200 filimlik bir yapımın endüstriye çektiği, çoğu en ilkel sinema bilgisinden yoksun, kalabalık bir sergüzeştçi topluluğu ortaya çıkmıştı. Bir senaryocunun aynı yıl üç düzine senaryo yazdığı, bir oyuncunun aynı yıl iki düzine filimde oynadığı, bir yönetmenin aynı yıl bir buçuk düzine filmi imzaladığı; klasiklerin, piyasa romanlarının, yabancı filimlerin, eskiden çevrilmiş yerli filimlerin yağmalandığı; din ve şehvet sömürücülüğünün alabildiğine hız ve cüret kazandığı, dolayısıyle bir zamanlar yerli filimlere kazanılmış seyircilerin yerli sinemadan itildiği, geniş seyirci yığınlarının ise korkunç bir "zevk tahribatı"na, sömürülmeye uğradığı bir ortamdı bu. Böyle bir ortamda iyiniyet gösterisi gerçek dışı kaldığı kadar, olanaksızdı da. Birkaç deneme, eskilerin de yenilerin de bu çeşit gösterilerden vaz geçmelerine yetti. Sinemacılar döneminin sayıları yarım düzineyi aşmıyan başlıca temsilcilerinin zaten söyliyeceklerini tükettikleri, "bir atımlık barut"larını sinemacılar döneminde harcadıkları çok geçmeden ortaya çıktı. Kendilerine umut bağlanmış olan genç kuşak ise, bir iki denemeden sonra, endüstri dışına atılmamak için, bu dü-

zensiz, başıboş sinemanın koşullarına, biraz da şaşılacak bir uysallıkla, boyun eğdiler. Hatta boyun eğmekle de kalmayıp tutumlarını haklı gösterme çabasına düştüler. Önce, birkaç denemedeki gerçek kırıntılarından dolayı "toplumsal gerçekçi sinema" teranesinin tutturulması, bu sökmeyince "halkı tanımak, halka ulaşmak" teranesinin, "kahrolsun Batı tipi sinema, yaşasın Asya tipi üretim *sineması" teranesinin tutturulması* da yine bu boyun eğişin bu kadar uysalca oluşunu örtbas etme, dikkatleri başka yöne saptırma çabasıdır. Bu tutum umutsuzluğu bir kat daha artırmaktan başka sonuç vermemektedir; çünkü kendilerine gerçekten umut bağlanmış genç kuşağın, hiç olmazsa gerçekleri kabul etmek yürekliliğinde ya da gerçeklere doğru teşhis koymak yeteneğinde bile olmadığını göstermektedir.

10.

Özetlersek: Sinemamız 1914'ten 1939'a kadar uzanan yirmi altı yıl, tiyatrocuların salt egemenliğinde yaşadı. Yine tiyatrocuların ağırlıklarını iyice duyurdukları Geçiş Dönemini de buna katarsak, sinemamızın ilk otuz altı yılı tiyatrocuların egemenliğinde geçti. 1950'den 1952'ye kadarki kısa sürede "Tiyatrocular", "Geçiş Dönemi" sanatçıları ile "Sinemacılar" bir arada çalışıp bir güç sınamasına giriştiler; bu sınama, Sinemacılar'ın başarısıyla sonuçlandı. 1950'yi izliyen ilk on yılda Tiyatrocular'ın *sinemamıza getirdiği kötü izlerin* silinmesine, sinema dilinin kurulmasına çalışıldı. 1960'ta sinemamız, toplum yaşayışımız için de mutlu olan bir olayla birlikte bir dönüm noktasına varmıştı. Ancak bu mutlu olay, her iki bakımdan da hayal kırıklığıyla sonuçlanmakta gecikmedi. Sinemamız en umut verici dönüm noktasında, zayıf temeller üzerine yıllarca birikmiş olan yanlış adımların ağırlığıyla karşı karşıya geldi. Bunların en önemlisi, *endüstrinin yapısındaki, işleyişindeki yanlışlardı.* İlk dönemde yalnız ordunun ihtiyacı için kurulmuş küçük çapta bir sinemacılık örgütü, sonradan yardımsevenler dernekleri eliyle yürütülüp yeniden orduya dönmüştü. Sinemamızın ilk 26 yılının Tiyatrocular'ın salt egemenliğinde geçişi gibi, *endüstri* olarak da bu ilk 26 yıl, kısa süreli bir özel yapımevi ile bir başka yapımevinin tekelinde geçti. Geçiş Dönemi'ndeki sinema endüstrisi ise her şeyden önce bir "sözlendirme" (doublage) endüstrisi

olarak kurulmuştu. Buna göre, sinemamızın 1950'ye kadarki otuz altı yılı, endüstri olarak da bir "yerinde saymak"tan başka bir şey değildi. 1948'deki vergi indirimiyle sayıları filim sayısı kadar baş döndürücü bir hızla artan yapımevleri de ortaya sadece bir "gecekondu" endüstri çıkardılar. Yılda 200'lük yapım, böylesine zayıf bir endüstriye yüklenmişti.

11.

Bugün sinemamız özgürlükten yoksun bir sinema; zayıf temellere oturtulmuş, başı boş bir endüstri; bonolara, tefecilere dayalı bir ekonomi; yanlış ilkelere göre işliyen koruma düzeni; kendi kendini yitirmiş güçsüz sanatçı ve teknikçi topluluğu; görülmemiş bayağılıklar, sömürmelerle zevki korkunç şekilde körletilmiş seyirci yığınıyla er geç çökmeğe mahkûm bir sinemadır ve şimdilik bu sinemadan beklenebilecek en iyi şey de bu çöküşün bir an önce meydana gelmesidir. Ancak ondan sonra, sabırla ve uzun vadede yeni bir sinemayı yeni temeller üzerine kurmak mümkün olabilecektir. En azından endüstriye devlet eliyle çekidüzen verilmesini, yanlış koruma düzeninin yerine bütünüyle kaliteli filme yönelmiş bir düzen kurulmasını, sinemaya özgürlük verilmesini, sinemacı yetiştirilmesini gerektiren bu yeni döneme ulaşıncaya kadar yapılacak işlerin başında da sinema kültürünü elden geldiği kadar geniş bir kütleye yaymak ve benimsetmek gelmektedir. Sinema yayınlarının çoğalması; yoğun bir eleştirme çabası; sinemateğin geliştirilmesi; sinema derneklerinin serpilip gelişmesi; sanat sinemalarının kurulması; radyonun ve özellikle yakın zamanda çalışmalarına başlıyacak olan televizyonun sinema kültürünü yaymaya yardımcı olması; filim şenlikleri ve yarışmaları düzenlenmesi; özenci sinemasının, belgefilim çalışmalarının gelişmesi; gezginci sinemaların düzenli olarak geniş kütlelere sinemayı, gerçek sinemayı ulaştırması... bunun başlıca yolları olacaktır.

12.

Bütün bunlardan dolayı, 1960'ta toplumumuzun ve sinemamızın en umutlu bir dönüm noktası nasıl beklenmedik hayal kırıklıklarına yol açmışsa, 1966'da da sinemamızın en karamsar

ve kötümser düşüncelere yol açabilecek durumu, gerçekte sağlam bir umut ışığı taşımaktadır; çünkü az önce, yapılması gerekli olarak sayılanların çoğuna başlanmış bulunmaktadır: İki sinemateğin temeli atılmıştır; sinema dernekleri ağır fakat güvenilir adımlarla gelişmekte, bazan da en beklenmedik yerlerde ortaya çıkmaktadır; sinema yayınları son birkaç yıl içinde bütün tahminleri aşan bir hız ve niteliğe erişmiştir; en azından bir tane geniş olanaklı, geleceği sağlam, bol sayfalı bir sinema dergisi yayımlanmaktadır; yine en beklenmedik bir anda, sinema iki büyük kentte üniversite kürsüsüne ulaşmıştır; maddî koşulların ağırlığına rağmen özenci sinemasında da büyük bir gelişme vardır; hepsinden önemlisi, bütün bunların ortaya koyduğu üzere yurdumuzda sinemaya ilk kez bu kadar yakınlık duyan, önem veren, derinden bağlanan yeni bir kuşak yetişmektedir. Gerek sinema sanatçısı, gerek sinema yazarı, gerek sinema öğreticisi olarak gerçek sinemanın yaratılıp geniş yığınlara iletilmesinin öncüleri bu kuşak arasından çıkacaktır. Bunun oldukça uzun vadeli bir şey olduğu şüphe götürmez. Ne var ki, sinemamızın içinde bulunduğu çıkmaz, yani gerçekten değer taşıyan filimleri besliyebilecek yetişkin sinema seyircisinin "asgarî"si ancak böylelikle sağlanabilecektir. 1968 yılının başında kurulması aşağı yukarı kesinleşmiş olan televizyonun, yine ağırdan, üstelik sinemamızda büsbütün bir sarsıntıya yol açması ihtimaline karşılık, bu öncülerin işini kolaylaştırması, sinemamıza yeni bir hava ve ortam sağlaması beklenebilir. Televizyon ile sinema arasında yararlı bir işbirliği kurulursa, iyi filimlerin yayılması; sinema kültürünün daha geniş kütlelere daha kestirme yoldan ulaşması; kısa filimlerin, belge-filimlerin gelişmesi; gerçekçi, dolaysız bir anlatımın yerleşmesi; sansürün kendiliğinden havada kalması daha kolay gerçekleşebilecektir.

2

TÜRK SİNEMASI KRONOLOJİSİ (1895 - 1966)

NOT:

1. Bu bölümde, sinemamızın yurdumuza girişini ana çizgileriyle veren kısa girişten sonra, yapımın başladığı 1914 yılından 1966 yılının sonuna kadarki sinemamız, yıl yıl ele alınmıştır.

2. Her yıl altı başlık altında incelenmiştir:

a. **FİLİMLER:** Başlığın altında parantez içinde yer alan rakam o yılın 1 ocağından 31 aralığına kadar sansürden gösterim izni alan konulu, uzun filim sayısıdır. Bunun ardından o yılın başlıca filimleri sıralanmıştır. Bunlar sanat yönünden taşıdıkları değere göre değil, bir eğilimi göstermesi, bir türü başlatması, çok iş yapması... gibi değişik nedenlerle seçilmiştir.

b. **EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER:** Sinemamızda o yıl içinde ağırlığını duyuran eğilimler, özellikler, türler, olaylar sıralanmıştır.

c. **OYUNCULAR:** Yılın başlıca filimlerinde yer alan oyuncular sıralanmış, sonra da bunların içinde en göze çarpanları tek tek ve başlıca filimleriyle belirtilmiştir.

ç. **SİNEMA OLAYLARI:** Sinemamızla ilgili önemli olaylar tarih sırasıyla bu başlık altında verilmiştir.

d. **YABANCI SİNEMALAR:** Aynı yılın dünya sinemasındaki durumu en genel çizgileriyle belirtilmiştir.

e. **İÇ VE DIŞ OLAYLAR:** Aynı yılın içeride ve dışarıdaki belli başlı olayları tarih sırasıyla bu başlık altında verilmiştir.

3. Bu bölümde gerek yerli gerek yabancı filimlerle ilgili tarihler yapımı değil piyasaya çıkışı göstermektedir.

4. Bu bölümde kullanılan başlıca kısaltmalar şunlardır:

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
b-f.	:	belge-filim
bk.	:	bakınız
böl. f.	:	bölüklü filim
c-r.	:	canlı-resim
f.	:	filim
k.	:	kısa
KKFFM	:	Kara Kuvvetleri Foto-Filim Merkezi
MGC	:	Malûl Gaziler Cemiyeti
MMC	:	Müdafaa-i Milliye Cemiyeti
MOSD	:	Merkez Ordu Sinema Dairesi
OFM	:	Ordu Filim Merkezi
OFT	:	Ordu Filim Teşkilâtı
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
u.	:	uzun
ü.b.	:	üçboyutlu

a. Sinemanın Türkiye'ye Girişi (1895 - 1914)

1895–96 (1895 Ekim - 1896 Şubat arası) İstanbul'un ünlü fotoğrafçılarından VAFİADİS, Lumière Kardeşler'den "cinématographe" konusunda bilgi istedi.

1896 (Yaz) Lumière Kardeşler'in alıcı yönetmenlerinden PROMIO, İstanbul'da kısa filimler çevirdi: *Défilé de l'infanterie turque (Türk piyadesinin geçit töreni)*, *Artillerie turque (Türk topçusu)*, *Panorama de la Corne d'Or (Haliç'in panoraması)*, *Panorama des rives du Bosphore (Boğaziçi kıyılarının panoraması)*.

1896–99 Lumière Kardeşler'in alıcı yönetmenleri (MESGUICH, DOUBLIER, MOISSON, PERRIGOT...) Türkiye'den geçtiler.

1896–97 (1896 sonu - 1897 başı) Yıldız Sarayı'nda saray hokkabazı BERTRAND'ın sinema gösterileri.

1897 (Başları) WEINBERG'in halka ilk sinema gösterileri (Önce Beyoğlu yakasındaki "Sponeck Birahanesi" ile "Concordia" da, sonra İstanbul yakasındaki "Fevziye Kıraathanesi"nde).

1897 MATALON adında İstanbul'lu bir Musevî Luxembourg Apartmanlarında (şimdiki "Saray Sineması" bloğu) bir oda kiralıyarak filim gösterdi.

1898 CAMBON'un Beyoğlu'ndaki "Variétés Sirk ve Tiyatrosu"nda sinema gösterileri.

1900 Beyoğlu'ndaki "Odéon Tiyatrosu"nda sinema gösterileri.

1908 (Yaz) WEINBERG Tepebaşı'nda ilk yerleşik sinema olan "Pathé"yi açtı.

1910 Fuat UZKINAY ile Şakir SEDEN "İstanbul Sultanîsi"nde filim gösterileri düzenlediler (Okulda ilk sinema).

1912 İzmir'de Kordonboyu'nda yerleşik sinema açıldı.

1914 Beyoğlu'nda "Ciné Palace" (Palas Sineması), Taksim'de "Ciné Magic" (Majik Sineması) açıldı.

1914 (19 Mart) Cevat BOYER ile Murat Bey Şehzadebaşı'nda "Millî Sinema"yı açtılar.

1914 (6 Temmuz) Şakir ve Kemal SEDEN Kardeşler ile UZKINAY Sirkeci'de "Ali Efendi Sineması"nı, az sonra Demirkapı'da "Kemal Bey Sineması"nı açtılar.

1914 (14 Kasım) UZKINAY, ilk Türk filmi *Ayastefanos'taki Rus âbidesinin yıkılışı*'nı çevirdi.

b. Türk Sineması (1914 - 1966)

1 9 1 4

FİLİMLER

(0, 1 k. b-f.)
UZKINAY: *Ayastefanos'taki Rus âbidesinin yıkılışı* (14.11).

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

● **Kısa belge-filmi,** savaş belgeciliği: UZKINAY: *Ayastefanos'taki Rus âbidesinin yıkılışı.*

SİNEMA OLAYLARI

(Bu yılın sinema olayları için "Sinemanın Türkiye'ye Girişi" bölümünde 1914 yılı olaylarına bk.).

YABANCI SİNEMALAR

FRANSA: Feuillade: *Fantômas* (böl. f.) - **İTALYA:** Fosco: *Cabiria* - Martoglio: *Sperduti nel buio (Karanlıkta yitikler)* - **ABD:** Gasnier: *The Perils of Pauline (P. in serüvenleri)* - Sennett: *Keystone Comedies* dizisi - Chaplin: İlk filimleri - Ince: *The Battle of Gettysburg (G. savaşı)* - "Chicago

Tribune" gündelik gazetelerde ilk sinema sütununu açtı (Mayıs) – **AVUSTURYA:** "Sacha Messter Film Gesellschaft" yapımevinin kuruluşu ve savaş belgeciliği(UZKINAY'a filim çevirmesinde yardımcı olan yapımevi).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Avusturya arşidükü Franz Ferdinand Saraybosna'da öldürüldü (28 .6) – Atatürk Sofya'dan Harbiye Nazırına Osmanlı Devletinin tarafsız kalmasını istiyen muhtıra yolladı (16.7) – Avusturya, Sırbistan'a savaş açtı (28.7) – Almanya, Rusya'ya savaş açtı (1.8) – Türk-Alman gizli anlaşması (2.8) – Türkiye, Goeben ile Breslau zırhlılarını satın aldı (11 .8) – Kapitülasyonlar kaldırıldı (9 .9) – Boğazlar kapatıldı (1 .10) – Türk donanması Rus kıyılarını topa tuttu (29 .10) – Rusya, İngiltere, Fransa, Türkiye'ye savaş açtı (3–5 .11) – Türkiye, İtilâf Devletlerine resmen savaş açtı (11.11) – "Cihad-i ekber" ilânı. Ayastefanos'taki anıtın yıkılışı (14 .11).

1 9 1 5

FİLİMLER

(0, Kısa belge filimler).

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Kısa belge-filimler** (savaş belgeciliği, haber filimleri): "Merkez Ordu Sinema Dairesi" alıcı yönetmenleriyle Alman ve Avusturya'lı alıcı yönetmenleri: *Anafartalar muharebesinde İtilâf ordularının püskürtülmesi* (7–22.8) – *Harbiye Nazırının kıta teftişi ve Batum manzarası* (Aralık)...

SİNEMA OLAYLARI

- Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın emriyle **"Merkez Ordu Sinema Dairesi"** (MOSD) kuruldu. Müdür: WEINBERG, yardımcısı: UZKINAY. Personel: Cemil FİLMER, Mazhar YALAY...

● **"Müze-i Askerî Sineması"** (MOSD ve öbür savaş filimlerini göstermek üzere Ayasofya'daki Askerî Müze'de ayrılan küçük salonda).

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Griffith: *The Birth of a Nation (Bir ulusun doğuşu)* – De Mille: *The Cheat (Aldatış)* – Gasnier: *The Clutching Hand (New York esrarı)* – Chaplin: İlk filimleri – Ince: *The Aryan* – Sennett: "*Keystone Comedies*" (Keystone Cops, Bathing Beauties) – "Technicolor" üzerine ilk çalışmalar (Şubat) – **FRANSA:** Feuillade: *Les vampires (Vampirler,* böl. f.) – Ordu Sinema kolu "Service Cinématographique de l'Armée" kuruldu – **ALMANYA:** Galeen: *Der Golem (Golem)*.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

İtilâf kuvvetleri Çanakkale'ye saldırdı (19 .2) – İtilâf devletleri Gelibolu'ya çıkartma yaptılar (25 .4) – Bulgaristan İttifak Devletleri'ne katıldı (6.9) – İtilâf Devletleri Selânik'e çıktılar (5.10).

1 9 1 6

FİLİMLER

(0, Kısa belge-filimler).

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

● **Kısa belge-filimler** (savaş belgeciliği, haber filimleri): "MOSD" alıcı yönetmenleri: *Çanakkale muharebeleri* (Ocak) – *Von der Goltz Paşa'nın cenaze merasimi* (Nisan) – *General Townshend* (Nisan) – *General Townshend ve Hintli üsera* (Nisan) – *Esir İngiliz Generali* (Nisan) – *Galiçya harekâtı* (Ağustos) – *Galiçya'da 19. süvari müfrezesi* (Ağustos).

- Yarım kalan **öykülü uzun filim denemeleri:** WEINBERG, UZKINAY: *Himmet Ağa'nın izdivacı* (1918'de UZKINAY tamamladı).
- **Oyunların perdeye aktarılması:** (Aynı denemeler).

OYUNCULAR

- **Tiyatro oyuncuları:** Benliyan Topluluğu.

SİNEMA OLAYLARI

- **WEINBERG,** Benliyan'ın "Millî Operet Kumpanyası"yla *Leblebici Horhor*'u çevirmiye başladı, başoyunculardan birinin ölümü üzerine filim yarım kaldı.
- **WEINBERG,** aynı toplulukla *Himmet Ağa'nın izdivacı*'nı çevirmiye başladı, oyuncular askere alınınca filim yarıda kaldı, savaştan sonra UZKINAY tamamladı.
- Romanya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa girmesiyle **WEINBERG** "MOSD" başkanlığından uzaklaştırıldı, yerine UZKINAY getirildi (Ağustos).
- Muhsin **ERTUĞRUL Almanya'da** filimlerde ufak rollere çıktı.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Griffith: *Intolerance (Hoşgörüsüzlük)* – Ince: *Civilisation (Uygarlık)* – Chaplin: İlk filimleri – **FRANSA:** Feuillade: *Judex* (böl.f.) – **İTALYA:** Marinetti "gelecekçi" sinema bildirisini yayımladı.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

İtilâf Devletleri Çanakkale'yi boşalttı (8 .1) – Veliaht Yusuf İzzettin'in intiharı (1 .2) – İngiliz'lerin Kut-ul-Amara'da teslim oluşu (29 .4) – Mekke Şerifi Hüseyin Osmanlı Devleti'ne isyan etti (27 .6) – Romanya, İtilâf Devletleri'ne katıldı (28 .8) – İttifak Devletleri Bükreş'i aldı (6 .12).

1 9 1 7

FİLİMLER

(2, ayrıca k. b-f.).

SİMAVİ: *Pençe - Casus.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **İlk öykülü uzun filimlerin** gerçekleştirilmesi: SİMAVİ: *Pençe-Casus.*
- **Kısa belge-filimler** (savaş belgeciliği, haber filimleri): "MOSD" alıcı yönetmenleri: *Alman İmparatorunun Dersaadet'e gelişi* (15.10) – *Alman İmparatorunun Çanakkale'yi ziyareti* (Ekim) – *At yarışları.*
- **Oyunların** perdeye **aktarılması,** tiyatro oyuncularından yararlanma, tiyatro filmi, amatörce çalışma: SİMAVİ: *Pençe.*

OYUNCULAR

- **"Dâr-ül-bedayi" oyuncuları.**

SİNEMA OLAYLARI

- **"Müdafaa-i Milliye Cemiyeti"** sinemacılık kolu kuruldu.
- "MOSD"nin genişletilmesine karar verildi. **UZKINAY** uzmanlaşma için **Almanya'ya gönderildi.**
- "MMC" alıcı yönetmeni Kenan **ERGİNSOY'un haber filimleri.**
- **SİMAVİ'nin yönetmenliği,** Yorgo'nun alıcı yönetmenliğiyle uzun, öykülü filimler: *Pençe – Casus* (Yaz).
- **ERTUĞRUL Almanya'da** filimlerde oynamağa devam etti.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Chaplin: *Easy Street (Şarlo polis)* – *The Immigrant (Şarlo göçmen)* – *The Adventurer (Şarlo pranga mahkûmu)* – **İSVEÇ:** Sjöström: *Berg Ejvind och hans hustru (Berg Ejvind ile dostu)* – *Tösen fran Stormytorpet (Bataklık kızı)* – **ALMANYA** "UFA"nın kuruluşu (Kasım).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Talât Paşa sadrazam oldu (4 .2) – Petrograd'ta grev ve ayaklanma (8 .3) – İngilizler Bağdad'ı aldı (11.3) – Çar Nikola II tahttan çekildi, Rusya'da çarlığın sonu, Lvov'un ilk geçici hükümeti (15 .3) – ABD savaşa girdi (2 .4) – Rusya'da Kerenskiy başbakan (6.8) – Rusya'da Gen. Kornilov'un darbe teşebbüsü (7-14 .9) – Lenin, Finlandiya'dan Rusya'ya döndü (20 .10) – Rusya'da Bolşevik devrimi (6-7 .11) – Bolşevikler iktidarda (7-8 .11) – İngilizler Kudüs'ü aldı (9 .12) – Rusya-Almanya Brest-Litowsk ateşkes anlaşması (15.12) – Atatürk, Veliaht Vahdettin'le Almanya'ya gitti (15 .12-5 .1 .1918).

1 9 1 8

FİLİMLER

(1, ayrıca k. b-f.)

WEINBERG, UZKINAY: *Himmet Ağa'nın izdivacı* (1916–18).

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Kısa belge-filimler** (savaş belgeciliği, haber filimleri): "MOSD" ile "MMC" alıcı yönetmenleri: *Abdülhamit'in cenaze merasimi* (11. 2) – *Sultan Reşat'ın cenaze merasimi* (3. 7) – *Vahdettin'in biat merasimi* (4. 7) – *Vahdettin'in kılıç alayı* (31. 8) – *At yarışları.*
- **İlk öykülü uzun filim denemelerine** devam, oyunların perdeye aktarılması, tiyatro oyuncularından yararlanma, tiyatro filmi: WEINBERG, UZKINAY: *Himmet Ağa'nın izdivacı.*

- **Tarihsel filim denemesi** (yarım kaldı): SİMAVİ: *Alemdar vakası yahut Sultan Selim-i sâlis.*

OYUNCULAR

- **Benliyan Topluluğu** oyuncuları.

SİNEMA OLAYLARI

- **ERTUĞRUL Almanya'da** sinema oyunculuğuna devam etti.
- **ERTUĞRUL'un** "Temaşa" dergisinde **sinema yazıları** başladı (Ağustos).
- SİMAVİ *Alemdar vakası*'na başladı, **"MMC" sinema kolunun kapanmasıyla** yarım kaldı (Sonbahar).
- **"MOSD" ve "MMC" sinema kolu'nun** çalışmaları sona erdi (Kış).

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Chaplin: *A Dog's Life (Köpek hayatı)* – *Shoulder Arms (Şarlo asker)* – Stroheim: *Blind Husbands (Kör kocalar)* – **İSVEÇ:** Stiller: *Sangen om den eldröda blomman (Erguvan çiçeğinin türküsü)* – **SSCB:** Kuleşov, Tissé, Vertov'un devrimci haber filimleri – **FRANSA:** Delluc, Canudo'nun sinema kuramıyla ilgili yazıları.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Wilson'un "14 madde"si (8 .1) – Türkiye'de yeniden sansür kondu (5 .2) – "Malûlîn-i Guzat-i Askerîye Muavenet Heyeti" (Malûl Gaziler Cemiyeti, MGC) kuruldu (Şubat) – İkinci Abdülhamit öldü (10 .2) – Ermenistan ve Hazer'e Türk taarruzu (14 .2) – Yeni Rus-Alman ateşkesi (26 .2) – Brest-Litowsk Antlaşması (3 .3) – "Vilâyat-i Şarkiyye Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti"nin Erzurum şubesi kuruldu (3 .3) – Bükreş Antlaşması (7 .5) – Beşinci Mehmet Reşat öldü (3.7) – Altıncı Mehmet (Vahdettin) tahta çıktı (4 .7) – Avusturya barış istedi (14 .9) – Bulgaristan barış istedi (26 .9) – Osmanlı Devleti barış istedi (5 .10) – Talât Paşa hükümetinin istifası (8.10) – Mondros mütarekesi (30.10) – İttihatçı önderler kaçtılar (2 .11) – Almanya mütareke imzaladı (11 .11) – İşgal donanması İstanbul'da (13 .11) – Atatürk İstanbul'da (15.11).

1 9 1 9

FİLİMLER

(2, ayrıca k. b-f.).

AHMET FEHİM: *Mürebbiye – Binnaz.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Kısa belge-filimler** (haber filimleri): "MGC" alıcı yönetmenleri: *Fatih'te İzmir için miting* (19.5) – *Sultanahmet'te İzmir için miting* (23.5).
- İşgal ve işgale karşı **direnme sineması.**
- **Öykülü, uzun filim denemelerine** devam, oyunların perdeye aktarılması, tiyatro oyuncularından yararlanma, tiyatro filmi: FEHİM: *Mürebbiye – Binnaz.*
- **Tarihsel filim** denemesi: FEHİM: *Binnaz.*

OYUNCULAR

- **Tiyatro oyuncuları:** AHMET FEHİM, Raşit Rıza SAMAKO, ŞAHAP RIZA, İSMAİL ZAHİT, Behzat BUTAK, Hüseyin Kemal GÜRMEN, Hakkı Necip AĞRIMAN, Eliza BİNEMACİYAN...

SİNEMA OLAYLARI

- **ERTUĞRUL'un** "Temaşa" dergisinde **sinema yazıları.**
- **ERTUĞRUL Almanya'da yönetmenliğe başladı:** *Das Fest der schwarzen Tulpe (Kara lâle bayramı) – Die teufelsanbeter (Şeytana tapanlar).*
- Celâl Esat **ARSEVEN Almanya'da** *Die Tote wacht! (Koruyan ölü)*yü çevirdi.

- **"MOSD"** ile **"MMC"nin sinema araçlarının** "MGC"ne aktarılmasıyla ilgili kararname yayımlandı (Kasım).
- **"MGC"** **sinema kolu** çalışmalarına başladı: UZKINAY yapımcı ve alıcı yönetmeni.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Chaplin: *Sunnyside (Kırda aşk)* – Griffith: *Broken Blossoms (Kırık zambaklar)* – Sullivan: *Felix the Cat* dizisi (c-r.) – Chaplin, Griffith, Pickford, Fairbanks "United Artists"i kurdular (15.4) –**FRANSA:** Pouctal: *Travail (Emek,* böl.f.) – Dulac: *La fête espagnole (İspanyol bayramı)* – Gance: *J'accuse (İtham ediyorum)* – Gaumont'un renkli filim denemesi – **ALMANYA:** Lubitsch: *Madame Du Barry* – Eggeling: *Diagonal-Symphonie (Çapraz senfoni,* soyut c-r.) – Sesli filim işlemi "Tri-Ergon" patenti – **İSVEÇ:** Sjöström: *Karin Ingmarsdotter (Kırık saat)* – Stiller: *Herr Arnes pengar (Arne'nin hazinesi)* – **SSCB:** Sovyet sinemasının devletleştirilmesi (27 .8).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Berlin'de "Kızıl Hafta" (6 - 11 .1) – Barış Konferansı açıldı (18 .1) – Gen. Franchet d'Espérey'nin İstanbul'a girişi (8.2) – 3. Enternasyonal kuruldu (4.3) – Ermeniler Kars'ı aldı (19 .4) – İtalyanlar Antalya'yı aldı (29 .4) – İstanbul'da tramvaycılar grevi (10.5) – Yunanlılar İzmir'e çıktı (15.5) – Atatürk Samsun'a çıktı (19.5) – Fatih mitingi (19.5) – Sultanahmet mitingi (23.5) – Sultanahmet mitingi (30 .5) – Atatürk'ün Amasya genelgesi (21.6) – Versay antlaşması imzalandı (28.6) – Atatürk ordudan istifa etti (8 .7) – Erzurum Kongresi (23.7) – Sıvas Kongresi (4 .9) – Anzavur'un karşı-devrim hareketi başladı (21 .9) – Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası kuruldu (22 .9) – Tersane işçileri grevi (2 .10) – Amasya mülâkatı (20.10) – Atatürk Ankara'da (27.12).

1 9 2 0

FİLİMLER

(0, Kısa belge-filimler).

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Kısa belge-filimler** (haber filimleri): "MGC" alıcı yönetmenleri: *At yarışları.*
- **Öykülü, uzuu filim çahşması durakladı.**

SİNEMA OLAYLARI

- İPEKÇİ Kardeşler Beyoğlu'nda bugünkü "Alkazar" yerinde **"Elektra" sinemasını** açtılar.
- **"Osmanh Donanma Cemiyeti"**, "MGC"nden kiraladığı araçlarla İsmet Fahri GÜLÜNÇ'ün oynadığı *Tombul âşığın dört sevgilisi*'ne başladı; yarım kaldı.
- ERTUĞRUL **Almanya'da** *Samson (Istırap)*ı çevirdi.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Keaton: İlk filimleri – Stroheim: *The Devil's Passkey (Şeytanın maymuncuğu)* – **İSVEÇ:** Sjöström: *Körkarlen (Hayalet araba)* – **ALMANYA:** Wiene: *Das Kabinett des Dr. Caligari (Dr. C. nin muayenehanesi)* – Galeen: *Golem* (2. evirim) – Dışavurumculuk akımı başladı – **FRANSA:** Canudo "Club des Amis du Septième Art"ı kurdu.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Meclisi Mebusan açıldı (12 .1) – "Misak-ı Millî" M.M.nda kabul edildi (28 .1) – Fransızlar Maraş'tan çekildi (11 .2) – Faysal Suriye kralı oldu (11.3) – İstanbul işgal edildi (16.3) – Anadolu Ajansı kuruldu (9.4) – Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı (23.4) – İhanet-i vataniye Kanunu (29 .4) – İlk millî hükümet kuruldu (3.5) – Yunan ileri hareketi başladı (19 .6) – Bursa düştü (8 .7) – Edirne düştü (25.7) – Sèvres Antlaşması imzalandı (10.8) – Atatürk "Türkiye Komünist Fırkası"nı kurdurdu (18 .10) – Kars geri alındı (30 .10) – Gümrü anlaşması (2.12) – Bilecik görüşmesi (5.12).

1 9 2 1

FİLİMLER

(1, ayrıca 2 öykülü k.f., b-f.).

Şadi KARAGÖZOĞLU: *Bican Efendi vekilharç.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Kısa belge-filimler** (haber filimleri): "MGC" alıcı yönetmenleri: *Kayık yarışları.*
- **Güldürü** filimleri: KARAGÖZOĞLU: *Bican Efendi vekilharç.*
- **Kısa güldürüler;** bir güldürü tipinin yaratılması; başta "Şarlo" olmak üzere güldürü tiplerinden yararlanma: KARAGÖZOĞLU: *Bican Efendi mektep hocası – Bican Efendi'nin rüyası.*
- Tiyatro oyunundan, tekniğinden etkilenmekle birlikte **sinema özellikleri** taşıma: KARAGÖZOĞLU'nun filimleri.

OYUNCULAR

- **Tiyatro oyuncularından** yararlanma: Şadi KARAGÖZOĞLU, İ. Galip ARCAN, Vasfi Rıza ZOBU, Şehper KARAGÖZOĞLU, NURETTİN ŞEFKATÎ.
- **İlk güldürü tipi :** KARAGÖZOĞLU'nun "Bican Efendi"si.

SİNEMA OLAYLARI

- ERTUĞRUL **Almanya'dan döndü.** "Bozkurt" adında bir yapımevi kurma teşebbüsünü gerçekleştiremedi.
- Cevdet Reşit **LAGAŞ:** "Sinema hakkında notlar" ("Yarın" dergisi, No 8-13, 1.12–12.1.1922).

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Chaplin: *The Kid (Yumurcak)*–Keaton: İlk filimleri – Griffith: *Way Down East (Doğuya giden yol)* – Ingram: *The Four Horsemen of the Apo-*

calypse (A. in dört atlısı) – Niblo: *The Mark of Zorro (Z. nın işareti)* – İlk "Technicolor"filim denemeleri (çift renkli, Mart) – ALMANYA: Lang: *Der müde Tod (Bezgin ölüm)* – Lupu-Pick: *Scherben (Demiryolu)* – Kobe: *Verlorene Moral (Yitik ahlâk)* – Jessner: *Hintertreppe (Servis merdiveni)* – Richter: *Rhythmus* 21 (soyut f.) – "Kammerspiel" akımı – **İSVEÇ:** Sjöström: *Vem dömer (Ateş sınavı)* – Christensen: *Haxan (Çağlar boyunca büyücülük)* – Dreyer: *Prastankan* – **FRANSA:** L'Herbier: *Eldorado* – Delluc: *Fièvre (Humma)* – Feyder: *L'Atlantide* – Antoine: *La terre (Toprak)* – Fransız izlenimciliği – **SSCB:** Gardin, Pudovkin: *Golod... Golod... Golod... (Açlık... Açlık... Açlık...*, b-f.)

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Çerkes Etem Yunanlılara katıldı (5.1) – Birinci İnönü zaferi (10.1) – Muvakkat Teşkilât-i Esasiye Kanunu (Millî hükümetin ilk anayasası, 20.1) – Londra Konferansı (21.2) – Moskova'da Türk-Afgan antlaşması (1.3) – Türk-Sovyet antlaşması (16.3) – Yeni Yunan ileri harekâtı (23.3) – İkinci İnönü zaferi (1.4) – İtalyanlar Antalya'dan çekildi (1.6) – Eskişehir düştü (19.7) – Atatürk Başkomutan (5.8) – Sakarya zaferi (12.9) – Kars antlaşması (13.10) – Türkiye-Fransa Ankara antlaşması (20.10) - Sovyet temsilcilerinden Mikail Frunze Türkiye'de (25.11-15.1.1922).

1 9 2 2

FİLİMLER

(2, ayrıca k. b-f., 1 u. b-f).

ERTUĞRUL: *İstanbul'da bir facia-i aşk (Şişli güzeli Mediha Hanım'ın facia-i katli)* – *Boğaziçi esrarı (Nur Baba)*.

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

● **Uzun ve kısa belge-filimler** (savaş belgeciliği, haber filimleri): "MGC" alıcı yönetmenleri: Haber filimleri – "Kemal Filim": Haber filimleri – UZKINAY: *Zafer yollarında* (uzun f.). – TBMM Ordu Filim Teşkilâtı alıcı yönetmenleri: *İzmir zaferi*

(*İstiklâl*, u. b-f.) – *Dumlupınar vekayii* (30.8) – *İzmir nasıl istirdat edildi?* (9.9) – *İzmir'in işgali* (9.9) – *İzmir'de Yunan fecayii* (9.9.) – *Gazi'nin İzmir'e gelişi ve karşılanışı* (10.9).

- **İlk özel yapımevi** kuruldu.
- ERTUĞRUL'un ilk çalışma dönemi. 1939'a kadar süren "Tiyatrocular" tekeli başladı.
- **Tiyatro tekniğinin**, anlayışının perdede ağır basması. Tiyatro filmi. Edebiyat ürünlerinden yararlanma: ERTUĞRUL: *Boğaziçi esrarı.*
- **Günlük olaylar**'dan yararlanma. Özgün senaryo. Gerçekçilik çabası. Dışarı çalışma. Polis filmi türü: ERTUĞRUL: *İstanbul'da bir facia-i aşk.*

OYUNCULAR

- **"Dâr-ül-bedayi" oyuncuları** tekelinin kurulması. Ayrıca göçmen Beyaz Rus oyuncularından ve azınlıklardan yararlanma: Emin Beliğ BELLİ, BUTAK, ZOBU, ARCAN, Refik Kemal ARDUMAN, AĞRIMAN, Anna MARİYEVİÇ, Lianne CONSOLE, Roza FELEKYAN, Vahram PAPAZYAN, Onnik BİNEMACİYAN, Mme. SARMATOVA, AZNİF, PANAYOTA.

SİNEMA OLAYLARI

- Kemal ve Şakir SEDEN, Eyüp'teki Feshane Fabrikasının bir atölyesinde **"Kemal Filim"** stüdyosunu kurdular.
- FAZLI **NECİP**'in başladığı *İstanbul perisi* – *Lâle devri* – *İstanbul esrarı* – *Binbirdirek vakası yahut Tayyarzade* filimleri yarım kaldı.
- TBMM ordularında **"Ordu Filim Teşkilâtı"** kuruldu.
- İPEKÇİ'ler yeni yapılan **"Elhamra"** sinemasını işletmeye başladılar.
- **"MGC" ile "Kemal Filim" ortakyapım** denemesi gerçekleşmedi.

- Mustafa Nihat **ÖZÖN** "Dergâh" dergisinde **sinema yazıları yayımlamaya başladı** (Haziran).
- **UZKINAY** Üsküdar'da "**Doğancılar**", sonra "**Jale**", "**Hale**" ve "**İnşirah**" **sinemalarını işletmeye başladı.**

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Chaplin: *Pay Day (Maaş günü)* – Keaton: İlk filimleri – Linder: *The Three Must Get There (Üç kişi gitmeli oraya)* – King: *Tol'able David (Hoşgörülü D.)* Flaherty: *Nanook of the North (Kazey'li N.*, b-f) – Strohein: *Foolish Wives (Çılgın eşler)* – William H. Hays "Motion Picture Producers and Distributors"un başkanlığına getirildi (15 .1) – **ALMANYA:** Murnau: *Nosferatu* – Robison: *Schatten (Gölgeler)* – **FRANSA:** Delluc: *La femme de nulle part (Kimsesiz kadın)* – Gance: *La roue (Tekerlek)* – Delluc "Ciné Club"ü kurdu – **SSCB:** Vertov: *Kino Pravda* dizisi – Kuleşov "Deney Laboratuvarı"nı kurdu – Vertov "Kino-Glaz" topluluğunu kurdu (21 .5) – "FEKS" kuruldu (9 .7) – Sinema Tekniği Enstitüsü kuruldu. – **İSVEÇ:** Stiller: *Gunnar Hedes Saga (Eski köşk–)* **DANİMARKA:** "Pat – Pataşon" dizisi.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Sovyet Büyükelçisi Simeon I. Aralov Ankarada (31 .1) – İtilâf Devletleri ateşkes teklifinde bulundu (23.3) – Rauf Orbay hükümeti (12.7) – İstiklâl Mahkemeleri Kanunu (31.7) – Büyük taarruz başladı (26.8) – Büyük zafer (30.8) – İzmir alındı (9.9)– İtilâf devletleri ateşkes teklifinde bulundu (23.9) – Mudanya mütarekesi (11.9) – TBMM temsilcisi Gen. Refet Bele İstanbul'da (19.10) – Mussolini işbaşına çağrıldı (29.10) – Saltanat kaldırıldı (1.11) – İstanbul TBMM yönetimine geçti. Ali Kemal linç edildi (4 .11) – Vahdettin kaçtı (16-17.11) – Abdülmecit halife seçildi (18.11) – Lozan Konferansı başladı (20.11) – Rusya, SSCB adını aldı (30 .12).

1 9 2 3

FİLİMLER

(**3**, ayrıca 1 u. b-f. ve k. b-f.).

ERTUĞRUL: *Ateşten gömlek – Leblebici Horhor – Kızkulesinde bir facia.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Uzun ve kısa belge-filimler** (savaş belgeciliği, haber filimleri): "MGC" alıcı yönetmenleri: Haber filimleri – "Kemal Filim": Haber filimleri – TBMM "OFT" alıcı yönetmenleri: *İstanbul'un İtilâf Devletleri tarafından tahliyesi* (2.10) – *İstanbul'a ordunun gelişi* (6.10).
- **Günlük olaylar**'dan yararlanma. Edebiyat ürünlerinden yararlanma. Kurtuluş Savaşı: ERTUĞRUL: *Ateşten gömlek.*
- **Sahne yapıtları**'ndan aktarma. Tiyatro filmi: ERTUĞRUL: *Leblebici Horhor – Kızkulesinde bir facia.*
- **Melodram:** ERTUĞRUL: *Kızkulesinde bir facia.*

OYUNCULAR

- **"Dâr-ül-bedayi" oyuncuları**'ndan, azınlık oyuncularından yararlanma.
- **Türk kadınları**'nın sinemada çalışmıya başlaması: BEDİA MUVAHHİT, Neyyire Neyyir ERTUĞRUL (*Ateşten gömlek*).
- Muhsin ERTUĞRUL, Neyyire ERTUĞRUL, BEDİA MUVAHHİT, BUTAK, BELLİ, ZOBU, ARDUMAN, AĞRIMAN, Kemal KÜÇÜK, SURURİ, Helena ARTİNOVA, PANAYOTA, Jenya MORİS.

SİNEMA OLAYLARI

- **"MGC"nin araçları** orduya devredildi, sinema çalışmaları sona erdi.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Chaplin: *The Pilgrim (Hacı)* – *A Woman of Paris (Paris'li kadın)* – Keaton: *The Three Ages (Üç çağ)* – *Our Hospitality (Misafirseverliğimiz)* – Lloyd, Taylor: *Safety Last! (Nihayet emin yerde)* – Disney: *Alice in Cartoonland* dizisi (c-r) – Cruze: *The Covered Wagon (Tenteli araba)* –**FRANSA:** Epstein: *Coeur fidèle (Sadık kalp)* – Dulac: *La souriante Madame Beudet (Gülümseyen Mme. B.)* – Clair: *Paris qui dort (Uyuyan Paris)* – Canudo'nun ölümü (10.11) – **ALMANYA:** Lupu-Pick: *Sylvester* – Grune: *Die Strasse (Sokak)* – **İSVEÇ:** Stiller: *Gösta Berlings Saga (G. B. efsanesi).*

1923

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Lozan Konferansı kesildi (4.2) – İzmir'de Birinci İktisat Kongresi (17.2-4.3) – Atatürk 9 umdeyi yayımladı (8.4) – Lozan Antlaşması (24.7) – Fethi Okyar kabinesi (14.8) – Halk Fırkası kuruldu (9.9) – İtilâf Devletleri İstanbul'u boşalttı (2.10) – İstanbul'da sansür kalktı (4.10) – TBMM orduları İstanbul'da (6.10) – Ankara başkent oldu (13.10) – Cumhuriyet ilân edildi, Atatürk cumhurbaşkanı oldu (29.10) – İsmet İnönü kabinesi (30.10) – Ağa Han'ın mektubu üzerine İstanbul'da İstiklâl Mahkemesi duruşması (10.12).

1 9 2 4

FİLİMLER

(1)

ERTUĞRUL: *Sözde kızlar.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Edebiyat ürünleri**'nden yararlanma. Zamanı yansıtma: ERTUĞRUL: *Sözde kızlar.*

OYUNCULAR

- **Tiyatro oyuncuları** : BUTAK, ARDUMAN, MORİS...

SİNEMA OLAYLARI

- **"Kemal Filim"** Feshane Fabrikasından çıkarıldı, **yapımdan çekildi.**
- **ERTUĞRUL İsveç'e gitti,** Mauritz Stiller **ile** tanıştı, dönüşünde Stiller ile Greta Garbo'yu İstanbul'a getirdi.
- İPEKÇİ'ler **"Opera"** sinemasını (eski "Skating Palace", daha sonraki "İpek", "Küçük Emek"in yerinde), sonra **"Melek"** sinemasını ("Emek") açtılar.

● "MOSD" Millî Müdafaa Vekâleti'ne bağlandı; Harp Akademisi'nde kurulan *"Ordu Filim Çekme Merkezi"* laboratuvar grup Âmirliğine UZKINAY atandı.

YABANCI SİNEMALAR

ALMANYA: Lang: *Die Niebelungen I, II (Niebelungen)* – Murnau: *Der letzte Mann (Son adam)* – Leni: *Wachsfigurenkabinett (Balmumu insanlar müzesi)* – Gerlach: *Chronik von Grieshuus (Külrenkli evin öyküsü)* – Vogel pankromatik duyarkatı yaptı – **FRANSA:** L'Herbier: *L'inhumaine (İnsanlık dışı)* – Clair: *Entr'act (Perde arası,* k. öncü f.) – Léger: *Ballet mécanique (Mekanik bale,* k. öncü f.) – Öncü (avant-garde) akımı – *Delluc'ün ölümü (22.3)* – **ABD:** *Keaton: Sherlock Junior – The Navigator* – Lloyd: *Girl Shy (Utangaç)* – Stroheim: *Greed (Tutku)* – Ford: *The Iron Horse (Demir at)* – De Mille: *The Ten Commendments (On buyruk)* – **SSCB:** Vertov: *Kino–Glaz* dizisi.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Hafta tatili kanunu (2.1) – Lenin'in ölümü (21.1) – Hilâfet kaldırıldı. Tevhid-i tedrisat kanunu (3.3) – Şeriat mahkemeleri kaldırıldı (8.3) – Teşkilât-i Esasiye Kanunu (20.4) – Türk Ocakları yeniden kuruldu (23 .4) – Yunanistan'da cumhuriyet (24.5) – Atina'da Türkiye - Yunanistan anlaşması (18 .8) – İş Bankası kuruldu (26 .8) – Askerlerin siyasetle uğraşmasından doğan buhran (26-31.10) – Halk Fırkası, Cumhuriyet Halk Fırkası oldu (10.11) – Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kuruldu (17 .11) – Fethi Okyar kabinesi (21 .11).

1 9 2 5

FİLİMLER

(0)

SİNEMA OLAYLARI

● *ERTUĞRUL, SSCB'ne gitti, filim çevirmeye başladı: Tamilla.*

● İPEKÇİ'ler İzmir'de "**Millî Kütüphane Sineması**"nı açtılar.

YABANCI SİNEMALAR

SSCB: Eisenstein: *Staçka (Grev)* – *Brononesets Potemkin (P. zırhlısı)* – **ABD:** Chaplin: *The Gold Rush (Altına hücum)* – Keaton: *Go West (Batıya git)* – Lloyd: *Freshman (Lui sporcu)* – Vidor: *Big Parade (Büyük geçit)* – Cooper, Schoedsack: *Grass (Çayır,* b-f) – Fleischer: *Out of the Inkwell (Hokkadan çıkanlar)* dizisi (c-r) – **ALMANYA:** Dupont: *Varieté (Varyete)* – Pabst: *Die freudlose Gasse (Neşesiz sokak)* – Murnau: *Tartuffe* – **FRANSA:** L'Herbier: *Feu Mathias Pascal (Ölü M.P.)* – Feyder: *Visages d'enfants (Çocuk yüzleri)* – Feuillade'ın ölümü (26.2) – Linder'in intiharı (30.10) – **DANİMARKA:** Dreyer: *Du Skal aere din hustru (Evin efendisi).*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Şeyh Sait ayaklanması (11.2) – Doğu illerinde sıkıyönetim (25.2) – Takrir-i sükûn Kanunu (4.3) – İnönü kabinesi (5.4) – Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı (3.6) – Şeyh Sait asıldı (29.6) – Atatürk'ün giyim devrimi için geziye çıkışı (23-30.8) – Rıza Han İran şahı oldu (31.10) – Ankara'da Hukuk Mektebi açıldı (5.11) – Şapka Kanunu (25.11) – Tekkelerin, türbelerin kapatılması, tarikatlerin kaldırılması (30.11) – Paris'te Türk-SSCB tarafsızlık ve saldırmazlık antlaşması (17.12).

1 9 2 6

FİLİMLER

(0)

SİNEMA OLAYLARI

- **ERTUĞRUL SSCB'nde** filim çevirmeye devam etti: *Spartakus.*
- Vedat Örfi **BENGÜ Mısır**'da "Isis Film Corporation"'u kurdu.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Keaton: *The General (General)* – Langdon: *Tramp, Tramp, Tramp (Serseri)* – Flaherty: *Moana* (b-f) – Niblo: *Ben-Hur* – Crosland: *Don*

Juan ("Vitaphone"ı işlemiyle kısa sesli parçalar taşıyan ilk f., 6 .8) – Valentino'nun ölümü (24.8) – **SSCB:** Pudovkin: *Mat (Ana)* – Vertov: *Şagay, Soviet! (Sovyet, ileri!*, b-f) – **ALMANYA:** Lang: *Metropolis* – Murnau: *Faust* – Reiniger: *Die Abenteuer des Prinzen Achmed (Prens Ahmet'in serüveni*, gölge-filim) – **FRANSA:** Painlevé'nin bilimsel filimleri – Prof. Chrétien anamorfozeu mercek "Hypergonar"ı yaptı (Şubat) – **İTALYA:** LUCE Enstitüsü kuruldu (kısa haber ve eğitim filmi yapımı için) – **MISIR:** Bengü, "Isis Filim Corp."u kurdu – **DÜNYA:** Uluslar Derneği himayesinde *Paris'te Birinci Uluslararası Sinema Kongresi* (27 .9).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Uluslararası takvim ve saat kullanılmaya başladı (2 .1) – İbn Suut, Hicaz kralı oldu (8 .1) – Yunanistan'da hükümet darbesi (31.1) – Medenî Kanun kabul edildi (17.2) – Türk Ceza Kanunu kabul edildi (1.3) – Kabotaj Kanunu (19.4) – Türk-Irak sınırı konusunda İngiltere'yle anlaşma (5.6) – İzmir suikast hazırlığı ortaya çıkarıldı (15.6) – İzmir suikastçılarından bir kısmı asıldı (14.7) – Cavit Bey ve arkadaşları asıldı (26.8).

1 9 2 7

FİLİMLER

(0)

SİNEMA OLAYLARI

- **ERTUĞRUL, SSCB'nden döndü** (27.1).
- **BENGÜ Mısır'da** filim çevirmeye başladı: *Laylâ* (*Leylâ*).
- **"Ordu Filim Merkezi"** Harp Akademisi'ne bağlandı.

YABANCI SİNEMALAR

SSCB: Pudovkin: *Konyets Sankt Peterburga (Sen Petersburg'un sonu)* – Preobrajenskaya: *Babi Riazanskie (Riazin kadınları)* – Room: *Tretya meşçanskaya (Bir odada üç kişi)* – Ester Şub'un kurgu filimleri – **ABD:**

Stroheim: *The Wedding March (Düğün marşı)* – Sternberg: *Underworld (Yeraltı dünyası)* – Murnau: *Sunrise (Gün doğuşu)* – Cooper, Schoedsack: *Chang* (b-f) – Crosland: *The Jazz Singer (Caz şarkıcısı*, ilk sözlü, şarkılı filim, 6.10) – Disney, Iwerks: Iwerks'in çizgileriyle ilk *Mickey Mouse*' lar – "Academy of Motion Picture Arts and Sciences" kuruldu (Haziran) – **ALMANYA:** Ruttmann: *Berlin* – **FRANSA:** Gance: *Napoléon (*Üçlü perde işlemi, Nisan) – Dulac: *La coquille et le clergyman (Kavgı ile rahip*, öncü f.) – **İNGİLTERE:** "Cinematograph Film Act" (Ulusal sinemayı kalkındırma kanunu).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

ABD Senatosu Lozan Antlaşmasını reddetti (18.1) – Lindbergh Atlantiği aştı (21.5) – Yüzellilikler ilgili kanun (28.5) – Teşvik-i sanayi kanunu (28.5) – Atatürk'ün büyük nutku (15-20.10) – İlk nüfus sayımı: 13.648.270 (28.10) – Atatürk yeniden cumhurbaşkanı seçildi (1.11).

1 9 2 8

FİLİMLER

(0)

SİNEMA OLAYLARI

- İPEKÇİ'ler "**İpek Filim**" yapımevini kurdular.
- **ERTUĞRUL** *Ankara postası*'nı çevirmeye başladı.
- Mütarekede Almanya'da Türkiye aleyhindeki bir filimde oynadığı için **ERTUĞRUL aleyhine basın kampanyası** (31.3).
- **BENGÜ, Mısır'da** filim çevirmeye devam etti.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Chaplin: *The Circus (Sirk)* – Vidor: *The Crowd (Kalabalık)* – Fejos: *Solitude (Yalnızlık)* – Sjöström: *The Wind (Rüzgâr)* – Stroheim:

Queen Kelly (Kraliçe Q.) – Sternberg: *Docks of New York (N. Y. rıhtımları)* – Flaherty, Van Dyke: *White Shadows of the South Seas (Güney denizinin beyaz gölgeleri)* – Foy: *The Lights of New York (N. Y. ışıkları*, ilk yüzde yüz sesli f., 6.7) – Disney: *Mickey Mouse* dizisi – *Steamboat Willie* (ilk sesli c-r) – Sullivan: *Felix the Cat* dizisi – **FRANSA:** Dreyer: *La passion de Jeanne d'Arc (J. d'A.'ın çilesi)* – Feyder: *Thérèse Raquin* – Epstein: *La chute de la Maison Usher (U. evinin düşüşü)* – Clair: *Un chapeau de paille d'Italie (İtalya hasır şapkası)* – Bunuel: *Un chien andalou (Endülüs köpeği*, öncü f.) – **SSCB:** Eisenstein: *Oktiabr (Ekim)* – Pudovkin: *Potomok Çingiz Hana (Cengiz Han'ın varisi)* – Dovjenko: *Zvenigora* – Eisenstein, Pudovkin, Aleksandrov'un sesli filim bildirisi (5.8) – **İNGİLTERE:** Asquith: *Underground (Yeraltı)*–**ALMANYA:** "Tobis" kuruldu (30.8)– **İTALYA:** "Ente Nazionale per la Cinematografia" (Sinema Genel Müdürlüğü) kuruldu – **DÜNYA:** Brüksel'de Birinci Uluslararası Katolik Kongresi'nde "L'Office Catholique International du Cinéma" (OCIC) kuruldu (23-25.4).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Anayasadan dinle ilgili madde çıktı (9.4) – Latin rakamları (24.5) – Atatürk'ün Sarayburnu konuşması (9.8) – Savaşı yasaklıyan Kellogg – Briand paktı (27.8) – SSCB'de ilk beş yıllık plân (1.10) – Yeni Türk harfleri kabul edildi (1.11).

1 9 2 9

FİLİMLER

(1)

ERTUĞRUL: *Ankara postası.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

● **Sahne oyunu uyarlaması,** tiyatro filmi, tiyatrodaki yanlış uyarlama anlayışının sinemaya aktarılması: ERTUĞRUL: *Ankara postası.*

OYUNCULAR

- M. ERTUĞRUL, N. ERTUĞRUL, BUTAK, Ercüment Behzat LÂV, İSMET SIRRI, NAFIA, KÜÇÜK, Sait KÖKNAR, Naşit ÖZCAN, ARCAN, ZOBU, Hazım KÖRMÜKÇÜ.
- **"Dâr-ül-bedayi"** oyuncularından yararlanma.
- **Yeni oyuncular** bulma denemesi: İ. SIRRI, NAFIA.
- **ERTUĞRUL:** *Ankara postası* (Ertuğrul).

SİNEMA OLAYLARI

- **ERTUĞRUL** *Kaçakçılar*'ı çevirmeye başladı.
- *Kaçakçılar*'ı çevirirken meydana gelen kazada KARAKAŞ öldü, **KÖKNAR ağır yaralandı** (11.11).
- **BENGÜ Fransa'da** *L'enfer des sables (Kum cehennemi)*ni çevirdi.

YABANCI SİNEMALAR

SSCB: Eisenstein: *Staroye i novoye (Eski ile yeni)* – Dovjenko: *Arsenal* – Kozintsev, Trauberg: *Novi Vavilon* (Yeni Babil) – Turin: *Turksib* – Ermler: *Oblomok imperii (Bir imparatorluğun kalıntısı)* – Vertov: *Çelovek s kinoapparatom (Sinema aygıtlı adam*, b-f) – **ABD:** Vidor: *Hallelujah!* – Lubitsch: *Love Parade (Aşk geçiti*, ilk operet f., 24.11) – Florey: *Cocoanuts (Hindistan cevizleri*, Marx Kardeşler) – Borzage: *The River (Irmak)* – Disney: *Silly Symphony* dizisinin ilki: *Skeleton Dance (İskelet dansı*, ilk sesli c-r., Mayıs) – İlk Oscar ödülleri dağıtıldı (6.5) – **İNGİLTERE:** Grierson: *Drifters (Balıkçı gemileri*, b-f) – İngiliz belgecilik okulu çalışmalarına başladı – **FRANSA:** Epstein: *Finis terrae (Karanın sonu*, b-f) – **ALMANYA:** Siodmak, Ullmer, Zinnemann, Wilder: *Menschen am Sonntag (Pazar günü insanlar)* – Ruttmann: *Melodie der Welt (Dünya melodisi)* – Pabst: *Lulu* – **İTALYA:** Blasetti: *Il sole (Güneş)* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Maehaty: *Erotikon* – **İSVEÇ:** Stiller'in ölümü (8.11) – **DÜNYA:** La Sarraz'da (İsviçre) Uluslararası Öncü Sinema Kongresi (Eylül).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Millet Mektepleri açıldı (1.1) – Troçki yurt dışına sürüldü (31.1)–Troçki, İstanbul'da (12.2) – İngiltere'de İşçi Partisi seçimleri kazandı (30.5) – Liselerden Arapça ve Farsça kalktı (1.9) – ABD'nde büyük iktisadî buhran başladı (24.10).

1 9 3 0

FİLİMLER

(0)

SİNEMA OLAYLARI

- "Vakit" gazetesinin haftalık eklerinde Fikret ÂDİL'in **filim eleştirmeleri.**
- **Belediye Kanunu** (Belediyelerin ihtiyarî görevleri arasında sinema yapmak ve işletmek de yer aldı, 14.4).
- **Umumi Hıfzıssıhha Kanunu** (çocukların gece ve gündüz sinemaya girişleri için yaş sınırlaması kondu, 6.5).
- **"OFM"**, UZKINAY'ın yönetiminde *İzmir zaferi*'ni *İstiklâl* adıyla **genişletmeye başladı** (1942'de tamamlandı).

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Milestone: *All Quiet in the Western Front (Garp cephesinde yeni bir şey yok)* – Hill, Fejos: *The Big House (Demir kapı)* – Hawks: *The Dawn Patrol (Şafak devriyesi)* – McLeod: *Monkey Business (Maymun işi*, Marx Kardeşler) – Vidor: *Billy the Kid* (ilk 70 mm. lik "Realife Grandeur Film", Ekim) – "Paramount" 56 mm. lik f. denedi – "Production Code" (sansür tüzüğü, 31.3) – **FRANSA:** Clair: *Sous les toits de Paris (P. damları altında*, sessiz) – Bunuel: *L'âge d'Or (Altın çağ*, öncü f.) – Vigo: *A propos de Nice (N. üzerine*, b-f) – Cocteau: *Le sang d'un poète (Bir ozanın kanı*, öncü f.) – Autant-Lara: *Construire un feu (Bir ateş yakmak*, ilk Hypergonar f., 5.12) – Debrie 65 mm. lik "Magnafilm" yaptı – Painlevé "Institut du Cinema Scientifique"i kurdu–**SSCB:** Dovjenko: *Zemlia (Toprak*, sessiz) – **ALMANYA:** Sternberg: *Der blaue Engel (Mavi melek)*–Pabst: *Westfront 1918 (Batı cephesi 1918)*.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu (12 .8) – Ahali Cumhuriyet Fırkası kuruldu (26.9) – Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Fırkası'nın kurulmasına izin verilmedi – Türkiye-Yunanistan dostluk, tarafsızlık, uzlaşma, hakem anlaşması (30.10) – SCF kendi kendini feshetti (17.11)– ACF kapatıldı (21 .12) – Menemen olayı (23 .12).

1 9 3 1

FİLİMLER

(1)

ERTUĞRUL: *İstanbul sokaklarında.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Sesli sinemanın başlaması:** ERTUĞRUL: *İstanbul sokaklarında.*
- **İlk ortakyapım** (Türk-Mısır-Yunan) denemesi: ERTUĞRUL: *İstanbul sokaklarında.*
- Yabancı filimlere yerli sahneler ekliyerek **yerlileştirme denemesi:** *Çanakkale geçilmez.*

OYUNCULAR

- Semiha BERKSOY, BEDİA, Azize EMİR, GAVRİLİDES, RAHMİ, Talât ARTEMEL, KÖRMÜKÇÜ, BUTAK, ARCAN, Lilian GRİZI, NİŞANYAN.
- **Yabancı oyuncular**'dan yararlanma: A. EMİR, GAVRİLİDES, GRIZI.
- **Tiyatro ve operet oyuncuları.**

SİNEMA OLAYLARI

- Sessiz çevrilen *İstanbul sokaklarında* **Paris'teki** Espinay Stüdyolarında Tobis-Klang işlemiyle **seslendirildi.**
- **İlk sesli Türk filmi** *İstanbul sokaklarında* gösterildi (1.12).
- **Anthony Asquith**'in *Tell England* (1930) filmine yerli sahneler katılarak *Çanakkale geçilmez* filmi yapıldı.
- Sedat SİMAVİ'nin Fransızca bir kitaptan aktardığı "**Sesli, Sessiz ve renkli sinema**" yayımlandı.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Flaherty, Murnau: *Tabu* (b-f) – Chaplin: *City Lights (Şehir ışıkları)* – Vidor: *Street Scene (Sokak sahnesi)* –LeRoy: *Little Caesar (Küçük Sezar)*– Whale: *Frankenstein* – Browning: *Dracula* – Jakob Karol sözlendirme işlemini buldu – Murnau öldü (11 .3) – **ALMANYA:** Charrell: *Der Kongress tanzt (Kongre dans ediyor)* – Pabst: *Die Dreigroschenoper (Dilenciler operası)* – *Kameradschaft (Arkadaşlık)* – Lang: *M. (Düseldorf canavarı)* – Sagan: *Maedchen in Uniform (Üniformalı genç kızlar)* – Lamprecht: *Emil und die Detektive (E. ile polis hafiyesi)* – **FRANSA:** Clair: *Le million (Milyon)* – Renoir: *La chienne (Dişi köpek)* – **SSCB:** Ekk: *Putyovka v jizn (Hayat yolu)* – Yutkeviç: *Zlatye gori (Altın dağlar)* – **İTALYA:** Sansür kanunu (18.6).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Uluslararası ölçüler kabul edildi (26.3) – Türk Tarih Kurumu kuruldu (12 .4) – İspanya'da cumhuriyet (14 .4) – CHP kurultayında programa "6 ok" kondu (10.5) – Japonya, Mançurya'yı işgal etti (19 .9).

1 9 3 2

FİLİMLER

(2)

ERTUĞRUL: *Kaçakçılar* – *Bir millet uyanıyor.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Kurtuluş savaşı.** ERTUĞRUL'un en başarılı çalışmalarından biri: *Bir millet uyanıyor.*
- **Polis filmi :** *Kaçakçılar.*

OYUNCULAR

- LÂV, Atıf KAPTAN, Ferdi TAYFUR, ÖZCAN, Mahmut MORALI, BELLİ, KÖKNAR, Emel RIZA, KEVSER,

Hadi HÜN, BUTAK, KARAKAŞ, FERİHA TEVFİK, KÖRMÜKÇÜ, ARCAN.

- **"Dâr-ül-bedayi" oyuncuları.**

SİNEMA OLAYLARI

- "İpek Filim" Nişantaşı'nda **ilk sesli stüdyo'yu** kurdu.
- **"Sinema Filimlerinin Kontrolü Hakkında Talimatname"** (Sansür tüzüğünün ilk şekli, 9.6).

YABANCI SİNEMALAR

ABD: LeRoy: *I am a Fugitive from a Chain Gang (Ben bir pranga mahkûmuyum)* – Hawks: *Scarface (Alkapon)* – Cline: *Million Dollar Legs (Milyonluk bacaklar)* – Lubitsch, Cruze, Taurog: *If I Had a Million (Bir milyonum olsaydı)* – Lubitsch: *Trouble in Paradise (Cennette kargaşalık)* – **FRANSA:** Benoît-Lévy: *La maternelle (Ana sevgisi)* – Duvivier: *Poil de carotte (Horoz ibiği)* – Clair: *A nous la liberté (Özgürlük bize)* – Dreyer: *Vampyr* – Vigo: *Zéro de conduite (Hal ve tavır sıfır)* – **SSCB:** Dovjenko: *İvan* – Ermler, Yutkeviç: *Vstreçniy (Karşı plan)* – **İNGİLTERE:** Elton: *The Voice of the World (Dünyanın sesi,* b-f) – Korda "London Films"i kurdu – **ALMANYA:** Dudow: *Kühle Wampe* – **HOLLANDA:** Ivens: *Zuyderzee* (b-f) – **İTALYA:** İlk Venedik Filim Şenliği (6–21.8) – **İSPANYA:** Bunuel: *Terre sans pain/Tiera sin pane/Las Hurdes (Ekmeksiz toprak,* b-f). – **MEKSİKA:** Eisenstein: *Que Viva Mexico! (Yaşasın Meksika,* yarım).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Silâhsızlanma konferansı (2 .2) – Halkevleri kuruldu (19 .2) – Türk Dil Kurumu kuruldu (12.7) – Ezan ve kametin Türkçe okunması (18 .7) – Türkiye, Uluslar Derneği'ne girdi (18.7) – Nazilerin seçim başarısı (31.7) – F. D. Roosevelt cumhurbaşkanlığına seçildi (8.11).

1 9 3 3

FİLİMLER

(4, ayrıca 3 k.f.)

ERTUĞRUL: *Karım beni aldatırsa* – *Söz bir Allah bir* –

ERTUĞRUL, Nazım Hikmet RAN: *Cici berber* – ERTUĞRUL, THEORİDES: *Fena yol (O kakos dromos).*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Güldürüler,** vodviller, operetler: ERTUĞRUL: *Karım beni aldatırsa* – *Söz bir Allah bir* – ERTUĞRUL, RAN: *Cici berber.*
- **Ortakyapım'a** devam (Türk-Yunan): ERTUĞRUL, THEORİDES: *Fena yol.*
- **Öykülü kısa filimler:** ERTUĞRUL: *Naşit dolandırıcı* – RAN: *Düğün gecesi (Kanlı Nigâr)* – KÖRMÜKÇÜ: *Yeni Karagöz.*

OYUNCULAR

- KÖRMÜKÇÜ, ZOBU, Melek TAYFUR, ARCAN, BEDİA, Muammer KARACA, FERİHA TEVFİK, Halide PİŞKİN, BUTAK, ARDUMAN, LÂV, Sami AYANOĞLU, ÖZCAN, Cahide SONKU, KÖKNAR, ARTEMEL, Müfit KİPER.
- **"Dâr-ül-bedayi" oyuncuları.**

SİNEMA OLAYLARI

- **"İpek Filim"** *Mineli kuş*'a başladı, yarım kaldı.
- **Sansür talimatnamesine** bir fıkra eklendi (26.12).

YABANCI SİNEMALAR

ABD: McCarey: *Duck Soup (Ördek çorbası,* Marx Kardeşler) – Bacon: *42th Street* (42. *sokak)* – Lloyd: *Cavalcade (Geçit)* – Howard: *Thomas Garner* – Borzage: *A Man's Castle (Bir insanın kalesi)* – Cooper, Schoedsack: *King Kong* – Whale: *Invisible Man (Görünmiyen adam)* – "National Legion of Decency" kuruldu (dinsel sansür) – "Screen Actors' Guild" ile "Screen Directors' Guild" kuruldu (Temmuz) – Üç renkli Technicolor: Disney: *Flowers and Trees (Çiçekler ve ağaçlar,* c-r)–Zworykin TV'un temeli olan "iconoscope"'u yaptı – **FRANSA:** Clair: 14 *juillet* (14 *temmuz)* – Pabst: *Don Quichotte* – Bartosch, Masereel: *Idée (Düşünce,* soyut f.) – **SSCB:**

Pudovkin: *Dezertir (Kaçak)* – Barnet: *Okraina (Yöre)* – **İNGİLTERE:** Flaherty: *Industrial Britain (Endüstri ülkesi İngiltere)* Korda: *The Private Life of Henry VIII (Kadınlar cellâdı)*–"The British Film Institute" kuruldu (Ekim) – Grierson "Government Post Office"in sinemacılık kolunu kurdu (Nisan)–**ALMANYA:** Ophüls: *Liebelei (Aşk oyunları)*–Dr. Goebbels "Reichsfilmkammer"i kurdu – **BELÇİKA:** Ivens, Storck: *Borinage* (b-f) – **ÇEKOSLAVAKYA:** Machaty: *Extase (Esrime).*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Hitler Başbakan (30 .1) – Bursa'da gericilik olayı (1.2) – Atatürk'ün Bursa konuşması (6 .2) – Reichstag yangını (27.2) – Nazi diktatörlüğü (23.3) – Japonya Uluslar Derneği'nden çekildi (27 .3) – Almanya'da yahudi düşmanlığı başladı (28.3) – Osmanlı borçları tasfiye edildi (22.4) – İstanbul'da Darülfünun yerine yeni Üniversite (31.5) – Almanya silâhsızlanma konferansından ve Uluslar Derneği'nden çekildi (14.10) – ABD – SSCB ilişkileri kuruldu (16.11).

1 9 3 4

FİLİMLER

(2, ayrıca 2 k.f., 1 u. b-f).

ERTUĞRUL: *Milyon avcıları – Leblebici Horhor Ağa.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Müzikli** filimler, operetler, tiyatro ve sinema aktarması: ERTUĞRUL: *Milyon avcıları – Leblebici Horhor Ağa.*
- **Yeniden çevirim:** ERTUĞRUL: *Leblebici Horhor Ağa.*
- **Kısa filimler,** görsel denemeler: RAN: *İstanbul senfonisi – Bursa senfonisi.*
- **Uzun belge-filim,** yabancı sinemacılar: Sergey YUTKEVİÇ, Lev ARNŞTAM: *Ankara Türkiye'nin kalbidir (Ankara, serdçe Túreçkii).*

OYUNCULAR

- KÖRMÜKÇÜ, KÖKNAR, ZOBU, BUTAK, MORALI, FERİHA TEVFİK, M. TAYFUR, F. TAYFUR.
- **Tiyatro oyuncuları.**

SİNEMA OLAYLARI

- **"Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkilâtına ve Vazifelerine Dair Kanun"** (1939 tarihli sansürün temeli, 26.5).
- **"Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu"** (1939 tarihli sansürün temeli, 14.7).
- Halil Kâmil KAMİL'in **"Türk Filim"** (sonra **"Ha-ka"**) stüdyosu çalışmasına başladı (Eylül).
- **"Ha-Ka"**, *Türk inkılâbında terakki hamleleri* adlı uzun belge filmi hazırlatmaya başladı.
- **"İpek Filim"** çalışmalarına ara verdi.
- **ERTUĞRUL** *Aysel. Bataklı damın kızı*'nı çevirmeye başladı.
- Sovyet yönetmenleri **YUTKEVİÇ ile ARNŞTAM**'ın, Cumhuriyetin onuncu yıldönümü için hazırladıkları *Ankara Türkiye'nin kalbidir* belge-filmi tamamlandı.
- Nüvit OSMAN'ın **"Işıktan doğanlar"** kitabı yayımlandı.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Capra: *It Happened One Night (Bir gece oldu)* – Ford: *The Lost Patrol (Yitik devriye)* – Vidor: *Our Daily Bread (Günlük ekmeğimiz)* – Conway: *Viva Villa! (Yaşasın Villa!)* – Disney: *Donald Duck* dizisi (c-r) – Louis de Rochemont *March of Time* filim-dergi dizisini kurdu (Nisan) – "The Production Code Administration" çalışmaya başladı (13.6)– **FRANSA:** Vigo: *L'Atalante* – Renoir: *Madame Bovary* – *Toni* - Feyder: *Le grand jeu (Büyük oyun)* – Alexéieff, Parker: *Une nuit sur le Mont Chauve (Kel tepede bir gece,* iğneli perde) – Vigo'nun ölümü (8 .10)– **SSCB:** Piscator: *Vostaniye ribakov (Balıkçıların ayaklanışı)* – Vertov: *Tri pesni o Leninye (Lenin üzerine üç şarkı)* – S. ve G. Vasilyev: *Çapayev* – **İNGİLTERE:** Flaherty: *Man of Aran (Aran'lı adam,* b-f) – Lye: *Colour Box* (alıcısız f.) – **ALMANYA:** Sinema kanunu (16.2) – **DÜNYA:** "Uluslararası Eğitim ve Öğretim Filmi Kongresi" (Roma, Nisan).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

İlk beş yıllık sanayi kalkınma planı (9.1) – Paris'te kargaşalık (6.2) – Türkiye, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya arasında Balkan Antlaşması (9.2) – Soyadı Kanunu; Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu (21.6) – Hindenburg'un ölümü, Hitler'in "Reichsführer" unvanıyla Almanya'nın mutlak diktatörü olması (1.8) – SSCB, Uluslar Derneği'ne alındı (18.9) – Yugoslavya Kralı Aleksandr Marsilya'da öldürüldü (9.10) – Gazi Mustafa Kemal'e Atatürk soyadı verildi (24.11) – Kadınlara milletvekilliği için seçme ve seçilme hakkı (5.12).

1 9 3 5

FİLİMLER

(1)

ERTUĞRUL: *Aysel. Bataklı damın kızı.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

● **Köy filmi,** köy melodramı, Sovyet köy filimlerine öykünme, yabancı filim aktarması, görüntüde özentili çalışma: ERTUĞRUL: *Aysel. Bataklı damın kızı.*

OYUNCULAR

● SONKU, ARTEMEL, KÖKNAR, KİPER, ARCAN, BUTAK, KÖRMÜKÇÜ, Sami AYANOĞLU, FERİHA TEVFİK.

● **"Şehir Tiyatrosu"** oyuncuları.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Ford: *The Informer (Ele veren adam)* – *The Whole Town's Talking (Bütün şehir ondan bahsediyor)* – Hathaway: *Peter Ibbetson* – Lang:

Fury (Öfke) – Mamoulian: *Becky Sharp* (üç renkli Technicolor'un u.f.e uygulanması) – Fleischer: *Betty Boop* dizisi (c-r) – "Museum of Modern Art Film Library" kuruldu (25.7) – **FRANSA:** Feyder: *La kermesse héroique (Kahramanlar panayırı)* – *Pension Mimosas* – **SSCB:** Kozintsev, Trauberg: *Maksim I* – Dovjenko: *Aerograd* –Ptuşko: *Noviy Gulliver (Yeni Gulliver*, kukla-filim) – **İNGİLTERE:** Hitchcock: *The 39 Steps (39 basamak)* – *The Man Who Knew Too Much (Çok bilen adam)* – Wright: *Song of Ceylon (Seylan şarkısı*, b-f) – **İTALYA:** "Centro Sperimentale di Cinematografia" kuruldu (Kasım) – "Cinema" dergisi yayımlandı – Venedik Filim Şenliği'nin her yıl yapılması kararlaştı – **MISIR:** "Gize" stüdyoları açıldı (12.10).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Saar plebisiti (13.1) – Ayasofya Müzesi açıldı (1.2) – Almanya Versailles anlaşmasının askerî hükümlerini hükümsüz saydı (16.3) – Yunanistan'da Gen. Metaksas'ın hükümet darbesi (4.8) – Yahudiler hakkında Nüremberg kanunları (15.9) – İtalya, Habeşistan'a saldırdı (3.10) – Nüfus sayımı: 16. 158. 018 (20.10) – İkinci Yorgo Yunanistan kralı oldu (24.11) – Çan Kay Şek, Çin cumhurbaşkanı (1.12).

1 9 3 6

FİLİMLER

(0)

SİNEMA OLAYLARI

● Kemal **KÜÇÜK**'ün ölümü (23.4).

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Chaplin: *Modern Times (Asrî zamanlar)* – Capra: *Mr. Dees Goes To Town (Mr. D. şehre gidiyor)* – Wood: *A Night at the Opera (Üç ahbap çavuşlar operada*, Marx Kardeşler) – De Mille: *The Plainsman (Maceralar kralı Buffalo Bill)* – Lorentz: *The Plow That Broke the Plains (Ovaları deşen sapan)*, b-f) – **FRANSA:** Renoir: *Le crime de M. Lange (B. L.'ın*

cinayeti) – Une partie de campagne (Bir kır gezintisi, orta uzunlukta f., 1946'da çıktı) – Ichac: *Karakoram* (b-f) – Debrie "Truca"yı yaptı – "Cinémathèque Française" kuruldu (Eylül) – **SSCB:** Dzigan: *Mi iz Kronstadt (Kronştad bahriyelileri)*– **İNGİLTERE:** Cavalcanti, Grierson: *Coalface (Kömür yüzlü*, b-f) – Watt, Wright: *Night Mail (Gece postası*, b-f) – **ALMANYA:** Riefenstahl: *Triumph des Willens (İradenin zaferi*, b-f) – **MEKSİKA:** Strand, Zinnemann: *Redes (Ağlar)* – **İTALYA:** Papa Pie XII.nin sinema üzerine genelgesi "Vigilanti Cura".

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi açıldı (9.1) – Edward VIII tahta çıktı (20.1) – İspanya'da Halk Cephesi seçimi kazandı (16.2) – Almanya, Ren bölgesini işgal etti (7.3) – Kral Faruk tahta çıktı (28.4) – Fransa'da Halk Cephesi seçimi kazandı (3.5) – Habeşistan savaşı sona erdi (5.5) – Ankara'da Devlet Konservatuvarı kuruldu (6.5) – Hatay anlaşmazlığı Uluslar Derneği'nde (29.5) – Fransa'da Halkçı Cephe hükümeti (5.6) – İspanya iç savaşı başladı (17.7) – Boğazlar'la ilgili Montreux Sözleşmesi (20.7) – Zinoviev ile Kamenev idam edildi (23.8) – Edward VIII, İstanbul'da (4.9) – Roma – Berlin mihveri (27.10) – Japonya – Almanya antikomintern antlaşması (25.11) – SSCB'nin yeni anayasası (5.12) – Edward VIII tahttan çekildi (11.12).

1 9 3 7

FİLİMLER

(1, ayrıca 1 u. b-f).

RAN: *Güneşe doğru.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- Sinema dışı kimselerin **amatörce çalışması**, deneme: RAN: *Güneşe doğru.*
- **Kurgu filmi:** Ester ŞUB, Kemal Necati ÇAKUŞ: *Türk inkılâbında terakki hamleleri* (1934-1937).

OYUNCULAR

- F. TAYFUR,Arif DİNO,Neyzen Tevfik KOLAYLI,MEDİHA.
- **Amatör oyuncular:** DİNO, KOLAYLI, MEDİHA.

SİNEMA OLAYLARI

- **"Öğretici ve Teknik Filimler Hakkında Kanun"** (bu çeşit filimlerin çevrilmesi, getirtilmesi, gösterilmesi için kolaylıklar ve bu filimlerin gösterilmesi zorunluluğu, 10.2).

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Lang: *You Only Live Once (Günahsız katiller)* – Wyler: *Dead End (Çıkmaz sokak)* – Franklin: *The Good Earth (Sarı esirler)* – McCarey: *The Awful Truth (Korkunç gerçek)* – Lorentz: *The River (Irmak,* b-f) – Strand, Hurwitz: *Heart of Spain (İspanya'nın yüreği,* b-f) – Disney: *Snow White and the Seven Dwarfs (Pamuk Prenses ile Yedi Cüce,* u. c-r) – **FRANSA:** Renoir: *La grande illusion (Harp esirleri)* – Duvivier: *Un carnet de bal (Bir balo davetiyesi)* – **SSCB:** Kozintsev, Trauberg: *Maksim* II –Zarki: *Deputat Baltiki(Baltık milletvekili)*–Romm: *Trinadtsat(On üçler)* – Petrov: *Piotr I* – Legoşin: *Byeleyet parus odinoki (Uzaktaki beyaz yelkenli)* – **ALMANYA:** Riefenstahl: *Olympiade (Stad ilâhları,* b-f) – **İTALYA:** "Cinecittà" açıldı (21.4) – "Bianco e Nero" dergisi yayımlandı – **İSPANYA:** Ivens: *The Spanish Earth (İspanyol toprağı,* b-f) – **DÜNYA:** Paris'te Dünya Sergisi'nde Tedesco'nun 60x10 m.lik perdesinde Hypergonar denemesi.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Hatay'ın muhtariyeti konusunda Türk-Fransız anlaşması (24.1) – "6 Ok" anayasaya girdi (5 .2) – Japonya Çin'i istilâya başladı (7.7) – Türkiye, İran, Irak, Afganistan arasında Sadabad Paktı (9.7) – İnönü başbakanlıktan çekildi. Bayar'ın başbakanlığı (25 .10) – İtalya Uluslar Derneği'nden çekildi (11 .12).

1938

FİLİMLER

(1)

ERTUĞRUL: *Aynaroz kadısı.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Tiyatro oyunu uyarlaması,** tiyatro filmi, tarihsel güldürü, açık saçıklık: ERTUĞRUL: *Aynaroz kadısı.*

OYUNCULAR

- KÖRMÜKÇÜ, ZOBU, ARCAN, KARACA, BUTAK, MORALI, Şevkiye MAY, Neclâ SERTEL, Perihan YANAL, PİŞKİN.
- **"Şehir Tiyatrosu" oyuncuları.**

SİNEMA OLAYLARI

- **"Tiyatro ve sinemalardan** devlet ve belediyelerce **alınmakta olan** damga, tayyare ve **belediye resimleriyle** Darülaceze hissesinin miktarına ve suret-i istifasına dair kanun" (Bilet bedelinin % 10'u, 29.6).
- **Vergi indirimi** üzerine bilet fiyatlarında indirim yapıldı (Eylül).
- **"Yıldız" dergisi** yayımlandı (1.11, son sayı: 17.4.1954).
- Muhammet Kerim'in çevirdiği Mısır filmi *Damû' al-hubb (Aşkın göz yaşları)* İstanbul'da gösterildi. **Mısır filimleri akınının** başlangıcı (Kasım).
- ERTUĞRUL, *Kıskanç*'ı çevirmiye başladı.
- Münir Hayri **EGELİ**'nin "Matbuat Umum Müdürlüğü" için çevirdiği *Doğan Çavuş* yarım kaldı.

YABANCI SİNEMALAR

SSCB: Eisenstein: *Aleksandr Nevski (Şimal hücum taburu)* – Donskoy: *Gorki* I – Ermler: *Veliki grajdanin (Büyük yurttaş,* I) – Aleksandrov: *Volga-Volga* – **FRANSA:** Carné: *Quai des brumes (Son buse)* – Renoir: *La bête humaine (Hayvanlaşan insan)* – Méliès'nin ölümü (21.1) – Cohl'ün ölümü (27 .1) – **ABD:** *You Can't Take It With You (Para beraber gitmez)* – Wyler: *Jezabel* – Strand, Steiner, Lorentz, Hurwitz, Jacobs, Leyda... "Frontier Filnı"i kurdular; New York belgeci okulunun işe başlaması (Nisan) – Adalet Bakanlığı 8 Büyük'lere antitröst kanuna göre dava açtı (20.6) – **İNGİLTERE:** Reed: *Bank Holiday (Banka tatili)* – Asquith: *Pygmalion* – Watt: *North Sea (Kuzey denizi,* b-f) – **DÜNYA:** "La Fédération Internationale des Archives du Film" (FIAF) kuruldu.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Almanya, Avusturya'yı işgal etti (12.3) – Atatürk'ün hastalığı resmen açıklandı (31.3) – Hatay'a Türk askerî birliği girdi (5.7) – Hatay Cumhuriyeti (2.9) – Münih anlaşması (30.9) – Ankara Radyosu yayına başladı (28.10) – Atatürk'ün ölümü (10.11) – İnönü'nün cumhurbaşkanlığı (11.11).

1 9 3 9

FİLİMLER

(3)

ERTUĞRUL: *Bir kavuk devrildi – Allahın cenneti – Tosun Paşa.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- "**Geçiş Dönemi**"nin başlaması; tiyatrocular dışından gelen yeni sinemacılar: Faruk KENÇ.
- **Sansür** sıkılaştı.
- **Oyun uyarlaması,** tiyatro filmi, tarihsel güldürü: ERTUĞRUL: *Bir kavuk devrildi.*

- **Vodvil:** ERTUĞRUL: *Tosun Paşa.*
- **Mısır filimleri etkisinde**, tanınmış şarkıcılardan yararlanma: Münir Nurettin SELÇUK *(Allahın cenneti).*
- **Oyun aktarmaları:** ERTUĞRUL *Bir kavuk devrildi – Tosun Paşa.*
- Yabancı filimlere yerli sahneler katarak **yerlileştirme** yolu: *Yeniçeri Hasan – Zeynep.*

OYUNCULAR

- FERİHA TEVFİK, SELÇUK, KÖRMÜKÇÜ, PİŞKİN, BUTAK, ZOBU, KARACA, MAY, MORALI, Suavi TEDÜ.
- **"Şehir Tiyatrosu" oyuncuları.**
- **Alaturka şarkıcılar**'dan yararlanma: SELÇUK *(Allahın cenneti).*

SİNEMA OLAYLARI

- "Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname" (**Sansür Tüzüğü**, 19.7).
- **"Öğretici ve Teknik Filimlerin Kontrolu** Hakkında Nizamname" (29.7).
- Melek **TAYFUR'un ölümü** (26.11).
- Harp Akademisi'yle birlikte **"OFM" Ankara**'ya **gitti**.

YABANCI SİNEMALAR

FRANSA: Renoir: *La règle du jeu (Kocası ve âşığı)* – Carné: *Le jour se lève (Son ümit)* – Malraux: *Espoir (Umut,* 1945'te çıktı) – Starevitch: *Le roman de Renart (Tilkinin romanı,* kukla filmi) – **ABD:** Ford: *Stagecoach (Cehennemden dönüş)* – Capra: *Mr. Smith Goes to Washington (Mr. S. W.'a gidiyor)* – Fleming: *Gone With the Wind (Rüzgâr gibi geçti)* – Dieterle: *Juarez* – Hawks: *Only Angels Have Wings (Yalnız melekler kanatlıdır)* – Van Dyke: *The City (Kent,* b-f) – Disney: *Pinocchio* (c-r) – Fairbanks'ın ölümü (11.12) – **SSCB:** Kozintsev, Trauberg: *Maksim* III – Petrov: *Piotr* II – Dovjenko: *Şçors* – Ermler: *Büyük yurttaş* II – Donskoy: *Gorki* II –

Şub: *İspaniya (İspanya,* b-f) – **KANADA:** "National Film Board of Canada" kuruldu (Mayıs).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Dr. Refik Saydam hükümeti (3.1) – Papa XII (2.3) – Almanya, Çekoslavakya'yı işgal etti (15.3)– İspanya iç savaşı sona erdi (1.4) – New York Dünya Sergisi açıldı (30.4) – Molotov, Litvinov'un yerine Dışişleri Bakanı (3 .5) – Türkiye – İngiltere Karşılıklı Yardım Anlaşması (12.5) – Alman – İtalyan askerî ittifakı (22.5) – Türkiye – Fransa saldırmazlık Paktı, Hatay'ın Türkiye'ye katılışı (23.6) – Almanya – SSCB saldırmazlık paktı (24 .8) – Almanya, Polonya'ya saldırdı (1.9) – İngiltere ile Fransa, Almanya'ya savaş açtı (3 .9) – SSCB , Polonya'yı istilâ etti (17.9) – Türkiye, Fransa, İngiltere Antlaşması (19.10) – SSCB, Finlandiya'yı istilâ etti (30 .11).

1 9 4 0

FİLİMLER

(5)

ERTUĞRUL: *Şehvet kurbanı* – *Akasya Palas* – KENÇ: *Taş parçası* – *Yılmaz Ali* – *Kıvırcık Paşa.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Geçiş Dönemi** ile Tiyatrocular: ERTUĞRUL, KENÇ.
- **Oyun uyarlamaları:** ERTUĞRUL: *Akasya Palas* – KENÇ: *Taş parçası.*
- **Melodramlar:** ERTUĞRUL: *Şehvet kurbanı* – KENÇ: *Taş parçası.*
- **Vodviller:** ERTUĞRUL: *Akasya Palas* – KENÇ: *Kıvırcık Paşa.*

- **Özgün senaryo,** polis filmi, dışarı çalışma: KENÇ: *Yılmaz Ali.*
- **Yabancı filim aktarması:** ERTUĞRUL: *Şehvet kurbanı.*

OYUNCULAR

- TEDÜ, Nevzat OKÇUGİL, Mehmet KARACA, Seniye BARAN, Yaşar Nezihî ÖZSOY, ARDUMAN, Mümtaz ENER, Cahit IRGAT, PİŞKİN, KÖKNAR, Vedat KARAOKÇU, ARTEMEL, M. ERTUĞRUL, SONKU, F. TAYFUR, Nevin AKKAYA, KÖRMÜKÇÜ, ZOBU, YANAL, KARACA.
- **"Şehir Tiyatrosu" oyuncuları.**
- Sinemaya yatkın **yeni oyuncular:** TEDÜ, OKÇUGİL, IRGAT, AKKAYA.
- **İlk "jeune premier"** tipi: TEDÜ: *Şehvet kurbanı* (Ertuğrul) – *Taş parçası* (Kenç) – *Yılmaz Ali* (Kenç).

SİNEMA OLAYLARI

- ERTUĞRUL *Nasrettin Hoca düğünde*'yi çevirmeye başladı.
- "İnanç" dergisinde **filim eleştirmesi** (Şubat).

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Ford: *The Grapes of Wrath (Lekeli adam)* – *The Long Voyage Home (Yurda dönüş)* – Chaplin: *The Great Dictator (Şarlo Diktatör)* – Buzzell: *Go West (Batıya git,* Marx Kardeşler) – Wyler: *The Westerner (Batılı adam)* – Milestone: *Of Mice and Men (Farelere ve insanlara dair)* – Ivens: *Power and the Land (Güç ve toprak,* b-f) – Disney: *Fantasia* (c-r, ü.b. ses denemesi)–Lantz: *Woody Woodpecker* dizisi (c-r) – **SSCB:** Donskoy: *Gorki* III –Merkez Haber Filimleri Stüdyosu: *Den novovo mira (Yeni bir dünyada bir gün,* b-f, 24.8) – **ALMANYA:** Savaş belgeciliği: *Blitzkrieg im Western (Batıda yıldırım savaşı)* – *Feuertaufe (Ateş vaftizi)* – *Sieg im Western (Batıda zafer)* – *Feldzug in Polen (Polonya'da savaş)*... – "Agfacolor" işlemi bulundu – **İNGİLTERE:** Dickinson: *Gaslight (Gaz ışığı)* – Jennings: *London Can Take It (Londra dayanabilir,* b-f) – **İTALYA:** Emmer ile Gras'ın sanat üzerine filimleri *(Il dramma di Cristo – Paradiso terrestre).*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Millî Korunma Kanunu (18.1) – Fin-Sovyet barış antlaşması (12.3) – Almanya, Danimarka ile Norveç'e saldırdı (9 .4)– Köy Enstitüleri Kanunu (17 .4) – Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazife Kanunu (2 .5) – Almanya; Hollanda, Belçika, Lüksemburg'a saldırdı (10.5) – Churchill hükümeti (10.5) – Devlet Konservatuvarı Kuruluşu Hakkında Kanun (20 .5) – Dunkerque tabliyesi (26 .5-3 .6) – İtalya, Fransa'ya saldırdı (10 .6) – Paris düştü (14.6) – SSCB; Litvanya, Latvia, Estonya'yı aldı (17.6) – Gen. de Gaulle'ün Fransızlara çağrısı (18.6) – Fransız-Alman mütarekesi (22.6) – Londra'da Fransız Ulusal Komitesi (23.6) – İngiltere'ye Alman hava akınları başladı (8 .8) – Troçki Meksika'da öldürüldü (21.8) – Nüfus sayımı: 17.820 .950 (20.10) – İtalya Yunanistan'a saldırdı (28.10). – Altı ilde sıkıyönetim ilân edildi (23.12).

1 9 4 1

FİLİMLER

(1)

ERTUĞRUL: *Kahveci güzeli.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Tanınmış şarkıcılar**'dan, folklordan yararlanma: ERTUĞRUL: *Kahveci güzeli.*

OYUNCULAR

- SELÇUK, Nezihe BECERİKLİ, KÖRMÜKÇÜ, BUTAK, Nevin SEVAL, ARTEMEL, Avni DİLLİGİL, IRGAT.
- **"Şehir Tiyatrosu" oyuncuları.**
- **Şarkıcılar:** SELÇUK.

SİNEMA OLAYLARI

- Kemal **SEDEN'in ölümü** (14.1).
- "Yurt ve Dünya" dergisinde **sinema yazıları** (Mart).
- Dr. Emin Beliğ **BELLİ'nin ölümü** (5.12).
- Şadi Fikret **KARAGÖZOĞLU'nun ölümü** (29.12).
- **"Matbuat Umum Müdürlüğü" sinemacılık kolu** kuruldu. Haber filimleri.
- **"Marmara" sözlendirme stüdyosu** açıldı.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Welles: *Citizen Kane (Yurttaş K.)* – Huston: *The Maltese Falcon (Malta şahini)* – Wyler: *Little Foxes (Öldürünceye kadar)* – Sturges: *Sullivan's Travels (Aşk yıldızı)* – Potter: *Hellzapoppin* – Flaherty: *The Land (Toprak,* b-f) – Strand, Hurwitz: *Native Land (Ana yurt)* – **İNGİLTERE:** Powell: *49th Parallel* (49. enlem) – Watt: *Target for Tonight (Bu geceki hedef)*–"GPO" Filim kolu, "Crown" Filim kolu oldu (Mayıs) – Rank filim yapımına başladı – **SSCB:** Pudovkin: *Suvarov* – Gerasimov: *Masquerade* – Savaş belgeciliği – Moskova'da İvanov'un "Stereo-Kino" (gözlüksüz ü.b. f.) için salon açıldı (24.8) – **MEKSİKA:** Kline: *Forgotten Village (Unutulmuş köy,* b-f) – **İTALYA:** "Ferraniacolor" denemesi.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

ABD "Ödünç verme ve kiralama" kanunu çıkardı (11.3) – Almanya, Yugoslavya ile Yunanistan'a saldırdı (17.4) – Atina düştü (27.4) – Hess, İskoçya'ya indi (10.5) – Girit düştü (21.5) – İngilizler Suriye'yi işgal etti (8.6) – **Türkiye** – Almanya paktı (18.6) – Almanya, SSCB'ne saldırdı (22.6) – Atlantik Yasası (14.8) – İngilizler ve Sovyetler İran'a girdiler (25.8) – Pearl Harhour baskını (7.12) – ABD ve İngiltere, Japonya'ya savaş açtı (8.12) – Almanya ile İtalya, ABD'ne savaş açtı (11.12).

1942

FİLİMLER

(4)

ERTUĞRUL: *Kıskanç* (1938-42) – Adolf KÖRNER: *Duvaksız gelin (Hülleci) – Sürtük – Kerem ile Aslı.*

EĞİLİMLER

- **Oyun aktarmaları.** Tiyatro filmi: KÖRNER: *Duvaksız gelin – Sürtük.*
- **Şarkıcılar'**dan, folklordan yararlanma: KÖRNER: *Kerem ile Aslı.*
- **Melodram:** *Kıskanç.*
- **Güldürüler:** KÖRNER: *Duvaksız gelin – Sürtük.*
- **Yabancı filimlerden aktarmalar:** ERTUĞRUL: *Kıskanç* – KÖRNER: *Sürtük.*

OYUNCULAR

- PİŞKİN, ÖZCAN, KARAOKÇU, MAY, GÜRMEN, Reşit BARAN, M. ERTUĞRUL, SONKU, TEDÜ, ARCAN, AKKAYA, AYANOĞLU, ARDUMAN, A. DİLLİGİL, Muazzez ARÇAY, Zehra YİMSEL, ÖZSOY, ENER, Müzeyyen Senar IŞIL, (Malatyalı) FAHRİ.
- "**Şehir Tiyatrosu**" oyuncuları.
- **Şarkıcılar:** IŞIL, FAHRİ: *Kerem ile Aslı* (Körner).

SİNEMA OLAYLARI

- "Yurt ve Dünya" dergisinde **sinema yazıları.**

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Welles: *The Magnificent Ambersons (Muhteşem Amberson'lar)* – Wyler: *Mrs. Miniver* – Capra, Huston, Litvak, Ivens...: *Why We Fight? (Niçin savaşıyoruz?)* dizisi (savaş belgeciliği) – **SSCB:** Donskoy: *Kak zakalyalas stal (Ve çeliğe su verildi)* – Merkez Haber Filimleri Stüdyosu: *Den voini (Savaşın bir günü,* 13.6) – Savaş belgeciliği – **İNGİLTERE:** Coward, Lean: *In Which We Serve (Denizler hâkimi)* – Jennings: *Listen to Britain (İngiltere'yi dinle)* – Frend: *The Foreman Went to France (Ustabaşı Fransa'ya gitti)* – Savaş belgeciliği – **FRANSA:** Carné: *Les visiteurs du soir (Gece ziyaretçileri)* – **İTALYA:** Visconti: *Ossessione (Tutku)* – De Sica: *I bambini ci guardano (Evladıma kıymayın)* – Blasetti: *Quattro passi fra le nuvole (Bulutlarda dört adım)* – Antonioni: *Gente del Po (Po insanları,* b-f) – Yenigerçekçilik akımının ilk adımları – **ALMANYA:** Harlan: *Die goldene Stadt (Altın şehir,* ilk "Agfacolor" f.) – **İSVEÇ:** Sjöberg: *Himlaspelet (Göğün yolu)*.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Ankara'da Von Papen'e suikast teşebbüsü (24.2) – Ankara'da Türk İnkılâp Enstitüsü kurulması için kanun (15.4) – Başbakan Saydam: "Devlet teşkilâtı A'dan Z'ye kadar bozuktur" (25.5) – İngiliz-Sovyet ittifakı (26.5) – Saydam'ın ölümü (8.7), Saracoğlu hükümeti (9.7) – Stalingrad ve Kafkas savaşları başladı (4.9) – Müttefikler Kuzey Afrika'ya çıktı (8.11) – Varlık Vergisi kanunu (11.11) – Bütün Fransa işgal edildi (11.11) – Dar Gelirlilere Yardım Kanunu (13.11).

1 9 4 3

FİLİMLER

(2)

ERTUĞRUL, TAYFUR: *Nasrettin Hoca düğünde* (1940–43) – KENÇ: *Dertli pınar*.

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Köy melodramı :** KENÇ: *Dertli pınar.*
- **Rövü filmi:** ERTUĞRUL, TAYFUR: *Nasrettin Hoca düğünde.*

OYUNCULAR

- KÖRMÜKÇÜ, ÖZSOY, KÖKNAR, SENAR, TAYFUR, R. BARAN, Reşit Âkif GÜRZAP, TEDÜ, ARTEMEL, BECERİKLİ, AYANOĞLU, KARAOKÇU, KİPER, ARDUMAN.
- **"Şehir Tiyatrosu" oyuncuları.**

SİNEMA OLAYLARI

- Neyyire **ERTUĞRUL'un ölümü** (13.2).
- Naşit **ÖZCAN'ın ölümü** (26.4).
- Konya milletvekili Dr. Osman Şevki **ULUDAĞ** "Çocukların görebilecekleri sinema filimlerinin ve tiyatro piyeslerinin tahdidi hakkında **kanun" teklifi sundu** (9.6).
- Necip ERSES Şişli'de **"Ses Filim"** stüdyosunu kurdu.
- Şadan **KAMİL** *On üç kahraman'ı* çevirmiye başladı.
- Dr. O. Ş. ULUDAĞ, gazetelerde yayımladığı yazılarını **"Çocuklar, gençler, filimler"** adlı kitapta topladı.
- "Yurt ve Dünya" dergisinde **sinema yazıları.**

YABANCI SİNEMALAR

FRANSA: Grémillon: *Lumière d'été (Yaz ışığı)* – Clouzot: *Le corbeau (Karga)* – Delannoy: *L'éternel retour (Ebedî dönüş)* – Becker: *Goupi mains rouges (Nasırlı elli G.)* – Bresson: *Les anges du Péché (Günah melekleri)* – L'Herbier "Institut des Hautes Etudes Cinématographique"i (IDHEC) kurdu (Eylül) – **İNGİLTERE:** Boulting: *Desert Victory (Çöl zaferi,* b-f) – Jennings: *Fires Were Started (Yangınlar başladı,* b-f) – Reed: *The Way Ahead (Öndeki yol)* – Rotha: *World of Plenty (Bolluk dünyası,* b-f) – Watt: *Nine Men (Dokuz adam)* – Frend: *San Demetrio, London* (b-f) –

ABD: Wellman: *The Ox–Bow Incident (Ox–Bow olayı)* – Hitchcock: *Lifeboat (Yaşamak istiyoruz)* – Wood: *For Whom the Bells Toll (Vatan fedaisi)* – **SSCB:** Ermler: *Ona zaşçişçayet rodinu (Yurdunu savunuyor)* – Zguridi: *V peskak Srednei Azii (Orta Asya kumlarında*, b-f) – Savaş belgeciliği – **DANİMARKA:** Dreyer: *Dies Irae (Gazap günü).*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Kazablanka konferansı (14-24 .1) – Adana'da İnönü – Churchill görüşmesi (30-31 .1) – Alman 6. ordusu Stalingrad'ta teslim oldu (1-2.2) – Genel seçimler: 455 milletvekilliği için 534 aday gösterildi (28.2) – İnönü yeniden cumhurbaşkanı seçildi (8 .3) – Yeni Saracoğlu kabinesi (9.3) – Komintern lağvedildi (15.5) – "Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü" Kanunu (16.7) – Mussolini düşürüldü, tutuklandı, Mareşal Badoglio başbakan (24-25.7) – Müttefikler İtalya'ya çıkartma yaptı (3.9) – İtalya teslim oldu (8.9) – Almanya, Roma ve Kuzey İtalya'yı işgal etti (10.9) – Mussolini kaçtı (12.9) – Moskova konferansı (19.10-1.11) – Kahire Konferansı (22-26.11) – Tahran Konferansı (28.11-1.12) – Tito hükümeti kuruldu (4.12) – Kahire görüşmesi: İnönü, Roosevelt, Churchill (4-6.12).

1 9 4 4

FİLİMLER

(1)

Baha GELENBEVÎ: *Deniz kızı.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Geçiş Dönemi yönetmeni:** GELENBEVÎ.
- **Melodram :** *Deniz kızı.*

OYUNCULAR

- BECERİKLİ, KİPER, Orhan ESEN, **Samiye** HÜN, Sadettin ERBİL, TAYFUR, ENER.
- **Tiyatro oyuncuları.**

SİNEMA OLAYLARI

- Sait **KÖKNAR'ın ölümü** (.1).
- Hazım **KÖRMÜKÇÜ'nün ölümü** (1.4).
- KENÇ "**İstanbul Filim**"i kurdu.
- Çetin KARAMANBEY ile arkadaşları "**Kurt Filim**"i kurup *Kanatlanan gençlik*'i çevirmiye başladılar; ortaklık dağıldı, filim yarım kaldı.
- *Deniz kızı* kurgudayken yandı, birkaç gün içinde **yeniden çevrildi.**
- "Yurt ve Dünya" dergisinde **sinema yazıları.**
- Stephen Watts'dan çevrilen "**Sinemanın içyüzü**" yayımlandı.

YABANCI SİNEMALAR

SSCB: Donskoy: *Raduga (Gökkuşağı)* – Eisenstein: *İvan Grozni (Korkunç İvan I)*–Arnstam: *Zoya*–Eisimont: *Jila-bila devoşka (Küçük bir kız vardı)*– **ABD:** Preminger: *Laura* – Sturges: *Hail the Conquering Hero (Zorla kahraman)* – Wilder: *Double Indemnity (Çifte tazminat)* – Dmytryk: *Murder, My Sweet (Cinayet, sevgilim)* – Vidor: *An American Romance (Bir Amerikan romansı)* – "United Production of America" (UPA) kuruldu – **İNGİLTERE:** Olivier: *Henry V* – Jennings: *The True Story of Lili Marlene (L. M.'in gerçek öyküsü)* – Jackson: *Western Approaches (Batı yaklaşıyor*, b-f) – **FRANSA:** Grémillon: *Le ciel est à vous (Gökler sizindir)* – Direnme belgeciliği: *La libération de Paris (Paris'in kurtarılışı)* – **MEKSİKA:** Fernandez: *Maria Candelaria (Aşk çiçekleri)* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Barrandov stüdyoları kuruldu (Ekim).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Mareşal Fevzi Çakmak emekliye ayrıldı (12.1) – Atsız'ın Başbakan Saracoğlu'na açık mektubu (1.4) – Ankara'da Irkçı-Turancıların teşvikiyle nümayiş (27.4) – Irkçı-Turancılar tutuklandı (18.5) – İnönü, 19 Mayıs töreninde Irkçı-Turancıları yerdi (19.5) – Müttefikler Roma'yı aldı (4.6) – Müttefikler Normandiya'ya çıkarma yaptı (6 .6) – Dışişleri Bakanı Menemencioğlu istifa zorunda kaldı (15.6) – Almanlar İngiltere'ye "V.1" kullanmaya başladı (15.6) – Hitler'e suikast teşebbüsü (20.6) – İstanbul

Teknik Üniversitesi (12.7) – Türkiye, Almanya ile ilişkilerini kesti (2.8) – Son Halife Abdülmecit Paris'te öldü (21.8) – Paris'in kurtuluşu (25.8) – Irkçı-Turancıların duruşması başladı (7.9) – Sovyet birlikleri Sofya'da (18.9) – Yunan direnme kuruluşlarının silâhsızlandırılması (28.11) – Fransız-Sovyet paktı (10.12).

1 9 4 5

FİLİMLER

(4)

KAMİL: *On üç kahraman* (1943–45) – KENÇ: *Hasret* – ARTEMEL: *Hürriyet Apartmanı* – ERTUĞRUL: *Yayla kartalı.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Geçiş Dönemi** sinemacıları: KENÇ, KAMİL.
- **Tiyatrocular:** ERTUĞRUL, ARTEMEL.
- **Oyun aktarmaları:** ARTEMEL: *Hürriyet Apartmanı* – ERTUĞRUL: *Yayla kartalı.*
- **Yabancı filim aktarması:** KENÇ: *On üç kahraman.*
- **Köy melodramı:** KENÇ: *Hasret.*
- **Çağ filmi:** ARTEMEL: *Hürriyet Apartmanı.*

OYUNCULAR

- AYANOĞLU, Fatma ANDAÇ, ARTEMEL, Tevhit BİLGE, IRGAT, Oya SENSEV, SELÇUK, KARAOKÇU, ARDUMAN, R. BARAN, Gülistan GÜZEY, TEDÜ, ARCAN, Şaziye MORAL, GÜRZAP, Nezahat DİLLİGİL, Necdet Mahfi AYRAL, SONKU, Hadi HÜN, SEVAL, ZOBU, Perihan ÇAKIL [TEDÜ].

- "**Şehir Tiyatrosu" oyuncuları.**
- Tiyatro dışı **yeni oyuncular** denemesi: SENSEV: *Hasret* (Kenç).

SİNEMA OLAYLARI

- **ERTUĞRUL** *Kızılırmak (Karakoyun)*'u çevirmiye başladı.
- **ARDUMAN** *Köroğlu*'nu çevirmiye başladı.
- Fuat RUTKAY ile arkadaşları "**Doğan Filim**"i kurdular, stüdyonun yanması üzerine RUTKAY "**Halk Filim**"i kurdu.
- Nazif DURU ile Murat KÖSEOĞLU "**Atlas Filim**"i kurdular.
- Turgut DEMİRAĞ "**And Filim**"i kurdu.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Rossellini: *Roma, città aperta (Roma açık şehir)* – **FRANSA:** Carné: *Les enfants du paradis (Paradideki çocuklar)* – Bresson: *Les dames du bois de Boulogne (B. korusu kadınları)* – Cousteau: *Epaves (Kalıntılar,* b-f) – Lotar: *Aubervilliers (*b-f) – "Fédération Française des Ciné-Clubs" (FFCC) kuruldu (12.7) – **İNGİLTERE:** Cavalcanti ve başkaları: *Dead of Night (Gecenin ortasında)* – Jennings: *A Diary for Timothy (T. için bir günlük)* – **SSCB:** Donskoy: *Nepokorenniye (Boyun eğdirilemiyen)* – Savaş belgeciliği – **ABD:** Hitchcock: *Spellbound (Öldüren hatıralar)* – Renoir: *The Southerner (Güneyli adam)* – Wilder: *The Lost Weekend (Yaratılan adam)* –Wellman: *The Story of G. I. Joe (Asker Joe'nun öyküsü)* – Reed, Kanin: *The True Glory (Gerçek zafer,* b-f) –Eric Johnston "MPAA"nın başkanı oldu (19.9) – **DANİMARKA:** Ipsen, Lauritzen: *De røde enge (Kızıl toprak)* – **İSVİÇRE:** Lindtberg: *Die letzte Chance (Son ümit)* – **POLONYA, ÇEKOSLAVAKYA, YUGOSLAVYA:** Sinema devletleştirildi – **DÜNYA:** Bâle'de (İsviçre) Uluslararası Sinema Kongresi (30.8-8.9).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Yalta Konferansı (4-11.2) – Türkiye, Almanya ile Japonya'ya savaş açtı (23.2) – Türkiye, Birleşmiş Milletler Deklarasyonu'na katıldı (24.2) – SSCB, 17.12.1925 tarihli Türk-Sovyet antlaşmasını feshedeceğini bildirdi (19.3) – Kahire'de Arap Birliği kuruldu (22.3) – Irkçı-Turancılar mah-

kûm oldular (29.3) – Türkiye, SSCB notasını cevaplandırdı (4.4) – TBMM İçtüzüğü Türkçeleştirildi (11.4) – F.D. Roosevelt öldü, Truman cumhurbaşkanı (12.4) – San Francisco'da Birleşmiş Milletler Konferansı (25.4-26.6) – ABD ve SSCB birlikleri Elbe'de buluştu (25.4) – Mussolini ile metresi kurşuna dizildiler (28.4) – SSCB birlikleri Berlin'de, Hitler ile metresi intihar ettiler (30.4) – Hitler'in ölümü açıklandı, Amiral Dönitz yönetimi aldı (1.5) – Berlin düştü (2.5) – Almanya kayıtsız şartsız teslim oldu (7.5) –Fransa'da seçimleri solcular kazandı (13.5) – Boğazlar konusunda Molotov – Sarper görüşmesi (7.6) – CHP Meclis Grupuna "Dörtlü Takrir" verildi (7.6) – Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu kabul edildi (11.6) – "Dörtlü Takrir" reddedildi (12.6) – Ankara'daki SSCB büyükelçisi Molotov'un tekliflerini Dışişleri Bakanlığına bildirdi (Boğazlar'da üs, Kars ve Ardahan) (22.6) – Çalışma Bakanlığı kuruldu (22.6) – SSCB büyükelçisi, Başbakan Saracoğlu ile görüştü (aynı konu) (25.6) – San Francisco'da BM Yasası imzalandı (26.6) – SSCB taraftarı Polonya hükümeti (28.6) – İngiltere'de İşçi Partisi seçimleri kazandı (5.7) – New Mexico'da (ABD) ilk atom bombası denemesi (16.7, açıklanışı: 6.8) – Potsdam Konferansı (17.7-2 .8) – Nuri Demirağ "Millî Kalkınma Partisi"ni kurdu (18.7) – Attlee hükümeti (26.7) – Potsdam Konferansı bildirisinde Montreux anlaşmasının değiştirilmesi için görüşmeler yapılması yer aldı (2.8) – Hiroshima'ya ilk atom bombası atıldı (6.8) – SSCB, Japonya'ya savaş açtı (8.8) – Nagasaki'ye ikinci atom bombası (9 .8) – İstanbul'da Türkiye Sosyal Demokrat Parti kuruldu (14.8) – Japonya teslim oldu (14.8) – Bayar, CHP'den istifa etti (17.9) – Menderes ile Köprülü CHP'den çıkarıldı (21.9) – "New York Herald Tribune" Stalin'in Kars ve Ardahan'ı istediğini yazdı (10.10) – Nüfus sayımı: 18.790.174 (21.10) – BM çalışmaya başladı (24.10) –Askerî Temyiz, Irkçı-Turancılar hakkındaki hükmü bozdu (26.10)– İnönü, Meclisi açış konuşmasında muhalefet partisi ve tek dereceli seçim istediğini söyledi (1.11) – ABD, İngiltere, Kanada atom bombası sırrını açıklamamaya karar verdiler (15.11) – Nüremberg duruşması başladı (20.11) –SSCB hükümeti yurt dışındaki Ermenilerin Ermenistan'a dönmesini kabul etti (2.12) – İnönü - Bayar görüşmesi (4.12) – İstanbul'da komünist aleyhtarı nümayiş, Tan matbaası yıkıldı (4.12) – Millî Eğitim Bakanlığı profesör ve öğretmenlerin siyasî yazı yazamıyacaklarını bildirdi (15.12) – İki Gürcü profesörün Kuzey Doğu Anadolu'yla ilgili iddiaları basında yayımlandı (20.12).

1 9 4 6

FİLİMLER

(4)

ERTUĞRUL: *Harman sonu* – KENÇ: *Günahsızlar* – KAMİL: *Toros çocuğu* – *Gençlik günahı.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Geçiş dönemi** sinemacıları: KENÇ, KAMİL.
- **Köy filimleri,** köy melodramları: KAMİL: *Toros çocuğu* – ERTUĞRUL: *Harman sonu.*
- **Burjuva melodramları:** KENÇ: *Günahsızlar* – KAMİL: *Gençlik günahı.*

OYUNCULAR

- SEVAL, YANAL, BUTAK, ZOBU, MORALI, H. HÜN, R. BARAN, ENER, Kadri ÖGELMAN, İsmail DÜMBÜLLÜ, IRGAT, KİPER, ÖZSOY, KARAOKÇU, Orhan ELMAS, SENSEV, Sadri ALIŞIK, Enver ORHON, Orhon M. ARIBURNU, KAPTAN, Vahi ÖZ, Berin AYDAN.
- **Tiyatro oyuncuları.**
- Tiyatro dışı **yeni oyuncular'ın** denenmesi: SENSEV: *Günahsızlar* (Kenç) – ALIŞIK: *Günahsızlar* (Kenç) – ARIBURNU: *Gençlik günahı* (Kamil) – ORHON: *Gençlik günahı* (Kamil) – AYDAN: *Gençlik günahı* (Kamil).

SİNEMA OLAYLARI

- **Yeni** kurulan **yapımevleri** sayısı birdenbire arttı: "Ankara Filim", "Sema Filim" ("Ar Filim"), "Birlik Filim", "Erman Filim" ("Erman Kardeşler"), "Şark Filim", "Duru Filim".

- Naci ve Nazif DURU "**Atlas Filim**" stüdyosunu kurdular.
- "**İpek Filim**" yeniden yapıma başladı.
- Şakir **SIRMALI** *Unutulan sır*'ı çevirmiye başladı.
- "**Yerli Filim Yapanlar Cemiyeti**" kuruldu.
- "**Türk Sinema İmalcileri ve Dağıtıcıları Birliği**" kurulması teşebbüsü yarım kaldı.
- "**Sinemacılar ve Filimciler Cemiyeti**" kuruldu.
- "Yerli Filim Yapanlar Cemiyeti", "**Filimlerimiz**" adlı broşürü yayımladı (broşürde Rakım ÇALAPALA'nın Türk sineması tarihi özeti ve 1946'ya kadar çevrilen filimlerle ilgili filmografi bulunmaktadır).

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Rossellini: *Paisà* – De Sica: *Sciuscià (Kaldırım çocukları)* – Vergano: *Il sole sorge ancora (Güneş yine doğacak)* – Lattuada: *Il bandito (Haydut ıstırabı)* – Zampa: *Vivere in pace (Barış içinde yaşamak)* – **ABD:** Ford: *My Darling Clementine (Kanun harici)* – Wyler: *The Best Years of Our Lives (Hayatımızın en güzel yılları)* – Hawks: *The Big Sleep (Birleşen kalpler)* – Hitchcock: *Notorious (Aşktan da üstün)* – Milestone: *A Walk in the Sun (Güneşte yürüyüş)* – **FRANSA:** Clément: *La bataille du rail (Demiryolu savaşı)* – Cocteau, Clément: *La belle et la bête (Güzel ile hayvan)* – Grémillon: *Le six juin à l'aube (Altı haziran şafağında*, b-f) – Rouquier: *Farrebique* (b-f) – Leenhardt: *Naissance du cinéma (Sinemanın doğuşu*, b-f) – Becker: *Antoine et Antoinette (A. ile A.)* – Painlevé: *Assassins d'eau douce (Tatlı su katilleri*, b-f) – Sinemayla ilgili Blum-Byrnes anlaşmaları (28.5) – İlk Uluslararası Cannes Filim Şenliği (20.9) – "Centre National de la Cinématographie"nin (CNC) kuruluşu (25.10) – **SSCB:** Ermler: *Veliki perelom (Büyük dönüm noktası)* – Eisenstein: *Korkunç İvan* II (1958'de çıktı) – Pudovkin: *Admiral Nahimov (Amiral N.)* – Ptuşko: *Kamenni tsvetok (Billûr çiçek)* – Andriyevski: *Robinson Crusoe* (gözlüksüz ü. b. f.) – **İNGİLTERE:** Hamer: *It Always Rains Sundays (Pazarları hep yağmur yağar)* – Lean: *Brief Encounter (Kısa tesadüfler)* – "British Film Academy" kuruldu (Eylül) – **DANİMARKA:** B. ve A. Henning-Jensen: *Ditte Menneskebarn (Ditte, insanoğlu)* – **DOĞU ALMANYA:** Staudte: *Die Mörder sind unter uns (Katil aramızdadır).*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Demokrat Parti kuruldu (7.1) – BM'in ilk Genel Kurul toplantısı Londra'da açıldı (10.1) – İran BM Güvenlik Konseyi'nden SSCB'nin Azerbay-

can'dan çekilmesini istedi (19.1) – İş ve İşçi Bulma Kurumu Kanunu (21.1) – De Gaulle başbakanlıktan çekildi (20.1) – İstanbul'da Mason Derneği yeniden kuruldu (5.2) – "Missouri" zırhlısı İstanbul'da (5-9.4) – CHP ara seçimlerde aday göstermiyeceğini bildirdi (13.4) – SSCB, Azerbaycan'dan çekildi (6.5) – CHP Kurultayı: Çok partili düzene geçişe hazırlık tedbirleri (10.5) – Türkiye Sosyalist Partisi kuruldu (14.5) – Yeni seçim kanunu (tek dereceli) (31.5) – Yeni Cemiyetler Kanunu (5.6) – Basın Birliği Kanunu kaldırıldı, gazete kapatmak yetkisi mahkemelere verildi (13.6) – İtalya'da cumhuriyet ilân edildi (18.6) – Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi kuruldu (19.6) – Bikini'de atom denemesi (1.7) – Ankara Valisi Nevzat Tandoğan intihar etti (8.7) – Tek dereceli ilk genel seçimler (CHP: 395, DP: 64, Bağımsız: 6 milletvekili) (21.7) – Sıkıyönetim Komutanlığı seçim sonuçları konusunda yayım yasakladı (24.7) – Genel Kurmay Başkanı Gen. Kâzım Orbay istifa etti (30.7) – Yeni TBMM: Başkan: Gen. Kâzım Karabekir; İnönü yeniden cumhurbaşkanlığına seçildi (5.8) – Recep Peker kabinesi; Hasan-Âli Yücel Millî Eğitim Bakanlığından ayrıldı (7.8) – SSCB, Boğazların ortaklaşa savunulması için nota verdi (8.8) – Türkiye ortaklaşa savunmayı reddetti (22.8) – Nüremberg mahkemesi kararları (1.9) – "7 Eylül (İktisadî) Kararları" (Dolar 1.80 T.L.ndan 2 .80 T.L.na çıktı) (7.9) – Türkiye, SSCB'nin ikinci notasını da reddetti (18.10) – Yunanistan, kuzeydeki içsavaş konusunda Arnavutluk, Bulgaristan, Yugoslavya'yı suçladı (3.12) – Sıkıyönetim Komutanlığı "Türkiye Sosyalist Partisi", "Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi", birçok sendika, 6 gazete ve dergiyi kapattı (16.12) – DP milletvekilleri Meclisi terkettiler (18-27 .12) – Çin Hindi'nde savaş başladı (19 .12).

1 9 4 7

FİLİMLER

(11)

TAYFUR: *Senede bir gün – Kerim'in çilesi* – ERTUĞRUL, H. HÜN: *Kızılırmak (Karakoyun,* 1945-47) – ARDUMAN: *Büyük itiraf* – KAMİL: *Seven ne yapmaz?* – DEMİRAĞ: *Bir dağ masalı* – ARTEMEL: *Sonsuz acı* – GELENBEVİ: *Yanık kaval* – KIPÇAK: *Yuvamı yıkamazsın* – Seyfi HAVAERİ: *Yara – Kılıbıklar.*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Tiyatrocular:** TAYFUR, ERTUĞRUL, HÜN, ARDUMAN, ARTEMEL, KIPÇAK.
- **Geçiş Dönemi** sinemacıları: KAMİL, DEMİRAĞ, GELENBEVİ.
- **Köy filimleri,** köy melodramları, folklordan yararlanma: ERTUĞRUL, HÜN: *Kızılırmak* (*Karakoyun*) – DEMİRAĞ: *Bir dağ masalı* – GELENBEVİ: *Yanık kaval.*
- **Burjuva melodramları:** KAMİL: *Seven ne yapmaz?* – ARTEMEL: *Sonsuz acı* – KIPÇAK: *Yuvamı yıkamazsın* – ARDUMAN: *Büyük itiraf* – HAVAERİ: *Yara* – TAYFUR: *Senede bir gün.*
- **Güldürü :** TAYFUR: *Kerim'in çilesi.*
- Zamanın ölçüsüne göre **üstünyapım** denemesi (75.000 T.L.): DEMİRAĞ: *Bir dağ masalı.*

OYUNCULAR

- SONKU, TEDÜ, ARCAN, Fatma ANDAÇ, ENER, IRGAT, TAYFUR, Hulusi KENTMEN, ÖZSOY, KAPTAN, ÖGELMAN, Neşet BERKÜREN, AYANOĞLU, BECERİKLİ, Melâhat İÇLİ, AYDAN, ORHON, Muharrem GÜRSES, BUTAK, MORAL, GÜZEY, GÜRZAP, KİPER, MORALI, AYRAL, GÜRMEN, Suzan YAKAR, DÜMBÜLLÜ, Halûk SARICI, Handan ADALI...
- **Tiyatro oyuncuları.**
- Tiyatro dışı **yeni oyuncular'ın** denenmesi: AYDAN, ORHON, ARIBURNU.

SİNEMA OLAYLARI

- **"Halk Filim"** yapıma başladı.
- **"Elektra Filim"** ("Seyhan Filim") kuruldu.
- Lo Duca'dan **"Sinema tarihi"** çevirisi yayımlandı.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Visconti: *La terra trema (Yer sarsılıyor)* – De Santis: *Caccia tragica (Feci av)* – Castellani: *Sotto il sole di Roma (R. güneşi altında)* – Lattuada: *Senza pietà (Merhametsiz dünya)* – Rossellini: *Germania anno zero (Almanya sıfır yılı)* – Zampa: *Anni difficili (Güç yıllar)* – "Federazione Italiana Circoli del Cinema" kuruldu (Eylül) – **ABD:** Chaplin: *Monsieur Verdoux* – Kazan: *Boomerang* – *Gentlemen's Agreement (Centilmen anlaşması)* – Huston: *Treasure of Sierra Madre (Altın hazineleri)* – Dmytryk: *Crossfire (Çapraz ateş)* – Flaherty: *Lousiana Story (L. öyküsü)* – Dassin: *Brute Force (Vahşi kuvvet)* – New York'ta "Actor's Studio" kuruldu (3.7) – ABD Kongresi "Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri Soruşturma Kurulu" Hollywood'ta çalışmaya başladı; "kara liste" (Kasım) – Lubitsch'in ölümü (30.11) – **FRANSA:** Autant-Lara: *Le diable au corps (İçimizdeki şeytan)* – Clair: *Le silence est d'or (Sükût altındır)* – Clément: *Maudits (Lânetliler)* – Clouzot: *Quai des Orfèvres (Katil kim?)* – Zecca'nın ölümü (Aralık) – **SSCB:** Dovjenko: *Miçurin* – Gerasimov: *Molodaya gvardiya (Genç muhafız)* – **İNGİLTERE:** Reed: *Odd Man Out (Ölümden kuvvetli)* – Lean: *Great Expectations (Büyük umutlar)* – *Oliver Twist (Istırap çocuğu)* – Crichton: *Hue and Cry (Bağrışma)* – ABD şirketlerinin kazancının % 75'i bloke edildi – **MEKSİKA:** Fernandez: *Enamorada* – *Rio Escondido (Fedakâr öğretmen)* – **MACARİSTAN:** Radvanyi: *Valahol Europa Ban (A. nın bir yerinde)* – **BELÇİKA:** Brüksel Dünya Filim Festivali – **DÜNYA:** Cannes Filim Şenliği'nde "Fédération International des Cinés-Clubs" kuruldu (Eylül).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

DP kongresinde "Hürriyet Misakı" (7.1) – İçişleri Bakanı Sökmensüer Mecliste Türkiye'deki komünist faaliyetlerini açıkladı (29 .1)–İşçi ve İşveren Sendikaları Kanunu kabul edildi, grev hakkı verilmesi konusundaki DP teklifi reddedildi (20.2) – Truman doktrini (12.3) – Irkçılık-Turancılık sanıklarının hepsi beraat etti (31.3) – DP kısmî seçimlere girmeme kararı aldı (2 .4) – ABD Kongre heyeti geldi (12.4) – Yücel-Öner davası başladı (17.4) – A.H. Akseki Diyanet İşleri Başkanı (29.4) – İngiltere'de ağır endüstri millîleştirildi (1.5) – Bir ABD askerî heyeti geldi (22 .5)–Marshall Plânı teklifi (5.6) – İnönü – Bayar görüşmesi (26.6) – Millî Eğitim Bakanı bazı şartlarla ilkokulu bitiren çocuklar için din dershaneleri açılabileceğini bildirdi (2.7) – İnönü'nün "12 Temmuz Çok Partili Beyanname"si (12.7)– Türkiye – ABD yardım anlaşması (12 .7) – Marshall Plânı için Paris Konferansı; SSCB ve 8 ülke katılmadı (12-15.7) – Hindistan ile Pakistan'ın bağımsızlığı (15.7) – "TSP" ve "TSEKP" üyelerinin duruşması başladı (22.7) – İzmir'de Menderes'in konuşmasını yayımlıyan sekiz gazeteci tutuklandı (6.8) – CHP grupunda 35'ler Peker hükümetine güvensizlik belirttiler (23.8) – Ankara'daki ABD askerî heyetinin başkanlığına

Gen. MacBride atandı (2.9) – İnönü – Bayar görüşmesi (7 .9) – Hasan Saka hükümeti (10.9) – İnönü Erzurum'da sorumlulara iki partiye eşit muamele yapılmasını söyledi (16.9) – Kominform kuruldu (5.10) – CHP Kurultayı: Program devrimcilikten ılımlılığa döndü, ortanın sağına yöneldi (17.11) – Yücel – Öner davası beraatle sonuçlandı (19.11) – İstanbul'da 1940'tan beri yürürlükte olan sıkıyönetim kalktı (23.12) –Ankara'da komünist aleyhtarı nümayiş; rektör istifaya zorlandı (27 .12).

1 9 4 8

FİLİMLER

(16)

KAMİL: *Dümbüllü macera peşinde* – *Efe aşkı* – TAYFUR: *İstiklâl madalyası* – H. HÜN: *Canavar* – HAVAERİ, AKAD: *Damga* – AYANOĞLU: *Harman kaya* – SIRMALI: *Domaniç yolcusu (Unutulan sır,* 1946–48) – Vedat Örfi BENGÜ: *Düşkünler* – *Sızlıyan kalp*. . .

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Tiyatrocular:** TAYFUR, HÜN, AYANOĞLU, BENGÜ.
- **Geçiş Dönemi** sinemacıları: KAMİL, GELENBEVÎ, SIRMALI, KENÇ, DEMİRAĞ, Çetin KARAMANBEY.
- **Geçiş Döneminin** son yapıtları: KAMİL: *Dümbüllü macera peşinde* – *Efe aşkı* – *Karanlık yollar* – GELENBEVÎ: *Çıldıran kadın* – DEMİRAĞ: *Kanlı taşlar*. . .
- **Kurtuluş savaşı** filimleri çığırı açıldı: TAYFUR: *İstiklâl madalyası.*
- **Melodramlar:** GELENBEVÎ: *Çıldıran kadın* – HAVAERİ, AKAD: *Damga* – KAMİL: *Karanlık yollar* – DEMİRAĞ: *Kanlı taşlar* – BENGÜ: *Düşkünler* – *Sızlıyan kalp* – HAVAERİ: *Bir yabancı* – KARAMANBEY: *Silik çehreler.*

OYUNCULAR

- DÜMBÜLLÜ, Ayla KARACA, Reha YURDAKUL, ARIBURNU, IRGAT, ADALI, ENER, KENTMEN, ÖZSOY, ÖZ, H. HÜN, GÜRZAP, Sadi TEK, Sezer SEZİN, Semih L. EVİN, Turhan [Memduh] ÜN, BUTAK, MORALI, Settar KÖRMÜKÇÜ, ARTEMEL, AYANOĞLU, R. BARAN, KİPER, AYRAL, ELMAS, PİŞKİN, SENSEV, İÇLİ, İhsan EVRİM, AKÇATEPE, Atıf AVCI, Feridun ÇÖLGEÇEN, YAKAR, Mehmet KARACA, Aliye RONA...
- **Tiyatro oyuncuları.**
- Tiyatro dışı **yeni oyuncular:** A. KARACA, YURDAKUL, ÜN, SEZİN.
- **SEZİN:** *Damga* (Havaeri, Akad).

SİNEMA OLAYLARI

- *Sansür tüzüğünde önemsiz bir değişiklik yapıldı* (15.1).
- "Yerli Filim Yapanlar Cemiyeti" mevsim sonunda "Şark" ("Lüks") sinemasında **yerli filim yarışması** düzenledi (Haziran). Sonuçlar: En iyi f.: *Unutulan sır* (Sırmalı) –. İkincilik: *Bir dağ masalı* (Demirağ) – En iyi yönetmen: *Demirağ* – En iyi görüntü yönetmeni: *Kriton İlyadis* – Ses yönetmeni: *Yorgo İlyadis* – Kadın oyuncu: *Aypar* – Erkek oyuncu: *Erogan* – Kadın karakter oyuncusu: *Sonku* – Erkek karakter oyuncusu: *Artemel* – Senaryo: *Demirağ* (Bir dağ masalı) – Hikâye: *Bir dağ masalı* – Laboratuvar: *Ses Filim* – Kurgu: *Özen Sermet* – Fon müziği: (Yok) – Orijinal şarkı: *Unutulan sır*'da – Dekor: *Erogan* – Makyaj: (Yok).
- **Belediye Gelirleri Kanunu:** Eğlence resmi yabancı filimlerde gayrısafi hasılatın % 70'ine, yerlilerde % 25'ine kadar tespit edildi (1.7).
- **"Ömay Filim"**, **"İyi Filim"** kuruldu.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: De Sica: *Ladri di biciclette (Bisiklet hırsızı)* – Germi: *In nome della legge (Kanun namına)* – Lattuada: *Il mulino del Po (Po değirmeni)* – De Santis: *Riso amaro (Acı pirinç)* – Emmer: Sanat üzerine filimler – **ABD:** Welles: *The Lady from Shanghai (Şangay'lı kadın)* – *Macbeth* – Hawks: *Red River (Kızıl ırmak)* – Zinnemann: *The Search (Arayış)* – Myers: *The Quiet One (Sâkin biri)* – Hitchcock: *The Rope (Ölüm kararı)* – Dassin: *Naked City (New York esrarı)* – Griffith'in ölümü (23.7) – Yüksek Mahkeme sinemanın "basın" içinde yer aldığına karar verdi – Sinema ve TV'da delikli manyetik ses kuşağı – "Columbia" uzun çalan plâk yaptı – **FRANSA:** Cocteau: *Les parents terribles (Müthiş ebeveyn)* – Leenhardt: *Les dernières vacances (Son tatiller)* – Vedrès: *Paris* 1900 (kurgu f.) – Resnais, Hessens: *Van Gogh* (sanat üzerine f.) – Grimault: *Le petit soldat (Küçük er*, c-r) – Feyder'in ölümü (24.5) – L. Lumière'in ölümü (6.6) – Sinema endüstrisine yardım kanunu (23.9) – Sorbonne'de "l'Institut de Filmologie" kuruldu (Ekim) – "Rouxcolor"la ilk uzun filim – "Fransız Sinemasını Savunma Komitesi" kuruldu – **İNGİLTERE:** Olivier: *Hamlet* – Reed: *Lost Illusions (Yitik hayaller)* – Powell, Pressburger: *The Red Shoes (Periler dünyası)* – **SSCB:** Stolper: *Povest o nastoyaşçem çeloveke (Gerçek bir adamın öyküsü)* – Eisenstein'ın ölümü (11.2) – **BATI ALMANYA:** Stemmle: *Berliner Ballade (Berlin baladı)* – **İSVEÇ:** Bergman: *Fangelse (Hapisane)* – **MACARİSTAN, ROMANYA, BULGARİSTAN:** Sinema devletleştirildi- **POLONYA:** Ford: *Ulica Graniczna (Gerçeğin sınırı yoktur)* – Jakubowska: *Ostatni etap (Son aşama)* – Lodz Yüksek Sinemacılık Okulu kuruldu – **ÇEKOSLAVAKYA:** Trnka: *Spaliçek (Çek yılı,* kukla f.) – **MACARİSTAN:** Ban: *Talpalatnyi föld (Bir avuç toprak)* – **BELÇİKA:** Haeserts, Stork: *Rubens* (sanat üzerine f.).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Gandhi öldürüldü (30.1) – CHP grupu İlâhiyat Fakültesi, İmam-Hatip kursları açılmasını, ilkokulların 4. ve 5. sınıflarına din dersleri konulmasını kabul etti (19.2) – Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu değiştirildi (idarî makamlara yurttaşları hürriyetlerinden mahrum etmek yetkisi veren madde kaldırıldı) (20 .2) – Üniversitelerarası kurul, solculukla suçlandırılan öğretim üyelerinin üniversiteden çıkarılması kararını bozdu (23.2) – Çekoslavakya'da komünist darbesi (23-25.2) – Yüce Divan'da Ürgüplü'nün yargılanması başladı (1.3) – Raman'da petrol bulundu (3.3) – DP'de tasfiye başladı (10.3) – Sabahattin Ali öldürüldü (1.4) – Filistin'deki İngiliz mandası sona erdi, İsrail devleti ilân edildi, Arap ülkeleri savaş açtı (15.5) – CHP Divanı ilkokullarda ihtiyarî din derslerini kabul etti – (26 .5) – Hasan Saka'nın 2. hükümeti (Eğitim Bakanlığına Sirer yerine Banguoğlu) (8.6) – Berlin ablukası (18.6) – Tito – Stalin çatışması (28.6) – "TSEKP"

üyeleri mahkûm oldu (14.7) – Millet Partisi kuruldu (19.7) – Londra'da 14. Olimpiyat (29.7–14.8) – Ankara'da Millî Kütüphane açıldı – (15.8) – Yunan çetecileri yenilgiye uğradı (20.8) – Ara seçimleri (DP katılmadı) (17.10) – Patrik Maksimos V istifa etti (18.10) – Sen Sinod, New York Başpiskoposu Athenagoras'ı patrik seçti (1.11) – İstiklâl Mahkemeleri Kanunu kaldırıldı (4.11) – Ankara'da komünist aleyhtarı Kıbrıs mitingi (25.12).

1 9 4 9

FİLİMLER

(19)

KAMİL: *Dinmiyen sızı (Sonsuz ıstırap)* – AYANOĞLU: *Baba katili* – DEMİRAĞ: *Hülya* (1947–49) – AKAD: *Vurun kahpeye* – ARDUMAN: *Köroğlu* (1945-49) – ARAKON: *Çığlık* – *Efsuncu Baba* – GELENBEVÎ : *Kanlı döşek* – SONKU: *Fedakâr ana...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Tiyatrocular:** AYANOĞLU, KIPÇAK, ARDUMAN, BENGÜ, SONKU, ENER.
- **Geçiş Dönemi** sinemacıları: KAMİL, DEMİRAĞ, ARAKON, KARAMANBEY, GELENBEVÎ.
- **Geçiş Dönemi** sinemacılarının son yapıtları: KAMİL: *Dinmiyen sızı* – DEMİRAĞ: *Hülya* – ARAKON: *Çığlık* – *Efsuncu Baba* – GELENBEVÎ: *Kanlı döşek* – KARAMANBEY: *Yalan.*
- **AKAD'ın ilk filimleri.** Sinemacılar Dönemi'ne doğru: *Vurun kahpeye.*
- **Kurtuluş savaşı:** AKAD: *Vurun kahpeye.*

● **Melodramlar:** KAMİL: *Dinmiyen sızı* – AYANOĞLU: *Baba katili* – HAVAERİ: *Gönülden yaralılar* – KIPÇAK: *Ölünceye kadar seninim* – ARAKON: *Çığlık* – KARAMANBEY: *Yalan* – GELENBEVÎ: *Kanlı döşek* – SONKU: *Fedakâr ana* – BENGÜ: *Ayşe'nin duası* – DEMİRAĞ: *Hülya.*

● **Folklor:** ARDUMAN: *Köroğlu.*

OYUNCULAR

● ARTEMEL, GÜRZAP, YANAL, KAPTAN, BARA, N. DİLLİGİL, ENER, ANDAÇ, ELMAS, MORALI, Gülistan DENİZ [GÜZEY], SEZİN, Temel KARAMAHMUT, S. KÖRMÜKÇÜ, KIPÇAK, Hümaşah HİÇAN, Muzaffer TEMA, YAKAR, H. HÜN, S. TEDÜ, BENGÜ, İhsan EVRİM, KİPER, AYRAL, ARIBURNU, ÖGELMAN, KENTMEN, SONKU, YURDAKUL...

● **Tiyatro oyuncuları.**

● **Yeni oyuncular:** GÜZEY, SEZİN, YURDAKUL, HİÇAN, TEMA.

● **SEZİN:** *Vurun kahpeye* (Akad).

SİNEMA OLAYLARI

● "**Duru Filim**", "Ülkü Filim", "Millî Filim", "Azim Filim", "Güneş Filim" kuruldu.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: De Santis: *Non c' è pace tra gli ulivi (Zeytinliklerin altında sükûn yok)* – Rosellini: *Stromboli* – Emmer: *Domenica d'agosto (Ağustos pazarı)* – Sinemaya yardım kanunu (29.12) – **FRANSA:** Tati: *Jour de fête (Bayram günü)* – Melville: *Le silence de la mer (Denizin sessizliği)* – Clouzot: *Manon* – Franju: *Le sang des bêtes (Hayvanların kanı,* b-f) – Resnais: *Guernica* (sanat üzerine f.) – **ABD:** Donen, Kelly: *On the Town (Denizciler geliyor)* – Mankiewicz: *A Letter to Three Wives (Üç kadına bir mektup)* – Wise: *The Set-Up (Demir yumruk)* – Robson: *Champion (Şampiyon)* – Wyler: *The Heiress (Miras)* – Dassin: *Thieves' Highway (Uçurum yolcuları)* –

Brown: *Intruder in the Dust (Toza bulanmış)* – "UPA": *Mr. Magoo* dizisi (c-r) – Antitröst kanun uygulanmaya başladı – **İNGİLTERE:** Hamer: *Kind Hearts and Coronets (Yufka yürekler)* – Cornelius: *Passport to Pimlico (Pimlico'ya pasaport)* – Mackendrick: *Whisky Galore (Su gibi viski)* – İngiliz güldürüsünün altın çağı – Reed: *The Third Man (Üçüncü adam kim?)* – **SSCB:** Aleksandrov: *Vstreça na Elbe (Elbe'de buluşma)* – Çiyaurelli: *Padeniye Berlina (Berlin'in düşüşü,* I-II) – **D. ALMANYA:** Staudte: *Rotation (Dönüş)* – Engel: *Affaire Blum (B. olayı)* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Trnka: *Çisaruv slavik (Bülbül ile Çin İmparatoru,* kukla f.) – *Pisen prerie (Çayır türküsü,* kukla f.) – **YUGOSLAVYA:** Canlı-resim çalışmaları başladı – **İSVEÇ:** Bergman: *Törst (Susuzluk)* – **DÜNYA:** "La Fédération Internationale des Associations de Producteurs de Films" (FIAPF) kuruldu (Şubat).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Filistin'de ateşkes (7.1) – Şemsettin Günaltay hükümeti (16.1) – İnönü – Bayar görüşmesi (22.1) – Komünistler Pekin'de (22.1) – "Zincirli hürriyet" dergisinin sahibi M. A. Aybar, İnönü'ye hakaretten mahkûm oldu – (25.1) – Yeni Patrik Athenagoras İstanbul'a geldi (26.1) – İki Ticanî Mecliste Arapça ezan okudu (4.2) – İlkokullarda ihtiyarî din dersi başladı (15.2) – İsrail-Mısır mütareke anlaşması (24.2) – Vişinski, Molotov'un yerine dışişleri bakanı (4.3) – Kuzey Atlantik İttifakı Antlaşması (NATO) Washington'da imzalandı (4.4) – Türk Ocakları yeniden kuruldu (10.5) – İsrail, BM'e girdi (11.5) – Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu (3.6) – Ankara İlâhiyat Fakültesi Kanunu (4.6) – Günaltay hükümetinde değişiklik (7.6) – Devlet Tiyatroları Kanunu (10.6) – DP 2. Kongresi: Millî Husumet Andı (20-25 .6) – Federal Almanya Cumhuriyeti kuruldu (7.9) – Ertuğrul Ankara Devlet Tiyatroları Genel Müdürü oldu (16.9) – SSCB ilk atom bombasını denedi (23.9) – Çin Halk Cumhuriyeti (1.10) – Almanya Demokratik Cumhuriyeti (7.10) – Günaltay, Reşat Aydınlı'nın İnönü ve Bayar'a karşı suikast ihbarını açıkladı (16.11) – İstanbul Radyosu yayına başladı (19 .11) – İngiltere'de çelik sanayii millîleştirildi (24.11) – Lefkoşe'de Türklerin mitingi (11.12) – İstanbul'da Kıbrıs mitingi (14.12) – 6. Türk Dil Kurultayı: Öztürkçeciliğe şiddetli hücumlar (19-23.12).

1 9 5 0

FİLİMLER

(23)

AKAD: *Lüküs hayat* – KAMİL: *Uçuruma doğru*–KARAMANBEY: *Çete* – KENÇ: *Nam-i diğer Parmaksız Salih* – *Çakırcalı Mehmet Efe* – *Üvey Baba* – AYANOĞLU: *Er meydanı* – TEDÜ: *Zehirli şüphe* – H. HÜN: *Kapanan gözler* – A. DİLLİGİL: *Oğlum için* – BENGÜ: *Ateşten gömlek* – EVİN: *Allah kerim...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Tiyatrocuların** çoğunlukta oldukları son yıl: AYANOĞLU: *Er meydanı* – TEDÜ: *Zehirli şüphe* – HÜN: *Kapanan gözler* – DİLLİGİL: *Oğlum için* – BENGÜ: *Ateşten gömlek* – *Bir fırtına gecesi* – *Estergon kalesi* – *Harman sonu dönüşü* – IRGAT: *Bırakılan çocuk...*
- **AKAD** hazırlık döneminde: *Lüküs hayat.*
- **Melodramlar:** TEDÜ: *Zehirli şüphe* – KAMİL: *Uçuruma doğru* – BENGÜ: *Bir fırtına gecesi* – KENÇ: *Üvey Baba* – HÜN: *Kapanan gözler* – KARAMAHMUT: *Söyleyin anama ağlamasın* – DİLLİGİL: *Oğlum için* – IRGAT: *Bırakılan çocuk* – *Soysuz* – EVİN: *Allah kerim.*
- **İlk bölüklü filim:** KENÇ: *Çakırcalı Mehmet Efe.*
- **Müzikli filim,** rövü filmi: AKAD: *Lüküs hayat* – Mehmet MUHTAR: *İstanbul geceleri.*
- **Kurtuluş savaşı:** KARAMANBEY: *Çete* – BENGÜ: *Ateşten gömlek.*

OYUNCULAR

- BECERİKLİ, ARTEMEL, KENTMEN, TEDÜ, ARIBURNU, Neriman KÖKSAL, EVRİM, Mesiha YELDA, TEMA,

AYDAN, ANDAÇ, BARA, ARDUMAN, SEZİN, S. KÖRMÜKÇÜ, IRGAT, H. HÜN, YAKAR, Bülent UFUK, Salih TOZAN, Kenan ARTUN, BENGÜ...

- **Yeni oyuncular:** KÖKSAL, UFUK, ARTUN, YELDA.
- **SEZİN:** *Lüküs hayat* (Akad) – *Allah kerim* (Evin).
- **GÜZEY:** *Çakırcalı Mehmet Efe* (Kenç).

SİNEMA OLAYLARI

- Hakkı Necip **AĞRIMAN'ın** **ölümü** (25.10).
- Nijat **ÖZÖN** dergilerde **sinema yazılarına başladı** (Aralık).
- **AKAD Irak'ta** *Tahir ile Zühre – Arzu ile Kamber*'i çevirmeye başladı.
- "**Sonku Filim**", "Örmen Filim", "Hilâl Filim", "Berkmen Filim" (İzmir), "Ateş Filim" kuruldu.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: De Sica: *Miracolo a Milano (M. 'da mucize)* – Antonioni: *Cronaca di un amore (Bir aşkın öyküsü)*–Malaparte: *Il Cristo proibito (Yasak İsa)* – Germi: *Il cammino della speranza (Umut yolu)* – Lattuada, Fellini: *Luci del varietà (Varyete ışıkları)* – "Unitalia" kuruldu – **FRANSA:** Cocteau: *L'Orphée* – Clair: *La beauté du diable (Şeytanın güzelliği)* – Ophüls: *La ronde (Halka)* – **ABD:** Huston: *The Asphalt Jungle (Elmas hırsızları)* – Zinnemann: *The Men (Erkekler)* – Wilder: *Sunset Boulevard (S. bulvarı)* – Ford: *Wagonmaster (Vahşiler hücum ediyor)* – Rossen: *All the King's Men (Saltanat hırsı)* – Losey: *Lawless (Kanunsuz)* – Mankiewicz: *All About Eve (Perde açılıyor)* – Cannon: *Gerald Mac Boing-Boing* (c-r) – "Drive-in"ler (otomobil parklı sinema) birdenbire arttı – "Eastmancolor" – **JAPONYA:** Kurosawa: *Rashomon (Sarı ırkın şehveti)* – **İNGİLTERE:** Dmytryk: *Give Us This Day (O gün gelecek)* – **SSCB:** Petrov: *Stalingrazkaya bitva (Stalingrad savaşı,* I-II) – **İSVEÇ:** Sjöberg: *Fröken Julie (Bayan J.)* – Bergman: *Sommarlek (Yaz oyunları)* – **D. ALMANYA:** Maetzig: *Der Rat der Götter (Tanrılar kurulu)* – **B. ALMANYA:** İlk Uluslararası Berlin Filim Şenliği – **MEKSİKA:** Bunuel: *Los olvidados (Unutulmuşlar)* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Trnka: *Bajaja (Prens Bayaya,* kukla f.) – İlk Uluslararası Karlovy Vary Filim Şenliği. – **DÜNYA:** Manyetik kuşaklı ses makinaları yaygınlaştı - Yanmaz filim yaygınlaştı.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

İngiltere, Komünist Çin'i tamdı (6.1) – İstanbul ve Ankara'da Kıbrıs mitingleri (17-18.1) – Alger Hiss mahkûm oldu (21.1) – Truman Hidrojen hombası yapılmasını istedi (31.1) – Senatör McCarthy, Dışişleri Bakanlığı'nda 57 komünist bulunduğunu ileri sürdü (11.2) – Yeni Seçim Kanunu (16.2) – Türk büyüklerine ait ve sanat değeri taşıyan türbelerin açılması kararı (1.3) – Dr. Fuchs atom sırrını vermekten mahkûm oldu (1.3) Mareşal Çakmak'ın ölümü (10.4) – Çakmak'ın cenazesinde gericilerin gösterisi (12.4)–Makal'ın "Bizim köy"ü (Nisan)–Ürdün, Arap Filistin'i aldı (24.4) – Genel seçimler: CHP iktidarı DP'ye verdi (DP: 396, CHP: 68, Bağımsız: 7, MP: 1, Boş: 15) (14.5)–Nazım Hikmet'in affı için İstanbul'da yapılan toplantıda olaylar çıktı (15.5) – Bayar cumhurbaşkanı, Koraltan TBMM başkanı seçildi, Menderes başbakan oldu (22.5)–Menderes, Atatürk devrimlerini "millete mal olmuş ve olmamış" diye ikiye ayırdı (4.6)–Yüksek Komuta Heyetinde değişiklikler (5.6) – Ezamn Arapça okunması yasağı kalktı (16.6) – Kore savaşı haşladı (25.6) – Milletvekili Ahmet Gürkan, Ömer İnönü'yü cinayetle suçladı (26.6) – ABD, Kore savaşına müdahale etti, Güvenlik Konseyi BM üyelerini Güney Kore'ye yardıma çağırdı (27.6) – Komünistler Seul'u aldı (28.6) – Radyoda Kur'an okunmaya başladı (7.7) – Gen. MacArthur Kore'deki BM komutanı oldu (8.7) – Af kanunu çıktı (14.7) – Yeni Basın Kanunu: N. Hikmet serbest bırakıldı (15.7) – Kuzey Koreliler Kore'nin en güneyine vardılar (24.7) – Kore'ye 4.500 kişilik Türk birliği gönderme kararı (25.7) – "Barışseverler Derneği" birlik gönderme kararını eleştirdi (29.7) – Türk göçmenleriyle ilgili Bulgar notası (3 ay içinde 250 bin göçmenin gönderileceği) (10.8) – Ankara'da komünist aleyhtarı miting (26.8) – Kore Birliğinin ilk kafilesi yola çıktı (20.9) – Dilbayramında TDK Genel Sekreteri ile Bayar arasında yazışma (26.9) – BM gücü Seul'u aldı (26.9) – Nüfus sayımı: 20.947.188 (22.10) – İlkokullarda din dersi programa alındı (4.11) – 108 milletvekili komünistlere ölüm cezası istiyen önergeyi imzaladı (6.11) – Amerikan kuvvetleri Mançurya sınırına ulaştı (20.11) – Komünist Çin, Kore'de karşı taarruza geçti (26.11) – Kunuri savaşı (28.11)-Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kabul edildi (5.12) – Kore şehitleri için komünist aleyhtarı miting (9.12) – Kore şehitleri için Süleymaniye'de mevlit (10.12) – TBMM Kore'ye asker gönderme kararım onayladı (11.12)–Eisenhower Avrupa'daki NATO kuvvetleri komutanı oldu (19.12) – "Barışseverler Derneği" kurucuları mahkûm oldular (30.12).

1951

FİLİMLER

(31)

Vedat AR: *Üçüncü Selim'in gözdesi – Lâle devri* – Aydın G. ARAKON: *İstanbul'un fethi – Vatan için* – ARIBURNU: *Yüzbaşı Tahsin – Sürgün* – DEMİRAĞ: *Fato, ya istiklâl ya ölüm* – KENÇ: *Kendini kurtaran şehir – Hürriyet şarkısı* – SONKU, AYANOĞLU, ARTEMEL: *Vatan ve Namık Kemal* – EVİN: *Sihirli define – İncili Çavuş* – KAMİL: *Dudaktan kalbe* – Münir Hayri EGELİ: *Cem Sultan* – AYANOĞLU: *Allahaısmarladık* – GELENBEVÎ: *Barbaros Hayrettin Paşa* – Mehmet MUHTAR: *Ankara casusu Çiçero* – EVİN: *Demir perde* – Orhan ATADENİZ: *Ali ile Veli*...

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Tiyatrocular'ın son iş başarıları:** SONKU, AYANOĞLU, ARTEMEL: *Vatan ve Namık Kemal* – AYANOĞLU: *Allahaısmarladık* – AR: *Üçüncü Selim'in gözdesi – Lâle devri.*
- **Tarihsel filimler çığırı:** AR: *Üçüncü Selim'in gözdesi – Lâle devri* – ARAKON: *İstanbul'un fethi – Vatan için* – ARIBURNU: *Yüzbaşı Tahsin* – DEMİRAĞ: *Fato* – KENÇ: *Kendini kurtaran şehir – Hürriyet şarkısı* – SONKU, AYANOĞLU, ARTEMEL: *Vatan ve Namık Kemal* – EGELİ: *Cem Sultan* – GELENBEVÎ: *Barbaros Hayrettin Paşa* – AYANOĞLU: *Allahaısmarladık.*
- **Kurtuluş Savaşı filimleri:** ARIBURNU: *Yüzbaşı Tahsin* – ARAKON: *Vatan için* – KENÇ: *Kendini kurtaran şehir* – DEMİRAĞ: *Fato* – AYANOĞLU: *Allahaısmarladık* – Nuri AKINCI: *Ege kahramanları.*
- **Kore Savaşı filimleri:** Seyfi HAVAERİ: *Kore'de Türk kahramanları – Kore'de Türk gazileri* – BENGÜ: *Kore'de Türk süngüsü* – Kenan ERGİNSOY: *Mehmetçik Kore'de* (yarı b-f).

- **Melodramlar:** MUHTAR: *Tanrı şahidimdir* – BENGÜ: *Çıldıran baba* – KAMİL: *Dudaktan kalbe* – HAVAERİ: *Kenar mahalle* – Dr. Arşavir ALYANAK: *Hayat acıları...*
- **Güldürüler:** EVİN: *Sihirli define* – *İncili Çavuş* – ATADENİZ: *Ali ile Veli* – Esat ÖZGÜL: *Ne sihirdir ne keramet.*
- **Şarkılı filimler:** AR: *Üçüncü Selim'in gözdesi.*
- **Esat Mahmut KARAKURT** uyarlamalarının başlaması: AYANOĞLU: *Allahaısmarladık.*

OYUNCULAR

- ARIBURNU, Nedret GÜVENÇ, Ayla KARACA, Zeynep SIRMALI, Cüneyt GÖKÇER, ALIŞIK, HİÇAN, AYDAN, IRGAT, Münir ÖZKUL, Mine COŞKUN, ARDUMAN, S. TEDÜ, SONKU, AYANOĞLU, Oya SENSEV, Pola MORELLİ GÜZEY, SEZİN, TEMA, YELDA...
- **Tiyatro oyuncularının** (SONKU, ARTEMEL, AYANOĞLU, TEDÜ...) son iş başarıları: SONKU, AYANOĞLU, ARTEMEL: *Vatan ve Namık Kemal* – ARAKON: *İstanbul'un fethi* – AYANOĞLU: *Allahaısmarladık.*
- **Ankara Devlet Tiyatrosu oyuncularından** (Cüneyt GÖKÇER, Yıldız KENTER, Muazzez LUTAS) yararlanma denemesi: GÖKÇER, LUTAS: *Vatan ve Namık Kemal* (Sonku, Artemel, Ayanoğlu) – GÖKÇER: *Lâle devri* (Ar) – *Barbaros Hayrettin Paşa* (Gelenbevî) – KENTER: *Vatan için* (Arakon).
- **Şarkıcılardan yararlanma:** SELÇUK, Perihan ALTINDAĞ: *Üçüncü Selim'in gözdesi* (Ar).
- **Güldürü oyuncularından** yararlanma: İsmail DÜMBÜLLÜ: *Sihirli define* (Evin) – *İncili Çavuş* (Evin) – *Ne sihirdir ne keramet* (Özgül) – Zeki ALPAR: *Sihirli define* (Evin) – Orhan ERDİNÇ: *Sihirli define* (Evin) – Aziz BASMACI: *Ali ile Veli* (Atadeniz).
- **GÜZEY:** *Allahaısmarladık* (Ayanoğlu) – *Tanrı şahidimdir* (Muhtar).

- **TEMA:** *Dudaktan kalbe* (Kamil).
- **YELDA:** *Dudaktan kalbe* (Kamil).

SİNEMA OLAYLARI

- Tunç **YALMAN:** "Filim tenkitlerinin önemi" ("Vatan" gazetesi, 2.1.).
- Attila **İLHAN** dergilerde **sinema yazılarına başladı.**
- Ankara'da "T.C. Millî Eğitim Bakanlığı **Öğretici Filimler Merkezi**" çalışmalarına başladı (Ekim).
- "**Foto–Filim Merkezi**" K.K.K. Muhabere sınıfına bağlandı.
- Osman F. **SEDEN'in senaryoculuk dönemi** başladı.
- "And Filim" Yüksel ÜNAL'ın yönetiminde **ilk uzun canlı resim** *Evvel zaman içinde*'yi hazırlamaya başladı (yarım kalmıştır).
- "**İpek Filim**" ile "**Kemal Filim**" yerli filim yapımına döndüler.
- "**Lâle Filim**" yerli filim yapımına başladı.
- "**Lâle Filim**" ile "**Ses Filim**", stüdyolarını yenilediler.
- "**Seneka Filim**", "Kale Filim", "İnci Filim", "Ceylân Filim", "Reks Filim", "Erkin Filim", "Emek Filim", "Özen Filim", "Ar Filim", "Yakut Filim" çalışmaya başladılar.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Castellani: *Due soldi di speranza (İki paralık umut)* – De Santis: *Roma ore 11 (Acı lokma)* – Lizzani: *Achtung banditi! (Eller yukarı haydutlar!)* – Blasetti: *Altri tempi (Başka zamanlar)* – Visconti: *Bellissima (En güzel)* – Germi: *La città si difende (Suçlu gençlik)* – Rossellini: *Europa '51 (1951 Avrupası)* – De Sica: *Umberto D.* – Çeşitli: *Documento mensile (Aylık belge,* b-f) – "Cinema nuovo" dergisi yayımlanmaya başladı–
ABD: Donen, Kelly: *Singin' in the Rain (Yağmur altında)* – Minnelli: *An American in Paris (P. te bir Amerikalı)* – Huston: *The Red Badge of Courage (Kanlı zafer)* – Hitchcock: *Strangers in the Train (Trendeki yabancı)* – Stevens: *A Place in the Sun (İnsanlık suçu)* – Renoir: *The River (Rüya gibi geçti)* – Benedek: *Death of a Salesman (Satıcının ölümü)* –

Kazan: *A Streetcar Named Desire (İhtiras tramvayı)* – Zinnemann: *Teresa (Temiz ruhlar)* – Wyler: *Detective Story (Karakolda)* – Flaherty'nin ölümü (23.7) – TV sansür tüzüğü – Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri Soruşturma Kurulu yeniden sorgulara başladı – **FRANSA:** Autant-Lara: *L'auberge rouge (Kızıl han)* – Bresson: *Journal d'un curé de campagne (Bir kır papazının günlüğü)* – LeChanois: *Sans laisser d'adresse (Adres bırakmaksızın)* – Franju: *Hôtel des Invalides (Malûl Gaziler yurdu,* b-f) – **JAPONYA:** Kurosawa: *Hakuchi (Budala)* – Mizoguchi: *Saikaku Ichidai Onna (Saikaku'ya göre bir kadının hayatı)* – Yamamoto: *Hakonefuunroku (Akone dağında fırtına)* – **SSCB:** Savçenko: *Taras Şevçenko* – **D. ALMANYA:** Staudte: *Der Untertan (Uyruk)* – **B. ALMANYA:** Lorre: *Der Verlorene (Yitik)* – **HOLLANDA:** Haanstra: *Spiegels van Holland (H. nın aynaları)* – **İSVEÇ:** Muttsson: *Hon dansade en sommar (Ancak bir yaz dansetti).*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Kırşehir'de Atatürk heykeli parçalandı (24 .2) – Ertuğrul, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nden uzaklaştırıldı (1.3) – İzmir Belediye Başkam, İnönü'nün yurt dışına sürülmesini istedi (14.3) – İran'da petrol millîleştirildi (20.3) – İstanbul'da gerici dergiler aleyhinde nümayiş (20.3) – Menderes gericilik olmadığını söyledi (29.3) – Rosenberg'ler ölüme mahkûm edildiler (5.4) – Ankara'da Çakmak için mevlût (10.4) – MacArthur komutanlıktan uzaklaştırıldı (11.4) – İstanbul'da Talât Paşa için mevlût (13.4) – Ankara'da Muhammet İkbal için mevlût (Pakistan büyükelçisi de bulundu, 21.4) – Ankara'da Türkiye Öğretmenler Derneği'nin "Ahlâk Terbiyesi Kongresi"nde gericilik olayları (23-29.4) – TBMM'de Mason Derneği konusunda görüşmeler (27.4)-İran'da Musaddık hükümeti (29.4)-N. Hikmet'in Bulgaristan'da olduğu açıklandı (20.6) – Ankara'da Atatürk heykeli parçalandı, Ticanî şeyhi Kemal Pilavoğlu tutuklandı (26 .6) – Ankara'da Atatürk devrimlerine bağlılık mitingi (30.6) – Kore'de ateş kes görüşmeleri başladı (10 .7) – Ürdün Kralı Abdullah öldürüldü (20.7)–"Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun" kabul edildi (25.7) – Halkevlerinin hazineye intikali kanunu (8.8) – Japon barış antlaşması (8.9) – Ücretli Tatil Kanunu (9.8) – Ara seçimleri: TBMM'nde partilerin durumu: DP: 411, CHP: 61, Bağımsız: 12, MP: 1, Boş: 2) (16.9) – Torquay Gümrük Protokolü kararnamesi (17.9) – Türkiye ile Yunanistan NATO'ya davet edildi (20.9) – Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya alınması için Londra protokolü (22.10) – Churchill hükümeti (26 .10) – "Ulus" Millî Eğitim Bakanı İleri'nin gençliğinde komünist hayranı olduğunu yazdı (27 .10, iki gün sonra elyazısıyla mektubunu yayımladı) – Suriye'de Alb. Çiçekli'nin hükümet darbesi (28.11) – 141 ve 142. maddeler ağırlaştırıldı (3.12) – Şişli camiinde Evita Peron için mevlût (9.12) – Libya bağımsızlığına kavuştu (24.12).

1 9 5 2

FİLİMLER

(50)

AKAD: *Tahir ile Zühre – Arzu ile Kamber – Kanun namına – İngiliz Kemal* – ARAKON: *Ankara ekspresi – Kızıl Tuğ* – Metin ERKSAN: *Âşık Veysel'in hayatı* – KENÇ: *Çakırcalı Mehmet Efe'nin hazinesi* – KAMİL: *İki süngü arasında* – SIRMALI: *Efelerin efesi* – GELENBEVÎ: *Boş beşik* – TEDÜ: *Göçmen çocuğu* – AYANOĞLU: *Son gece* – Atıf Yılmaz BATIBEKİ: *İki kafadar deliler pansiyonunda* – BATIBEKİ, Hüseyin ÖRMEN: *Mezarımı taştan oyun* – KIPÇAK: *İstanbul kan ağlarken* – KOSTANOF: *Günahını ödeyen adam*...

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **AKAD** ilk denemelerinden sonra **ustalık dönemine girdi**. Sinema dilinin, anlatımının gelişmesi; günlük olaylardan yararlanma; günlük tipler; İstanbul'un dekor ve çevre olarak kullanılması; oyunda "tipleme"ye önem verilmesi; Amerikan gangster filimlerinden, Fransız "ozansı gerçekçilik"inden etkilenme; dövüş sahneleri; polis filmi: *Kanun namına.*
- **Gerçekçi köy filmi** denemesinin sansürün hışmına uğraması: ERKSAN: *Âşık Veysel'in hayatı.*
- **Düzgünce köy filmi:** GELENBEVÎ: *Boş beşik.*
- **Düzgünce efe filmi:** SIRMALI: *Efelerin efesi.*
- **Tarihsel filimler** devam etti: EGELİ: *Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan* – ARAKON: *Kızıl Tuğ* – HAVAERİ: *Destan destan içinde* – Mümtaz ENER, Nuri ÜNAL: *Hürriyet için şahlanan belde.*
- **Kurtuluş Savaşı filimleri** devam etti: ENER, ÜNAL: *Hürriyet için şahlanan belde* – HAVAERİ: *Destan destan içinde.*

- **Kore savaşı filimleri** devam etti: BENGÜ: *Dokunulmaz bu aslana.*

- **Güldürüler,** müzikli filimler, rövü filimleri: Muammer ÇUBUKÇU: *İstanbul geceleri* – ALPAN: *Yıldızlar revüsü – İstanbul havası* – MUHTAR: *İstanbul yıldızları* – EVİN: *Zoraki kahraman – Şaban çingeneler arasında* – BATIBEKİ: *İki kafadar deliler pansiyonunda* – HAVAERİ: *Dümbüllü sporcu* – ATADENİZ: *Tarzan İstanbul'da* – KARAMANBEY: *Memiş ile İbiş anaforcular kralı.*

- **Müzikli melodramlar:** AKAD: *Tahir ile Zühre – Arzu ile Kamber.*

- **Melodramlar:** GÜRSES: *Kara Efe (Zeynep'in göz yaşları)* – BATIBEKİ: *Kanlı feryat* – BATIBEKİ, ÖRMEN: *Mezarımı taştan oyun* – TEDÜ: *Son buse* – BENGÜ: *Allahtan bul – Ebedî istirahat* – KOSTANOF: *Günahını ödeyen adam* – KAMİL: *İki süngü arasında* – EGELİ: *Söz müdafaanındır* – HAVAERİ: *Sabahsız geceler* – AYANOĞLU: *Son gece* – ALYANAK: *Onu ben öldürdüm.*

- **KARAKURT romanları uyarlamasına** devam: ARAKON: *Ankara ekspresi* – AYANOĞLU: *Son gece.*

- **Bölüklü filim:** KENÇ: *Çakırcalı Mehmet Efe'nin hazinesi.*

- **Din sömürücülüğü:** *Hac yolu* (b-f).

OYUNCULAR

- Gönül BAYHAN, Ayfer FERAY, Belgin DORUK, MORELLİ, ARTUN, HİÇAN, Cihan IŞIK, Zeynep SIRMALI, ERÇİN, IRGAT, Hüseyin PEYDA [ÖRMEN], DÜMBÜLLÜ, Bakiye FEYAZOF, Nebile TEKER, ALIŞIK, ARIBURNU, Muhterem NUR, ÜN, TEMA, SEZİN, YELDA, Ayhan IŞIK, GÜZEY, Bülent UFUK, A. KARACA, GÜVENÇ, S. KÖRMÜKÇÜ, Neşe YULAÇ, S. TEDÜ, Turan SEYFİOĞLU.

- **SEZİN:** *Tahir ile Zühre* (Akad) – *Arzu ile Kamber* (Akad).

- **GÜZEY:** *İstanbul kan ağlarken* (Kıpçak) – *Çakırcalı Mehmet Efe'nin definesi* (Kenç) – *İngiliz Kemal* (Akad).
- **YELDA:** *Günahını ödeyen adam* (Kostanof) – *Kızıl Tuğ* (Arakon).
- **TEMA:** *İstanbul kan ağlarken* (Kıpçak) – *Günahını ödeyen adam* (Kostanof) – *Kanun namına* (Akad) – *İngiliz Kemal* (Akad).
- **SEYFİOĞLU:** *Ankara ekspresi* (Arakon) – *Kızıl Tuğ* (Arakon).
- **IŞIK:** *Kanun namına* (Akad) – *İngiliz Kemal* (Akad).

SİNEMA OLAYLARI

- Giovanni **SCOGNAMILLO:** "Cinema turco: Dalle origini ad oggi" ("Türk Sineması: Dünden bugüne kadar") ("Bianco e Nero" dergisi, Roma, Mayıs/Haziran).
- "Yıldız" dergisinin **1951–52 mevsimindeki sinema çalışmalarıyla** ilgili soruşturmasının sonuçları (13.9): En iyi **filim:** *Dudaktan kalbe* – En iyi kadın oyuncu: *Gülistan Güzey* – En iyi erkek oyuncu: *Muzaffer Tema.*
- "Yıldız" dergisinin 1950–51 **mevsimindeki sinema çalışmalarıyla** ilgili soruşturmasının sonuçları (20.9): En güzel filim: *Vatan ve Namık Kemal* – En iyi kadın oyuncu: 1. *Cahide Sonku*, 2. *Sezer Sezin*, 3. *Oya Sensev*, 4. *Mesiha Yelda*, 5. *Gülistan Güzey* – En iyi erkek oyuncu: 1. *Sami Ayanoğlu.*
- Yeni kurulan **"Türk Filim Dostları Derneği"**'nin ilk kongresi (18.9).
- Orhan KEMAL "İstanbul Ekspres"gazetesinde **Türk sinemasının kalkınması** konusundaki soruşturmayı yayınladı (Eylül).
- A. İLHAN ile Burhan ARPAD "Vatan" gazetesinde **filim eleştirmelerine** başladılar (6.11).
- Turhan **DOYRAN** dergilerde **sinema yazıları yayımlamaya başladı.**

● "Adalı Filim", "Barbaros Filim", "Toros Filim", "Aslan Filim", "Mondial Filim", "Ertuğrul Filim", "Işık Filim", "Yıldız Filim", "Yurt Filim", "Tunç Filim", "Yaman Filim" çalışmalarına başladı.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Lattuada: *Il cappotto (Palto)* – Soldati: *La provinciale (Aşkım satılmaz)* – Antonioni: *I vinti (Yenikler)* – **FRANSA:** Becker: *Casque d'or (Altın hotoz)* – Cayatte: *Nous sommes tous des assassins (Hepimiz katiliz)* – Christian-Jaque: *Fanfan-la-Tulipe (Kahraman âşık)* – Clément: *Jeux interdits (Yasak oyunlar)* – Resnais: *Les statues meurent aussi (Heykeller de ölür*, sanat üzerine f.) – Franju: *Le Grand Méliès (Büyük M.*, b-f) – Lamorisse: *Crin blanc (Beyaz yele*, o.u.f.) – **ABD:** Chaplin: *Limelight (Sahne ışıkları)* – Zinnemann: *High Noon (Kahraman şerif)* – Kazan: *Viva Zapata!* – Ford: *Quiet Man (Kadın satılmaz)* – De Rochemont: *This is Cinerama (Bu C.dır*, ilk "Cinerama" filmi, 1.10) – Oboler: *Bwana Devil (B. şeytanı*, ilk Natural Vision, gözlüklü ü.b.f., 2.12) – Yüksek Mahkeme *Il miracolo* ve *Pinky* filimleri için sansürü iptal etti (26.5) – Chaplin ABD'nden ayrıldı (18.9) – "Fox" Prof. Chrétien'in "Hypergonar"ını satın aldı (CinemaScope) (Aralık) – **JAPONYA:** Kurosawa: *Ikiru (Yaşamak)* – Naruse: *Okaasan (Ana)* – **İNGİLTERE:** Mackendrick: *The Man With the White Suite (Beyaz elbiseli adam)*–Crichton: *The Lavender Hill Mob (Altın hırsızları)*–Z. Korda: *Cry, My Beloved Country (Ağla, sevgili yurdum)* – **İSPANYA:** Berlanga: *Bienvenida Mr. Marshall (Hoş geldiniz Mr. M.)* – **İSVEÇ:** Bergman: *Sommaren med Monika (M. ile bir yaz)* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Trnka: *Stare Povest Çeske (Eski Çek efsaneleri*, kukla f.) **FİNLANDİYA:** Blomberg: *Valkoinen peura (Ak geyik)*.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Elizabeth II tahta çıktı (6.2) – H.C. Yalçın'ın dokunulmazlığı kaldırıldı (19.4) – Köylü Partisi kuruldu (19.5) – Osmanlı hanedanı mensuplarının Türkiye'ye dönüşü için kanun (16.6) – Mısır'da Gen. Necip'in hükümet darbesi (23.7) – Musaddık, Şah'ın yetkilerini sınırladı (31.7) – İlk İngiliz atom bombası denemesi (3.10) – İngiltere-İran ilişkileri kesildi (22.10) – Gen. Eisenhower cumhurbaşkanlığına seçildi (4.11) – Malatya suikasti: Gazeteci A.E. Yalman vuruldu (23.11)– Geniş bir gericilik şebekesi ortaya çıkarıldı (28.11) – "Milliyetçiler Derneği"nin Bursa şubesi kapatıldı (6.12).

1 9 5 3

FİLİMLER

(52)

AKAD: *Altı ölü var* – *Katil* – Nedim V. OTYAM: *Toprak* – ARIBURNU: *Kanlı para* – AYANOĞLU: *Soygun* – *Yavuz Sultan Selim ağlıyor* – ERTUĞRUL: *Halıcı kız* – ÖZONUK: *Affet beni Allahım* – KARAMANBEY: *İstanbul canavarı* – BATIBEKİ: *Hıçkırık* – *Aşk ıstıraptır* – Enver BURÇKİN: *Vahşi arzu* – GELENBEVÎ: *Kaldırım çiçeği* – ERKSAN: *Âşık Veysel'in hayatı* (yeniden piyasaya çıktı)...

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **AKAD'ın başarılı dönemi** devam etti: *Altı ölü var* – *Katil*.
- **AKAD'ın etkisini** taşıyan filimler: Konuda, işleyişte, sahne düzeninde AKAD etkisi; Amerikan gangster filimleri etkisi. Kovalama ve dövüşme sahneleri. Sinema dilini kurma çabası: ARIBURNU: *Kanlı para* – KARAMANBEY: *İstanbul canavarı* – ÖZONUK: *Affet beni Allahım* – BURÇKİN: *Vahşi arzu*.
- **Gerçekçi köy filmi** denemesi: OTYAM: *Toprak* – ERKSAN: *Âşık Veysel'in hayatı* (sansürle uzun mücadeleden sonra büyük kesintilerle yeniden piyasaya çıktı).
- **Tiyatrocuların fiyaskosu**; üstünlüklerini bütün bütüne yitirmeleri: AYANOĞLU: *Yavuz Sultan Selim ağlıyor* – *Soygun* – *Gizli yara* – TEDÜ: *Cinci Hoca* – ERTUĞRUL: *Halıcı kız* – KIPÇAK: *Kahpenin kızı* – Mahir CANOVA: *Kara Davut* – ARTEMEL: *Can yoldaşı* – Vedii CEZAYİRLİ, Ekmel HÜROL: *Kaderin mahkûmları*.
- **Tarihsel filimler çığırının fiyaskoyla sonuçlanması:** AYANOĞLU: *Yavuz Sultan Selim ağlıyor* – EGELİ: *Yıldırım Beyazıt ve Timurlenk* – TEDÜ: *Cinci Hoca* – CANOVA: *Kara Davut*.

- **Güldürülerin,** müzikli filimlerin, rövü filimlerinin çoğalması: Esat ÖZGÜL: *Vur patlasın çal oynasın* – Vahi ÖZ: *Kan kardeşler – Süt kuzuları* – KAMİL: *Edi ile Büdü – Edi ile Büdü tiyatrocu* – Orestis LASKOS, BENGÜ: *Beyoğlu güzeli (I orea tu Peran)* – HAVAERİ: *Eğlence bülbülleri* – ERÇİN: *Çeto salak milyoner* – ALPAN: *Hoşgör* – ÖZONUK: *Çifte kavrulmuş* – ALYANAK: *Üç baba torik* – Metin ZIT : *Zıt kardeşler polis hafiyesi.*
- **Melodramlar:** ALYANAK: *Onu ben öldürdüm* – ENER: *Onu affettim* – KARAMANBEY: *Bir kız böyle düştü* – KIPÇAK: *Kahpenin kızı* – MUHTAR: *Deli* – Renan FOSFOROĞLU: *Köprüaltı çocukları* – EVİN: *Suçlu benim* – ÖZONUK: *Affet beni Allahım* – AYANOĞLU: *Gizli yara* – GÜRSES: *İhtiras kurbanları* – BENGÜ: *Bu kadın benimdir* – BATIBEKİ: *Hıçkırık – Aşk ıstıraptır.*
- **BATIBEKİ'nin ilk dönemi:** Piyasa romanları uyarlaması, melodramları, "içeri" çalışmaları, biçimcilik: *Hıçkırık – Aşk ıstıraptır.*
- **Piyasa romanları uyarlamaları:** BATIBEKİ: *Hıçkırık – Aşk ıstıraptır.*
- **Korku filmi** denemesi: MUHTAR: *Drakula İstanbul'da.*
- **İlk renkli** (Agfacolor) **Türk filmi.** Deneme fiyaskoyla sonuçlandı, ERTUĞRUL sinemadan çekildi: ERTUĞRUL: *Halıcı kız.*
- **Türk-Yunan ortakyapımı:** LASKOS, BENGÜ: *Beyoğlu güzeli.*
- **Kore savaşı:** HAVAERİ: *Zafer güneşi.*

OYUNCULAR

- GÖKÇER, Heyecan BAŞARAN, ARTEMEL, IRGAT, Bülent ORAN, ALIŞIK, FERAY, Lâle ORALOĞLU, Münir ÖZKUL, TEDÜ, UFUK, M. NUR, Abdurrahman PALAY, Mahir ÖZERDEM, HİÇAN, AYANOĞLU, FOSFOROĞLU, AYPAR, GÜZEY, YELDA, TEMA, SEYFİOĞLU, IŞIK, Neriman KÖKSAL, Eşref KOLÇAK...

- **GÜZEY:** *Katil* (Akad).
- **YELDA:** *Vahşi arzu* (Burçkin).
- **TEMA:** *İstanbul canavarı* (Karamanbey) – *Aşk ıstıraptır* (Batıbeki) – *Hıçkırık* (Batıbeki).
- **SEYFİOĞLU:** *Altı ölü var* (Akad) – *Katil* (Akad).
- **IŞIK:** *Kanlı para* (Arıburnu).
- **KÖKSAL:** *İstanbul canavarı* (Karamanbey) – *Affet beni Allahım* (Özonuk) – *Katil* (Akad).
- **KOLÇAK:** *Affet beni Allahım* (Özonuk).

SİNEMA OLAYLARI

- Neyzen Tevfik **KOLAYLI'nın ölümü** (29.1).
- Gündelik gazetelerin **sanat eklerinde sinema yazıları** ("Dünya": Semih TUĞRUL, Metin ERKSAN– "Vatan": Attilâ İLHAN, Tunç YALMAN).
- **Cannes Filim Şenliği**'ne katılmak için baş vuran *Yıldırım Beyazıt ve Timurlenk*, *Toprak*, *İki süngü arasında*, *Göçmen çocuğu*, *Mezarımı taştan oyun* Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nde bir jüriye gösterildi, geri çevrildi (Mart).
- Falih Rıfkı ATAY "Dünya" gazetesinde **yerli filim konusunda iki başyazı** yayımladı (20.4, 24.4).
- Vedat Örfi **BENGÜ'nün ölümü** (26.5).
- **"Türk Filim Dostları Derneği"nin ilk filim şenliği** sonuçları: En iyi filim: *Kanun namına* – İyi filimler: *Kanlı para* – *İki süngü arasında* – *Drakula İstanbul'da* – *Efelerin efesi* – Erkek oyuncular: *Işık*, *Kaptan*, *Arıburnu*, *Seyfioğlu* – Kadın oyuncular: *Oraloğlu*, *N. Arıburnu [Gürcan]*, *Feray* – Yönetmenler: *Akad*, *Arıburnu*, *Kamil*, *Muhtar*, *Sırmalı* – Görüntü yönetmeni: *Enver Burçkin*, *Kriton İlyadis*, *Aydın G. Arakon*, *Kamil*, *Özen Sermet* – Senaryo: *Seden*, *Adnan Fuat Aral*, *Arıburnu*, *Ümit Deniz* – Fon müziği: *Orhan Barlas*, *N. V. Otyam* (Mayıs).

- Orhan **ATADENİZ'in intiharı** (6.7).
- Nurullah TİLGEN: "**Türk filimciliği. Dünden bugüne**, 1914-1953" ("Yıldız" dergisi, No. 30–37, 18.7–5.9).
- Şakir SIRMALI "Cumhuriyet" gazetesinde *Hac yolu* filmiyle yapılan **din sömürücülüğüne** dikkati çekti (14.8).
- **ERKSAN** "Dünya" gazetesinde **filim eleştirmelerine başladı** (26.8).
- "Yıldız" dergisinin 1952–53 **mevsiminin sinema çalışmalarıyla** ilgili soruşturmasının sonuçları: En iyi filim: *Kanun namına* – Kadın oyuncu: *Hiçan* – Erkek oyuncu: *Işık* – Yönetmen: *Akad* – Karakter oyuncusu kadın: *Oraloğlu* – Karakter oyuncusu erkek: *Kaptan* (29.8).
- "**Vatan**" gazetesi **yerli ve yabancı sinemalar için** on ikişer sayfalık **iki ek yayımladı** (ARPAD ve Altemur KILIÇ) (7.10, 14.10)
- "**Yerli Filim Yapanlar Cemiyeti**"**nin** yerli sinemanın geliştirilmesiyle ilgili **raporu** TBMM başkanlığına, bakanlıklara, milletvekillerine, belediye başkanlıklarına gönderildi (Ekim).
- **Eleştirmeciler arasında** *İstanbul canavarı* konusundaki **tartışma** (Ekim-Kasım).
- **TUĞRUL** "Dünya"da **filim eleştirmelerine başladı** (7.11).
- Sedat **SİMAVİ'nin ölümü** (11.12).
- "**Mondial**", "Doğan Kardeş", "Kartal", "Umur", "Ses", "Burç", "Cezayirli", "Güven", "Çağman", "Anadolu", "Deniz" yapımevleri çalışmaya başladı.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Visconti, Antonioni, Fellini, Maselli, Lattuada, Lizzani, Risi, Zavattini: *Amore in città (Kentte aşk)* – Fellini: *I vitelloni (Aylaklar)* – Rossellini: *Viaggio in Italia (İtalya'da gezi)* – Lizzani: *Cronache di poveri amanti (Yoksul âşıkların öyküsü)* – Visconti: *Senso (Günahkâr gönüller)* – Parma'da yenigerçekçilik kongresi (4-6.12) – **FRANSA:** Allegret: *Les orgueilleux (İhtiras kadını)* – Astruc: *Le rideau cramoisi (Kızıl perde)* – Carné: *Thérèse Raquin (Kader değişmez)* – Clouzot: *Le salaire de la peur (Dehşet yolcuları)* – Renoir: *Le carosse d'or (Altın araba)* – Tati: *Les*

vacances de M. Hulot (B. Hulot'nun tatili) – Paviot: *Lumière* (b-f) – Grimault: *La bergère et le ramoneur (Çoban kızla baca temizleyici*, c-r) – Gance: *14 juillet (14 temmuz*, "Polivision" denemesi) – **ABD:** Benedek: *The Wild One (Kanlı hücum)* – Biberman: *Salt of the Earth (Toprağın tuzu)* – Minnelli: *The Band Wagon (Asrî âşıklar)* – Stevens: *Shane (Vâdiler aslanı)* – Ray: *Johnny Guitar (Dişi kartal)* – Wyler: *Roman Holiday (Roma tatili)* – Zinnemann: *From Here to Eternity (İnsanlar yaşadıkça)* – Lang: *The Big Heat (Ölüm korkusu)* – Ashley, Engel, Orkin: *The Little Fugitive (Küçük kaçak)* – Koster: *The Robe (Zincirli köle*, ilk CinemaScope f., 16.9) – "Warnercolor" renk işlemi – **JAPONYA:** Mizoguchi: *Ugetsu Monogatari (Yağmurdan sonraki soluk ayın öyküsü)* – Gosho: *Entotsu no Mieru Basho (Bacaların göründüğü yer)* – Shindo: *Genbaku no Ko (Atom bombası çocukları)* – Kinugasa: *Jigokumon (Cehennem kapısı)* – Yamamura: *Kanikosen (Yengeç gemisi)* – **İSVEÇ:** Bergman: *Gyclarnas afton (Gezginciler gecesi)* – **İNGİLTERE:** Frend: *Cruel Sea (Zalim deniz)* – **MEKSİKA:** Bunuel: *El (O)*– Fernandez: *La red (Ağa düşen kadın)*-**BREZİLYA:** Barreto: *O Cangaceiro (Haydutların kanunu)* – **SSCB:** Pudovkin: *Vozvraşçeniye Vasiliya Bortnikova (Vasili Bortnikov'un dönüşü)* – Pudovkin'in ölümü (30.6) – **HİNDİSTAN:** Roy: *Dü bigha zemin (İki karışlık toprak).*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

"Milliyetçiler Derneği" kapatıldı (22.1)–Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya dostluk antlaşması (28.2)– Şah–Musaddık çatışması (28.2)–Stalin'in ölümü (5.3)– SSCB'de Malenkov başbakan, Beria içişleri bakanı, Molotov dışişleri bakanı (6.3) – Dumlupınar denizaltısı battı (4.4)–Dag Hammarskjoeld BM Genel Sekreteri (10.4) – Doğu Berlin ayaklanması ve bastırılması (17.6) – Mısır'da cumhuriyet (18.6) – Rosenberg'lerin idamı (19.6) – Millet Partisi, Sulh Ceza Mahkemesi kararıyla kapatıldı (8.7) – Beria tutuklandı (10.7) – Kore mütarekesi imzalandı (27.7) – Şah, Bağdad'a kaçtı (16.8) – Moskova hidrojen bombası denendiğini bildirdi (20.8) – Fas Sultanı tahttan indirildi (20.8) – Musaddık tutuklandı (20.8) – İran'a Amerikan malî yardımı (2.9) – Türkiye Gizli Komünist Partisi üyelerinin duruşması başladı (15.10) – İbn Suut'un ölümü (9.11) – Atatürk'ün naşı Anıt Kabre taşındı (10.11) – CHP'nin mallarının müsaderesi kanunu kabul edildi (15.12) – Beria idam edildi (23.12).

1 9 5 4

FİLİMLER

(51)

AKAD: *Öldüren şehir* – *Bulgar Sadık* – *Vahşi bir kız sevdim* – ERKSAN: *Cingöz Recai* – ELMAS: *Üçüncü kat cinayeti* – SONKU, ARIBURNU, AYANOĞLU: *Beklenen şarkı* – Ali İPAR: *Salgın*–ARAKON: *Sahildeki kadın* – AYANOĞLU: *Paydos* – EGELİ: *Nilgün* – KARAMANBEY: *İki ateş arasında* – Orhan DİLMEN: *Son baskın* – BATIBEKİ: *Şimal yıldızı* – SIRMALI: *Vahşi intikam* – KAMİL: *Kaçak* – TEDÜ: *Leylâklar altında...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **AKAD,** büyük kentin içyüzünü yansıtmaya çalışır: *Öldüren şehir.*
- **AKAD'ın** piyasa gereklerine kendini uydurması: *Bulgar Sadık* – *Vahşi bir kız sevdim* – *Çalsın sazlar oynasın kızlar.*
- **AKAD'ın etkisinde** polis filiııleri: ELMAS: *Üçüncü kat cinayeti* – DİLMEN: *Son baskın* – SIRMALI: *Vahşi intikam* – KAMİL: *Kaçak* – KARAMANBEY: *İki ateş arasında* – ERKSAN: *Cingöz Recai.*
- **Melodramlar:** TEDÜ: *Leylâklar altında* – ÖZONUK: *Çılgınlar cehennemi* – Sırrı GÜLTEKİN: *Son şarkı* – A. DİLLİGİL: *Evlât acısı* – TAYFUR: *Öldüren sır* – BURÇKİN: *Ecel köprüsü.*
- **Güldürüler,** müzikli filimler: AKAD: *Çalsın sazlar oynasın kızlar* – ARTEMEL: *Nasrettin Hoca* – KENÇ: *Nasrettin Hoca ve Timurlenk* – GÜRSES: *Şarlo İstanbul'da* – *Dümbüllü Tarzan* – EVİN: *Şaban* – FOSFOROĞLU: *Kokulu filim* – ÖZGÜL: *Bayram gecesi.*

- **Zeki MÜREN'li şarkılı filimler** başladı: SONKU, ARIBURNU, AYANOĞLU: *Beklenen şarkı.*
- **Piyasa romanı uyarlamaları:** AKAD: *Bulgar Sadık* – *Vahşi bir kız sevdim* – TEDÜ: *Leylâklar altında* – EGELİ: *Nilgün.*
- **Üstün-yapım** denemesi: EGELİ: *Nilgün.*
- **İkinci renkli filim** ("Ansco Color") denemesi: İPAR: *Salgın* – *Bir şehrin hikâyesi* (k. b-f).

OYUNCULAR

- Ayten ÇANKAYA, Zeki MÜREN, Fikret HAKAN, M. NUR, PALAY, GÜVENÇ, ÖZKUL, Mücap OFLUOĞLU, SONKU, AYANOĞLU, ARTEMEL, GÖKÇER, YULAÇ, IRGAT, ORALOĞLU, Nazım İNAN, MORELLİ, Nurhan NUR, ÖZERDEM, UFUK, SEYFİOĞLU, KÖKSAL, TEMA, Gönül BAYHAN, IŞIK, DORUK...
- **TEMA:** *Son baskın* (Dilmen).
- **SEYFİOĞLU:** *Öldüren şehir* (Akad) – *Cingöz Recai* (Erksan).
- **IŞIK:** *Öldüren şehir* (Akad) – *Şimal yıldızı* (Batıbeki).
- **KÖKSAL:** *Cingöz Recai* (Erksan).
- **BAYHAN:** *Öldüren şehir* (Akad).
- **SEZİN**'in ikinci dönemi: *Kaçak* (Kamil).

SİNEMA OLAYLARI

- Tunç **YALMAN,** Oktay **AKBAL** "Vatan"da **filim eleştirmelerine başladılar.**
- Perihan **YANAL'ın ölümü** (21.1).
- "Dünya"da **sansür heyetinin eski üyelerinden** Vehbi BELGİL ile yeni üyelerinden Melih BAŞAR **arasında tartışma** (Ocak-Şubat).
- İPAR'ın *Bir şehrin hikâyesi* adlı kısa belge-filmi **Berlin Filim Şenliği**'ne katıldı (Haziran-Temmuz).

- Nijat ÖZÖN: **"Türk sinemacılığı"** ("Yeditepe", No. 66, 1.8).
- Semih **TUĞRUL** "Devir" dergisinde **yerli sinemayı kapak konnsu yaptı** (11.12).
- **"Filim Teknisyenleri Sendikası"** kuruldu.
- **"İyi"**, "Vatan", "İpar-International", "Birsel", "Akar", "Irmak", "Güler", "Day", "Tayfun", "Nana", "Kobra", "Örs", "Servan", "Star", "Türk" yapımevleri çalışmalarına başladı.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: De Sica: *L'oro di Napoli (N. maceraları)* – Zampa: *La Romana (Roma'lı dilber)* – Fellini: *La strada (Sonsuz sokaklar)* –Bonzi: *Continente perduto (Yitik kıta,* b-f) – **ABD:** Kazan: *On the Waterfront (Rıhtımlar üstünde)* – Donen: *Seven Brides for Seven Brothers (Yedi kardeşe yedi gelin)* – Minnelli: *Brigadoon (Eğlenceler beldesi)* – Huston: *Beat the Devil (Sarışın şeytan)* – Mankiewicz: *The Barefoot Contessa (Çıplak ayaklı kontes)* – Cukor: *A Star is Born (Bir yıldız doğuyor)* – Preminger: *Carmen Jones (Siyah Karmen)* – Curtiz: *White Christmas (Eğlenceler oteli,* ilk geniş VistaVision, Mart) – Aldrich: *Vera Cruz (İstiklâl kahramanları,* ilk SuperScope f., Aralık) – Will Hays'ın ölümü (8.3) – **FRANSA:** Autant-Lara: *Le Rouge et le Noir (Kızıl ile Kara)* – *Le blé en herbe (Olgunlaşmamış başak)* – Becker: *Touchez pas au grisbi (Paraya dokunmayın)* – Clément: *Monsieur Ripois* – Auguste Lumière'in ölümü (10.4) – **JAPONYA:** Mizoguchi: *Sansho Dayu (Kâhya S.)* – *Chikamatsu Monogatari (C. dan bir öykü)* – Kurosawa: *Shichi-nin no Samurai (Yedi Samuray)* – S. Yamamoto: *Taiya no Nai Machi (Güneşsiz sokak)* – Kinoshita: *Nijushi no hitomi (24 gözbebeği)* – **POLONYA:** Ford: *Piatka z Ulica Barskiej (Barska sokağının beşleri)* – **DANİMARKA:** Dreyer: *Ordet (Söz)* – **AVUSTURYA:** Kautner: *Die letzte Brücke (Son köprü,* Avusturya-Almanya-Yogoslavya o.y.) – **D. ALMANYA:** Maetzig: *Thaelmann* I – Dudow: *Staerke als die Nacht (Geceden de güçlü)* – **YUNANİSTAN:** Kakoyannis: *Stella* – **MEKSİKA:** Alazraki: *Raices (Kökler)* – **KANADA:** MacLaren: *Blinkity Blank* (alıcısız f.) – **SSCB:** Heifitz: *Bolşaya semya (Büyük aile)* –Yutkeviç: *Veliki voin Albanii Skanderbeg (Büyük Arnavut mücahidi İskender Bey).*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Bayar'ın ABD gezisi (18.1 – 10.3) – İlk nükleer denizaltı "Nautilus" denize indirildi (21.1) – Dien-Bien-Fu savaşı başladı (3.2) – Cumhuriyetçi

Millet Partisi kuruldu (10.27) – Alb. Nâsır iktidarı ele aldı, Gen. Necip cumhurbaşkanlığından uzaklaştırıldı (25.2) – İspat hakkı meselesi DP'den istifalara yol açtı (8.3) – İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Katılmamızın Kabulüyle ilgili Kanun (18.3) – Adenauer Ankara'da (19.3) – Alb. Nâsır başbakan (18.4) – McCarthy – Ordu çatışması (22.4-17.6) – Cenevre'de Kore ve Çin Hindi konferansı başladı (26.4) – Genel seçimler: DP: 490, CHP: 30, KP: 5, Bağımsızlar: 10 (2.5) – Dien- Bien-Fu düştü (7.5)–Bayar yeniden cumhurbaşkanı (14.5)–Adapazarı ile Adıyaman il oldu (14.6) – Cenevre'de Çin Hindi mütarekesi imzalandı, Viyetnam ikiye bölündü (21.7) – Yurt dışına geziler sınırlandırıldı (24.7) – Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya askerî paktı (9.8) – SEATO'yla ilgili anlaşma imzalandı (8.9) – Batı Almanya, NATO ile Batı Avrupa Birliği'ne alındı (23.10) – Kapalıçarşı yandı (26.11) – H.C. Yalçın hapse girdi (1.12) – Senato McCarthy'yi kınadı (2.12).

1 9 5 5

FİLİMLER

(57)

AKAD: *Beyaz mendil* – *Kardeş kurşunu* – *Meçhul kadın* – KAMİL: *Bir aşk hikâyesi* – ALYANAK: *Son beste* – ÜN: *Yetim yavrular* – Agâh HÜN: *Sevdiğim sendin* – Mehdi ÖZGÜREL: *Ölüm korkusu* – AYANOĞLU: *Beyaz şehir* – SEDEN: *Kanlarıyla ödediler*–BATIBEKİ: *Kadın severse*–*Dağları bekliyen kız* – *İlk ve son* – ERKSAN: *Yolpalas cinayeti*...

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **AKAD'ın köy filmi:** *Beyaz mendil.*
- **AKAD'ın yorgunluk belirtileri:** *Kardeş kurşunu* – *Görünmiyen adam İstanbul'da* – *Meçhul kadın.*
- **BATIBEKİ'nin ilk döneminin** son filimleri: *Kadın severse* – *Dağları bekliyen kız* – *İlk ve son.*

- **Piyasa romanları uyarlaması:** BATIBEKİ: *Kadın severse* – *Dağları bekliyen kız* – *İlk ve son.*
- **Melodramlar:** ÜN: *Yetim yavrular* – KENÇ: *Kaybolan gençlik* – *Hayatımı mahveden kadın* – BATIBEKİ: *Kadın severse* – *İlk ve son* – HÜN: *Sevdiğim sendin* – DİLMEN: *Istırap şarkısı* – Nişan HANÇER: *Kader* – GÜLTEKİN: *Artık çok geç* – A. DİLLİGİL: *Yaşlı gözler* – SEDEN: *Kanlarıyla ödediler.*
- **Güldürüler:** ARIBURNU: *Sihirli boru* – ÜN: *Öp babanın elini* – FOSFOROĞLU: *Lokum Sultan* – İhsan SEDAT: *Basmacı güzeli* – ERÇİN: *Kadının fendi* – *Çeto sihirbaz* – İhsan NUYAN: *Ağam eğleniyor.*
- **Polis filimleri** çığırı devam etti: SEDEN: *Kanlarıyla ödediler* – ÖZGÜREL: *Ölüm korkusu* – AKAD: *Kardeş kurşunu* – ERKSAN: *Yolpalas cinayeti.*
- **MÜREN'li şarkılı filimler:** ALYANAK: *Son beste.*
- **Ortakyapımlar:** Giuseppe DI MARTINO, EGELİ: *Safiye Sultan (La Sultana Safiye*, Türk-İtalyan) – PALAY: *Her yerde tehlike var* (Türk-Yunan).

OYUNCULAR

- Deniz TANYELİ, A. Tarık TEKÇE, İNAN, Muallâ KAYNAK, MORELLİ, ORALOĞLU, IRGAT, ALIŞIK, ÖZERDEM, ÖZKUL, GÜZEY, TEMA, SEYFİOĞLU, IŞIK, KÖKSAL, KOLÇAK, SEZİN, DORUK, HAKAN, M. NUR...
- **GÜZEY:** *Kadın severse* (Akad) – *Ebediyete kadar* (Yukavim Filmeridis).
- **TEMA:** *Kadın severse* (Batıbeki) – *Ölüm korkusu* (Özgürel) – *Kızımla beraber ağladık* (Alyanak).
- **SEYFİOĞLU:** *Kardeş kurşunu* (Akad).
- **IŞIK:** *Kardeş kurşunu* (Akad).
- **KÖKSAL:** *Hayatımı mahveden kadın* (Kenç) – *Kara vâdi* (Necati Çakın) – *Oyuncu kız* (Özgürel) – *Kanlarıyla ödediler* (Seden).

- **KOLÇAK:** *Yetim yavrular* (Ün) – *Kanlarıyla ödediler* (Seden).
- **DORUK:** *Son beste* (Alyanak) – *Ölüm korkusu* (Özgürel) – *Kader* (Hançer).
- **HAKAN:** *Beyaz mendil* (Akad).
- Muhterem **NUR:** *Yetim yavrular* (Ün) – *Kaybolan gençlik* (Kenç) – *Hayatımı mahveden kadın* (Kenç) – *Bu nasıl aşk?* (Örmen) – *Günahkâr baba* (Alyanak).
- **SEZİN:** *Dağları bekliyen kız* (Batıbeki).
- **TANYELİ:** *Meçhul kadın* (Akad).

SİNEMA OLAYLARI

- "Vatan"da mevsim sonuna kadar **filim eleştirmeleri** (YALMAN, ARPAD, AKBAL).
- "Türk Filim Dostları Derneği", **"Türk Filimciliğinin Meseleleri"** dizisinin ilki olarak "Türk Filimciliği ve Münevverin Sorumluluğu" konusunda tartışmalı konferans düzenledi (2.1).
- **"TFDD'nin 1954 yılı ödülleri** "Saray" sinemasında verildi (3.1).
- **"TFDD"**, Gazeteciler Cemiyeti'ndeki basın toplantısında "Türk Filimciliği ve Kalkınması İçin Halli Gereken Meseleler" adlı **raporunu açıkladı** (10.1).
- S. **TUĞRUL** "Devir" dergisinde **yerli sinemayı** ikinci kez **kapak konusu yaptı** (19.2).
- **"TFDD"nin raporu üzerinde** basında **tartışmalar** (Şubat).
- "Vatan" gazetesi **sansürün gevşetilmesi** için yeni bir tüzük hazırlandığını haber verdi (20.3).
- **"Türkiye Filimcileri, Sinemacıları ve Teknisyenleri Kooperatifi"** kuruldu (17.12).
- Muzaffer GÖKMEN'in **"Senaryo tekniği. Teorisi ve pratiği"** adlı kitabı yayınlandı.
- Yeniden **18 yapımevi** çalışmaya başladı.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Antonioni: *Le amiche (Kadınlar arasında)* – Fellini: *Il bidone (Kalpazanlar çetesi)* – De Sica: *Il tetto (Yuvasızlar)* – Sinemaya yardım kanunu (31.12) – **ABD:** Ray: *Rebel Without A Cause (Âsi gençlik)*– Donen, Kelly: *It's Always Fair Weather (Can yoldaşları)* – Laughton: *Night of the Hunter (Caniler avcısı)* – Hitchcock: *The Trouble With Harry (Harry'yi kim öldürdü?)*–Aldrich: *The Big Knife (Büyük bıçak)* – D. Mann: *Marty*– Brooks: *Blackboard Jungle (Karatahta cengeli)* – Kazan: *East of Eden (Cennet yolu)* – Zinnemann: *Oklahoma!* (ilk "Todd. A.O." f., 11.10) – Venedik Filim Şenliği'ne katılan *The Blackboard Jungle*'ın yarışma dışı tutulması için ABD büyükelçisi Bn. Luce baskı yaptı (Ağustos) – James Dean'ın ölümü (30.9) **FRANSA:** Astruc: *Les mauvaises rencontres (Aksi tesadüfler)* – Ciampi: *Les héros sont fatigués (Yorgun savaşçı)* – Clair: *Les grandes manoeuvres (Hileli aşk)* – Dassin: *Du rififi chez les hommes (Erkekler arasında kavga)* – Ophüls: *Lola Montès* – Renoir: *French-Can-can* – İlk Tours Filim Şenliği (Kısa filimler, Aralık) – **JAPONYA:** Mizoguchi: *Yokihi (Prenses Yang)* – Kurosawa: *Ikimono no Kiroku (Bir canlı varlığın günlüğü)* – Toyoda: *Mugibue (Çayırın sesi)* – **SSCB:** Samsonov: *Poprigunya (Ağustos böceği)* – **İSVEÇ:** Bergman: *Sommarnattens leende (Bir yaz gecesi gülümseyişi)* – Sucksdorff: *Det stora aventyret (Büyük serüven*, b-f) – **İSPANYA:** Bardem: *Muerte de un ciclista (Bir bisikletlinin ölümü)* – **MACARİSTAN:** Fabri: *Körhinta (Küçük bayram atlı karıncası)* – **HİNDİSTAN:** Ray: *Pather Panchali (Yol ağıtı)* – **KANADA:** McLaren: *Rythmetic* (alıcısız f.) – **POLONYA:** Wajda: *Generation (Kuşak)*– **B. ALMANYA:** Siodmak: *Die Ratten (Fareler)* – Beneck: *Kinder, Mütter und ein General (Çocuk, anne ve bir general)*–**D. ALMANYA:** Maetzig: *Thaelmann* II – **FİNLANDİYA:** Laine: *Tuntemoton Sotilas (Meçhul askerler)* – **DÜNYA:** "Centre International de Liaison des Ecoles de Cinéma et de Télévision" kuruldu (Mayıs, Cannes Filim Şenliğinde).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Bağdad'ta "Türk-Irak Karşılıklı İşbirliği Paktı" (Bağdad Paktı) imzalandı (24.2) – H. C. Yalçın tahliye edildi (18.3) – Diyanet İşleri Başkanı Hayırlıoğlu kadın memurların dairelerine baş örtülü ve boyasız gitmelerini istedi (27.3) – İngiltere, Bağdad Paktı'na katıldı (30.3) – Churchill istifa etti (5.4) – Eden başbakan (6.4) – Rusya hesabına casusluk yapan Hayati Karaşahin'in idamı (16.4) – Bandung'ta Asya-Afrika konferansı (18-24.4) – Bulganin ile Kruşçov'un Belgrad gezisi (26.5-3.6) – İngiltere, Kıbrıs için üçlü konferans istedi (30.6) – Pakistan, Bağdad Paktına katıldı (1.7) – Kasım Gülek Sinop'ta tutuklandı (13.8) – Türkiye Kıbrıs için İngiltere'ye nota verdi (23.8) – Kıbrıs'lı Türkler Londra'da miting yaptı (4.9) – Atatürk'ün Selânik'teki evine bomba atıldı, İstanbul'da büyük

nümayişler oldu, birçok yer yağmalandı, sıkıyönetim ilân edildi: 6-7 Eylül olayları (6-7.9) – TBMM olağanüstü toplantıya çağrıldı (7.9) – 6-7 Eylül olayları yüzünden üç generale işten el çektirildi (9.9) – İçişleri Bakanı N. Gedik istifa etti (10.9) – Sıkıyönetim altı ay uzatıldı (12.9) – Peron düşürüldü (19.9) – Mısır, SSCB'den silâh satın aldı (27.9) – İran, Bağdad Paktı'na katıldı (11.10) – İspat hakkı teklifini imzalıyan 19 DP milletvekili Haysiyet Divanına verildi (12.10) – Bunlardan onu istifa etti (15.10) – Nüfus sayımı: 24.064.763 (23.10) – Kıbrıs'ta karışıklıklar (28.10) – Fas bağımsızlığına kavuştu (6.11) – Hürriyet Partisi kuruldu (19.11) – DP Grupunda hükümete şiddetli hücumlar; Menderes: "Siz isterseniz hilâfeti dahi getirirsiniz"; hükümet düşürüldü, Menderes başbakan (29.11) – Celâl Bayar Amman'da (Aralık) – Ürdün, Bağdad Paktına girdi (13.12) – Ürdün'de karışıklıklar çıktı (14.12) – Sudan'da cumhuriyet (19.12) – Yırcalı, Polatkan, Zorlu için Meclis soruşturması açıldı (20.12).

1 9 5 6

FİLİMLER

(49)

SEDEN: *Sönen yıldız* – *İntikam alevi* – *Berduş* – AKAD: *Kalbimin şarkısı* – Nihat AYBARS: *Hollywood rüyası* – ÖZONUK: *Kâtibim* – KARAMANBEY: *Fakir kızın kısmeti* – ÜN: *Piç* – *Zeynep'in intikamı* – ELMAS: *Dişi yılan* – BATIBEKİ: *Beş hasta var...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **SEDEN'in** AKAD etkisi dönemi: *Sönen yıldız* – *İntikam alevi*.
- **Şarkılı filimlerin** devamı: SEDEN: *Berduş* – ÖZONUK: *Kâtibim* – AKAD: *Kalbimin şarkısı*.
- **MÜREN'li filimler:** SEDEN: *Berduş*.
- **Melodramlar:** ELMAS: *Dişi yılan* – *Günahsız yavrular* – Baki ÇALLIOĞLU: *Hayat sokaklarında* – ÜN: *Piç* – *Zeynep'in*

intikamı – *Ana hasreti* – ARTEMEL: *Büyük sır* – Muzaffer ARSLAN: *Günah yolcuları* – GÜRSES: *Köy canavarı* – *Günah köprüsü* – *Sazlı damın kahbesi* – *Yedi köyün Zeynep'i* – *Yetimler ahı* – PALAY: *Üç yetimin ıstırabı* – Mümtaz YENER: *Papatya* – AYANOĞLU: *Kara çalı.*

- **GÜRSES okulu'**nun yapıtları: *Köy canavarı* – *Günah köprüsü* – *Sazlı damın kahpesi* – *Yedi köyün Zeynep'i* – *Yetimler ahı.*
- **Eleştirme çalışmaları** hızlandı, ilk ciddî sinema dergisi, sinema sanatı üzerine ilk kitap yayımlandı.

OYUNCULAR

- Turgut ÖZATAY, Altan KARINDAŞ, Birsen KAPLANGI, Saltuk KAPLANGI, Türkân SÜLÜN, Yılmaz DURU, KAYNAK, PALAY, SONKU, ÖZKUL, ORAN, ORALOĞLU, FERAY, ÖZERDEM, İNAN, HİÇAN, BAYHAN, HAKAN, IRGAT, GÜZEY, TEMA, SEYFİOĞLU, IŞIK, KÖKSAL, KOLÇAK, SEZİN, M. NUR, TANYELİ, TEKÇE, Feridun KARAKAYA...
- **"Şehir Tiyatrosu" oyuncuları** (ARCAN, SONKU) ile Devlet Tiyatrosu oyuncuları (GÖKÇER, Mediha GÖKÇER, Şeref GÜRSOY) bir arada: *Büyük sır* (Artemel).
- **GÜZEY:** *Sönen yıldız* (Seden).
- **TEMA:** *Dişi yılan* (Elmas).
- **SEYFİOĞLU:** *Tuzak oteli* (Arakon) – *Berduş* (Seden).
- **IŞIK:** *İntikam alevi* (Seden).
- **KÖKSAL:** *Tuzak oteli* (Arakon).
- **KOLÇAK:** *Zeynep'in intikamı* (Ün).
- **BAYHAN:** *Sazlı damın kahpesi* (Gürses).
- **HAKAN:** *Ölüm deresi* (Selâhattin Moğol).
- **SEZİN:** *Kalbimin şarkısı* (Akad).
- **M. NUR:** *Bırakın yaşayalım* (Kadri Ögelman) – *Beni mah-*

vettiler (Ömer Aykut) – *Piç* (Ün) – *Zeynep'in intikamı* (Ün) – *Sazlı damın kahpesi* (Gürses).

- **TANYELİ:** *Kalbimin şarkısı* (Akad) – *İntikam alevi* (Seden) – *Berduş* (Seden).
- **KARAKAYA:** *Berduş* (Seden).
- **TEKÇE:** *Berduş* (Seden).

SİNEMA OLAYLARI

- Halit **REFİĞ "Akis"in sinema sayfasını yönetmeye başladı** (4.2).
- **"TFDD"nin Sinema Derneği filim gösterilerine** başladı (22.2).
- ÖZÖN, Ankara'da **"Sinema" dergisini** yayımladı (az sonra REFİĞ de katıldı) (No. 1 – 8, 15.3–15.10).
- Fuat **UZKINAY öldü** (29.3).
- Sabahattin EYÜBOĞLU ile Mazhar Şevket İPŞİROĞLU'nun *Hitit güneşi*, **Uluslararası Berlin Filim Şenliği**'nde kısa belgefilim ikinci ödülünü (Gümüş Ayı) kazandı (Haziran-Temmuz).
- REFİĞ: **"Birlikten doğan kuvvet"** ("Akis", 21.7).
- **ÖZÖN** "Ulus" gazetesinde **filim eleştirmelerine başladı** (30.9).
- ÖZÖN'ün **"Sinema sanatı"** adlı kitabı yayımlandı (Ekim).
- **REFİĞ "Yeni Sabah"ta** filim eleştirmelerine başladı (Aralık).
- **Salâh BİRSEL "Vatan"da** filim eleştirmelerine başladı (Aralık).
- ABD filim şirketleri Türkiye'ye gönderilecek filimler için United States Information Agency (USIA) ile **"Intermedia Guaranty"** (IMG) **anlaşması** imzaladılar (USIS bundan yararlanarak bazı Amerikan filimlerinin Türkiye'de gösterilmesini önledi).
- **"Yerli Filim İmalcileri Cemiyeti"** kuruldu.
- **İstanbul Belediyesi İstatistiği:** 1956'da İstanbulda seyirci sayısı: 23,5 milyon.

YABANCI SİNEMALAR

ABD: Stevens: *The Giant (Devler ülkesi)* – Logan: *Picnic (Piknik)* – *Bus Stop (Otobüs durağı)* – Vidor: *War and Peace (Harp ve sulh)* – Kubrick: *The Killing (Son darbe)* – Kazan: *Baby Doll (Taş bebeğim)* – Losey: *Time Without Pity (Oğlum öldürmedi)* – Rogosin: *On the Bowery (Bowery'de*, b-f) – King: *Carousel (Atlıkarınca*, İlk CinemaScope 55 f., 17.2*)* – Anderson: *Around the World in 80 Days (80 günde devriâlem*, Todd - A.O.'nun geliştirilmişi, 18.10) – "Ampex" "Videotape Recorder"i yaptı – **FRANSA:** Autant-Lara: *La traversée de Paris (Bir uçtan bir uca P.)* – Bresson: *Un condamnè à mort s'est échappé (Bir idam mahkûmu kaçtı)* – Clément: *Gervaise (Sen bir melektin)* – Vadim: *Et Dieu créa la femme (Allah kadını yarattı)* – Welles: *M. Arkadin (Ölüm raporu)* – Clouzot: *Le mystère Picasso (P. gizemi*, b-f) – Lamorisse: *Le ballon rouge (Kırmızı balon)* – Marker: *Dimanche à Pekin (P. de pazar*, b-f)–Cousteau: *Le monde du silence (Sessiz dünya*. b-f) –Resnais: *Nuit et brouillard (Gece ve sis*, b-f) – **İTALYA:** Maselli: *La donna del giorno (Günün kadını)* – Fellini: *Le notti di Cabiria (C.'nın geceleri)* – **SSCB:** Donskoy: *Mat (Ana)* – Yutkeviç: *Othello* – Çukray: *Sorok perviy (Kırk birinci)* – "Soyuzmult-Film" (canlandırma sineması) stüdyosu kuruldu (Haziran) – Dovjenko'nun ölümü (25.11) – **İNGİLTERE:** Mackendrick: *The Ladykillers (Kadın katilleri)* – Huston: *Moby Dick (Deniz ejderi)* – Mazetti: *Together (Birlikte)* – "Özgür sinema" akımının başlangıcı – Korda'nın ölümü (23.1) – **JAPONYA:** Mizoguchi: *Shin Heike Monogatari (Taira'nın yeni öyküleri)* – *Akasen Chitai (Kırmızı fener sokağı)* – Kurosawa: *Kumonosu-jo (Örümcekağı şatosu; Macbeth)* – Imai: *Mahiru no Ankoku (Gün ortasında karanlık)* – Ichikawa: *Biruma no Tategoto (Burma harpı)* – Mizoguchi'nin ölümü (24.8) – **İSVEÇ:** Bergman: *Det sjunde inseglet (Yedinci mühür)* – **İSPANYA:** Berlanga: *Calabuch* – Bardem: *Calle mayor (Ana cadde)* – **MEKSİKA:** Bunuel: *Ensayo de un crimen (Bir cinayet teşebbüsü)* – Velo: *Toro (Boğa*, b-f) – **POLONYA:** Canlandırma sinemasının atılımı.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Ortadoğu bunalımı dolayısıyle İngiltere Kıbrıs'a paraşütçü yolladı (10.1) – "Euratom" kuruldu (11.2) – Kruşçov, SSCB Komünist Partisi 20. Kongresi'nde Stalin'i yeren konuşmasını yaptı (24.2) – Glubb Paşa Ürdün'den çıkarıldı (1.3) – Makarios, Seychelles adasına sürüldü (9.3) – Bayar'a hakaret iddiasıyla Bölükbaşı için soruşturma açıldı (26.3) – Kominform kaldırıldı (17.4) – Bulganin ile Kruşçov'un İngiltere gezisi (18-27.4) – İspat hakkı tasarısı reddedildi (20.4) – Türkiye serbest güreş dünya şampiyonu (27 .5) – Mareşal Tito'nun SSCB gezisi (2-20.6) – Basın kanunu ağırlaştırıldı (7.6) – Yırcalı ile Zorlu için Meclis soruşturması reddedildi (13.6) – Kasım Gülek bir yıla mahkûm oldu (14.6) – Toplantı ve Gösteri Yürü-

yüşleri Kanunu kabul edildi (27.6) – Poznan'da (Polonya) genel grev ve karışıklık çıktı (28-30.6) – CHP'li dört milletvekilinin dokunulmazlığı kaldırıldı (2.7) – Brioni'de Nâsır-Tito-Nehru görüşmesi: Tarafsızlık ilkeleri kararlaştırıldı (17-29.7) – ABD, Asvan barajının yapılmasına yardımdan vaz geçti (19.7) – Mısır, Süveyş Kanalı'na el koydu (26.7) – Gülek'in Karadeniz gezisine polis müdahale etti (30.7) – Gomulka iade-i itibar etti (4.8) – Gülek altı aya mahkûm oldu (8.8) – Ortaokullara din dersi konuldu (13.8) – SSCB - Japonya barış anlaşması (19.10) – Macaristan'da ayaklanma , SSCB müdahale etti, Imre Nagy başbakan (24.10) – İsrail, Mısır'a saldırdı (29.10) – Mısır'a Fransız-İngiliz ultimatomu (30.10) – Mısır'a İngiliz hava akınları (31.10) – Macaristan'da millî birlik hükümeti (3.11) – Sovyet birlikleri Macaristan'a müdahalede bulundu (4.11) – BM Genel Kurulu Mısır'da BM barış gücü yollanmasına karar verdi (4.11) – Port Said'e İngiliz-Fransız paraşütçüleri indirildi (5.11) – Eisenhower ile Nixon başkanlık seçimlerini kazandılar (6.11) – İngiltere ile Fransa Port Said'te ateş kestiler (6.11) – Eden dışişleri bakanlığından ayrıldı (20.11) – Nagy'ın yerine Kadar Macaristan başbakanı (23.11) – Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Turhan Feyzioğlu bakanlık emrine alındı (3.12) – SBF doçentlerinden Muammer Aksoy (5.12), Münci Kapani (7.12), istifa ettiler – Prof. Feyzioğlu istifa etti ve CHP'ye girdi (10.12) – BM. Genel Kurulu SSCB'ni kınadı (12.12) – Gülek bir yıla mahkûm oldu, "Ulus" bir ay kapatıldı (20.12) – İngiliz-Fransız birlikleri Mısır'dan çekildi (22.12) – TBMM'nde dış siyaset görüşmeleri, Menderes Kıbrıs'ın taksimini kabul etti (28.12).

1 9 5 7

FİLİMLER

(63)

AKAD: *Ak altın – Kara talih* – SIRMALI: *Kamelyalı kadın* – Ziya METİN: *Namus düşmanı* – BATIBEKİ: *Beş hasta var – Gelinin muradı* – SEDEN: *Bir avuç toprak* – ARIBURNU: *Lejyon dönüşü* – KENÇ: *Çölde bir İstanbul kızı* – EVİN: *Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi* – ÜN: *Yetim Ömer...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **BATIBEKİ**'nin ikinci dönemi: "Dışarı" çalışmaları, doğadan yararlanma, gerçekçilik denemeleri, kasaba gerçeği: *Gelinin muradı.*
- **Ödensiz gerçekçilik** çabası: METİN: *Namus düşmanı.*
- **AKAD yabancı etkiler altında:** *Ak altın.*
- **Melodramlar:** Muzaffer ARSLAN: *Kahpenin aşkı – Anası gibi* – GÜRSES: *Ceylân Emine – Yavrularımın katili* – ALYANAK: *Kara bahtım* – KIPÇAK: *Fırtına geçti* – BURÇKİN: *Dişi canavar*: EVİN: *Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi – Leylâ'nın kaderi – Öksüz Ayşe* – ÜN: *Bir serseri – Yetim Ömer* – Nejat SAYDAM: *Kin* – AKAD: *Kara talih* – GÜLTEKİN: *Yaşıyan ölüler – Uçurum – Dertli gönül* – HAVAERİ: *Körlerin şarkısı – Leke* – HANÇER: *Kahpe kurşun – Yosmanın kızı.*
- **Sinema kurallarına aykırı tutumların,** kişisel kaprislerin fiyaskoyla sonuçlanması: SIRMALI: *Kamelyalı kadın* – ARIBURNU: *Lejyon dönüşü*
- **Sinema eleştirmecileri** arasındaki işbirliğinin gelişmesi.

OYUNCULAR

- Kenan PARS, Leylâ ALTIN, GÜVENÇ, ALIŞIK, Osman ALYANAK, Y. DURU, ARTEMEL, TEDÜ, ORAN, SEYFİOĞLU, IŞIK, KÖKSAL, KOLÇAK, DORUK, BAYHAN, HAKAN, M. NUR, Çolpan İLHAN, Pervin PAR, TEKÇE, KARAKAYA...
- **SEYFİOĞLU:** *Çölde bir İstanbul kızı* (Kenç).
- **IŞIK:** *Bir avuç toprak* (Seden).
- **KÖKSAL:** *Dişi canavar* (Burçkin) – *Bir serseri* (Ün).
- **KOLÇAK:** *Ceylân Emine* (Gürses) – *Öksüz Ayşe* (Evin).
- **BAYHAN:** *Beni şafakta vurdular* (Rahmi Kafadar) – *Gelin Ayşem* (Süha Doğan) – *Yanaşma* (Hüsnü Cantürk).

- **DORUK:** *Lejyon dönüşü* (Arıburnu) – *Çölde bir İstanbul kızı* (Kenç).
- **HAKAN:** *Ak altın* (Akad) – *Gelinin muradı* (Batıbeki) – *Lejyon dönüşü* (Arıburnu) – *Kamelyalı kadın* (Sırmalı).
- **M. NUR:** *Ceylân Emine* (Gürses) – *Yetim Ömer* (Ün).
- **Ç. İLHAN:** *Ak altın* (Akad) – *Kamelyalı kadın* (Sırmalı).
- **PAR** *Gelinin muradı* (Batıbeki) – *Bir avuç toprak* (Seden) – *Kin* (Saydam).
- **TEKÇE:** *Gelinin muradı* (Batıbeki) – *Çölde bir İstanbul kızı* (Kenç).
- **KARAKAYA:** *İbo yıldızlar arasında* (Seden).

SİNEMA OLAYLARI

- *Kamelyalı kadın* **tartışması** (Ocak-Ağustos).
- **Boş filimlerin** yeni bir karara kadar **kullanılmaması,** eldekilerin tespiti kararı yapımı felce uğrattı (Ocaktan başlıyarak iki ay sürdü).
- Settar Hazım **KÖRMÜKÇÜ'nün ölümü** (6.1).
- **Galatasaray Lisesi Sinema Derneği** filim gösterilerine başladı (13.2).
- **"Akis" sinema sayfasını** REFİĞ ile ÖZÖN birlikte yönetmeye başladılar (23.3).
- REFİĞ: **"Perdenin arkası"** ("Akis", No. 157, 11.5).
- **Yerli filimler için karar:** Uzunluk 3000 m. yi aşmıyacak, her filme 6100 m. negatif, 18000 m. pozitif, 3000 m. ses kuşağı ayrılacak (Mayıs).
- Eleştirmeciler **yılın en beğenilen on (yabancı) filmini** seçtiler (1.6).
- Bruxelles Dünya Sergisine gönderilecek filim için Sergiye Hazırlık Komitesi **senaryo yarışması** açtı (Haziran).
- EYÜBOĞLU ile İPŞİROĞLU'nun *Siyah kalem* adlı b-f.i **Berlin Filim Şenliği**'nde mansiyon aldı (Haziran-Temmuz).

- REFİĞ: "**Utanç perdesi**" ("Yenisabah", .7).
- Talât **ARTEMEL'in ölümü** (4.8).
- ÖZÖN: "**Üçüncü adam**" ("Akis", No. 174, 7.9).
- **REFİĞ "Akşam" gazetesinde** filim eleştirmelerine başladı (Ekim).
- Çeşitli **sinema kuruluşları** başbakanlığa ortak dilekçeyle **şikâyet ve isteklerini bildirdiler** (23.12).
- René Clair ile Armand Salacrou'dan "**Şeytanın güzelliği**" senaryosunun çevirisi yayımlandı.
- M. H. EGELİ'nin "**Filim dünyası**" adlı kitabı yayımlandı.
- **İstanbul Belediyesi istatistikleri:** Sinema salonu: 63 kapalı, 75 açık-Seyirci sayısı: 25.684.000.
- Yeniden **yirmi yapımevi** çalışmaya başladı.

YABANCI SİNEMALAR

FRANSA: Camus: *Mort en fraude (Kaçarken ölüm)* – Clair: *Porte des Lilas (Lâle sokağı)* – Daquin: *Bel-Ami (Güzel dost*, 1954 te çevrildi) – Dassin: *Celui qui doit mourir (Ölmesi gereken adam)* – Ray: *Amère victoire (Acı zafer)* – Ophüls'ün ölümü (26.3) – Stroheim'ın ölümü (12.5) – **İTALYA:** Bolognini: *Giovani mariti (Genç kocalar)* – Antonioni: *Il grido (Çığlık)* – Rossellini: *India* (b-f) – Visconti: *Le notti bianche (Beyaz geceler)* – Rosi: *La sfida (Meydan okuyuş)* – **SSCB:** Kozintsev: *Don Kişot* - Kalatozov: *Letyat juravli (Turnalar geçerken)* – Gerasimov: *Tiki Don (Durgun Don*, I-III) – "Kinopanorama" (Ekim) – **ABD:** Cukor: *Les Girls (Üç dünya güzeli)* – Ray: *The True Story of Jesse James (J. J.'in maceraları)* – D. Mann: *The Bachelor's Party (Bekârlar partisi)* – Humphrey Bogart'ın ölümü (17.1) – L. B. Mayer'in ölümü (29.10) – **İNGİLTERE:** Lean: *Bridge On the River Kwai (Kwai köprüsü)* – Chaplin: *A King in New York (N. Y. ta bir kral)* – Korku filimleri çığırı – **POLONYA:** Wajda: *Kanal* – Munk: *Eroica* – Kawalerowicz: *Prawdziwy Konieç Wielkiej Wojny (Büyük savaşın gerçek sonu)* – **YUNANİSTAN:** Kakoyannis: *To Koritsi me ta mavra (Siyahlı kız)* – **İSVEÇ:** Bergman: *Smultronstallet (Yaban çilekleri)* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Zeman: *Vynalez Zkazy (Şeytanca buluş)* – **MACARİSTAN:** Fabry: *Hannibal tanar ur (Profesör Hannibal)* – Feher: *Bakaruhaban (Asker üniforması)* – **JAPONYA:** Imai: *Junai Monogatari (Arı bir aşkın öyküsü)* – **HİNDİSTAN:** Ray: *Aparajito (Yenilmez)* – **ARJANTİN:** Torre-Nilsson: *La casa del angel (Melek evi)*.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Eisenhower doktrini: Ortadoğu'ya askerî ve iktisadî yardım (5.1) – Sir Anthony Eden başbakanlıktan istifa etti (9.1), yerine Harold Macmillan (10.1) – BM'de Kıbrıs anlaşmazlığının taraflar arasında çözülmesi teklifi kabul edildi (22.2) – Hindistan'ın Kerala eyaletinde komünistler seçimi kazandı (14.3) – ABD, Bağdad Paktına katıldı (23.3) – Makarios serbest bırakıldı (28.3) – Kıbrıs'ta Türkler ile Rumlar arasında çarpışmalar oldu, sıkıyönetim ilân edildi (29.3) – Süveyş Kanalı trafiğe yeniden açıldı (8.4) – Ürdün'de batı taraflısı hükümet darbesi, Kral Hüseyin'in diktatörlüğü (22-28.4) – Menderes, Kıbrıs'ın taksiminin son fedakârlık olduğunu bildirdi (3.5) – Kırşehir yeniden il oldu (13.6) – Molotov, Malenkov, Kaganoviç, Şepilov SSCB Komünist Parti Merkez Komitesinden çıkarıldılar (22-29.6) – Bölükbaşı'nın dokunulmazlığı kaldırıldı, TBMM tatile girdi (24.6) – Ürdün'e ABD askerî ve iktisadî yardımı (1.7) – Bölükbaşı tutuklandı (2.7) – Kıbrıs'a bağımsızlık veren bir plân hazırlandı (13.7) – Bölükbaşı tahliye edildi (23.7) – Bölükbaşı yeniden tutuklandı (25.7) – Tunus Cumhuriyeti (25.7) – Muhalefet partileri güç birliğinde anlaştılar (21.8) – DP, seçimlerin 27.10'da yapılmasını kararlaştırdı (4.9) – Little Rock'ta (Arkansas) ırk kavgası (4.9) – Muhalefetin güç birliğini önliyecek tedbirler alındı (10.9) – TBMM feshedildi (11.9) – Eisenhower Little Rock'a ordu birlikleri gönderdi (24.9) – SSCB uzaya ilk yapma uydu olan "Sputnik I"i gönderdi (4.10) – DP muhalefete hücumu şiddetlendirdi: Bayar: "Ukalâlar", Menderes: "Eski diktatörler" (12.10) – Genel seçimler: DP: 419, CHP: 173, MP: 4, HP: 4, Bağımsızlar: 2 (27.10) – Gaziantep olayları (29.10) – Yeni TBMM, başkentte çok sıkı güvenlik tedbirleri arasında açıldı, Ankara'ya tanklar getirildi. Bayar cumhurbaşkanı, Koraltan TBMM başkanı (1.11) – "Sputnik II" içinde "Laika" adlı köpekle uzaya atıldı (3.11) – Milletvekili seçilen Bölükbaşı tahliye edildi (30.11) – Orta Avrupa'da "Atomdan arınmış bölge" *için* Rapacki planı (9.12) – Türkler *ile* Rumlar *arasındaki* çarpışmalar *üzerine* Kıbrıs'ta sıkıyönetim (10.12).

1 9 5 8

FİLİMLER

(95)

ÜN: *Üç arkadaş* – *Çoban kızı* – AKAD: *Meyhanecinin kızı* – BATIBEKİ: *Yaşamak hakkımdır* – *Bir şoförün gizli defteri* –

Kumpanya – ERKSAN: *Dokuz dağın efesi* – SEDEN: *Altın kafes* – *Beraber ölelim* – GELENBEVÎ: *Günahkârlar cenneti* – KAMİL: *Duvaklı göl* – TEDÜ: *Yaprak dökümü* – ÖZONUK: *Ateş Rıza* – HANÇER: *Funda...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **ÜN'ün yeni dönemi:** Belirli bir kişiliği ortaya koyan filimlerine başlaması; yalınlık, ölçülülük, duygululuk; zamanına kadar çevrilen en iyi yerli filim: *Üç arkadaş.*
- **ERKSAN'ın**, yabancı etkilerle birlikte, **ilk başarılı filmi:** *Dokuz dağın efesi.*
- **BATIBEKİ kararsızlık döneminde:** *Yaşamak hakkımdır* – *Bir şoförün gizli defteri* – *Kumpanya.*
- **Yabancı sinemacılardan** (teknikçiler, oyuncular) yararlanma teşebbüsünün fiyaskoyla sonuçlanması: MUHTAR: *Bir kadın tuzağı* – DEMİRAĞ: *Karasu.*
- Kıbrıs olayından ötürü **Kurtuluş Savaşı** filimlerinin yeniden başlaması: SAYDAM: *Bu vatan bizimdir* – *Şahinler diyarı* – KAFADAR: *İstiklâl uğrunda.*
- **MÜREN'li şarkılı filim:** SEDEN: *Altın kafes.*
- **Melodramlar:** KAMİL: *Duvaklı göl* – ALYANAK: *Bir dilim ekmek* – *Kederli yıllar* – GÜRSES: *Balıkçının kızı* – *Yanık Kezban* – *Tütüncü kızı Emine* – *Yavrum için* – *Vicdan azabı* – GÜLTEKİN: *Son nefes* – TEDÜ: *Yaprak dökümü* – HAVAERİ: *Gönülden ağlıyanlar* – *Daha çekecek miyim?* – MUHTAR: *Bir kadın tuzağı* – HANÇER: *Funda*–*Dikenli yol*–DEMİRAĞ: *Karasu* – ARSLAN: *Dertli ırmak...*
- **Sinema eleştirmecileri** arasındaki işbirliğinin gelişmesi; sinemacıların eleştirmecilerden etkilenmesi; sinemacı-eleştirmeci yakınlaşması.
- Ağustos kararları üzerine **yabancı filim ithalinin azalması** yerli filim yapımına biraz daha hız verdi.

OYUNCULAR

- Serpil GÜL, Ahmet MEKİN, Semih SEZERLİ, Salih TOZAN, ÖZATAY, ÖZKUL, ORALOĞLU, KAYNAK, PAR, TEKÇE, İLHAN, PARS, HAKAN, M. NUR, DORUK, IŞIK, KÖKSAL, BAYHAN, SEZİN, SAVUN, Talât GÖZBAK, Leylâ SAYAR...
- **SEYFİOĞLU:** *Yaşamak hakkımdır* (Batıbeki) - *Meyhanecinin kızı* (Akad).
- **IŞIK:** *Beraber ölelim* (Seden).
- **KÖKSAL:** *Tilki Leman* (Saydam) - *Günahkârlar cenneti* (Gelenbevî).
- **KOLÇAK:** *Bir şöförün gizli defteri* (Batıbeki) - *Kumpanya* (Batıbeki).
- **BAYHAN:** *Kır çiçeği Zeynep* (Saydam) - *Şahinler diyarı* (Saydam) - *Murada ereceğiz* (Ün).
- **DORUK:** *Beraber ölelim* (Seden) - *Kederli yıllar* (Alyanak).
- **HAKAN:** *Dertli ırmak* (Aslan) - *Üç arkadaş* (Ün).
- **SEZİN:** *Altın kafes* (Seden).
- **M. NUR:** *Üç arkadaş* (Ün) - *Çoban kızı* (Ün) - *Funda* (Hançer).
- **İLHAN:** *Yaşamak hakkımdır* (Batıbeki) - *Bir şöförün gizli defteri* (Batıbeki).
- **PAR:** *Balıkçının kızı* (Gürses) - *Tütüncünün kızı* (Gürses) - *Şahinler diyarı* (Saydam).
- **TEKÇE:** *Meyhanecinin kızı* (AKAD) - *Günahkârlar cenneti* (Gelenbevî) - *Bir şöförün gizli defteri* (Batıbeki) - *Kumpanya* (Batıbeki).
- **SAVUN:** *Dokuz dağın efesi* (Erksan).
- **PARS:** *Funda* (Hançer) - *Kızımın başına gelenler* (Pesen) - *Kederli yıllar* (Alyanak).
- **GÖZBAK:** *Kumpanya* (Batıbeki).
- **SAYAR:** *Duvaklı göl* (Kamil) - *Dertli ırmak* (Aslan).

SİNEMA OLAYLARI

- **Sansür tüzüğünde** temelle ilgisi olmıyan **değişiklik** yapıldı (24.1).
- Tarık Kakınç: **"Türk sinemasında okullar"** adlı yazı dizisi ("Pazar Postası" dergisi, 23.2).
- *Duvaklı göl* **tartışması:** Bazı sinemacıların sinema yazarlarının eleştirme özgürlüğünü kısmağa kalkışması (Şubat-Nisan).
- Ferdi **TAYFUR'un ölümü** (21.3).
- REFİĞ: **"Kurutulması gereken bataklık"** ("Akis", 29.3).
- **REFİĞ ile ÖZÖN** *Duvaklı göl* tartışması yüzünden **"AKİS"ten ayrıldılar** (5.4).
- İstanbul'da **"Emek"** (eski "Melek") ile **"Küçük Emek"** (eski "Sümer") sinemaları **açıldı** (19.4).
- Fuat **RUTKAY'ın ölümü** (20.7).
- **Yeni iktisadi kararlar** (Ağustos kararları): Dolar 2.80 T.L. dan 9.00 T.L.na yükseldi. Yabancı filim ithali kotalara bağlandı. Yabancı filim sayısı azaldı. Bilet fiyatları arttı (4.8).
- "Motion Picture Export Association of America, Inc." (Amerika Filim İhracatı Birliği)nin Frankfurt temsilcisi Leo Hochstetter İstanbul'a geldi; **Amerikan şirketlerinin Türkiye'den 5 milyon T L. alacaklı** olduğunu açıkladı; ağustos kararlarıyla bunun üç katına çıkması ve filim ithalinin kotalara bağlanması sorunlarını görüştü (15.9).
- **ÖZÖN yeniden "AKİS"in sinema sayfasını yönetmeye başladı** (28.9).
- "Sinemacılar, Filimciler ve Türk Filim Prodüktörleri Cemiyeti" 200 kuruşluk **biletlerin 425 kuruşa çıkarılmasını** istedi (Eylül).
- Nevin **SEVAL'ın ölümü** (19.10).
- **"Türkiye Filim İmalcileri Cemiyeti"nin** "Türk Filimciliğini Kalkındıracak ve Çağdaş Seviyeye Eriştirecek Türk Sinema Kanunu'nun Gerekçesine Ait Temennilerimiz" **adlı raporu** yayımlandı.

● **İstanbul Belediyesi'nin istatistikleri:** Sinema salonu (açık ve kapalı): 164 – Seyirci: 28.123.550.

YABANCI SİNEMALAR

FRANSA: Becker: *Montparnasse* 19 – Autant-Lara: *En cas de malheur (Talihsiz kız)* – Carné: *Les tricheurs (Sahteciler)* – Molle: *Ascenseur pour l'échafaud (İdam sehpası)* – *Les amants (Âşıklar)* – Tati: *Mon oncle (Amcam)* – Astruc: *Une vie (Bir hayat)* – Marker: *Lettre de Sibérie (Sibirya mektubu*, b-f) – André Bazin'in ölümü (10.11) – "Yeni Dalga" göze çarpar bir duruma erişti – **İTALYA:** Monicelli: *I soliti ignoti (Toto gangster)* – De Santis: *La strada lunga d'un anno (Bir yıllık yol)* – Torino Sinema Müzesi açıldı (27.9) – **ABD:** Kubrick: *Paths of Glory (Zafer yolları)* – Penn: *The Left-Handed Gun (Solak silâhşor)* – Hitchcock: *Vertigo (Ölüm korkusu)* – Welles: *Touch of Evil (Bitmiyen balayı)* – Rogosin: *Come Back, Africa! (Geri gel, Afrika!*, b-f) – ABD-SSCB Kültür anlaşması yılda on ikişer filmin alıp verilmesini öngörür – **İNGİLTERE:** Anderson: *March to Aldermaston (A.'a yürüyüş*, b-f) – **SSCB:** Eisenstein'ın *Korkunç İvan* II filmi ilk kez gösterildi – **POLONYA:** Wajda: *Popiol i diamant (Küller ve elmas)* – Ford: *Osmy Dzien Tygodnia (Haftanın sekizinci günü)* – **İSVEÇ:** Bergman: *Nara livet (Hayatın eşiğinde)* – *Ansiktet (Yüz)* – **MEKSİKA:** Bunuel: *Nazarin*–**JAPONYA:** Inagaki: *Muho Matsu no Issho (Boyuneğmez Matsu'nun hayatı)* – Kinoshita: *Narayamabushiko (Narayama'nın türküsü)* – Kurosawa: *Kakushi Toride no San Akunin (Gizli kalede üç kötü adam)* – **DÜNYA:** Bruxelles Dünya Sergisi'nde sinema tarihinin en iyi filimleri yarışması; ayrıca Çekoslavakya "Büyülü Fener" (tüm sinema), ABD "Circorama" (Çember Sinema), SSCB "Kinopanorama"yı sundu (12-18.10) – "Centre International du Cinéma et de la Télévision" kuruldu (23.10).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

C.S. Barlas tahliye edildi (1.1) – 9 subay olayı (16.1) – ABD ilk yapma uydusu "Explorer I" i yörüngeye yerleştirdi (31.1) – Mısır ile Suriye "Birleşik Arap Cumhuriyeti"ni (BAC) meydana getirdiler (1.2), Yemen de katıldı (8.2) – Irak ile Ürdün Arap Federasyonu'nu kurdular (14.2) – "Üsküdar" vapuru İzmit körfezinde battı: 400 ölü (1.3) – Küba'da Fidel Castro, Batista rejimine karşı ayaklandı (17.3) – Kruşçov başbakan oldu (27.3) – SSCB nükleer silâh denemelerine tek taraflı son verdi (31.3) – Başkan Nâsır Moskova'ya gitti (29.4) – Cezayir'de Fransız asker ve sivilleri Paris hükümetine karşı ayaklandılar (13.5) – Gen. De Gaulle iktidarı ele aldı (29.5) – Beyazıt'ta 300 bin kişi Kıbrıs için miting yaptı (7.6) – Kıbrıs'ta çarpışmalar şiddetlendi (9.6) – İzmir'deki NATO karargâhında bulunan

Yunanlı subaylar yurtlarına döndüler (14.6) – TBMM Kıbrıs'ın taksimi tezini onayladı (16.6) – Irak'ta askerî darbe; Bağdat Paktı için İstanbul'daki zirve toplantısına gelmeye hazırlanan Kral Faysal, Kral Naibi Abdülillah ve Başbakan Nuri Said öldürüldü; Dışişleri Bakanı Zorlu yeni yöneticilere "katiller" dedi; Irak'a Türk müdahalesini ABD önledi (14.7) – Lübnan Cumhurbaşkanı Chamoun'un isteği üzerine Eisenhower deniz piyadeleri gönderdi (15.7) – ABD hava birlikleri İncirlik üssüne indiler (16.7) – Muhalefetin isteğiyle TBMM olağanüstü toplantı yaptı, fakat görüşme açılmadı (26.7) – Kıbrıs'ta şiddetli çarpışmalar (2.8) – Macmillan Ankara'da (9.8) – İngiltere Kıbrıs planını açıkladı (15.8) – Menderes Balıkesir konuşmasında CHP'yi "ihtilâl havası" yaratmakla suçladı (6.9) – Kıbrıs'ta ikili yönetim başladı (1.10) – Zile'de İnönü'yü karşılıyan halk ile güvenlik kuvvetleri arasında olaylar çıktı (17.10) – Menderes Emirdağ'da yeşil bayraklarla karşılandı (22.10)–Papa Giovanni XXIII seçildi (28.10)– "Ulus" gazetesi bir ay kapatıldı – Hürriyet Partisi CHP'ye katıldı, Menderes güçbirliğini "ehlisalip"e benzetti (24.11) – İhbarcı Samet Kuşçu hariç dokuz subay beraat ettiler (25.11) – DP grupu basına ve muhalefete karşı tedbir alınmasına karar verdi (9.12) – Dört yılda 1161 gazeteci hakkında kovuşturma açıldığı açıklandı (15.12).

1 9 5 9

FİLİMLER

(95)

BATIBEKİ: *Bu vatanın çocukları* – *Alageyik* – *Karacaoğlan'ın karasevdası* – AKAD: *Zümrüt* – *Yalnızlar rıhtımı* – SEDEN: *Gurbet* – *Düşman yolları kesti* – *Kırık plak* – ARAKON: *Fosforlu Cevriye* – *Kıtıpyoza tuzak* – ERKSAN: *Hicran yarası* – PESEN: *Samanyolu* – ELMAS: *Üç kızın hikâyesi* – ARIBURNU: *Tütün zamanı* – ALYANAK: *Ömrümün tek gecesi* – SANER: *Aşk rüyası* – Mümtaz YENER: *Binnaz*...

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

● **BATIBEKİ'nin en başarılı dönemi:** Yalın, kestirme anlatım, folklorun başarılı kullanılışı: *Bu vatanın çocukları* – *Alageyik* – *Karacaoğlan'ın karasevdası.*

- **AKAD'ın fiyaskosu,** biçimcilik çıkmazı: *Zümrüt* – *Yalnızlar rıhtımı* – *Ana kucağı.*
- **Az ve titiz filim çalışmaları:** Batıbeki: *Karacaoğlan'ın karasevdası* – SEDEN: *Düşman yolları kesti* – AKAD: *Yalnızlar rıhtımı* – SAYDAM: *Kalpaklılar.*
- **Sinema yazarları ile sinemacılar arasındaki yakınlaşma en** verimli dönemine vardıktan sonra **gerilemeye başladı:** Dönüm noktası: Gazeteciler Cemiyeti Türk Filim Festivali.
- **MÜREN'in ve öbür şarkıcıların kullanıldığı filimler:** SEDEN: *Gurbet* – *Kırık plak* – ERKSAN: *Hicran yarası* – GÜRSES: *Sokak şarkıcısı* – KENÇ: *Ölmiyen aşk.*
- **Kurtuluş Savaşı filimleri** çoğaldı: BATIBEKİ: *Bu vatanın çocukları* – SEDEN: *Düşman yolları kesti* – SAYDAM: *Kalpaklılar* – Nusret ERASLAN: *O'nun süvarisi* – O. Nuri ERGÜN: *İzmir ateşler içinde.*
- **Kıbrıs filimleri** başladı: HANÇER: *Kıbrıs'ın belâsı Kızıl Eoka* – Behlûl DAL: *Kıbrıs şehitleri.*
- **Piyasa romanları** uyarlamaları, burjuva melodramları: AKAD: *Zümrüt* – KENÇ: *Annemi arıyorum* – PESEN: *Samanyolu* – ELMAS: *Üç kızın hikâyesi* – ALYANAK: *Ömrümün tek gecesi* – SANER: *Aşk rüyası* – HANÇER: *Sonbahar...*
- **Tarihsel filimleri** canlandırmak teşebbüsü boşa çıktı: YENER: *Binnaz.*
- **Argolu,** külhanbeyli, erkek davranışlı kadın kahramanların yer aldığı **filimler:** ARAKON: *Fosforlu Cevriye* – *Kıtıpyoza tuzak* – PALAY: *Erkek Fatma.*
- **Sanat üzerine filimler:** EYÜBOĞLU, İPŞİROĞLU: *Anadolu'da Roma mozaikleri* – *Karanlıkta renkler* – *Sûrnâme.*

OYUNCULAR

- M. NUR, Nurhan NUR, TEMA, Göksel ARSOY, Serpil GÜL, Ulvi URAZ, ALIŞIK, ALYANAK, Fatma GİRİK, Tijen PAR, Efkan EFEKAN, KOLÇAK, DORUK, İLHAN,

TEKÇE, SAVUN, PARS, GÖZBAK, SAYAR, Turgut ÖZATAY, Orhan GÜNŞİRAY...

- **M. NUR:** *Kaderim böyle imiş* (Saydam) – *Üç kızın hikâyesi* (Elmas) – *Aşk rüyası* (Saner).
- **KÖKSAL:** *Fosforlu Cevriye* (Arakon) – *Kıtıpyoza tuzak* (Arakon) – *Erkek Fatma* (Palay).
- **KOLÇAK:** *Beklenen bomba* (Gürses) – *Hayatım sana feda* (Elmas) – *Düşman yolları kesti* (Seden).
- **DORUK:** *Ölmeyen aşk* (Kenç) – *Samanyolu* (Pesen) – *Kırık plâk* (Seden) – *Binnaz* (Yener).
- **İLHAN:** *Zümrüt* (Akad) – *Yalnızlar rıhtımı* (*Akad*) – *Kalpaklılar* (Saydam).
- **PAR:** *Alageyik* (Batıbeki) – *Balıkçı güzeli Gülnaz* (Gürses) – *Pamukçu güzeli Halime* (Gürses) – *Sonbahar* (Hançer).
- **TEKÇE:** *Beklenen bomba* (Gürses) – *Hayatım sana feda* (Elmas) – *Tütün zamanı* (Arıburnu).
- **SAVUN:** *Eceline susamışlar* (Karamanbey) – *Karacaoğlan'ın karasevdası* (Batıbeki) – *Binnaz* (Yener).
- **PARS:** *Gurbet* (Seden) – *Samanyolu* (Pesen).
- **GÖZBAK:** *Bu vatanın çocukları* (Batıbeki) – *Karacaoğlan'ın karasevdası* (Batıbeki) – *Alageyik* (Batıbeki) – *Erkek Fatma* (Palay).
- **SAYAR:** *Kaderim böyle imiş* (Saydam) – *Üç kızın hikâyesi* (Elmas) – *Bizim mahalle* (Hüsnü Cantürk).
- **GÜNŞİRAY:** *Fosforlu Cevriye* (Arakon) – *Kıtıpyoza tuzak* (Arakon) – *Erkek Fatma* (Palay).
- **ÖZATAY:** *Yalnızlar rıhtımı* (Akad).
- **KARAKAYA:** *Gurbet* (Seden) – *Cilâlı İbo casuslar arasında* (Ergün).
- **ARSOY:** *Samanyolu* (Pesen).
- **GÜL:** *Binnaz* (Yener) – *Sokak şarkıcısı* (Gürses).

SİNEMA OLAYLARI

- REFİĞ: "**Üç arkadaş**" ("Akis", 10.1).
- ÖZÖN'ün "**Ansiklopedik Sinema Sözlüğü**" yayımlandı (Ocak).
- "**Türk Sinema Sanatçıları Derneği**" kuruldu (Şubat).
- Zürih-Londra anlaşmaları üzerine Dışişleri Bakanlığı'nın isteğiyle *İzmir ateşler içinde* **filminin gösterilmesi yasaklandı** (Şubat).
- "**Halk Filim**"**in** Bakırköy'deki modern **stüdyosu açıldı** (1.3).
- "**Sinema-Tiyatro**" dergisi yayımlandı (No. 1, 15.3 – No. 7, (1.10).
- Suavi **TEDÜ'nün ölümü** (27.3).
- "**Sinema 59**" dergisi yayımlandı (No. 1, 1.4 – No. 6, 1.9).
- "Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü"nün *Üç arkadaş*'ın Cannes Filim Şenliği'ne katılmasına izin vermemesi üzerine **sinemacılar ve sinema yazarları protesto bildirisi yayımladılar** (15.5).
- "TSSD"nin ön ayak oluşuyla düzenlenen **Gazeteciler Cemiyeti Türk Filim Festivali** (20-29.5): En iyi filim: *Yok* – Yönetmen: *Batıbeki* – Kadın oyuncu: *Yok* – Erkek oyuncu: *Sadri Alışık* ("Zümrüt") – Senaryo: *Yok* – Görüntü yönetmeni: *K. İlyadis* ("Beraber ölelim") – Besteci: *Yalçın Tura* ("Zümrüt") – Jüri özel armağanı: *Dokuz dağın efesi.*
- ÖZÖN: "**Hasta sinema**" ("Akis", 23.6).
- Uluslararası **Berlin Filim Şenliği**'nde EYÜBOĞLU ile İPŞİROĞLU'nun belge-filimleri *Karanlıkta renkler* **gösterildi** (26.6-7.7).
- KAKINÇ "Varlık" dergisinde **sinema eleştirmecileri arasındaki** bir **soruşturmayı** yayımladı (Haziran-Ağustos).
- "**Sinema-Tiyatro**" dergisinin Türk sineması özel sayısı yayımlandı (No. 5, 15.7).
- İstanbul Belediyesine ait "**Lâle Filim Deposu**" **yandı**; Türk sinemasının birçok eski yapıtı, ayrıca boş ve dolu filinıler yandı (19.7).

- **"Sinema 59"** dergisinin sansür özel sayısı (1.8).
- **"Pazar Postası"**nda sansürün yıldönümü dolayısıyla sansürü yeren yazılar (2.8).
- Bazı emekli subaylar basın toplantısı yaparak Bahar ve Çiçek Bayramındaki Ordu Sergisi'nde gösterilmekte olan **Kurtuluş Savaşı'yla ilgili belge-filimlerde** İnönü'nün bulunduğu sahnelerin çıkarıldığını açıkladılar (28.8).
- **"Sinema-Tiyatro"** dergisi *Alageyik*'i yılın en iyi filmi seçti (1.9).
- "TSSD" ile 13 yapımevi **"Türk Filimciliği Birleşik Kurulu"**nu meydana getirdiler (6.10).
- ÖZÖN **"Akis"te Türk sinemasını kapak konusu yaptı** (27.10).
- Halide **PİŞKİN'in ölümü** (1.11).
- REFİĞ ile ÖZÖN **"Pazar Postası"nın sinema sayfasını** yönetmeye başladılar (12.12).
- Philippe Soupault'dan **"Şarlo"** çevirisi yayımlandı.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Antonioni: *L'avventura (Macera)* – Fellini: *La dolce vita (Tatlı hayat)* – Rossellini: *Generale della Rovere (General della Rovere)* – Monicelli: *La grande guerra (Büyük savaş)* – **ABD:** Hawks: *Rio Bravo (Kahramanlar şehri)* – Wilder: *Some Like It Hot (Bazıları sıcak sever)* – Ford: *The Horse Soldiers (Süvariler)* – Maddow, Meyers, Strick: *The Savage Eye (Vahşi göz)* – Sanders: *A Time Out of War (Savaş dışı bir zaman,* B.f.) – Vidor: *Solomon and Sheba (Hazreti Süleyman ve Saba melikesi,* ilk "Super Technirama 70 mm.", Aralık) – De Mille'in ölümü (21.1) – Sturges'in ölümü (6.8) – ABD – SSCB arasında filim alış verişiyle ilgili kültür anlaşması (10.11) – **FRANSA:** Camus: *Orfeu Negro (Siyah Orfe)* – Bresson: *Pickpocket (Yankesici)* – Chabrol: *Le Beau Serge (Yakışıklı Serge)* – *Les cousins (Yeğenler)* – Franju: *La tête contre les murs (Duvarlara çarpan kafa)* – Renoir: *Le déjeuner sur l'herbe (Çayırda kahvaltı)* – Resnais: *Hiroshima mon amour (Sevgilim Hiroşima)* – Truffaut: *Les 400 coups (400 darbe)* – Rouch: *Moi, un noir (Ben bir zenciyim,* b-f) – Tazieff: *Le rendez-vous du Diable (Şeytanın randevusu,* b-f) – Baratier: *Goha (Tunus geceleri)* – Gérard Philipe'in ölümü (25.11) – Grémillon'un ölümü (26.11) – **SSCB:** Bondarçuk: *Sudba Çeloviek (Bir adamın alınyazısı)* – Birinci Uluslararası Moskova Filim Şenliği (3-17.8) - **İNGİLTERE:** Clay-

ton: *Room at the Top (Tepedeki oda)* – Richardson: *Look Back in Anger (Öfke)* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Trnka: *Sen Noçi Svato janske (Bir yaz gecesi rüyası,* kukla f.) – **B. ALMANYA:** Wicki: *Die Brücke (Köprü)* – **İSVEÇ:** Bergman: *Jungfrukallen (Genç bâkire kaynağı)* – **KÜBA:** "Küba Sinema Sanat ve Endüstrisi Enstitüsü" kuruldu (20.3) - **POLONYA:** Kawalerowicz: *Poçiag (Gece treni).*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Batis'ta Küba'dan kaçtı, Castro'cular iktidarda (1.1) – SSCB aya "Lunik I"i gönderdi (uzay aracı daha sonra güneşin uydusu oldu) (2.1) – Alaska, 49. ABD devleti (3.1) – Sirkeci'de Tan Matbaası bloku dinamitle yıkıldı (6.1) – Gen. De Gaulle 7 yıl için cumhurbaşkanlığına başladı (8.1) – CHP'nin 14. Büyük Kurultayı: İlk Hedefler Beyannamesi (12 - 15.1) – Zürih'te Menderes – Karamanlis görüşmesi başladı (6.2) – Türkiye ile Yunanistan bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmasında anlaştılar (11.2) – NATO Güney Kesimi Komutanı Oramiral Brown, Türkiye'de füze rampaları kurulacağını açıkladı (11.2) – Kıbrıs Antlaşmasını imzalamak için Londra'ya giden Menderes başkanlığındaki Türk heyetini taşıyan uçak düştü, 14 kişi öldü (17.2) – Londra'da Kıbrıs Antlaşması imzalandı (19.2) – Ankara'ya dönen Menderes'i İnönü karşıladı (28.2) – Makarios Kıbrıs'a döndü (1.3) – TBMM Kıbrıs Antlaşmasını onayladı, CHP karşı oy kullandı (4.3) – ABD; Türkiye, İran ve Pakistan'la ayrı ayrı ikili anlaşmalar imzaladı (5.3) – Irak'ta hükümet darbesi kanlı bir şekilde bastırıldı (9.3) – Hawai, ABD'nin 50. devleti (12.3) – F.A. Barutçu'nun ölümü (14.3) – Irak, Bağdad Paktı ile ilişkisini resmen kesti (24.3) – Bir ABD denizaltısı Kuzey Kutbu'nun altından geçti (27.3) – Dalai Lama Hindistan'a sığındı (2.4) – Kerkük'lü Türkler için Irak'a nota verildi (10.4) – Dulles Dışişleri Bakanlığından çekildi (15.4) – İnönü'nün dokunulmazlığının kaldırılması için Başbakanlık tezkeresi TBMM başkanlığına geldi (24.4) – Liyu Şao Şi, Mao Çe Tung'un yerine devlet başkanı oldu (27.4) – İnönü'nün Uşak'a gidişi olaylara yol açtı (30.4) – Uşak'ta İnönü başından taşla yaralandı (1.5) – İzmir DP Merkezinde bomba patladı, "Demokrat İzmir" gazetesi tahrip edildi, İnönü'nün konuşmasına yayım yasağı kondu (2.5) – DP'liler Topkapı'da İnönü'nün yolunu kestiler (4.5) – Yunan Başbakanı Karamanlis ile Dışişleri Bakam Averov Ankara'da (7.5) – ABD-Türkiye nükleer silâh anlaşması (7.5) – Castro Küba'daki bütün yabancı şeker şirketlerinin millîleştirilmesine karar verdi (16.5) – "Vatan" gazetesi yazarlarından Sadun Tanju Beyazıt'ta meçhul bir şahsın tecavüzüne uğradı (20.5) – Millî Eğitim Bakanı C. Yardımcı istifa etti (22.5) – Uluslararası Geçim Endeksine göre Türkiye pahalılıkta dünya ikincisi (25.5) – Bayar, İtalya'da Papa ile görüştü (11.6) – Millî Eğitim Bakanı istifa etti (22.6) – Dr. Luebke Batı Almanya cumhurbaşkanı (1.7) – "Ulus" gazetesinin iki ay kapatılmasına karar verildi (8.7) – 14 general emekliye ayrıldı (13.7) – Mahallî ve ara seçimler bir yıl ertelendi (20.7) – Ankara'da Türk-Yunan

görüşmeleri başladı (27.7) – Türkiye, Ortak Pazar'a girmek için baş vurdu (4.8) – Türk-Alman iktisadî görüşmeleri başladı (16.8) – Devlet Operası'ndan 40 kişi "Vatan Cephesi"ne katıldı (27.8) – SSCB "Lunik II"yi aya gönderdi (12.9) ertesi gün aya çarptı – İtalyan Başbakanı Segni, Dışişleri Bakanı Pella İstanbul'da (14.9) – Kruşçov BM'de konuştu, 4 yıl içinde genel silâhsızlanma teklif etti (18.9) – Çanakkale-Geyikli olayları (19-23.9) – Galata rıhtımında CHP heyeti karşılanırken polislerle gazeteciler arasında çatışma (24.9) – Kruşçov-Eisenhower Camp David görüşmesi (25.9) – CHP Genel Sekreteri Gülek istifa etti, yerine İ. R. Aksal (27.9) – Japonya büyükelçisi Süreyya Anderiman'la eşi Tokyo'da intihar ettiler (28.9) – "Lunik III" ayın görünmiyen yüzünün resimlerini çekti (6.10) – Makarios ile Grivas Rodos'ta görüşmeye başladılar (7.10) – Washington'da Eisenhower–Menderes görüşmesi (9.10) – Sıtkı Yırcalı TBMM başkanlığına adaylığını koydu (15.10) – Çin – Hint sınırında çarpışma (23.10) – Amerikalı bir yarbay Ankara'da 11 eri ezdi, görevde olduğu iddiasıyle duruşması yapılamadı (5.11) – Bölükbaşı TBMM'ne hakaretten 10 aya mahkûm oldu 7.11) – Dr. Fazıl Küçük Kıbrıs cumhurbaşkanı yardımcısı oldu (3.12) – Başkan Eisenhower Ankara'da (6.12) – Sağlık Bakanı Dr. L. Kırdar başkanlığında bir heyet Moskova'ya gitti (9.12) – Uluslararası Basın Enstitüsü Türk gazetecilerine yapılan baskıyı protesto etti (18.12) – İran Şahı ile Ferah Diba evlendiler (21.12) – Said-i Nursî'nin Isparta'daki evi polis tarafından arandı (29.12) – Said-i Nursî Ankara'ya geldi, DP'li milletvekilleriyle görüşmeye başladı (30.12).

1 9 6 0

FİLİMLER

(95)

ÜN: *Ayşecik – Ateşten damla – Kırık çanaklar – Mahallenin sevgilisi* – ERKSAN: *Şöför Nebahat – Gecelerin ötesi* – ELMAS: *Kanlı firar* – Burhan BOLAN: *Kırık kalpler* – Atillâ TOKATLI: *Denize inen sokak* – SEDEN: *Namus uğruna* – BATIBEKİ: *Suçlu – Ölüm perdesi* – ARAKON: *Cıvanmert* – SANER: *Taş bebek – Arslan yavrusu* – GÜRSES: *Talihsiz yavru* – DİLLİGİL: *Benli Emine* – ALYANAK: *Satın alınan adam* – PESEN: *Devlerin öfkesi...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- 27 Mayıs devriminin ve 1950–1960 arasındaki sinema dilini kurma çabalarının getirdiği bütün umutlara rağmen soluk tükenmesi belirtileri ortaya çıktı, **duraklama başladı.**
- **Gerçekçilik denemeleri:** BATIBEKİ: *Suçlu* – ELMAS: *Kanlı firar* – ERKSAN: *Gecelerin ötesi* – SEDEN: *Namus uğruna* – ÜN: *Kırık çanaklar.*
- **ÜN'ün başarılı döneminin devamı:** *Ayşecik* – *Ateşten damla* – Kendini tekrarlamıya başlaması: *Mahallenin sevgilisi* – Yeni bir tutum denemesi: *Kırık çanaklar.*
- **ERKSAN'ın** düzgün, ölçülü anlatımlı, **toplumsal eleştirme denemesi:** *Gecelerin ötesi.*
- **SEDEN'in ilk** soğukkanlı, **ölçülü,** yalın anlatımlı **filmi:** *Namus uğruna.*
- **Kişisel bir yaşantının** başarıyla **yansıtılması:** DİLLİGİL: *Benli Emine.*
- **Piyasa dışı ölçülerin** denenmesi: TOKATLI: *Denize inen sokak.*
- **Argolu,** külhanbeyli, erkek tavırlı kadın kahramanlı **filimler** devam etti: ARAKON: *Civanmert* – ERKSAN: *Şoför Nebahat* – SANER: *Arslan yavrusu* – *Gece kuşu* – HANÇER: *Rüzgâr Zehra...*
- **"Ayşecik" dizisi** ve çocuk kahramanlı filimler furyası: ÜN: *Ayşecik* – BATIBEKİ: *Suçlu* – *Ayşecik şeytan çekici* – Ömer FARUK: *Kaldırım çocuğu Kopuk* – PALAY: *Şeytan kız* – GÜRSES: *Talihsiz yavru* – KARAMANBEY: *Aliii!...*
- **Şarkıcılar dizisi** devam etti: SANER: *Taş bebek* – Hicri AKBAŞLI: *Fakir şarkıcı* – GÜLTEKİN: *Avare şoför.*
- **"Cilâlı İbo" dizisi:** AKAD: *Cilâlı İbo'nun çilesi* – ERGÜN: *Cilâlı İbo ve Tophane gülü.*
- **Yabancı filim aktarmaları:** SANER: *İlk aşk* – *Orman çiçeği...*
- **Piyasa romanları uyarlamaları:** PESEN: *Şahane kadın* – *Aşk rüzgârı...*

OYUNCULAR

- M. NUR, ÖZATAY, GÜNŞİRAY, KARAKAYA, SEZİN, GİRİK, Sami HAZİNSES, SAYAR, EFEKAN, Zeynep DEĞİRMENCİOĞLU, TEKÇE, SEZERLİ,TOZAN,DORUK, KENTMEN, Cavidan DORA, Suphi KANER, Peri HAN, Necdet TOSUN, SAVUN, Erol TAŞ, Hayati HAMZAOĞLU, Ekrem BORA, URAZ, PARS, GÜL...
- **GÜNŞİRAY:** *Civanmert* (Arakon) – *Vatan ve namus* (Saydam) – *Ninno* (Süha Doğan) – *Arslan yavrusu* (Saner) – *Ölüm perdesi* (Batıbeki) – *Yabancı kız* (Ernest Roberts)...
- **M. NUR:** *Ayşecik* (Ün) – *Ateşten damla* (Ün) – *Yak bir sigara* (A. Hün) – *Talihsiz yavru* (Gürses) – *Mahallenin sevgilisi* (Ün)...
- **ARSOY:** *Taş bebek* (Saner) – *Satın alınan adam* (Alyanak) – *Kahpe* (Arakon)...
- **DORUK:** *Kanlı firar* (Elmas) – *Satın alınan adam* (Alyanak) – *Yeşil köşkün lambası* (Saydam) – *Arslan yavrusu* (Saner) – *Gece kuşu* (Saner)...
- **IŞIK:** *Yangın var* (Akad) – *Kanlı firar* (Elmas) – *Devlerin öfkesi* (Pesen)...
- **SAYAR:** *Yangın var* (Akad) – *Ayşecik* (Ün) – *Ninno* (Doğan) – *Devlerin öfkesi* (Pesen) – *Ölüm perdesi* (Batıbeki) – *Leylâ* (Evin) – *Çapkın hırsız* (Örmen)...
- **GİRİK:** *Civanmert* (Arakon) – *Vatan ve namus* (Saydam) – *Aliii!...* (Karamanbey) – *Fakir şarkıcı* (Akbaşlı) – *Üsküdar iskelesi* (Kaner)...
- **ÖZATAY:** *Ayşecik* (Ün) – *Yangın var* (Akad) – *Suçlu* (Batıbeki) – *Ateşten damla* (Ün) – *Kırık çanaklar* (Ün)...
- **DEĞİRMENCİOĞLU:** *Ayşecik* (Ün) – *Ayşecik şeytan çekici* (Batıbeki).
- **TEKÇE:** *Taş bebek* (Saner) – *Aliii!...* (Karamanbey) – *Arslan yavrusu* (Saner) – *Gece kuşu* (Saner)...

- **KARAKAYA:** *Cilâlı İbo'nun çilesi* (Akad) – *Cilâlı İbo ve Tophane gülü* (Ergün).
- **EFEKAN:** *Yangın var* (Akad) – *Felâket kadını* (Hüsnü Cantürk) – *Mahallenin sevgilisi* (Ün).
- **GÜL:** *Kaderime ağlarım* (Hançer) – *Divane* (Baki Çallıoğlu) – *Namus uğruna* (Seden) – *Sensiz yıllar* (Aram Gülyüz).

SİNEMA OLAYLARI

- Kotalara göre yapılan **filim ithalâtında duraklama** oldu, altı ay kadar sürdü (Ocak).
- "TSSD" Park Oteli'nde **Türk sineması konusunda basın toplantısı** düzenledi (5.2).
- **"Si-Sa"** dergisi yayımlandı (No. 1, 5.2 – No. 5, 15.6).
- Necip **ERSES'in ölümü** (27.4).
- **Filimlerin sansürü** yetkisi **Sıkıyönetime devredildi** (28.4).
- Vedat **KARAOKÇU'nun ölümü** (2.6).
- Sinemacılar ile sinema yazarları **sansür tüzüğünün kaldırılması için bildiri** yayımladılar (11.6).
- EYÜBOĞLU ile İPŞİROĞLU'nun *Anadolu yollarında* adlı belge-filmi **Berlin Filim Şenliğinde** gösterildi (28.6).
- "Yerli Filim Yapanlar Cemiyeti", "Sinemacılar ve Filimciler Cemiyeti", "Türkiye Filim İmalcileri Cemiyeti" sinemacılığımızın düzenlenmesi için **resmî makamlara dilekçe** sundular (5.7).
- *Denize inen sokak* **Locarno Filim Şenliği'nde** gösterildi (23.7), şeref diploması aldı (30.7).
- *Denize inen sokak* **Karlovy-Vary Filim Şenliği'nde** gösterildi (Temmuz).
- *Denize inen sokak* **Venedik Filim Şenliği'nde** özel olarak gösterildi (24.8–7.9).
- "Hürriyet" gazetesi **27 Mayıs devriminin oluşunu** ve amacını **gösteren** bir **filmin** çevrilmesine karar verildiğini yazdı (25.9).

- **"Yeni Sinema"** dergisi yayımlandı (No. 1, Ekim – No. 8/9 Haziran 1961).
- "KK Ordu Foto-Filim Merkezi"nin hazırladığı *Düşükler Yassıada'da* adlı uzun belge-filim **basına gösterildi** (7.10).
- Zahir GÜVEMLİ'nin **"Sinema tarihi"** yayımlandı (Kasım).
- Hikmet **SERÇE'nin ölümü** (22.11).
- "Millî Birlik Komitesi"nin teşvikiyle İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde toplanan "Devlet Güzel Sanatlar İstişare Heyeti Kongresi"ne "Filimcilik, Radyo ve Televizyon Alt Komisyonu" adına **"Türk Sinemasının Teşkilâtlandırılmasına Dair Ön Rapor"** sunuldu (Aralık 1960, raporun tarihi: 14.10).
- **İstanbul Belediyesi İstatistikleri:** Seyirci: 26.885.069, Belediye eğlence resmi: 13.438.582 T.L.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Visconti: *Rocco e sui fratelli (Düşman kardeşler)* – Antonioni: *La notte (Gece)* – Rossellini: *Era notte a Roma (Roma'da gece)* – De Sica: *La ciociara (Kızım ve ben)* – **FRANSA:** Clouzot: *La vérité (Hakikat)* – Cocteau: *Le Testament d'Orphée (O.nin vasiyetnamesi)* – Franju: *Les yeux sans visage (Yüzü olmıyan gözler)* – Malle: *Zazie dans le métro (Z. metroda)* – Becker'in ölümü (21.2) – Clair Fransız akademisi üyeliğine seçildi (Haziran) – İlk Annency (canlandırma sineması) Şenliği (Haziran) – **ABD:** Kazan: *Wild River (Vahşi ırmak)* – Kubrick: *Spartacus* – Wilder: *The Appartment (Garsonyer)* – Huston: *The Unforgiven (Affedilmiyen)* – Sturges: *The Magnificent Seven (Yedi silâhşor)* – Ford: *Sergeant Rutledge (Masum suçlu)* – Cassevetes: *Shadows (Gölgeler)* – Gable'ın ölümü (16.2) – Oyuncuların grevi (7-10.3) – Sennett'in ölümü (5.11) – Oyuncuların yabancı ülkelere göçünü önlemek üzere kanun tasarısı–**İNGİLTERE:** Reisz: *Saturday Night and Sunday Morning (Sevişme günleri)* – Losey: *Concrete Jungle/The Criminal (Suç altında)* – **POLONYA:** Kawalerowicz: *Matka Joanna od Aniolew (Meleklerin Jeanne anası)* – **SSCB:** Dovjeuko, Solntseva: *Povest' plamennik let (Ateş yıllarının öyküsü)* – Çukray: *Ballada o soldatie (Askerin türküsü)* – Heifitz: *Dama s sobaçkoy (Küçük köpekli kadın)* – Talankin, Daniela: *Serejka* – Donskoy: *Foma Gordeyev (Thomas Gordeyev)* – **JAPONYA:** Shindo: *Hakada no shima (Çıplak ada)* – Ichikawa: *Nobi (Ova ateşler içinde)* – **İSVEÇ:** Sjöström'ün ölümü (3.1) – **YUNANİSTAN:** Dassin: *Pote tin kiriyaki/Jamais le dimanche / Never on Sundays (Pazarları olmaz)* – **ARJANTİN:** Torre-Nilsson: *La mano en la trampa (Kapana kısılan el)*.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Said-i Nursî İstanbul'a geldi (1.1) – İnönü Bursa'da iktidarın seçimlere gittiğini ve Said-i Nursî'yi kullandığını söyledi (10.1) – Menderes, Ankara'-da muhalefetin zorbalığa saptığını, "dünyayı başlarına yıkacağını" bildirdi (11.1) – Japon-ABD ittifak ve karşılıklı güvenlik antlaşması (19.1) – İnönü Konya'ya gitti, gaz bombası kullanıldı (7.2) – Fransa ilk atom bombasını patlattı (13.2) – Pulliam'ın yazısı yüzünden A.E. Yalman hapse girdi (7.3) – İstanbul Üniversitesi rektörü S.S.Onar, İnönü'yü evinde ziyaret etti (19.3) – Said-i Nursî Urfa'da öldü, daha sonra cesedi Nurcular tarafından çalınıp Isparta'ya götürüldü (23.3) – Yeşilhisar'da CHP'lilere ateş açıldı (26.3) – İnönü Kayseri'ye hareket etti, treni Himmetdede'de durduruldu (2.4) – Yeşilhisar-İncesu olayları: İnönü'nün yolu değiştirildi (3.4) – DP Meclis Grupu CHP hakkında Meclis soruşturması açılmasına karar verdi (12.4) – Yalman sağlık sebeplerinden altı ay tahliye edildi (15.4) – "CHP ve bir kısım basının faaliyetini" soruşturmak için Tahkikat Komisyonu kuruldu, siyasî faaliyetler yasaklandı (18.4) – Güney Kore cumhurbaşkanı Syngman Rhee, nümayişler sonunda istifa etti (26.4) – Tahkikat Komisyonuna olağanüstü yetkiler veren tasarı kanunlaştı (27.4) – 28 Nisan olayları başladı, sıkıyönetim ilân edildi (28.4)–Ankara'da mitingler başladı (29.4) – Menderes, nümayişleri çapulculuk diye niteledi (1.5) – İstanbul'daki NATO Konseyi toplantısı sırasında nümayiş yapıldı (2.5) – TBMM'nde gürültülü oturum: İnönü memlekette ihtilâl olacağını söyledi, "sizi ben bile kurtaramam", 12 oturum için meclisten çıkarıldı (3.5) – K.K.K. Org. Cemal Gürsel en küçük birliklere dağıtılmak üzere veda mesajı yayımladı (4.5) – Ankara'da "555 K" mitingi, Menderes hırpalandı (5.5) – ABD, bir "U-2" casus uçağının SSCB'nde düşürüldüğünü kabul etti (7.5) – Nehru, Ankara'da, Harp Okulu öğrencileri nöbet tuttular, nü mayişler yapıldı (20.5) – Kruşçov "U-2" uçağı yüzünden Paris zirve toplantısını iptal etti (16.5) – Menderes Eskişehir'de, tahkikat komisyonunun görevini tamamladığını söyledi (25.5) – Menderes Eskişehir'de profesörlere çattı;Ankara'da 90'a yakın DP milletvekili durumu düzeltmek için harekete geçti (26.5)–Sababa karşı saat 03:00'te Türk silâhlı kuvvetleri yönetime el koydu: 27 Mayıs devrimi. DP ileri gelenleri muhafaza altına alındılar. Org. Gürsel Devlet Başkanı oldu, Meclis feshedildi (27.5) – Geçici hükümet kuruldu, anayasa çalışmaları için İstanbul'dan bilim heyeti davet edildi (28.5) – Gedik'in intiharı (30.5) – DP iktidarı mensupları Yassıada'-ya götürüldüler (31.5) – Millî Birlik Komitesi üyeleri ve geçici anayasa açıklandı (12.6) – Basın Kanunu kaldırıldı (24.6) – Devrimi koruma kanunu (29.6) – Yüksek Soruşturma Kurulu açıklandı (30.6) – ABD, Küba'dan şeker ithalini yasakladı (7.7) – TCK'nu değiştirildi, idamı önleyen yaş sınırlaması kalktı; MBK, Bayar'ın "hiyanet-i vataniye" ile ve idam talebiyle yargılanmasına karar verdi (12.7) – Radyolarda ezan okunması kaldırıldı (23.7) – Basın Ahlâk Yasası kabul edildi (24.7) – 235 general emekliye çıkarıldı (3.8) – Küba, ABD'nin Küba'daki mallarına el koydu (7.8) – Inkılâp Mahkemeleri kuruldu (18.8) – 4000'den fazla subay emek-

liye çıkarıldı (25.8) – Org. Gürsel seçim için son tarihin 29.10.1961 olduğunu açıkladı (27.8) – DP mahkeme kararıyla faaliyetten menedildi (1.9) – Alb. A. Türkeş Başbakanlık müsteşarlığından çekildi (22.9) – Kıbrıs, BM üyeliğine alındı (22.9) – Bayar'ın intihar teşebbüsü (26.9) – DP feshedildi (29.9) – Yüksek Adalet Divanı açıklandı (3.10) – Yassıada duruşmaları başladı (14.10) – Anayasa taslağı MBK'ne verildi (17.10) – Nüfus sayımı: 27.754.820 (23.10) – Üniversitede 147'ler tasfiye edildiler (27.10) – MBK'ne "Ülkü ve Kültür Birliği Teşkilâtı" kurulması için teklifte bulunuldu (8.11) – Gürsel, MBK'ni feshetti, 14 kişiyi affederek yeni komite kurdu (13.11) – Gürsel'in *rahatsızlığı açıklandı* (28.11) – Yeni Basın Kanunu (31.11).

1 9 6 1

FİLİMLER

(97)

REFİĞ: *Yasak aşk* – GÖREÇ: *Otobüs yolcuları*–BATIBEKİ: *Dolandırıcılar şahı* – *Kızıl vazo* – *Allah cezanı versin Osman Bey* – SEDEN: *İki aşk arasında* – *Aşktan da üstün* – ALYANAK: *Kezban* – PESEN: *Aşk rüzgârı* – AKAD: *Dişi kurt* – SANER: *Yavru kuş* – SAYDAM: *Küçük hanımefendi* - Türker İNANOĞLU: *Hancı*...

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Duraklama** belirli bir hal aldı.
- **REFİĞ ile GÖREÇ'in** yönetmenlik başarıları: REFİĞ: *Yasak aşk* – GÖREÇ: *Otobüs yolcuları.*
- **Piyasa romanları uyarlamaları:** ALYANAK: *Kezban* – TENGİZ: *Kadın asla unutmaz* – BATIBEKİ: *Kızıl vazo*–SAYDAM: *Küçük hanımefendi* – ÜN: *Boşyuva* – PESEN: *Zavallı Necdet...*
- **Salon güldürüleri,** burjuva aşk öyküleri: PESEN: *Aşk rüyası* – *Zavallı Necdet* – ALYANAK: *Kezban* – SEDEN: *Aşk hırsızı* –

İki aşk arasında – ELMAS: *Bir yaz yağmuru – Bir bahar akşamı* – SAYDAM: *Aşkın saatı gelince – Küçük hanımefendi – Külkedisi* – ARAKON: *Özleyiş* – SANER: *Yavru kuş*- BATIBEKİ: *Kızıl vazo* – ÜN: *Boş yuva*...

- **"Küçük hanımefendi"**, "Küçük beyefendi" dizilerinin başlangıcı: SAYDAM: *Küçük hanımefendi.*
- **Erkek davranışlı kadın** kahramanların dizisi devam etti: HANÇER: *Rüzgâr Zehra* – AKAD: *Dişi kurt* – BATIBEKİ: *Tatlı belâ*...
- **Şarkıcılar dizisi:** GÜLTEKİN: *Avare şoför – Minnoş* – SEDEN: *Aşk hırsızı* – GÜRSES: *Gönlüm yaralı*...
- **Çocuk kahramanlar dizisi:** EGELİ: *Kolsuz bebek* – Nuri AKINCI: *Bir yetimenin hasreti* – ERGÜN: *Altın kalpler*...
- **"Cilâlı İbo" dizisi:** ERGÜN: *Cilâlı İbo perili köşkte* – Mehmet DİNLER: *Cilâlı İbo zoraki baba.*
- **Polis filmi:** ÜN: *Ölüm peşimizde* – VON THEUMER: *Silâhlar konuşuyor* – BATIBEKİ: *Allah cezanı versin Osman Bey* – AKAD: *Sessiz harp*...
- **Kurtuluş Savaşı,** casusluk: SEDEN: *Aşktan da üstün.*
- **Yabancı filim aktarmaları:** AKINCI: *Bir yetimenin hasreti* – DURU: *İstanbul'da aşk başkadır* – DOĞAN: *Melekler şahidimdir*...

OYUNCULAR

- GÜNŞİRAY, SEZİN, BORA, DORUK, EFEKAN, ARSOY, SAYAR, M. NUR, DORA, TEKÇE, KARAKAYA, MÜREN, ALIŞIK, N. NUR, KANER, Nilüfer AYDAN, GİRİK, IŞIK, SAVUN, Öztürk SERENGİL, P. HAN, Türkân ŞORAY, HAKAN, İLHAN...
- **ARSOY:** *Aşk rüzgârı* (Pesen) – *Kezban* (Alyanak) – *Bir yaz yağmuru* (Elmas) – *Aşkın saatı gelince* (Saydam) – *Unutamadığım kadın* (Erakalın) – *Yavru kuş* (Saner) – *Kızıl vazo* (Batıbeki) – *Boş yuva* (Ün) – *Zavallı Necdet* (Pesen) – *İki aşk arasında* (Seden) – *Bir bahar akşamı* (Elmas)...

- **DORUK:** *İlk aşk* (Saner) – *Bir yaz yağmuru* (Elmas) – *Aşkın saatı gelince* (Saydam) – *Kızıl vazo* (Batıbeki) – *Küçük hanımefendi* (Saydam) – *Zavallı Necdet* (Pesen)...
- **GÜNŞİRAY:** *Üç çapkın gelin* (Doğan) – *Allah cezanı versin Osman Bey* (Batıbeki) – *Dolandırıcılar şahı* (Batıbeki) – *Oy Farfara Farfara* (Erksan) – *Çapkınlar* (Pesen) – *Mahalleye gelen gelin* (Seden)...
- **Peri HAN:** *Kabadayılar kralı* (Saydam) – *Aşktan da üstün* (Seden) – *Allah cezanı versin Osman Bey* (Batıbeki) – *Oy Farfara Farfara* (Erksan) – *İki aşk arasında* (Seden) – *Sessiz harp* (Akad)...
- **M. NUR:** *Can Mustafa* (Gürses) – *Kezban* (Alyanak) – *Unutamadığım kadın* (Erakalın) – *Yavru kuş* (Saner) – *Külkedisi* (Saner) – *Hancı* (İnanoğlu)...
- **TEKÇE:** *Toros canavarı* (Bolan) – *Aşk hırsızı* (Seden) – *Dolandırıcılar şahı* (Batıbeki) – *Kabadayılar kralı* (Saydam) – *Minnoş* (Gültekin) – *Küçük hanımefendi* (Saydam) – *Otobüs yolcuları* (Göreç)...
- **SAYAR:** *Aşk rüzgârı* (Pesen) – *Can Mustafa* (Gürses) – *Kezban* (Alyanak) – *Aşk hırsızı* (Seden) – *Çapkınlar* (Pesen) – *Boş yuva* (Ün)...
- **EFEKAN:** *Cumbadan rumbaya* (Demirağ) – *Yasak aşk* (Refiğ) – *Mahalle arkadaşları* (Erksan).
- **GİRİK:** *Ölüm peşimizde* (Ün) – *Boş yuva* (Ün) – *Mahalleye gelen gelin* (Seden).
- **IŞIK:** *Ölüm peşimizde* (Ün) – *Aşktan da üstün* (Seden) – *Otobüs yolcuları* (Göreç) – *Küçük hanımefendi* (Saydam)...
- **KARAKAYA:** *Cilâlı İbo perili köşkte* (Ergün) – *Cilâlı İbo zoraki baba* (Dinler).
- **KANER:** *Dolandırıcılar şahı* (Batıbeki) – *Kabadayılar kralı* (Saydam) – *Yasak aşk* (Refiğ) – *Bir yaz yağmuru* (Elmas) – *Mahalle arkadaşları* (Erksan) – *Kahraman üçler* (Evin) – *Yavru kuş* (Saner) – *Yedi günlük aşk* (Kaner) – *İstanbul'da aşk başkadır* (Duru)...

SİNEMA OLAYLARI

- Basın-Yayın ve Turizm Bakanı C. Baban İstanbul'daki basın toplantısında, Ayazağa'da büyük bir **sinema sitesi kurulacağını** bildirdi (1.2).
- Bülent ECEVİT: **"Sinema, devlet ve anayasa"** (yeni anayasada sinema sansürünün kaldırılmasından yana) ("Ulus", 8.2).
- Raşit Rıza **SAMAKO'nun ölümü** (25.2).
- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi **Sinema Derneği** gösterileri başladı (23.3).
- "Türk Filimciliği Birleşik Kurulu" sinemacılar için **"Prototip Kontrat Önprojesi"** hazırladı (Mart).
- "K.K. Foto-Filim Merkezi"nin hazırladığı *Düşüklerin içyüzü* adlı uzun belge-filmi sinemalarda **gösterilmeye başladı** (6.4).
- **Kurucu Meclis**'te anayasa görüşmeleri sırasında **sinema sansürünün** kaldırılınası teklifi kabul edilmedi (13.4).
- İstanbul Belediyesi Sanat Festivali çerçevesinde **Türk Filimleri Yarışması** yapıldı (9-22.5): En başarılı filim: *Kırık çanaklar* – Yönetmen: *Memduh Ün* ("Kırık çanaklar") – Senaryo: *Erksan* ("Gecelerin ötesi") – Görüntü yönetmeni: *Turgut Ören* ("Ölüm peşimizde") – Kadın oyuncu: *Lâle Oraloğlu* ("Ölüm peşimizde") – Erkek oyuncu: *Eşref Kolçak* ("Namus uğruna") – Yardımcı kadın oyuncu: *Muallâ Kaynak* ("Kırık çanaklar") – Yardımcı erkek oyuncu: *Kadir Savun* ("Gecelerin ötesi") – Jüri özel armağanı: *Attilâ Tokatlı, Selçuk Bakkalbaşı* ("Denize inen sokak") – Belediye özel armağanı: *Zeynep Değirmencioğlu.*
- 27–28 Nisan olayları ve 27 Mayıs devriminden dolayı 1960'ta yapılamıyan Gazeteciler Cemiyeti **İkinci Türk Filim Festivali,** İstanbul Belediyesinin bir sanat festivaline ön ayak olması, bazı sinemacıların da buna katılması dolayısıyla **yapılmadı** (12.5).
- Yaşar Nezihî **ÖZSOY'un ölümü** (2.6).
- **"Yeni Sinema"** dergisinin "II. Türk Filim Festivali" özel sayısı yayımlandı (Haziran).

- *Kırık çanaklar* **Berlin Filim Şenliği'nde** gösterildi (3.7).
- Turan **SEYFİOĞLU'nun ölümü** (16.8).
- *Gecelerin ötesi* **Edinburgh Filim Şenliği'ne** katıldı (Ağustos?).
- **Lattuada'nın** *I dolci inganni (Tatlı hayaller)*ı **ile Emmer'in** *La ragazza in vetrina (Camdaki kız)*ı **İstanbul'da** gösterilirken, gençler üzerinde olumsuz etki yapacağı gerekçesiyle İçişleri Bakanlığınca **yasaklandı** (12.10).
- **ÖZÖN: "Ölü nokta"** ("Yön", No. 1, 20.12).
- **İstanbul Belediyesi istatistikleri:** Sinema salonu: 68 kapalı, 145 açık – Seyirci: 29.873.726 – Eğlence resmi: 14.717.153 T.L.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Olmi: *Il posto (İş)* – De Seta: *Banditi a Orgosolo (O. da haydutlar)* – Pasolini: *Accattone (Dilenci)* – Bolognini: *La viaccia (Toy bir delikanlı)* – Petri: *L'assassino (Katil)* – **FRANSA:** Resnais: *L'année dernière à Marienbad (Geçen yıl M. ta)* – Autant-Lara: *Tu ne tueras point (Asla öldürmiyeceksin)* – Demy: *Lolo* – Godard: *A bout de souffle (Serseri âşıklar)* – *Une femme est une femme (Kadın kadındır)* – Truffaut: *Tirez sur le pianiste (Piyaniste ateş ediniz)* – Rossif: *Le temps du ghetto (Geto zamanı)* – Colpi: *Une aussi longue absence (Böylesine uzun ayrılık)* – Rouch: *Chronique d'un été (Bir yazın öyküsü)*–**SSCB:** Çukray: *Çistoiye niebo (Duru gök)* – Alov, Naumov: *Mir vodiaşçemu (Dünyaya gelene barış)*– **İNGİLTERE :** Dearden: *Victim (Kurban)* – **ABD:** Wise: *West Side Story (Batı yakasının hikâyesi)* – Ford: *Two Rode Together (Kanlı mücadele)* – Rossen: *The Hustler (Bilardocu)* – Clarke: *The Connection (Bağlantı)* –Engel: *Wedding and Babies (Düğün ve bebekler)* – Drew, Leacock, Pennebaker, Shuker, Young...: TV röportajları, dolaysız sinema çalışmaları – **İSPANYA:** Ferreri: *El cochecito (Küçük araba)* – Bunuel: *Viridiana* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Zeman: *Baron Prasil (Çılgın baron)* – **KÜBA:** Marker: *Cuba Si!* (b-f) – **JAPONYA:** Kobayashi: *Ningen no Joken (İnsanlığın hali*, I–III, 1959–61).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

ABD, Küba'yla ilişkilerini kesti (3.1) – Kurucu Meclis açıldı (6.1) – Basın İlân Kurumu ve Basın mesleğinde çalışanlarla ilgili kanunların yürürlüğe girmesi üzerine dokuz büyük gazete üç gün tatil yaptı, fikir işçileri ise bu davranışı protesto için yürüyüş yaptılar (10.1) – Siyasî faaliyete kısmen izin verildi (13.1) – Yeni Türkiye Partisi kuruldu (18.1) – Kennedy, cum-

hurbaşkanlığı görevine başladı (20.1) – Adalet Partisi kuruldu (30.1)– Kennedy'nin Latin Amerika için "İlerleme için Birlik" programı (13.3) – Siyasî faaliyete tamamiyle izin verildi (7.4) – SSCB uzaya ilk insanı (Yuri Gagarin) gönderdi (12.4) – ABD'nin desteklediği Küba'lı mültecilerin Küba'yı istilâ teşebbüsü (17.4) – Cezayir'de generaller ayaklanması (21.4) – *Castro, Küba'nın sosyalist rejimi benimsediğini* açıkladı (1.5) – ABD'nin ilk uzay adamı: Shepard (5.5) – Kurucu Meclis Anayasayı kabul etti (27.5) – Dominik diktatörü Gen. Trujillo öldürüldü (30.5) – Gen. Tansel NATO Daimî Grupuna atandı (1.6) – Viyana'da Kennedy-Kruşçov görüşmesi (3-4.6) – Gen. Tansel yeniden Hava K.K.na atandı (11.6) – Anayasa kamuoyuna sunuldu: Katılma oranı % 81,2; 6,3 milyon (% 61,7) evet, 3,9 milyon (% 38,3) hayır (9.7) – Yassıada duruşmaları sona erdi (11.8) – Parti başkanları yuvarlak masa bildirisini imzaladılar (5.9) – Yüksek Adalet Divanı'nın kararları açıklandı. Menderes'in intihar teşebbüsü. MBK, kararları onayladı (15.9) – Zorlu, Polatkan (16.9), Menderes (17.9) idam edildiler – BM Genel Sekreteri Hammarskjoeld öldü (18.9) – Suriye'de askerî darbe, BAC dağıldı (28.9) – Genel seçimler (Senato: AP: 71, CHP: 36, YTP: 27, CKMP: 16 – Millet Meclisi: CHP: 173, AP: 158, YTP: 65, CKMP: 54) (15.10) – Harp Akademisi'nde silâhlı kuvvetlerin duruma müdahalesi için 21 Ekim Protokolü imzalandı (21.10) – Parti liderleri komutanlar önünde protokol imzaladılar (24.10) – TBMM açıldı, Gürsel cumhurbaşkanı seçildi, Başgil senatörlükten istifa etti (25.10) – Birmanya'lı Thant BM Genel Sekreteri seçildi (3.11) – İnönü'nün başkanlığında CHP-AP koalisyon hükümeti kuruldu (19.11) – Hint birlikleri Hindistan'daki Portekiz topraklarını işgal ettiler (14.12) – "Yön" dergisi yayımlanmaya başladı (20.12) – İstanbul'da işçi hakları için 100 .000 işçinin katıldığı miting yapıldı (31.12).

1 9 6 2

FİLİMLER

(123)

ERKSAN: *Yılanların öcü – Sahte nikâh* – ÜN: *Avare Mustafa – Güneş doğmasın* – REFİĞ: *Seviştiğimiz günler – Gençlik hülyaları* – GÖREÇ: *Rıfat diye biri* – SAYDAM: *Sonbahar yaprakları – Küçük hanımın şoförü – Hayat bazan tatlıdır* –

Küçük hanımın kısmeti – Bülbül yuvası – SEDEN: *Ayşecik yavru melek – Sokak kızı – Ne şeker şey* – BATIBEKİ: *Seni kaybedersem – Battı balık* – İNANOĞLU: *Çöpçatan – Küçük beyefendi* – SANER: *Ayşecik ateş parçası...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Duraklama, bunalıma doğru gelişti.** Filim yapımı birdenbire arttı. Yönetmenler, oyuncular, senaryocular ve teknikçilerden çoğu yılda yarım düzineden fazla filimde çalışmaya başladılar. Filim giderleri arttı. "Yıldızcılık" kendini duyurmaya başladı. İşletmeciler yapıma yön vermeye başladılar.
- **BATIBEKİ, REFİĞ,GÖREÇ** bocalama döneminde:BATIBEKİ: *Seni kaybedersem – Battı balık* – REFİĞ: *Gençlik hülyaları* – GÖREÇ: *Rıfat diye biri.*
- **SEDEN, ÜN** bütün bütüne **piyasa gereklerine yönelmeye başladılar:** SEDEN: *Ayşecik yavru melek – Sokak kızı – Ne şeker şey* – ÜN: *Güneş doğmasın – Akasyalar açarken – Kısmetin en güzeli.*
- **Piyasa geleneğini** en iyi **devam ettirenler,** filimlerin çoğunu çevirmeye başladılar: SAYDAM, GÜLTEKİN, ERAKALIN, SANER.
- **Bunalım arasında** tek **olumlu çalışma** *:* Gerçekçilik ve gerçekçi köy filmi denemesi: ERKSAN*: Yılanların öcü.*
- **Yüzü aşan yapımın en kalabalık türleri:** Piyasa romanlarından uyarlamalar, salon güldürüleri, duygusal güldürü, burjuva aşk öyküleri: SAYDAM: *Bülbül yuvası – Küçük hanımın şoförü – Hayat bazan tatlıdır – Küçük hanımın kısmeti – Allah seviniz dedi* – İNANOĞLU: *Çöpçatan – Küçük beyefendi* – SANER: *Aşka karşı gelinmez – Bir demet yasemen* – GÜLTEKİN: *Damat beyefendi* – SEDEN: *Ne şeker şey* – BATIBEKİ: *Seni kaybedersem* – ÜN: *Akasyalar açarken – Kısmetin en güzeli* – ELMAS: *Yalnızlar için* – DOĞAN: *Bir çiçek üç böcek* – Ümit UTKU: *Aşk bekliyor* – ERAKALIN: *Lekeli kadın – Kırmızı karanfiller..*

- **"Ayşecik"li, çocuk kahramanlı filimler dizisi:** SEDEN: *Ayşecik yavru melek* – AKINCI: *Benim küçük meleğim* – SANER: *Cafer çocuk hırsızı* – *Ayşecik ateş parçası*...
- **Yabancı filim aktarmaları** gittikçe çoğalmaya başladı: SAYDAM: *Sonbahar yaprakları* – SANER: *Cafer gol kralı* – AKBAŞLI: *Atı alan Üsküdar'ı geçti* – EVİN: *Dağlar bulutlu efem* – SEDEN: *Cilâlı İbo rüyalar âleminde*...

OYUNCULAR

- DORUK, ARSOY, IŞIK, GİRİK, AYDAN, DEĞİRMENCİOĞLU, Evrim FER, ALIŞIK, HAKAN, ŞORAY, TEKÇE, Filiz AKIN, SERENGİL, KOLÇAK, Suna PEKUYSAL, Semra SAR, TAŞ, M. NUR...
- **ARSOY:** *Bülbül yuvası* (Saydam) – *Bir demet yasemen* (Saner) – *Güneş doğmasın* (Ün) – *Biz de arkadaş mıyız?* (Erakalın) – *Akasyalar açarken* (Ün) – *Aşka karşı gelinmez* (Saner) – *Gençlik hülyaları* (Refiğ) – *Yalnızlar için* (Elmas) – *Ne şeker şey* (Seden) – *Küçük beyefendi* (İnanoğlu)...
- **DORUK:** *Bülbül yuvası* (Saydam) – *Bir demet yasemen* (Saner) – *Küçük hanımın şoförü* (Saydam) – *Küçük hanımın kısmeti* (Saydam) – *Aşka karşı gelinmez* (Saner) – *Hayat bazan tatlıdır* (Saydam) – *Yalnızlar için* (Elmas)...
- **GİRİK:** *Avare Mustafa* (Ün) – *Seviştiğimiz günler* (Refiğ) – *Çöpçatan* (İnanoğlu) – *Cengiz Han'ın hazineleri* – *Sokak kızı* (Seden) – *Kısmetin en güzeli* (Ün) – *Belâlı torun* (Ün) – *Küçük beyefendi* (İnanoğlu)...
- **IŞIK:** *Avare Mustafa* (Ün) – *Küçük Hanım'ın şoförü* (Saydam) – *Küçük hanımın kısmeti* (Saydam) – *Allah seviniz dedi* (Saydam) – *Belâlı torun* (Ün)...
- **ŞORAY:** *Biz de arkadaş mıyız?* (Erakalın) – *Bardaktaki adam* (Elmas) – *Lekeli kadın* (Erakalın) – *Zorlu damat* (Saner) – *Allah seviniz dedi* (Saydam) – *Ne şeker şey* (Seden)...
- **GÜNŞİRAY:** *Tatlı belâ* (Batıbeki) – *Aşk ve yumruk* (Aram Gülyüz) – *Cengiz Han'ın hazineleri* (Batıbeki) – *Bir çiçek üç böcek* (Doğan) – *Sahte nikâh* (Erksan)...

- **SAYAR:** *Yaban gülü* (Utku) – *Çifte nikâh* (Saner) – *Ver elini İstanbul* (Arakon) – *Bir çiçek üç böcek* (Doğan)...
- **HAKAN:** *Yılanların öcü* (Erksan) – *Sokak kızı* (Seden) – *Kısmetin en güzeli* (Ün) – *Battı balık* (Batıbeki)...
- **AKIN:** *Akasyalar uçarken* (Ün) – *Sahte nikâh* (Erksan) – *Battı balık* (Batıbeki)...
- **FER:** *Ölmek istiyorum* (Cevat Okçugil) – *Çıkar yol* (Evin) – *Dağlar bulutlu efem* (Evin) – *Merhaba aşkım* (Evin)...
- **KOLÇAK:** *Dağlar bulutlu efem* (Evin) – *Ümitler kırılınca* (Arıburnu) – *Çıkar yol* (Evin) – *Aşk bekliyor* (Utku) – *Beş kardeştiler* (Batıbeki)...

SİNEMA OLAYLARI

- **"Sine-Filim"**dergisi yayımlandı (No. 1, 1.1 – No. 3, 1.2).
- ÖZÖN: **"Yıldızcılık"** ("Yön", No. 4, 10.1).
- ÖZÖN: **"Eleştirmecinin payı"** ("Yön", No. 9, 14.2).
- "Vatan" gazetesi Genar Sanat Kulübündeki **"Türk Filimeiliği nereye gidiyor?"** konulu açık oturumdan notlar yayımladı (14.3).
- *Yılanların öcü* sansürde **reddedildi** (Mart).
- *Yılanların öcü* Çankaya köşkünde Cumhurbaşkanı **Gürsel'e gösterildi.** Gürsel sanatçıları kutladı (16.3).
- Milletvekili S. Omay *Yılanların öcü*'nün niçin yasaklandığı **konusunda sözlü soru** verdi (29.3).
- "Yön" dergisi *Yılanların öcü* dolayısıyla **sansüre şiddetle çatan yazılar** yayımladı (No. 16, 4.4).
- "United Artists"in Avrupa ve Ortadoğu Bölgesi satış müdürü Auerbach, USIA'nın Türkiye'ye yalnız **ABD'ni iyi gösteren filimler** gönderilmesine izin verdiğini açıkladı (8.4).
- "TSSD" *Yılanların öcü* dolayısıyla **sansürün yeniden düzenlenmesi** gerektiği yolunda bildiri yayımladı (14.4).
- ÖZÖN: **Türkiye'de Amerikan sansürü"** ("Yön", No. 18, 18.4).

- Ankara'da *Yılanların öcü* gösterilirken **gericiler hadise çıkardı** (23.4).
- ÖZÖN: "**Kısır mevsim**" ("Yön", No. 25, 6.6).
- ÖZÖN'ün "**Türk Sineması Tarihi. Dünden bugüne, 1896–1960**" kitabı yayımlandı (Haziran).
- *America, America* filminin bazı sahnelerini İstanbul'da iki resmî memurun bakımında çeviren Elia **KAZAN sansürden yakındı** (Temmuz).
- "Yeni Sabah" gazetesi "**Yabancı filimlerin dublajı** yasak edildi" başlıklı bir haber yayımladı, 1.1.1963'ten başlıyarak dublajın yasaklanacağını ileri sürdü (11.10).
- "**Cep Sinemaları ve Tiyatroları İçin Talimatname**" yayımlandı (19.10).
- "Dost" dergisinin **Türk Sineması özel** sayısı (Kasım).
- Caltex şirketinin hazırlattığı *Altın hilâl*'**in ilk gösterimi** Washington'daki Türkiye Büyükelçiliğinde yapıldı (Aralık).

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Antonioni: *Eclisse (Batan güneş)* – Loy: *Le quattro giornate di Napoli (N. nin dört günü)* – Pasolini: *Mamma Roma* – Rosi: *Salvatore Giuliano* – Lizzani: *Il processo di Verona (V. davası)* – Zurlini: *Cronaca familiara (İçten öykü)* – Germi: *Divorzio all'italiana (İtalyan nikâhı)* – Bolognini: *Senilità (Senelita)* – **ABD:** Perry: *David and Lisa (D. ile L.)* – Miller: *Lonely Are the Brave (Yalnız ve cesur)* – Frankenheimer: *The Birdman of Alcatraz (A. kuşçusu)* – Preminger: *Advise and Consent (Washington'da fırtına)* – Mekas: *Hallelujah the Hills* – Curtiz'in ölümü (10.4) – Monroe'nun intiharı (5.8) – **İNGİLTERE:** Lean: *Lawrence of Arabia (Lawrence)* – Losey: *Eva (Aldatan kadın)* – Ustinov: *Billy Budd* – Richardson: *The Loneliness of the Long Distance Runner (Mukavemet koşucusunun yalnızlığı)* – **FRANSA:** Welles: *Le procès (Dava)* – Bresson: *Le procès de Jeanne d'Arc (J. d'A.'ın duruşması)* – Godard: *Vivre sa vie (Hayatını yaşamak)* – Bourguignon: *Les dimanches de Ville-d'Avray (V.-d'A. pazarları)* – Franju: *Thérèse Desqueyroux* – Truffaut: *Jules et Jim* – Cannes Filim Şenliği'nde "Comité de l'Industrie Cinématographique Européenne" kuruldu (Mayıs) – **SSCB:** Tarkovski: *İvanova detstvo (İvan'ın çocukluğu)* – Gerasimov: *Liudi i zveri (İnsanlar ile hayvanlar)* – Romm: *Dieviat dniei odnogo goda (Bir yılın dokuz günü)* – Tumanov, Şçuşkin: *Alioşkina liyubov*

(Alyoşa'nın aşkı) – Bondarçuk: *Voino i mir (Savaş ve barış I)* – **İSVEÇ:** Bergman: *Sasom i en spegel (Aynadaki gibi)* – Björne: *Alskarinnan (Metres)* – **MEKSİKA:** Bunuel: *El angel exterminador (Yokedici melek)* – **YUNANİSTAN:** Kakoyannis: *Elektra* – **İSPANYA:** Berlanga: *Placido (Sâkin)* – **POLONYA:** Wajda: *Sibirska Ledi Magbet (Sibirya'lı Lady Macbeth)* – Munk: *Pasazerka (Yolcu)* – Polanski: *Noz w wodzie (Sudaki bıçak)* – **JAPONYA:** Ozu: *Samma no aji (Bir sonbahar akşamı)* – **YUGOSLAVYA:** Bulajiç: *Kozara* – **KANADA:** Perrault, Brault: *Pour la suite du monde (Dünyanın devamı için*, b-f).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Nuri Beşer olayı (31.1) – MM, Yassıada hükümlülerinin emeklilik hakkını kabul etti (2.2) – Komutanlar İstanbul'da "9 Şubat Protokolü"nü imzaladılar (9.2) – Beşer tutuklandı (16.2) – Alb. Talât Aydemir ve arkadaşlarının darbe teşebbüsü (22.2) – Tedbirler Kanunu (5.3) – Sarper Dışişleri Bakanlığından ayrıldı (14.3) – Cenevre'de Silâhsızlanma Konferansı başladı (14.3) – Cezayir'de 7 yıllık savaş sona erdi (18.3) – 147'lerin üniversiteye dönmelerini sağlıyan kanun (28.3) – Arjantin'de Cumhurbaşkanı Frondizi devrildi (29.3) – 22 Şubat olayından ötürü 69 subay emekliye ayrıldı (3.4) – Ali İpar'ın yurt dışına kaçtığı açıklandı (5.5) – 22 Şubatçılarla ilgili af kanunu (10.5) – Birinci Beş Yıllık Plan açıklandı (12.5) – Anayasa Mahkemesi üyeleri ant içtiler (24.5) – İnönü hükümeti istifa etti (30.5) – Eichmann asıldı (31.5) – CKMP ikiye bölündü (1.6) – AP Merkez Kurulu seçimlerini "müfritler" kazandı (6.6) – Laos'ta üçlü koalisyon hükümeti kuruldu (23.6) – İnönü başkanlığında CHP-YTP-CKMP koalisyon hükümeti kuruldu (25.6) – Cezayir bağımsızlığını kazandı (3.7) – Aydemir tutuklandı (9.7) – "Telstar" haberleşme uydusu yörüngede, ABD ile Avrupa arasında TV yayımlaşması (10-11.7) – Laos'la ilgili Cenevre anlaşması (23.7) – 14'ler anlaşamadılar (29 .7) – Bir Irak uçağı düşürüldü (15.8) – Nikolayev-Popoviç'in ikili uçuşu sona erdi (11-15. 8) – 55 bin imamın ilkokul diploması olmadığı açıklandı (18.8) – Planlama konusunda Alican – Feyzioğlu anlaşmazlığı (24.8) – Amerikan sendikacısı Thalmayer'in yurdu terketmesi istendi (25.8) – ABD Başkan yardımcısı Johnson ile eşi Türkiye'de (26.8) – Barış Gönüllüleri anlaşması imzalandı (27.8) – Doğu'da Koçero olayı (29.8) – Aksal istifa etti, Satır CHP Genel Sekreteri (20.9) – Devlet Planlama Teşkilâtı'ndan istifalar (26.9) – Alb. Sallal Yemen'de darbe yaptı (27.9) – Yassıada hükümlülerinden R. Akşemsettinoğlu Yunanistan'a kaçtı (30.9) – AP Genel Merkezi ile bazı gazete büroları tahrip edildi (2.10) – Öğrencilerin af aleyhinde yürüyüşü (3.10) – Ankara'da "Millî Devrim Ordusu" imzalı bildiriler dağıtıldı (5.10) – Hükümet af tasarısını kabul etti (8.10) – İstanbul'da af tasarısı ve gerici basın aleyhinde gösteri (9.10) – Kısmî siyasî af kanunlaştı (16.10) – 55 ağanın dönmesi tasarısı kanunlaştı, 282 Yassıada hükümlüsünün tah-

liyesine başlandı (18.10) – Komünist Çin birlikleri Hint sınırlarına saldırdı (20.10) – Kennedy, Küba'daki Sovyet güdümlü mermilerini açıkladı, Küba denizden havadan ablukaya alındı (22.10) – Türkiye ve Küba'daki füzeler Kruşçov ile Kennedy arasında pazarlık konusu oldu (27.10) – Kennedy Küba'daki SSCB füzelerinin söküldüğünü açıkladı (2.11) – Suudi Arabistan – Birleşik Arap Cumhuriyeti ilişkileri kesildi (6.11) – İlk Beş Yıllık Plan kanunlaştı (21.11) – Makarios Ankara'da (22.11) – "11 Subay" olayı (2.12) – CHP Kurultayı (14.12) – Gülek, Erim, Doğan CHP'den geçici olarak çıkarıldılar (15.12) – Ankara'da Sosyalist Kültür Derneği kuruldu (18.12) – Reşide Bayar'ın ölümü (24.12).

1 9 6 3

FİLİMLER

(132)

ERKSAN: *Susuz yaz* – *Acı hayat* – REFİĞ: *Şafak bekçileri* – *Şehirdeki yabancı* – BATIBEKİ: *Azrail'in habercisi* – PESEN: *İkimize bir dünya* – SAYDAM: *Gönül avcısı* – *Küçük Hanım Avrupa'da* – *Daima kalbimdesin* – SANER: *Zorlu damat* – *Küçük Beyin kısmeti* – KAKINÇ: *Aramıza kan girdi* – ERAKALIN: *Aşk merdiveni* – DİNLER: *Bazıları dayak sever* – İNANOĞLU: *Yolcu* – ÜN: *Çapkın kız* – UTKU: *Esir kuş*...

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

● **ERKSAN, REFİĞ, PESEN'in filimleri,** bunalımın daha da genişlediği gerçeğini örtemedi. Bir yıl öncesinin bütün aksaklıkları daha büyük ölçüde kendini duyurdu: Yapımda artış, çalışma temposunun baş döndürücü bir şekil alması, "yıldızcılık"ın gelişmesi, filim giderlerinin yükselmesi, işletmeci egemenliği.

● ERKSAN *Yılanların öcü*'ndeki **gerçekçi köy filmi denemesini** bir adım daha ileri götürdü: *Susuz yaz*– Büyük şehrin yaşayışından gerçekçi bir kesit: *Acı hayat.*

- REFİĞ, **günün sorunlarını yansıtma çabası** içinde; fakat gerçekçi tutumu baltalıyan öğeler daha ağır bastı: *Şehirdeki yabancı* – *Şafak bekçileri*.
- PESEN, sinemamızdaki en **beklenmedik çıkışların**, en umulmadık "zanaatkârlar"dan geldiğinin yeni örneğini verdi: *İkimize bir dünya.*
- Bir yıl önce olduğu gibi yüzü aşkın yapımın en kalabalık türleri **piyasa romanlarından uyarlamalar,** salon güldürüleri, duygusal güldürü, burjuva aşk öyküleri: SANER: *Zorlu damat* – *Küçük beyin kısmeti* – SAYDAM: *Gönül avcısı* – *Küçük Hanım Avrupa'da* – *Daima kalbimdesin* – *İlk göz ağrısı* – *Çapraz delikanlı* – İNANOĞLU: *Kiralık koca* – DİNLER: *Aşk yarışı* – *Bazıları dayak sever* – ERAKALIN: *Aşk merdiveni* – Süreyya DURU: *Yakılacak kitap* – BATIBEKİ: *Bir gecelik gelin* – SEDEN: *Badem şekeri* – ÜN: *Çapkın kız* – *Yavaş gel güzelim* – UTKU: *Esir kuş* – ELMAS: *Aşka tövbe* – *Aşk tomurcukları*...
- **Yabancı filim aktarmaları:** ERAKALIN: *Bütün suçumuz sevmek* – ALYANAK: *Dilberler yuvası* – PESEN: *Kötü tohum* – SANER: *Maceralar kralı*...
- **Yapımcılar bunalımdan kurtulma çabasında:** Yabancı filimlerin sınırlandırılması, sözlendirmenin yasaklanması, sinema kanunu tasarısı, sinema yazarlarına hücum, "yıldızcılık"tan kurtulma çabaları...

OYUNCULAR

- ARSOY, DORUK, GİRİK, SAYAR, ŞORAY, IŞIK, GÜNŞİRAY, HAKAN, ALIŞIK, PEKUYSAL, Tamer YİĞİT, KANER, MEKİN, AKIN, EFEKAN, AYDAN, DEĞİRMENCİOĞLU, TEKÇE, SERENGİL, FER, Yılmaz DURU, Nebahat ÇEHRE, TAŞ, İzzet GÜNAY, Tanju GÜRSU, S. GÜL, Ajda PEKKAN, Hülya KOÇYİĞİT...
- **ŞORAY:** *Zorlu damat* (Saner) – *Aşk yarışı* (Dinler) – *Acı hayat* (Erksan) – *Ayşecik canımın içi* (Saner) – *Badem şekeri* (Seden) – *Çapkın kız* (Ün) – *Acı aşk* (Saner) – *Çalınan aşk*

(Erakalın) – *Beni Osman öldürdü* (Seden)– *Bütün suçumuz sevmek* (Erakalın) – *Sayın bayan* (Dinler)...

- **ARSOY:** *Gönül avcısı* (Saydam) – *Gümüş gerdanlık* (Utku) – *Aşk merdiveni* (Erakalın) – *Şehirdeki yabancı* (Refiğ) – *Genç kızların sevgilisi* (Gülyüz) – *Cici Can* (Göreç) – *Esir kuş* (Utku) – *Şafak bekçileri* (Refiğ) –*Bulunmaz uşak* (İnanoğlu)...
- **GİRİK:** *Bazıları dayak sever* (Dinler) – *Cici kâtibem* (Alyanak) – *Badem şekeri* (Seden) – *Yaralı aslan* (Seden) – *Bire on vardı* (Ün) – *Bulunmaz uşak* (İnanoğlu)– *Katır tırnağı* (Evin)...
- **AKIN:** *Zoraki milyoner* (Elmas) – *Aşk merdiveni* (Erakalın) – *Genç kızların sevgilisi* (Gülyüz) – *Bana annemi anlat* (Seden)...
- **DORUK:** *Gönül avcısı* (Saydam) – *Küçük Hanım Avrupa'da* (Saydam) – *Daima kalbimdesin* (Saydam) – *İlk göz ağrısı* (Saydam) – *Bahçıvan* (Saydam) – *Aşk tomurcukları* (Elmas)...
- **IŞIK:** *Zorlu damat* (Saner) – *Küçük Hanım Avrupa'da* (Saydam) – *İlk göz ağrısı* (Saydam) – *Acı hayat* (Erksan) – *Yaralı aslan* (Seden)...
- **HAKAN:** *Aşk yarışı* (Dinler) – *Badem şekeri* (Seden) – *Bana annemi anlat* (Seden) – *Aşka vakit yok* (Evin) – *Katır tırnağı* (Evin)...

SİNEMA OLAYLARI

- "Türkiye Sinema İşçileri Sendikası" **(Sine-İş)** in ilk olağanüstü **genel kurul toplantısı** (6.1).
- Temel **KARAMAHMUT'un ölümü** (8.1).
- "**Millî Filim Stüdyosu**"nun yeni kuruluşu açıldı (Ocak).
- Salih **TOZAN'ın ölümü** (16.2).
- Keskin'de bir vâiz ramazanda: "**Sinemaya giden,** işleten ve filmin gösterilmesine izin verenler **kâfirdir**" (Şubat).
- **Yabancı filim getiriminin sınırlandırılması,** sözlendirmenin yasaklanması istendi (Şubat).
- "**K.K.K. Foto-Filim Merkezi**" **Ankara'da** Mamak Muhabere Okulu'ndaki yeni kuruluşunda çalışmalarına başladı (4.4).

- Nâzım Hikmet **RAN,** Moskova'da **öldü** (3.6).
- İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi öğrencileri **"Kulüp Sinema 7"** adlı derneği kurdular (12.6).
- **13 yapımcı** her yıldızın yılda ancak 6 filimde oynıyabileceği yolundaki **bildiriyi imzaladı** (22.6).
- Yapımcılar **"yıldızcılık"ı yeren demeçler** verdiler (29.6).
- Maliye Bakanlığı'nın **bloke paraların Türkiye'de filim yapımında kullanılabileceği** konusundaki **bildirisi** (Haziran).
- ÖZÖN'ün **"Sinema Terimleri Sözlüğü"** yayımlandı (Haziran).
- Bazı **oyuncuların yapımcılara karşı basın toplantısı** (12.7).
- Neşet **BERKÜREN'in ölümü** (12.7).
- *Şehirdeki yabancı* **Moskova Filim Şenliği'nde** gösterildi (Nilüfer AYDAN'A oyuncu şeref diploması verildi) (13.7).
- Reşit **BARAN'ın ölümü** (17.7).
- Selâhattin **MOĞOL'un ölümü** (21.7).
- "Türk Prodüktörler Cemiyeti" oyuncu **Suphi KANER'in boykot edilmesini** üyelerinden istedi (13.8).
- Suphi **KANER'in intiharı** (25.8).
- KANER'in cenazesinde **yapımcılar aleyhinde gösteriler** (27.8).
- **KANER'in intiharı**yla ilgili basın toplantısı (28.8).
- İstanbul milletvekili Suphi **BAYKAM** "Türk Sinema ve Filimciliğini Kalkındırma Kanunu"nun ilk **tasarısını** Meclis başkanlığına sundu (23.9).
- Şakir ECZACIBAŞI ile P. BIRO'nun *Renk duvarları* 8. **Bergama Sanat Şenliği**'nde mansiyon aldı (Eylül).
- TUĞRUL: **"Bir sinema kanunu tasarısı üzerine"** ("Cumhuriyet" gazetesi, 13.10).
- *Yakılacak kitap* **Beyrnt Filim Şenliği**'ne katıldı (19-27.10).
- Behzat **BUTAK'ın ölümü** (26.10).
- **"Türk Filim Prodüktörleri Cemiyeti"nde** yapımcılar, Baykam ve sinema yazarları, tasarıyla ilgili **toplantı** yaptılar (26.10).
- "TFPC'nde ikinci toplantı: **Sinema yazarları kovuldular** (28.10).

- KAKINÇ'ın "**Ünlü Sinema Rejisörleri**" yayımlandı (Ekim).
- Orhan KEMAL'in "**Senaryo Tekniği ve Senaryoculuğumuzla İlgili Notlar**"ı yayımlandı (Ekim).
- ÖZÖN: "**Türk Sinema Kanunu Tasarısı**" ("Vatan", 8-29.11).
- "Türkiye İşçi Partisi"nin Sansür Nizamnamesiyle ilgili olarak Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu'nun 6. maddesinin iptali için **Anayasa Mahkemesi**'nde açtığı dava, bu maddenin anayasaya aykırı olmadığı kararına bağlandı (13.11).
- "Hürriyet" gazetesine göre **1963 yılının en çok para getiren filimleri:** *Hayat bazan tatlıdır* – *Küçük hanım Avrupa'da* – *Ayşecik canımın içi* – *Acı hayat* – *Ne şeker şey* (16.11).
- **BAYKAM'ın** ikinci **tasarısı** (Kasım).
- TUĞRUL: "**Sinemamızla ilgili bir tasarı**" ("Vatan", 8-14.12).

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Visconti: *Il gattopardo (Leopar)* – Fellini: *Otto e mezzo (Sekiz buçuk)* – Rosi: *Le mani sulla città (Kentteki eller)* – Olmi: *I fidanzati (Nişanlılar)* – Monicelli: *I compagni (Arkadaşlar)* – **FRANSA:** Demy: *Les parapluies de Cherbourg (C. şemsiyeleri)* – Etaix: *Le soupirant (Âşık)* – Resnais: *Muriel (Acı hatıralar)* – Enrico: *La belle vie (Güzel hayat)* – Marker: *Joli Mai (Güzel mayıs,* b-f) – Rossif: *Mourir à Madrid (M.'te ölmek,* b-f) – Blier: *Hitler, connais pas! (Hitler mi, tanımıyorum!,* b-f) – **ABD:** Kubrick: *Dr. Strangelove (Garip doktor)*–Huston: *Freud : The Secret Passion (Gizli hakikatler)* – Kramer: *It's A Mad, Mad, Mad Mad, Mad World (Çılgın dünya)*–Hill: *The World of Henry Orient (H.O.'ın dünyası)* – Hitchcock: *The Birds (Kuşlar)* – Clarke: *The Cool World (Soğuk dünya)* – **İNGİLTERE:** L. Anderson: *This Sporting Life (Sporcunun hayatı)* – Losey: *The Damned (Lânetli)* – *The Servant (Uşak)* – Owen: *The Wrong Arm of the Law (Sahte polisler)* – Richardson: *Tom Jones* – Schlesinger: *Billy Liar* – Forbes: *The L–Shaped Room (L salon)* – **SSCB:** Samsonov: *Optimistiçeskaya tragediya (İyimser trajedi)* – Solntseva: *Desna* – **POLONYA:** Kutz: *Milczenie (Sessizlik)* – Has: *Jak byç kochana (Sevimli olmak sanatı)* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Kitilova: *O neçem jinem (Bir başka şey)* – Jaşny: *Az prijde kocour (Bir gün bir kedi)* – Juraçek, Schmidt: *Postava k podpirani (Josef Kilian)* – **JAPONYA:** Kobayashi: *Seppuku (Harakiri)* – Kurosawa: *Tengoku to jigoku (Yüksek ve alçak)* – Ichikawa: *Yukinojo henge (Bir oyuncunun intikamı)* – *Taiheiyo hitoribotchi (Pasifik'te tek başına)* – **İSPANYA:** Berlanga: *El verdugo (Cellât)* – **MACARİSTAN:** Revesz: *Az Angya lok földje (Meleklerin toprağı)* – **BREZİLYA:** Peredra

dos Santos: *Vidas sêcas (Susuzluk)* – Guerra: *Os fuzis (Tüfekler)* – **İSVEÇ:** Bergman: *Tystnaden (Sessizlik)* – Widerberg: *Barnvagnen (Aşk arabası)* – Sjöman: *491* – **YUNANİSTAN:** Kunduros: *Mikres Afrodites (Küçük Afroditler)* – **B. ALMANYA:** Beyer: *Nackt unter Wölfen (Kurtlar arasında çıplak)*.

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Türkiye Jüpiter füzelerinin sökülmesini kabul etti (21.1) – Fikir işçileri gazete sahiplerini protesto yürüyüşü yaptılar (29.1) – 10 ve 11. devre milletvekillerinin borçlarıyla ilgili kanunu Gürsel veto etti (7.2) – Irak'ta askerî darbe: Gen. Kasım öldürüldü, Alb. Ârif devlet başkanı (8.2) – Öğretmenlerin Ankara'da eğitim mitingi (20.2) – Türkeş yurda döndü (23.2) – Mahkûmların tahliyesine başlandı (24.2) – Pakistan-Komünist Çin sınır anlaşması (2.3) – Suriye'de hükümet darbesi (8.3) – Dışişleri Bakanı Jüpiter füzelerinin 1.4'te söküleceğini açıkladı (18.3) – Fransa'nın ilk nükleer denemesi (18.3) – Bayar sağlık sebeplerinden 6 ay için tahliye edildi (22.3), Ankara'ya gelişi olaylara yol açtı, komutanlar toplandı (23.3), AP Genel Merkezi ile Bayar'ın kaldığı yer taşlandı (24.3), nümayişler devam etti (25.3) – İstanbul'da ilerici – gerici gençlik çatıştı, Ankara'da nümayişler, savcılık Bayar'ın tutuklanmasını istedi (26.3), AP Genel Merkezi tahrip edildi, AP'liler İnönü'ye "bize ışık tut" dediler, Bayar gece yarısı muayene edildi (27.3), AP Genel Merkezi'nden 12 kişi istifa etti, infazın ertelenmesi kararı kalkan Bayar Ankara hastanesine yatırıldı (28.3) – Laos'ta iç savaş (7.4) – Jüpiter füzelerinin sökülmesine başlandı (10.4) – "Genç Kemalistler Ordusu"nu kurmaktan sanık 5 subay tutuklandı (21.4) – Tutuklanan subayların sayısı 13'e çıktı (23.4) – Türkiye – Birleşik Arap Cumhuriyeti ilişkileri yeniden kuruldu (27.4) – İnönü tehlikeli durumlardan ve tehlike olmayışından söz açan çelişik demeçler verdi (13-17.5) – Aydemir ve arkadaşlarının ikinci darbe teşebbüsü (20.5), darbeciler tutuklandı, İstanbul, Ankara, İzmir'de sıkıyönetim, gece sokağa çıkma yasağı (21.5) – Papa Giovanni XXIII öldü (3.6) – 21 Mayıs sanıklarının duruşması başladı (7.6) – Kabineden istifalar başladı (8-12.6) – Vostok V ile Vostok VI atıldı, uzayda ilk kadın (14-19.6) – Papa Paulus VI seçildi (21.6) – Kürtçülük faaliyetinden sanık 12 kişi tutuklandı (28.6) – Fransız Başbakanı Pompidou ile Dışişleri Bakanı Couve de Murville Ankara'da (14.7) – Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunları MM.'nde kabul edildi (15.7) – Nükleer denemeleri kısmen yasaklıyan Moskova anlaşması (15-25.7) – Kruşçov, Türk parlamento heyetini kabul etti (16.7) – ABD'nde 100 bin zenci Washington'da yürüyüş yaptı (28.8) – Aydemir ve 6 arkadaşı idama mahkûm edildiler (5.9) – Türkiye – Ortak Pazar anlaşması imzalandı (12.9) – Yassıada hükümlüsü Erataman Yunanistan'a kaçtı (13.9) – İçişleri Bakanı Bekata, Sağlık Bakanı Azizoğlu'nu kürtçülere arka çıkmakla suçladı (1.10) – Bölükbaşı'nın intihar teşebbüsü (7.10) – Anayasa Mahkemesi

CHP'nin mallarını alan kanunu iptal etti (11.10) – Macmillan'ın istifası (10.10), Lord Home başbakan (19.10) – Askerî Yargıtay Aydemir'in cezasını onayladı (31.10) – Güney Viyetnam'da askerî darbe: Diem ve kardeşi öldürüldü (1.11) – Irak'ta askerî darbe (13.11) – Belediye ve İl Genel Meclisi seçimlerinde AP başta (17.11) – Başkan Kennedy öldürüldü (22.11) – İnönü ABD'ne gitti (23.11) – CKMP koalisyondan çekilme kararı aldı (26.11) – İnönü hükümetinin istifası (2.12) – Gülek ile Doğan CHP'den kesinlikle çıkarıldılar (4.12) – Makarios, Kıbrıs Anayasasında değişiklik istedi (5.12) – İtalya'da "merkez sol" koalisyonu (5.12) – Makarios'un isteği reddedildi (6.12) – Gürsel yeni hükümeti kurmakla Gümüşpala'yı görevlendirdi (10.12), Gümüşpala kabul etmedi, yeniden İnönü görevlendirildi (14.12) – Kıbrıs'ta kanlı olaylar, Türk alayına alarm verildi, Makarios garanti anlaşmalarını hükümsüz saydı (21.12) – Türkiye Kıbrıs'ta tek başına harekete geçmeğe hazır olduğunu bildirdi (24.12) – Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu (24.12) – Türk uçaklarının Kıbrıs'a ihtar uçuşu, Türk alayı Türk kesimine girdi, donanma Akdeniz'e açıldı, İnönü 3. koalisyon hükümetini açıkladı (25.12) – Kıbrıs için miting, Kıbrıs'ta bir Türk Doktor Binbaşının eşi ve üç çocuğu öldürüldü (27.12) – Kıbrıs'ta tarafsız bölge anlaşması (30.12).

1 9 6 4

FİLİMLER

(156)

REFİĞ: *Gurbet kuşları* – *Şehrazat* – ERKSAN: *Suçlular aramızda* – BATIBEKİ: *Yarın bizimdir* – *Kalbe vuran düşman* – *Erkek Ali* – ELMAS: *Duvarların ötesi* – İlhan ENGİN: *Üç öfkeli genç* – *Şeytanın uşakları* – PESEN: *Ahtapotun kolları* – *Hızlı yaşıyanlar* – *Genç kızlar* – KAKINÇ: *Kelebekler çift uçar* – Zafer DAVUDOĞLU: *Adana'lı Tayfur* – *Adana'lı Tayfur kardeşler* – ERAKALIN: *Muallâ* – *Tığ gibi delikanlı* – SANER: *Helâl olsun Ali Abi* – *Fıstık gibi maşallah* – *Turist Ömer* – Fevzi TUNA: *Aşka susayanlar* – UTKU: *Fabrikanın gülü* – *Çiçeksiz bahçe* – S. DURU: *Döner ayna* – *Dişi örümcek* – Orhan AKSOY: *Vurun kahpeye* –

Bomba gibi kız – ÜN: *Ağaçlar ayakta ölür* – A. TOKATLI: *Gel barışalım* – Aram GÜLYÜZ: *Abidik Gubidik* – GÖREÇ: *Kızgın delikanlı*...

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **Bunalım** genişlemek ve **yeğinleşmekte devam etti.**
- **Bunalımdan kurtulma çabaları:** Yabancı filim getiricilerine hücum, sinema yazarlarına sistemli düşmanlık, eski tasarıyı yeni kılıklara sokup sürmek teşebbüsleri, *Susuz yaz* başarısından medet umma.
- **Devletin** sinemaya çeki düzen verme **teşebbüsü, sinemacılar tarafından baltalandı.**
- ERKSAN, *Susuz yaz*'ın umulmadık başarısının ağırlığı altında **yeni bir bocalama dönemine girdi:** *Suçlular aramızda.*
- **Toplumsal konulara yöneliş:** REFİĞ: *Gurbet kuşları* – BATIBEKİ: – *Yarın bizimdir* – ENGİN: *Üç öfkeli genç* – *Şeytanın uşakları* – GÖREÇ: *Kızgın delikanlı* – PESEN: *Hızlı yaşıyanlar* – *Ahtapotun kolları* – ERKSAN: *Suçlular aramızda.*
- **Genç yönetmenler:** TUNA: *Aşka susayanlar* – KAKINÇ: *Kelebekler çift uçar* – ENGİN: *Üç öfkeli genç* – *Şeytanın uşakları* – *Ve Allah gençleri yarattı.*
- **Argolu, külhanbeyli filimler,** "Serengil" ve "Turist Ömer" dizisi: KAZANKAYA: *Hızlı Osman* – SANER: *Helâl olsun Ali Abi* – *Turist Ömer* – DAVUDOĞLU: *Adana'lı Tayfur* – *Adana'lı Tayfur kardeşler* – GÜLYÜZ: *Abidik Gubidik* – UTKU: *Asfalt Rıza* – SEDEN: *Süleymaniyeli Ali* – GÜLTEKİN: *Cımbız Ali* – *Var mı bana yan bakan?* – ERAKALIN: *Bana derler külhanlı* – Cevat OKÇUGİL: *Avanta Kemal* – PALAY: *Keşanlı*– AKSOY: *Afili delikanlı* – SAYDAM: *Şoförler kralı*...
- **Erkek davranışlı kadın kahramanlar:** DURU: *Şoför Nebahat ve kızı* – EVİN: *Bitirim Fatma* – HANÇER: *Bitirimsin Hanım Abla*...

- **Polis, serüven filimleri:** BATIBEKİ: *Kalbe vuran düşman – Erkek Ali* – AKSOY: *Bomba gibi kız* – ÖZONUK: *Kurşunum imzamdır* – ENGİN: *Ve Allah gençleri yarattı* – S. DURU: *Dişi örümcek...*

- **Piyasa romanlarından uyarlamalar,** melodramlar, burjuva aşk öyküleri: ERAKALIN: *Muallâ* – UTKU: *Çiçeksiz bahçe* – SAYDAM: *Son tren – Gençlik rüzgârı* – ALYANAK: *Yılların ardından* – DEMİRAĞ: *Aşk ve kin* – AKINCI: *Anne (Çok gördü felek)* – ÜN: *Ağaçlar ayakta ölür* – KAN: *Günah bende mi?* BOLAN: *Istırap çocuğu...*

- **Güldürüler,** salon güldürüleri: ÜN: *Öp annenin elini – Kırk küçük anne* – SAYDAM: *Hizmetçi dediğin böyle olur – Acemi çapkın* – DAVUDOĞLU: *Kimse Fatma gibi öpemez* – ERAKALIN: *Öpüşmek yasak* – SEDEN: *Beş şeker kız*–ATADENİZ: *Yedi kocalı Hürmüz* – AKSOY: *Şıpsevdi* – E. TOKATLI: *Gel barışalım* – SANER: *Fıstık gibi maşallah...*

- **Yabancı filim aktarmaları** artarak devam etti: DİNLER: *Aslan marka Nihat* – AKSOY: *Bomba gibi kız* – SANER: *Fıstık gibi maşallah* – ÜN: *Kırk küçük anne* – ERAKALIN: *Muhteşem serseri* – AKINCI: *Kara Şahin* – S. DURU: *Şoför Nebahat ve kızı* – ELMAS: *Plâjda sevişelim* – SEDEN: *Hızır Dede – Anadolu çocuğu* – Yücel HEKİMOĞLU: *İkisi de cesurdu – Paylaşılmıyan sevgili* – EVİN: *Avare...*

- **Oyun aktarmaları:** ÜN: *Ağaçlar ayakta ölür* – ELMAS: *Duvarların ötesi* – ERGÜN: *Mor defter...*

- **"Ayşecik" dizisi,** çocuk kahramanlı filimler: SANER: *Ayşecik, çıtı pıtı kız – Ayşecik Cimcime Hanım* – Dr. Nuran ŞENER: *Aydede'ye gidiyoruz...*

- **Yeni çevirimlere** el atılmaya başlandı: AKSOY: *Vurun kahpeye!*

- **Kurtuluş savaşı:** AKSOY: *Vurun kahpeye!*

- AKAD, bir belge-filimle sinemaya **başarılı bir dönüş yaptı:** *Tanrı'nın bağışı orman.*

OYUNCULAR

- GÜRSU, AKIN, GÜNEY, GÜL. TEKÇE, ÖZ, KANER, KENTMEN, BARADAN, ARSOY, SAYAR, A. PEKKAN, SERENGİL, ALIŞIK, YİĞİT, AYDAN, HAKAN, GİRİK, GÜNŞİRAY, KOLÇAK, KÖKSAL, TOSUN, ÇEHRE, ŞORAY, BORA, SAR, H. KOÇYİĞİT, FERDAĞ, PEKUYSAL, HAZİNSES, DORUK, YURDAKUL, P. PAR, TEZEREN, ÖZATAY, Y.DURU, DEĞİRMENCİOĞLU, ARKIN, TAŞ, ÜNLÜSOY, MEKİN, TURAN, İLHAN...

- **ŞORAY:** *Billûr köşk* (Arslan) – *Bomba gibi kız* (Arsoy) – *Muallâ* (Erakalın) – *Kader kapıyı çaldı* (Erakalın) – *Anasının kuzusu* (Erakalın) – *Gözleri ömre bedel* (Erakalın) – *Adana'lı Tayfur kardeşler* (Davudoğlu) – *Kızgın delikanlı* (Göreç) – *Fıstık gibi maşallah* (Saner) – *Yıllarm ardından* (Alyanak) – *Gençlik rüzgârı* (Saydam)...

- **GİRİK:** *Katır tırnağı* (Evin) – *Bitirim Fatma* (Evin) – *Tophane'li Osman* (Erakalın) – *Muhteşem serseri* (Erakalın) – *Köye giden gelin* (Erakalın) – *Öpüşmek yasak* (Erakalın) – *Fatoş'un fendi Tayfur'u yendi* (Eğilmez) – *Tatlı sert* (Alyanak) – *Öp annenin elini* (Ün) – *Kanun karşısında* (Ün) – *Kırk küçük anne* (Ün) – *Hizmetçi dediğin böyle olur* (Saydam) – *Kimse Fatma gibi öpemez* (Davudoğlu) – *Beş şeker kız* (Seden)...

- **GÜNAY:** *Tığ gibi delikanlı* (Erakalın) – *Tophaneli Osman* (Erakalın)– *Anasının kuzusu* (Erakalın) – *Öpüşmek yasak* (Erakalın) – *Bomba gibi kız* (Aksoy) – *Afili delikanlı* (Aksoy) – *Ağaçlar ayakta ölür* (Ün) – *Tatlı sert* (Alyanak) – *Asfalt Rıza* (Utku) – *Acemi çapkın* (Saydam) – *Fıstık gibi maşallah* (Saner) – *Anadolu çocuğu* (Seden) – *Arslan Marka Nihat* (Dinler)...

- **IŞIK:** *Şıpsevdi* (Aksoy) – *Şaşkın baba* (Saner) – *Helâl olsun Ali Abi* (Saner) – *Taşralı kız* (Alyanak) – *Hızır dede* (Seden)– *Kral arkadaşım* (Seden) – *Öp annenin elini* (Ün) – *Kanun karşısında* (Ün) – *Muhteşem serseri* (Erakalın) – *Hızlı yaşıyanlar* (Pesen) – *Şoförler kralı* (Saydam)...

- **GÜRSU:** *Tığ gibi delikanlı* (Erakalın) – *Korkunç şüphe* (Göreç) – *Paylaşılamıyan sevgili* (Hekimoğlu) – *Üç öfkeli genç* (Engin) – *Bitirim Fatma* (Evin) – *Gurbet kuşları* (Refiğ) – *Duvarların ötesi* (Elmas) – *Köye giden gelin* (Erakalın) – *Sokakların kanunu* (Gülyüz) – *Keşanlı* (Palay)...
- **H. KOÇYİĞİT:** *Şaşkın baba* (Saner) – *Genç kızlar* (Pesen) – *Taşralı kız* (Alyanak) – *Ayşecik çıtı pıtı kız* (Saner) – *Son tren* (Saydam) – *Vurun kahpeye* (Aksoy) – *Döner ayna* (S. Duru) – *Keşanlı* (Palay) – *Affetmiyen kadın* (Seden) – *Ahtapotun kolları* (Pesen)...
- **BORA:** *Aşka susayanlar* (Tuna) – *Kader kapıyı çaldı* (Erakalın) – *Hızlı Osman* (Kazankaya) – *Bitirimsin Hanım Abla* (Hançer) – *Hızlı yaşıyanlar* (Pesen) – *Suçlular aramızda* (Erksan)...
- **AKIN:** *Korkunç şüphe* (Göreç) – *Tığ gibi delikanlı* (Erakalın) – *Paylaşılamıyan sevgili* (Hekimoğlu) – *Meyhaneci* (İnanoğlu) – *Şoför Nebahat ve kızı* (Duru) – *Gurbet kuşları* (Refiğ) – *Bekârlık Sultanlıktır* (İnanoğlu) – *Asfalt Rıza* (Utku) – *Yankesici kız* (İnanoğlu)...
- **YİĞİT:** *Kalbe vuran düşman* (Batıbeki) – *Meyhaneci* (İnanoğlu) – *Son tren* (Saydam) – *Bana derler külhanlı* (Erakalın) – *Hayat kavgası* (Başaran) – *Gençlik rüzgârı* (Saydam) – *Suçlular aramızda* (Erksan) – *Ve Allah gençleri yarattı* (Engin)...
- **HUN:** *Genç kızlar* (Pesen) – *Muallâ* (Erakalın) – *Gecelerin kadını* (Erakalın) – *Affetmiyen kadın* (Seden) – *Ahtapotun kolları* (Pesen) – *Beş şeker kız* (Seden)...
- **SERENGİL:** *Adana'lı Tayfur* (Davudoğlu) – *Adana'lı Tayfur kardeşler* (Davudoğlu) – *Kimse Fatma gibi öpemez* (Davudoğlu) – *Abidik Gubidik* (Gülyüz) – *Cımbız Ali* (Gültekin) – *Fatoş'un fendi Tayfur'u yendi* (Eğilmez)...
- **ALIŞIK:** *Helâl olsun Ali Abi* (Saner) – *Turist Ömer* (Saner) – *Fıstık gibi maşallah* (Saner) – *Afili delikanlı* (Aksoy) – *Anadolu çocuğu* (Seden) – *Avare* (Evin)...

1964

SİNEMA OLAYLARI

- "Birsel Filim" **senaryo yarışması** açtı (1.1).
- İstanbul Belediyesi sinemalarda **yanmaz filim** gösterilmesi zorunluluğunu bildirdi (10.1).
- "Hürriyet" gazetesi: 80 **Türk filmi** 500.000 **lira döviz getirdi** (25.1).
- **"Kim" dergisi Türk sinemasını kapak yazısı yaptı** (No. 289, 31.1).
- Kıbrıs bunalımı yüzünden **Türk-Yunan ortakyapımları** (*Sıralardaki heyecan, Akdeniz şarkısı, Kibarlar*) piyasaya çıkarılamadı (Ocak – Şubat).
- **"Ankara Sinema Derneği"** kuruldu (20.2).
- **İstanbul'da** "Lozan Kulüp"te **"Türk sineması nereye gidiyor?"** konusunda tartışmalı konferans (8.3).
- Yapımcılar, yüksek ücret istiyen **yıldızları boykota** teşebbüs ettiler (Mart).
- ÖZÖN: **"Yönetmenin payı"** ("Türk Dili", No. 151, 1.4).
- İstanbul "Fransız Kültür Merkezi" **Sinema Derneği** filim gösterilerine başladı (2.4).
- **"Kulüp Sinema 7"** okul içi ve dışı seyircilere filim gösterilerine başladı (10.4).
- **"Türk Filim Prodüktörleri Cemiyeti"** Yönetim Kurulu'nda yabancı filim getiricileri ile sinema yazarları suçlandırıldı, yerli filimcilere ilgisizlikten yakınıldı (Nisan).
- İçişleri, Dışişleri, Turizm ve Tanıtma Bakanlıkları temsilcilerinden meydana gelen "Özel İnceleme Kurulu" *Susuz yaz*'ın Türkiye'yi **Berlin Filim Şenliği**'nde temsil etmesini sakıncalı buldu (22.5).
- Tülin **ÖZEK** otomobil kazasında **öldü**, Semih SEZERLİ ağır yaralandı (9.6).
- Turizm ve Tanıtma Bakanlığı temsilcileri ile De Laurentiis Roma'da *Dark Angel (Siyah Melek)* **filmiyle ilgili öu anlaşmayı** imzaladılar (26.6).

- *Susuz yaz* **Berlin Filim Şenliği'nde Altın Ayı** (Büyük Ödül) **kazandı.** Aynı şenlikte EYÜBOĞLU ile Aziz ALBEK'in *Nemrut dağları* adlı kısa belge-filmi gösterildi (26.6-7.7).
- **"Türk Filim Prodüktörleri Cemiyeti"** MM komisyonuna **kanun tasarısı** gönderdi (9.7).
- "Hürriyet" gazetesinin hazırlattığı *Kıbrıs'ta ölüm kalım savaşı* adlı uzun belge-filim **piyasaya çıktı** (22.7).
- *Susuz yaz*'ın **başarısını** kutlamak üzere Turizm Bankası Sos yal Hizmetler Komitesi'nce İstanbul'da tören yapıldı, armağanlar verildi, Turizm ve Tanıtma Bakanı A. İ. Göğüş konuştu (27.7).
- Turizm ve Tanıtma Bakanı **Göğüş'ün basın toplantısı:** *Siyah Melek* konusunda Türk-İtalyan işbirliğini, De Laurentiis'in İstanbul'da stüdyo kurmak teklifini açıkladı (28.7).
- Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nca düzenlenen **"Türk Sineması Danışma Kurulu"** İstanbul Belediye Sarayı'nda çalışmalarına başladı (10-13.8).
- *Duvarların ötesi* **Venedik Filim Şenliği** ilk elemesini kazanamadı (Ağustos).
- ÖZÖN'ün **"Sinema El Kitabı"** yayımlandı (Ağustos).
- Hasan Rasim **DAY'ın ölümü** (10.9).
- Kemal **EDİGE'nin ölümü** (13.9).
- "Sine-İş" Sendikası İstanbul Ar Filim Stüdyosu'nda **sinema endüstrisindeki ilk grevi** başlattı (29.9).
- İstanbul'da **"Türk Sinema Yazarları Birliği"** kuruldu (Eylül).
- Ahmet Tarık **TEKÇE'nin ölümü** (4.10).
- **Birinci Antalya Filim Şenliği** (6-8.10). Sonuçlar: En iyi filim: *Gurbet kuşları* – Yönetmen: *Halit Refiğ* ("Gurbet kuşları") – Kadın oyuncu: *Türkân Şoray* ("Acı hayat") – Erkek oyuncu: *İzzet Günay* ("Ağaçlar ayakta ölür") – Karakter oyuncusu: *Yıldız Kenter* ("Ağaçlar ayakta ölür") – Görüntü yönetmeni: *Ali Uğur* ("Acı hayat").
- Ankara'daki Fransız Kültür Merkezi'nde Merry **OTTIN** *Terre*

des Turcs adlı uzun belge-filmini gösterdi ve **konferans verdi** (13-14.10).

- "**Türk Sineması Danışma Kurulu**"**nun** tutanakları yayımlandı (teksir) (Ekim).
- Yücel ÖZTURAN: **"Türk sinemasında olgunlaşma devresi"** ("Artist" dergisi, Ekim-Aralık).
- **"Birinci Türk Sinema Şûrası"** İstanbul Radyoevinde çalışmalarına başladı. Sinemacılar açılış oturumunda Şûrayı terkettiler. Sansür ile İktisadî ve Teknik Meseleler Komisyonlarının raporları kabul edildi (9-16.11).
- *Susuz yaz* **Acapulco** (Meksika) **Filim Şenliği**'nde gösterildi. Filmin oyuncuları Taş ile Koçyiğit de hazır bulundular (14-24.11).
- "Türk Filim Prodüktörleri Cemiyeti", "Türk Filim Rejisörleri Birliği", "Türk Filim Stüdyoları Sahipleri", **Sinema Şûrasında alınan kararları** protesto ettiler, ilgililere telgraf çektiler (17.11).
- "Türk Filim Prodüktörleri Cemiyeti"nin **yeni kanun tasarısı** (25.11).
- **"Türk Sinema Sanayiini Kalkındırma Kanun Tasarısı"**, dört meslek kuruluşunun görüşleriyle Millet Meclisi Turizm ve Tanıtma Komisyonuna sunuldu (Kasım).
- "Kulüp Sinema 7"nin organı "**Filim**" dergisi yayımlanmaya başladı (No. 1, 1.12 – No. 2-3, Mayıs 1965).
- ÖZÖN: **"Sinema ağaları telâşta"** ("Yön", 4,11.12).
- Polis Beyoğlu'ndaki **sahte filim şirketlerine** baskın yapmaya başladı (24.12).
- "Türk Kadınlar Birliği Hülya **KOÇYİĞİT**'i **"yılın sanatçısı"** seçti (27.12).
- Cahit TOZMEN'in *Kıbrıs'a ihtar* adlı uzun **belge-filmi** (Aralık).
- **Tours Uluslararası Kısa Filimler Şenliği**'nde Şakir ECZACIBAŞI ile Pierre BIRO'nun *Renk duvarları* adlı belge-filmi

gösterildi (Aralık). Aynı filim "Avrupa Konseyi Eğitim ve Kültür Filimleri Yarışması"nda üçüncülük kazandı.

● **İstanbul Belediyesi istatistikleri:** Sinema salonu: 69 (kapalı), 153 (açık) – Seyirci: 34.393.634 – Eğlence resmi: 18.000.000 T.L.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Antonioni: *Deserto rosso (Kızıl çöl)* – Pasolini: *Il Vangelo secondo Matteo (Matya'ya göre İncil)* – De Bosio: *Il terrorista (Tedhişçi)* – Maselli: *Gli indifferenti (Kaygısızlar)* – Comencini: *La ragazza di Bube (B.nin kızı)* – Germi: *Sedotta e abbandonata (Kandırılmış ve bırakılmış)* – Lizzani: *La vità agra (Acı hayat)* – Rosi: *Il momento della verità (Gerçek ânı)* – **ABD:** Kazan: *America America* – Ford: *Cheyenne Automn (Baharda hücum)*–Walsh: *A Distant Trumpet (Zafere doğru)*–Quine: *How to Murder Your Wife? (Karınızı nasıl öldürürsünüz?)* – Siegel: *The Killers (Ölüm saçanlar)* – Peter Lorre öldü (23.3) – Robert Cannon öldü (5.6) – **FRANSA:** Godard: *Une femme mariée (Evli bir kadın)* – Jessua: *La vie à l'envers (Tersine hayat)* – Truffaut: *La peau douce (Yumuşak ten)* – Franju: *Judex (Fantoma)* – Cousteau: *Le monde sans soleil (Güneşsiz dünya*, b-f) – Moussinac öldü (11.3) – **İSVEÇ:** Widerberg: *Kvarteret korpen (Karga mahallesi)* – Donner: *Att Alska (Sevmek)* – Lingren: *Kare John (Bir aşk gecesi)*–Bergman: *För att inte tala om alla dessa kvinnor (Bütün bu kadınlar üzerine)* – Zetterling: *Alskande par (Sevişen çiftler)* – Höglund: *Kungsleden (Bekleyiş)* – **ÇEKOSLAVAKYA:** Kadar, Kloş: *Obchod na korze (Ana caddedeki dükkân)* – *Obzalovany (Sanık)* – Nemeç: *Demanty noçi (Gecenin elmasları)* – Forman: *Çerny Petr (Maça ası)* – **SSCB:** Kozintsev: *Hamlet* – Efros: *Dvoiu i stepi (Bozkırda iki kişi)* – Klimov: *Donro pojaluat (Hoş geldiniz)* – **BULGARİSTAN:** *Kradezat na praskovi (Şeftali hırsızı)* – **İNGİLTERE:** Reisz: *Night Must Fall (Gece olmalı)* – Losey: *King and Country (Kral ve yurt)* – Donner: *Nothing but the Best (En iyisi)* – Hamilton: *Goldfinger (Altın parmak)* – DAVIS: *Girl With Green Eyes (Yeşil gözlü kız)* – **HİNDİSTAN:** Ray: *Charulata* – Ivory: *Shakespeare Wallah* – **JAPONYA:** Teshigahara: *Suna no Onna (Kumdaki kadın)* – **POLONYA:** – Has: *Rekopis znaleziony w Saragossie (Saragos'taki elyazması)* – **YUGOSLAVYA:** Bulajiç: *Skopje* 1963 *(Üsküp* 1963, b-f).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Makarios Zürih-Londra anlaşmalarını kaldırmak istediğini açıkladı (1.1) – İnönü hükümeti güvenoyu aldı (4.1) – Papa Paulus VI ile Patrik Athenagoras Kudüs'te buluştular (5.1) – ABD-Panama ilişkileri kesildi (9.1) –

Ankara'da sokağa çıkma yasağı kaldırıldı (11.1) – Fransa-Komünist Çin diplomatik ilişkileri kuruldu (27.1) – NATO Başkomutanı Gen. Lemnitzer Ankara'da İnönü ve Sunay'la görüştü (28.1) – ABD ile İngiltere Kıbrıs'a uluslararası kuvvet gönderilmesini teklif ettiler (31.1) – Kıbrıs'ta kanlı çarpışmalar. SSCB, Kıbrıs'a müdahale edilmemesini istedi (7.2) – Gürsel Tapulama Kanununu veto etti (13.2) – Makarios, İngiliz - ABD planını reddetti. İskenderun'da bazı birlikler çıkarma gemilerine bindirildi (14.2) – Yorgo Papandreu başbakan (19.2) – Veliaht Konstantin kral naibi oldu (20.2) – İnönü'ye suikast teşebbüsü (21.2) – Papandreu, Kıbrıs anlaşmalarının gözden geçirilmesini istedi (29.2) – BM Güvenlik Konseyi Kıbrıs'a Barış Gücü gönderilmesine karar verdi (4.3) – Konstantin, Yunanistan kralı (6.3) – Dışişleri Bakanı Erkin, SSCB'ne gezisini erteledi (7.3) – Türkiye'nin İngiltere ve ABD'ye notası: Kıbrıs'ta "kesin ve şiddetli hareket" istedi. Thant, Makarios'a ihtarda bulundu (11.3) – Türkiye'nin Makarios'a notası: Saldırılar durmazsa müdahale edilecek (12.3) – BM. Kıbrıs Barış Gücü'nün ilk birliği Kıbrıs'ta (14.3) – TBMM gerektiğinde Kıbrıs'a kuvvet çıkarması için hükümete tam yetki verdi: Türkiye'deki Yunan uyruklarına bazı kolaylıklar tanıyan kanun iptal edildi (16.3) – Sosyal Sigortalar Kanunu kabul edildi (16.3) – Senato seçimlerinin nisbî temsile göre yapılması kabul edildi (30.3) – Partiler arası birlik havası için protokol imzalandı (31.3) – Brezilya'da Goulart askerî darbeyle uzaklaştırıldı (2.4) – Makarios Kıbrıs-Yunanistan - Türkiye-İngiltere ittifak anlaşmasını tek taraflı olarak feshetti (4.4) – İnönü müttefikler Kıbrıs konusundaki tutumlarını değiştirmezlerse Batı ittifakının sarsılacağını, Türkiye'nin yeni bir dünyada yerini bulacağını söyledi (15.4) – SSCB'nin Türkiye'ye 3 milyar liralık iktisadî yardım teklifinde bulunduğu açıklandı (18.4) – Patrik vekili Emilyanos ile Metropolit Canavaris sınırdışı edildiler (21.4) – Kıbrıs'lı Rumlar St. Hilarion'daki Türk mevzilerine saldırdılar (25.4) – NATO Genel Sekreteri Stikker Ankara'da (27.4) – Fransa, Akdeniz ve Manş'taki NATO komutanlıklarında bulunan deniz subaylarını çekti (28.4) – Kürtçülükten sanık 49 kişi Genel Kurmay mahkemesinde beraat ettiler (30.4) – Yüksek Seçim Kurulu MP'nin senato seçimlerine giremiyeceğini açıkladı (17.5) – Yüksek Seçim Kurulu TİP Genel Başkanı Aybar'ın adaylığını iptal etti (20.5) – Başkan Johnson Kıbrıs'a çıkarma yapılmaması için İnönü'ye mesaj gönderdi (4.6) – AP Genel Başkanı Gümüşpala'nın ölümü, geçici başkanlığa S. Bilgiç getirildi (6.6) – 26 ilde 56 senatörlük için seçim: AP: 31, CHP: 19, Bağımsız: 1 (7.6) – ABD Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı G. Ball Ankara'da (10.6) – Grivas beş yıl sonra Kıbrıs'a döndü (12.6) – İnönü'nün ABD'ne gideceği açıklandı (13.6) – S. Bilgiç AP Genel Başkan Vekili seçildi (18.6) – İnönü Washington'da Johnson'la görüştü (22-23.6) – Papandreu, Başkan Johnson'la görüştü (24-25.6) – Gürcan'ın idamı (27.6) – İnönü Paris'te Gen. de Gaulle ile görüştü (1.7) – Eyüp Han Ankara'da, CENTO dışında daha geniş işbirliği yapılacağı açıklandı (3-5.7) – Kıbrıs'ta Anayasa Mahkemesi ve Türk mahkemeleri kaldırıldı (9.7) – Çombe, Kongo başbakanı (10.7) – İstanbul'da Türkiye, İran, Pakistan toplantısı: Bölgesel Kal-

kınma Teşkilatı (RCD) kurulacağı açıklandı (20-22.7) – Pakistan, Komünist Çin'den kredi alacağını açıkladı (31.7) – Kuzey Viyetnam hücumbotları ile ABD savaş gemileri arasında çarpışma (2.8) – SSCB'nin Ankara büyükelçisi, İnönü ve Erkin'le ayrı ayrı görüştü, bir yetkili iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni gelişmeler olacağını bildirdi (4.8) – ABD uçakları Kuzey Viyetnam'ı bombaladılar (5.8) – Erkin, Kıbrıs'a çıkarma lüzumu duyulduğunu söyledi (6.8) – Türk uçakları Kıbrıs'a keşif uçuşu yaptılar (7.8) – Türk uçakları Kıbrıs'ta askerî üsleri bombaladılar (8.8) – Kıbrıs'ın bombalanmasına devam edildi (9.8) – Kıbrıs üzerinde keşif uçuşu devam etti. Kruşçov akınların durdurulmasım İnönü'den rica etti, Türkiye ile Kıbrıs BM'in ateş kes teklifini kabul ettiler (10.8) – BM Güvenlik Konseyi ateşin kesilmesini, uçuşların durdurulmasını istedi (11.8) – Türkiye Güvenlik Konseyi kararına uydu (12.8) – Dışişleri Bakanlığı, Yunanistan'ın tutumu değişmezse Yunan uyruklu 12 bin kişinin sınırdışı edileceğini açıkladı (13.8) – SSCB, Kıbrıs'a silâhlı müdahaleye seyirci kalamıyacağını açıkladı (15.8) – İzmir'deki NATO karargâhında görevli Yunan subayları yurtlarına döndüler (19.8) – DPT müsteşarlığına Memduh Aytür getirildi (19.8) – Ankara'da ABD aleyhinde nümayiş yapıldı, Yunan elçiliği taşlandı; İzmir'de ABD aleyhinde nümayiş, Fuar'daki ABD, SSCB, Birleşik Arap Cumhuriyeti pavyonları tahrip edildi, İstanbul'da Kıbrıs için nümayiş; Kıbrıs değiştirme birliğinin hareketi ertelendi (28.8) – İnönü radyo konuşmasında Kıbrıs için milletin kabul edemiyeceği hiç bir kararın alınamıyacağını söyledi (30.8) – Nümayişlerin hükümetçe tertiplendiği yolunda ABD Dışişleri Bakanlığı'mn görüşünün Ankara'daki ABD büyükelçiliğince paylaşılmadığı açıklandı (30.8) – Ankara'da öğrencilerin ABD aleyhinde büyük nümayişi (1.9) – İnönü MM.nde "İş, harbe doğru gitmektedir" dedi (3.9) – Türkiye Belgrat'taki Balkan Melodileri Şenliği'nde birinci oldu (4.9) – Türkiye, Türk-Yunan ticaret anlaşmasını feshetti (5.9)- İnönü, ablukadaki Türklere yardım gönderileceğini, engel olunursa saldırı sayılacağını bildirdi (10.9) – Makarios iktisadî ablukayı kaldırdığını bildirdi (15.9) – Türk-Yunan ikamet, ticaret ve seyrisefain antlaşması yürürlükten kalktı (16.8) – Tonkin körfezinde Kuzey Viyetnam ile ABD gemileri arasında yeni olay (18.9) – Sosyal Demokrat Parti kuruldu (22.9) – Gürsel, Yassıada hükümlülerinden başlıcaları için af çıkarmaya başladı (22.9) – Kıbrıs-SSCB iktisadî ve askerî yardım anlaşması imzalandı (30.9) – Türkiye'de suç işliyen Amerikan askerlerinin Türk mahkemelerinde yargılanması için prensip anlaşması (1.10) – Erkin Tahran'a giderken SSCB ile iyi komşuluk ilişkileri kurulacağını bildirdi (14.10) – Kruşçov işbaşından uzaklaştırıldı, Kosigin başbakan, Brejnev parti birinci sekreteri (15.10) – Erkin Moskova'ya gitti (29.10) – Erkin-Gromiko görüşmeleri başladı (31.10) – Erkin-Kosigin (3.11), Erkin-Mikoyan (4.11) görüşmeleri – NATO'nun yeni Genel Sekreteri Brosio Ankara'da (5.11) – Moskova'da Türkiye-SSCB kültür anlaşması imzalandı (5.11) – Türk-Sovyet görüşmeleri bitti, ortak bildiri: "Bağımsızlık, toprak bütünlüğü, hak eşitliği prensiplerine dayanan iyi komşuluk münasebetlerinin geliştirilmesine çalışılacak", "Kıbrıs'ın bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne saygı ve iki millî cemaatin varlığını

tanıma esasına göre" çözüm şekli (6.11) – Bayar kalp krizi geçirdi (6.11), tahliye edildi (7.11) – AP Ankara İl Kongresinde Türk-Sovyet kültür anlaşmasına hücum edildi (8.11) – GKB Org. Sunay, AP'lilerin ordu mensuplarıyla ilgili konuşmalarından dolayı Başbakan ile meclis başkanlarına uyarma mektubu gönderdi (16.11) – Ankara'da AP Genel Kongresi başladı (27.11), Süleyman Demirel AP Genel Başkanlığına seçildi (29.11) – Türkiye-Ortak Pazar anlaşması yürürlüğe girdi (1.12) – Kabineden istifalar (10.12) – Doğum Kontrolü Kanunu MM.nde kabul edildi (17.12).

1 9 6 5

FİLİMLER

(196)

REFİĞ: *Haremde dört kadın – Kırık hayatlar* – BATIBEKİ: *Murat'ın türküsü – Keşanlı Ali destanı – Sayılı dakikalar – Taçsız kral – Hep o şarkı* – GÖREÇ: *Karanlıkta uyananlar* – AKAD, ÜN: *Üç tekerlekli bisiklet* – ÜN: *Dağ başını duman almış* – Haldun DORMEN: *Bozuk düzen* – Suat YALAZ: *Karaoğlan – Altay'dan gelen yiğit* – DEMİRAĞ, Alb. ERASLAN: *Çanakkale arslanları* – SAYDAM: *Çiçekçi kız – Şenol, Birol, Gool! – Vahşi gelin* – ERAKALIN: *Dudaktan kalbe – Sevgili öğretmenim – Uzakta kal sevgilim* – DAVUDOĞLU: *Ekmekçi kadın* – EĞİLMEZ: *Sürtük...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- **200'e yaklaşan filim yapımıyla** sinema endüstrisi her bakımdan çığrından çıkmış bir özellik gösterdi. REFİĞ'in *Haremde dört kadın*, BATIBEKİ'nin *Murat'ın türküsü*, GÖREÇ'in *Karanlıkta uyananlar*'ı bu başıboş gidişi önleyebilecek güçte değildi.
- **Bunalım sinemacılar tarafından da itiraf edildi,** ancak hiç biri bunun içinden çıkmak yetenek ve gücünde değildi, herkes

birkaç yıldan beri gittikçe yeğinleşerek sürüp giden bunalıma kendini kaptırdı.

- **Kendilerine umut bağlanan genç yönetmenler,** başarısızlıklarını sözde kuramsal birtakım demagojilerle örtbas etmeğe çalıştılar. Sinema yazarlarına düşmanlık sinemacıların çoğu için vaz geçilmez bir siyaset oldu.

- **Yıldızların, senaryocuların, işletmecilerin, tefecilerin ağırlığı** hemen her filimde gözle görülür kılığa büründü.

- **Güldiirünün her çeşidi** ve çok kez en ipe sapa gelmez olanları: Suha DOĞAN: *Bekri Mustafa* – Kemal İNCİ: *Beleş Osman* – GÜLYÜZ: *Berduş milyoner – 65 Hüsnü – Cumartesi senin, pazar benim – Gariban – Hüseyin Baradan çekilin aradan – Pantalon bankası – Şıngırdak Melâhat – Ateş gibi kadın – Lâfını balla kestim* – GÜLTEKİN: *Cezmi Band 007,5 – Yalancının mumu* – UTKU: *Dokunma bozulurum* – AYANOĞLU: *Dördü deli biri aptal* – EĞİLMEZ: *Helâl Adana'lı Celâl – Kart Horoz* – SANER: *Horoz Nuri kırkından sonra – Nazar değmez inşallah – Turist Ömer dümenciler kralı* – DAVUDOĞLU: *Komşunun tavuğu – Şeker Hafiye* – Yavuz YALINKILIÇ: *Nasrettin Hoca* – ERAKALIN: *Sevgili öğretmenim – Şepkemin altındayım* – SEDEN: *Şakayla karışık* – S. DURU: *Şoför Nebahat bizde kabahat...*

- **Melodramlar:** SANER: *Ayşecik boş beşik – Soytarı* – SAYDAM: *Kalbimdeki serseri – Vahşi gelin* – PESEN: *Dişi şeytan – Hülya* – UTKU: *Gençliğe veda* – REFİĞ: *Kırık hayatlar* – ERAKALIN: *Lekeli aşk*–İNCİ: *Aman dünya ne dar imiş* – ERGÜN: *Ah bu dünya* – DAVUDOĞLU: *Ekmekçi kadın* – S. DURU: *Sevgim ve gururum...*

- **Polis, serüven filimleri:** ATADENİZ: *Kahreden kurşun – Kan gövdeyi götürdü* – BOLAN: *Kanunsuzlar* – SAYDAM: *Korkunç intikam* – Bilge OLGAÇ: *Krallar kralı* – Hasan CEYLAN: *On yedinci yolcu* – GÜLYÜZ: *Ölüm çemberi – Tatlı yumruk* – BATIBEKİ: *Sayılı dakikalar* – AKBAŞLI: *Son darbe* – ARAKON: *Sonsuz geceler* – ALYANAK: *Şeytanın kurbanları* – KAZANKAYA: *Tehlikeli adam* – Mehmet

DİNLER: *Tehlikeli adımlar* – HANÇER: *Fişek Necmi* – KAN: *Devlerin kavgası* – Cevat ŞAHİNER: *Akrep kuyruğu* – Cevat OKÇUGİL: *Dokuz canlı adam*...

- **Din sömürüsü:** DİNLER: *Cennet fedaileri* – TENGİZ: *Hazreti Eyüb'ün sabrı – Hazreti İbrahim* – GÜRSES: *Hazreti Yusuf'un hayatı* – PEYDA: *Veysel Karanî*...
- **Yabancı filim aktarmaları** devam etti: EVİN: *Dünkü çocuk*- Tunç BAŞARAN: *Konyakçı–On korkusuz adam*–ERAKALIN: *Serseri âşık – Uzakta kal sevgilim* – AKSOY: *Yalancı* – ERGÜN: *Ah bu dünya* – GÜLYÜZ: *Ateş gibi kadın* – ÜN: *Halk çocuğu*...
- **Yeniden çevirimler:** ERAKALIN: *Dudaktan kalbe* – EĞİLMEZ: *Sürtük.*
- **Gerçekçilik çabaları:** GÖREÇ: *Karanlıkta uyananlar* – BATIBEKİ: *Murat'ın türküsü – Keşanlı Ali destanı.*
- **Köy filmi fiyaskosu:** ERAKALIN: *Hepimiz kardeşiz* – ÜN: *Namusum için* – GÜLTEKİN: *Öfke dağları sardı* – EVİN: *Aramızdaki düşman*...
- **Gerçekçi köy filmi** çabası: BATIBEKİ: *Murat'ın türküsü.*
- **Giysili, sözde tarihsel filimler,** "Karaoğlan" dizisinin başlangıcı: YALAZ: *Karaoğlan – Altay'dan gelen yiğit.*
- **Başarılı çağ filmi:** REFİĞ: *Haremde dört kadın.*
- **Piyasa romanları uyarlamaları:** S. DURU: *Sevgim ve gururum – Aşk ve intikam* – SAYDAM: *Kadın isterse*...
- **İlk işçi hareketi,** sendika **filmi:** GÖREÇ: *Karanlıkta uyananlar.*
- **Kıbrıs** yeniden ele alınır: A. Ural OZON: *Kıbrıs volkanı* – BAŞARAN: *On korkusuz adam.*
- **Şarkılı filimler:** UTKU: *Ağlayan gözlerim* – SAYDAM: *Kalbimdeki serseri* – BATIBEKİ: *Hep o şarkı*...
- **Oyun aktarmaları:** DORMEN: *Bozuk düzen* – BATIBEKİ: *Keşanlı Ali destanı* – EĞİLMEZ: *Sürtük.*

- **Futbolcular:** BATIBEKİ: *Taçsız kral* – SAYDAM: *Şenol, Birol, gool!*
- **Filim şenliklerinin sayısı** birdenbire **arttı** ve hepsi fiyaskoyla sonuçlandı.

OYUNCULAR

- Semra SAR, Kartal TİBET, GİRİK, GÜRSU, YİĞİT, BORA, DORUK, Yılmaz DURU, SERENGİL, Yusuf SEZGİN, IŞIK, GÜNERİ, ŞORAY, H. KOÇYİĞİT, Selda ALKOR, ARKIN, HAKAN, HUN, ALIŞIK, Nebahat ÇEHRE, Sevda FERDAĞ, Tülin ELGİN, TAŞ, A. PEKKAN, Süleyman TURAN, T. PAR, P. PAR, DEĞİRMENCİOĞLU, AKIN, ÖZ, GÜNŞİRAY, Gülbin ERAY, TOSUN, GÜNAY, M. KENTER, MEKİN, Ayla ALGAN, Beklan ALGAN, KOLÇAK, AYDAN...
- **ŞORAY:** *Ekmekçi kadın* (Davudoğlu) – *Sürtük* (Eğilmez) – *Vahşi gelin* (Saydam) – *Veda busesi* (Erakalın) – *Elveda sevgilim* (Seden) – *Garip bir izdivaç* (Saydam) – *Seven kadın unutmaz* (Seden)...
- **H. KOÇYİĞİT:** *Aşk ve intikam* (S. Duru) – *Dudaktan kalbe* (Erakalın) – *Nazar değmez inşallah* (Saner) – *Sevgili öğretmenim* (Erakalın) – *Sevgim ve gururum* (S. Duru) – *Serseri âşık* (Erakalın) – *Hepimiz kardeşiz* (Erakalın) – *Hülya* (Pesen) – *Kadın isterse* (Saydam)...
- **ARKIN:** *Serseri âşık* (Erakalın) – *Ah bu dünya* (Ergün) – *Aşk ve intikam* (S. Duru) – *Devlerin kavgası* (Kan) – *Dudaktan kalbe* (Erakalın) – *Haremde dört kadın* (Refiğ) – *Sürtük* (Eğilmez) – *Hepimiz kardeşiz* (Erakalın) – *Kırık hayatlar* (Refiğ) – *Sevgim ve gururum* (S. DURU)...
- **ALIŞIK:** *Adım çıkmış sarhoşa* (Gültekin) – *Berduş milyoner* (Gülyüz) – *Kocamın nişanlısı* (Demirağ) – *Komşunun tavuğu* (Davudoğlu) – *Nazar değmez inşallah* (Saner) – *Pantalon bankası* (Gülyüz) – *Serseri âşık* (Erakalın) – *Soytarı* (Saner) – *Turist Ömer dümenciler kralı* (Saner) – *Şakayla karışık* (Seden)...

- **SERENGİL:** *65 Hüsnü* (Gülyüz) – *Babasına bak oğlunu al* (İnanoğlu) – *Cezmi Band 007,5* (Gültekin) – *Biz de vatandaşız* (Okçugil) – *Dokunma bozulurum* (Utku) – *Helâl Adana'lı Celâl* (Eğilmez) – *İstanbul kazan ben kepçe* (Elmas) – *Keloğlan* (Yalınkılıç) – *Şepkemin altındayım* (Erakalın) – *Yalancının mumu* (Gültekin)...
- **IŞIK:** *Fişek Necmi* (Hançer) – *Kadın isterse* (Saydam) – *Sayılı dakikalar* (Batıbeki) – *Sevinç göz yaşları* (Davudoğlu) – *Sonsuz geceler* (Arakon) – *Şoförün kızı* (Erakalın) – *Tamirci parçası* (İnanoğlu)...
- **GÜRSU:** *Altın şehir* (Elmas) – *Ateş gibi kadın* (Gülyüz) – *Canın cehenneme* (Gülyüz) – *Cumartesi senin pazar benim* (Gülyüz) – *Çanakkale arslanları* (Demirağ, Eraslan)–*Çiçekçi kız* (Saydam) – *Haremde dört kadın* (Refiğ) – *Tatlı yumruk* (Gülyüz)...
- **YİĞİT:** *Aramızdaki düşman* (Evin) – *Fırıldak Naci* (Akbaşlı) – *Seveceksen yiğit sev* (Cantürk) – *Garip bir izdivaç* (Saydam) – *Hepimiz kardeşiz* (Erakalın) - *Korkunç intikam* (Saydam) – *On korkusuz adam* (Başaran)...
- **BORA:** *Artık düşman değiliz* (Engin) – *Beleş Osman* (İnci) – *Bozuk düzen* (Dormen) – *Hülya* (Pesen) – *Lekeli aşk* (Erakalın)--*Öfke dağları sardı* (Gültekin) *Şoförün kızı* (Erakalın)...
- **HUN:** *Bir gönül oyunu* (Mehmet Arslan) – *Elveda sevgilim* (Seden) – *Seven kadın unutmaz* (Seden) – *Sevgili öğretmenim* (Erakalın) – *Tehlikeli adımlar* (Dinler) – *Vahşi gelin* (Saydam)...
- **Yılmaz GÜNEY:** *Arslanların dövüşü* (Atadeniz) – *Kan gövdeyi götürdü* (Atadeniz) – *Kasımpaşalı Recep* (Akıncı) – *Konyakçı* (Başaran) – *Krallar kralı* (Bilge Olgaç) -- *On korkusuz adam* (Başaran) – *Tehlikeli adam* (Kazankaya) – *Torpido Yılmaz* (Okçugil)...
- **GÜNERİ:** *Ağlayan gözlerim* (Utku) – *Akrep kuyruğu* (Cevat Şahiner) – *Uzakta kal sevgilim* (Güneri) – *Yasak sokaklar* (Tuna) – *Kasımpaşalı Recep* (Akıncı)...
- **ALKOR:** *Cumartesi senin pazat benim* (Gülyüz) – *Çiçekçi kız* (Saydam) – *Güneşe giden yol* (Refiğ).

- **HAKAN:** *Cumartesi senin pazar benim* (Gülyüz) – *Keşanlı Ali destanı* (Batıbeki) – *Murat'ın türküsü* (Batıbeki) – *17. yolcu* (Ceylan) – *Uzakta kal sevgilim* (Erakalın)...
- **GİRİK:** *Altın şehir* (Elmas)-*Keşanlı Ali destanı* (Batıbeki) – *Korkunç intikam* (Saydam) – *Kumarbaz* (Aksoy) – *Seveceksen yiğit sev* (Contürk) – *Şenol, Birol, Gool!* (Saydam)...
- **DORUK:** *Bir gönül oyunu* (Arslan) – *Bozuk düzen* (Dormen) – *Kırık hayatlar* (Refiğ) – *Sayılı dakikalar* (Batıbeki) – *Şoförün kızı* (Erakalın)...
- **TİBET:** *Karaoğlan* (Yalaz) – *Altay'dan gelen yiğit* (Yalaz).
- **SEZGİN:** *Hazreti Yusuf'un hayatı* (Gürses) – *Veysel Karanî* (Peyda).

SİNEMA OLAYLARI

- "**Sinema 65**" dergisi yayımlanmaya başladı (No.1, 1.1.-No. 13, 2.5.1966).
- REFİĞ: "**Türk sineması nedir?**" ("Sinema 65", No. 1-3, 1.1 – 1.3).
- ÖZÖN: "**Bindikleri dalı kesenler**" ("Türk Dili", No. 160, 1.1).
- *Gurbet kuşları* **Hindistan Uluslararası Filim Şenliği**'nde gösterildi (8-20.1).
- Sofya'da Balkan ülkeleri sinemacılarının ve UNESCO **ulusal** temsilcilerinin toplantısında bir **Balkan Filim Şenliği** düzenlenmesi kararlaştırıldı (27-29.1).
- Cumhuriyet Senatosu'nda İçişleri Bakanlığı bütçesinde "**filimlerin gittikçe açıldığı**"ndan söz edildi (28.1).
- "Hürriyet" gazetesi: "**Artistlerin vergi borcu** 10 milyon liranın üstünde". Defterdarlık 1961'den bu yana aldıkları ücretlerle ödedikleri vergileri çıkarıyor (31.1).
- **San Francisco Uluslararası Filim Şenliği** Bölge Filimleri kategorisinde *Karagöz* ile *Mevlânâ* adlı kısa belge-filimleri şeref diploması aldı (Ocak).

- ÖZÖN: **"Eleştirmen mi, dalkavuk mu?"** ("Türk Dili", No. 161, 1.2).
- SCOGNAMILLO: **"Metin Erksan"** (Sinema 65", No. 2-4, 1.2-1.4.).
- **Suriye** Kültür ve Ulusal Yöneltim Bakanlığı **yedi Türk filminin** kuzey illerinde **gösterilmesini yasakladı** (23.2).
- ÖZÖN: **"Vurucu bir eleştiri"** ("Türk Dili", No. 162, 1.3).
- Filim yıldızları **vergi sorunu** için cumhurbaşkanını ve TBMM'ni ziyaret ettiler (9.3).
- İstanbul Üniversitesi Rehberlik Derneği **"Üniversite Filim Kulübü"** kuruldu, filim gösterilerine başladı (Mart).
- Üniversite Filim Kulübü **"Türk Sinemasının Sosyal ve Ekonomik Problemleri"** konulu tartışmalı bir konferans düzenledi (13.3).
- Tanıtma ve Kültür Münasebetleri Koordinasyon Komisyonu, uluslararası filim şenliklerine devlet adına katılacak filimleri seçmek üzere Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'na bağlı olarak beş üyeli bir **"Filim Seçme Komitesi"** kurulmasına karar verdi (17.3).
- İçişleri Bakanlığı, **televizyonda gösterilecek filimler**in "haberleşme ve basın hürriyetlerinin himayesinde bulunan TV filimleri" olduklarından sansür tüzüğü hükümlerine tâbi tutulmıyacaklarını bildirdi (23.3).
- **ERKSAN'ın basın toplantısı:** Ulvi DOĞAN'ı *Susuz yaz*'ı değiştirmek, afişlerde tahrifat yapmakla suçlandırdı (27.3).
- ÖZÖN: **"Çemberleri kırmak"** ("Sinema 65", No. 4, 1.4).
- ÖZÖN: **"Sil baştan"** ("Sinema 65", No. 5, 1.5).
- SCOGNAMILLO: **"Memduh Ün'ün küçük dünyası"** ("Sinema 65", No. 5-6, 1.5-1.6).
- Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Fransız Kültür Merkezi'nin ortaklaşa düzenlediği **Ankara Birinci Uluslararası Kısa Filimler Şenliği** yapıldı (Birinciliği Polonyalı yönetmen Zbigniew Raplewski'nin *The Araby – Arap atları* kazandı) (21-23.5).

- *Karanlıkta uyananlar* iki kez sansür edilip yasaklandıktan sonra **serbest bırakıldı** (23.5).
- **Antalya İkinci Filim Şenliği** (4-9.6): Sonuçlar: 1. *Aşk ve kin* (Demirağ), 2. *Keşanlı Ali destanı* (Batıbeki), 3. *Karanlıkta uyananlar* (Göreç) – Senaryo: *Vedat Türkali* ("Karanlıkta uyananlar") – Yönetmen: *Batıbeki* ("Keşanlı Ali destanı") – Görüntü yönetmeni: *Gani Turanlı* ("Aşk ve kin") – Besteci: *Nedim V. Otyam* ("Karanlıkta uyananlar") – Kadın oyuncu: *Fatma Girik* ("Keşanlı Ali destanı") – Erkek oyuncu: *Fikret Hakan* ("Keşanlı Ali destanı") – Yardımcı erkek oyuncu: *Erol Taş* ("Duvarların ötesi") – Yardımcı kadın oyuncu: *Aliye Rona* ("Hepimiz kardeşiz").
- **Antalya Filim Şenliği**'nin sona ermesi dolayısıyla düzenlenen kokteylde sinemacılardan çoğu ödülleri geri verdiler. "Milliyetçi-mukaddesatçı" bir grup, bazı sinemacılar ve filimler aleyhinde gösteri yapıp bildiri dağıttı (11.6).
- İstanbul'da **Avrupa Birliği Filim ve TV Uzmanları toplantısı** (15-17.6).
- **İslâm ahlâkını ve millî kahramanlıkları** hikâyeler, romanlar, temsiller, **filimlerle** halka ve gençliğe **vermek** amacıyla İstanbul'da İlâhiyat Öğrencileri tarafından bir dernek kuruldu (19.6).
- İstanbul'da **"Sinematek Derneği"** kuruldu (Haziran).
- İstanbul Amerikan Haberler Merkezi'nde **"Türk Filimeiliğinin bugünkü durumu ve geleceği"** konusunda açık oturum (1.7).
- SCOGNAMILLO: **"Halit Refiğ, kadın ve toplum"** ("Sinema 65", No. 8-12, 1.8-1.12).
- **Birinci Balkan Filim Şenliği** Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Türkiye, Yugoslavya'nın katılmasıyle Varna'da (Bulgaristan) yapıldı. Yarışmasız olan şenliğe Türkiye *Karanlıkta uyananlar*, ayrıca *Surnâme*, *Yaşamak için*, *Renk duvarları* kısa belge-filimleriyle katıldı. *Keşanlı Ali destanı* ile *Aşk ve kin* özel olarak gösterildi (8-14.8).

- **İzmir Enternasyonal Fuarı Birinci Filim Şenliği** yapıldı (20-25.8): Sonuçlar: 1. *Üç tekerlekli bisiklet* (Akad), 2. *Sahildeki ceset* (Baytan), 3. *Ahtapotun kolları* (Pesen) – Yönetmen: *Metin Erksan* ("Suçlular aramızda") – Senaryocu: *Natuk Baytan* ("Sahildeki ceset") – Görüntü yönetmeni: *Kriton İlyadis* ("Ahtapotun kolları") – Kadın oyuncu: *Sezer Sezin* ("Üç tekerlekli bisiklet") – Erkek oyuncu: *Fikret Hakan* ("Keşanlı Ali Destanı") – Yardımcı kadın oyuncu: *Çolpan İlhan* ("Ahtapotun kolları") – Yardımcı erkek oyuncu: *Erol Taş* ("Sahildeki ceset") – Müzikçi: *Yalçın Tura* ("Keşanlı Ali Destanı") – Stüdyo: *Acar Filim Stüdyosu.*
- Mahmut **MORALI'nın ölümü** (3.9).
- **Gaziantep Filim Şenliği**'nde *Kırık hayatlar* birinci seçildi (15-20.9).
- Agâh ÖZGÜÇ: **"Altına hücum ya da Türk sinemasında enflasyon"** ("Sinema 65", No. 10, 1.10).
- Yüksek Seçim Kurulu, **"filim göstermek yoluyla seçim propagandası** yapılabileceğine ilişkin hüküm olmadığı" gerekçesiyle YTP'nin seçim kampanyası için hazırlattığı *Mutlu Yeni Türkiye* filminin gösterilmesini yasakladı (8.10).
- *Haremde dört kadın* Sorrento'daki yarışmasız **"1965 Uluslararası Sinema Bnlnşması"na katıldı** (Ekim).
- **"Sinematek Derneği"** filim gösterilerine başladı (8.11).
- Henri **LANGLOIS'nın** İstanbul'da **basın toplantısı** (9.11).
- İstanbul'da **"Fitaş"** ve **"Dünya"** **sinemaları** açıldı (2.12).
- Acar, Erman, Lâle, Yıldız Filim stüdyoları sahipleri **küçük şirketleri boykot** kararı aldılar (Aralık).
- Agâh ÖZGÜÇ'ün **"Türk Sinemasında Kadın ve Seks"** adlı kitabı yayımlandı.
- Kemal Filim ile Saner Filim 20 filimlik **ortak yapım listesi** açıkladılar.
- **İstanbul Belediyesi istatistikleri:** Sinema salonu: 82 (kapalı), 166 (açık) – Seyirci: 40.119.869 – Eğlence resmi geliri: 17.218.545 T.L.

YABANCI SİNEMALAR

İTALYA: Visconti: *Vaghe stelle dell'Orsa (Sandra)* – Zurlini: *Le soldatesse (Kadın askerler)* – Fellini: *Giulietta degli spiriti (Ruhların Giulietta'sı)* – Sinemaya yardım kanunu (Kasım) – **FRANSA:** Allio: *La vieille dame indigne (Yakışıksız yaşlı kadın)* – Etaix: *Yoyo* – Godard: *Alphaville* – **ABD:** Lumet: *Pawnbroker (Rehinci)* – Rossen: *Lilith* – Donner: *What's New Pussycat? (Evlenmekten korkuyorum)* – Peckinpah: *Major Dundee (Kahraman binbaşı)* – Silverstein: *Cat Ballou (Kanunsuz silâhşor)* – Forbes: *King Rat (Ölüm kampı)*–Edwards: *The Great Race (Büyükyarış)*– Schaffner: *The War Lord (Savaş ilahı)* – Selznick öldü (24.6) – **İNGİLTERE:** Lester: *The Knack* – Polanski: *Repulsion (Tiksinti)* – Schlesinger: *Darling (Darling)* – Annakin: *Those Magnificent Men in Their Flying Machines (Uçuş araçlarındaki muhteşem insanlar)* – **JAPONYA:** Kobayashi: *Kwaidan* – Ichikawa: *Tokyo Olympiades* 1964 *(Tokyo Olimpiyadı)* – Kurosawa: *Akahige (Kızıl sakal)* – **SSCB:** Bondarçuk: *Voina i mir (Savaş ve barış II)* – Paradjanov: *Teni zabipiç predkov (Ateş atları)* – **Romm:** *Obiknovennii faşizm (Sıradan faşizm,* b-f) – **ÇEKOSLAVAKYA:** Forman: *Lasky jedne plavovlavsky (Bir sarışının aşkları)* – Passer: *Intimni osvetlerni (Hafif ışık)* – Schorm: *Kadzy den odvahu (Her gün için cesaret)* – **MACARİSTAN:** Jancso: *Szegenylegenyek (Umutsuzlar)* – Fahri: *Husz ora (Yirmi saat)* – **ROMANYA:** Ciulei: *Padura spinzralitor (Asılmışlar ormanı)* – **POLONYA:** Skolimowski: *Walk Over (Yürüyüş)* – **YUGOSLAVYA:** Makajev: *Çovek nije tica (İnsan kuş değildir)* – **MEKSİKA:** Bunuel: *Simon del desierto (Çölün Simon'u)* – **BREZİLYA:** Saraceni: *O desafio (Meydan okuma)* – **DÜNYA:** Pesaro'da (İtalya) Birinci Uluslararası Yeni Sinema Şenliği (Haziran).

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

SSCB Komünist Parti Merkez Komitesi Üyesi Podgorni başkanlığında on kişilik bir heyet Türkiye'ye geldi (3-10.1) – Podgorni TBMM.nde konuştu; İnönü SSCB'ne davet edildi (5.1) – Memurların % 12'sinin (32.000) ilkokul mezunu olmadığı açıklandı (13.1) – Manisa'nın Kırkağaç ilçesine bağlı bir köyde köylülerle öğretmenler arasında çatışına, 14 kişi tutuklandı (16.1) – Türkiye NATO'nun çok taraflı nükleer gücüne katılmıyacağını bildirdi (17.1) – Millî Bakiye sistemi kabul edildi (22.1) – Gromiko Kıbrıs için federatif çözümü benimsediğini açıkladı (22.1) – Churchill'in ölümü (24.1) – New York'ta Türk-Amerikan görüşmesi başladı (26. 1) – Başkan Johnson'un hastalığı ileri sürülerek Erkin'le görüşme iptal edildi (27.1) – Atom gemisi Savannah'ın Türkiye'yi ziyareti iptal edildi (27.1) – Savunma Bakam Sancar, silâhlı kuvvetlerin artırılması için NATO teklifinin reddedildiğini açıkladı (27.1) – Ankara nüfusunun yarısının gecekondularda yaşadığı açıklandı (6.2) – Viyetkong Pleiku üssüne baskın yaptı,

ABD uçakları Kuzey Viyetnam'ı bombaladı (7.2) – Muhalefet partileri hükümeti düşürmek için görüşmelere başladılar (9.2) – Bütçenin reddi üzerine İnönü hükümeti istifa etti (13.2) – Gürsel yeni kabineyi kurmakla Ürgüplü'yü görevlendirdi (16.3) – Ürgüplü'nün 4. koalisyon hükümeti açıklandı (Demirel başbakan yardımcısı, koalisyon kanatları: AP, YTP, CKMP, MP, bağımsız) (20.2) – ABD'nde Kara Müslümanların önderi Malcolm X öldürüldü (21.2) – Doğu'da kızamık salgını başladı (23.2) – Eyüp Han Pekin'de (2.3) – Ürgüplü kabinesi güvenoyu aldı (4.3) – Akhisar'da TİP Genel Başkanı Aybar hırpalandı (5.3) – Zonguldak olayları: 1500 işçi greve başladı, mühendisler dövüldü (10.3) – Yassıada hükümlülerinin mesleklerini yapmalarıyla ilgili tasarı kabul edildi (18.3) – SSCB uzay pilotu Leonov uzayda yürüyen ilk insan (18.3) – ABD'nin Viyetnam'da zehirli gaz kullanması dünya kamuoyunda şiddetli tepkiler uyandırdı (22.3) – Burgiba Türkiye'de (24 - 30.3) – Romanya Komünist Parti Birinci Sekreteri Ceausescu Romanya'nın bağımsızlık siyasetini belirtti (24.3) – Pakistan - Komünist Çin sınır ve kültür anlaşması (26.3) – Mısır'dan Kıhrıs'a Sovyet füzesi taşıyan gemi batılıların müdahalesiyle geri döndü (28.3) – Türkeş'le dört arkadaşı CKMP'ne girdiler (31.3) – Türkiye arahulucu Plazo'nun Kıbrıs raporunu reddetti (1.4) – Mareşal Eyup Han Moskova'da (3.4) – İlk ticarî haberleşme peyki "Early Bird" (6.4) – Pakistan-SSCB ticaret, iktisadî işbirliği kültür anlaşmaları (7.4) – Türk-İş Genel Sekreteri Tunç TİP'i suçladı (8.4) – Ürgüplü, patrikhanenin teftiş edileceğini bildirdi (17.4) – Yunan uyruklularının sınırdışı edileceği açıklandı (18.4) – Steinbeck'in "Bitmiyen kavga"'sı toplatıldı (20.4) – Patrikhanenin denetimi başladı (22.4) – Johnson ABD deniz piyadelerinin Dominik'e çıktığını bildirdi (28.4) – Fransa ile SSCB, Viyetnam'a yabancı müdahalesinin sona ermesini istiyen bildiri yayımladılar (29.4) – TRT hakkında soruşturma başladı (11.5) – Londra'da Hasan Işık ile Kostopulos Kıbrıs'ta bağımsız cumhuriyet kurulması için anlaşmaya vardılar (13.5) – Komünist Çin'in ikinci atom bombası (14.5) – SSCB Dışişleri Bakanı Gromiko Ankara'da (17-22.5) – Ürgüplü SSCB'ye davet edildi (18.5) – İmamların ilkokul mezunu olmaları şartı kondu (27.5) – ABD kara kuvvetlerinin Viyetnam'da savaşa katıldıkları açıklandı (5.6) – "Ulus" gazetesi ve yazarı Sadun Tanju hakkında komünistlik propagandasından kovuşturma açıldı (17.6) – Cezayir'de Alb. Bumedyen'in hükümet darbesi (19.6) – Vergi tahsilâtında % 11 artış olduğu açıklandı (21.6) – Gürsel, "Komünizmle Mücadele Derneği" fahrî başkanı oldu (24.6) – Anayasa Mahkemesi 141 ve 142 . maddeleri anayasaya aykırı bulmadı (29.6) – Bursa'daki TİP kongresi Komünizmle Mücadele Derneği ve Milliyetçiler Derneği üyelerince basıldı (4.7) – Tabiî senatörlüğün kaldırılması teklif edildi (6.7) – Hükümet sözcüsü komünizmle mücadele edileceğini bildirdi (12.7) – Personel kanunu (14.7) – Papandreu istifa etti (15.7) – Yunanistan'da nümayişler (16.7) – Petrol fiyatlarının düşürülmesi için şirketlerle görüşmelere başlandı (20.7) – Fransa, atom kuruluşlarının resmini çeken ABD casus uçağı dolayısıyla protestoda bulundu (19.7) – Din işleri subaylığı kurulması kararlaştırıldı (21.7) –

Kıbrıs Temsilciler meclisi seçim sistemini değiştirdi, Makarios'un başkanlık süresi uzatıldı, Dr. Küçük'ün görevine son verildi (23.7) – Irak uçakları sınır köyünü bombaladı (28.7) – Türkeş CKMP Genel Başkanlığına seçildi (31.7) – Yüksel Menderes AP'ye girdi (5.8) – Atanasiadis-Novas hükümeti güvenoyu alamadı (5.8) – Başbakan Ürgüplü'nün SSCB gezisi (8–17 .8) – SSCB basını ayın görünmiyen yüzünün resimlerini yayımladı (16.8) – Ürgüplü, SSCB'nin Arpaçayı Barajı ile dokuz fabrikanın yapılmasına yardım edeceğini açıkladı (20.8) – Vergi ödeme listelerinin açıklanmasına başlandı (19.8) – Irak'ta darbe teşebbüsü (6.9) – Gen. De Gaulle Fransa'nın Kaynaşık Savunma sistemini kabul etmiyeceğini açıkladı (9.9) – Hindistan ile Pakistan arasındaki çarpışmalar şiddetlendi (12.9) – Hindistan ile Pakistan BM'in ateş kes teklifine uydular (22.9) – Stefanopulos güvenoyu alarak başbakan oldu (25.9)–Ürgüplü'nün oğlu, Prenses Fazıla ile nişanlandı (26.9) – Endonezya'da hükümet darbesi teşebbüsü (30.9) – Genel seçimleri AP kazandı: AP: 240, CHP: 134, CKMP: 11, MP: 31, YTP: 19, TİP: 14, Bağımsız: 1 (10.10) – ABD içinde ve dışında Viyetnam savaşı aleyhinde nümayişler başladı (16.10) – Ürgüplü istifa etti, Demirel yeni kabineyi kurmakla görevlendirildi (22.10) – Nüfus sayımı: 31.391.207 (geçici sonuç) (24.10) – Demirel kabinesi açıklandı (27.10) – Demirel hükümeti güvenoyu aldı (11.11) – Devlet Tiyatrolarında grev başladı (17.11) – "Eşeğin gölgesi" oyunu sahneden kaldırıldı (18.11) – CHP'de "ortanın solu" sloganı yüzünden tartışmalar (19.11)–İlk Fransız uydusu yörüngede (26.11) – "Gemini 6" ile "Gemini 7" uzayda buluştular (15.12) – Diyanet İşleri Başkanı Gerçeker emekliye sevkedildi (16.12) – BM Genel Kurulu, Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve dışarıdan müdahale edilemiyeceği kararını kabul etti (17.12) – Gen. De Gaulle ikinci turda, yeniden cumhurbaşkanı seçildi (19.12) – İstanbul'da BM kararı aleyhinde miting (20.12).

1 9 6 6

FİLİMLER

(229)

SAĞIROĞLU: *Ben öldükçe yaşarım – Bitmiyen yol* (sansür yasakladı) – AKAD: *Hudutların kanunu* (sansür yasakladı) – BATIBEKİ: *Pembe kadın – Toprağın kanı* – E. TOKATLI: *Son kuşlar* – ERKSAN: *Sevmek zamanı* – Alp Zeki HEPER:

Soluk gecenin aşk hikâyeleri (sansür yasakladı) – REFİĞ: *Erkek ve dişi* – PALAY: *İsyancılar* – İNCİ: *Başlık* – SAYDAM: *Allahaısmarladık* – *Siyah gözler* – *Buzlar çözülmeden* – ÜN: *Altın çocuk* – *Namusum için* – SEDEN: *Sana lâyık değilim* – *Çalıkuşu* I ve II – BAŞARAN: *Murtaza* – ENGİN: *Şehvetin esiriyiz* – ERAKALIN: *Yosma* – PESEN: *Meyhanenin gülü*–AKSOY: *Hıçkırık*–*Altın küpeler*-DORMEN: *Güzel bir gün için* – YALAZ: *Baybora'nın oğlu* – *Camoka'nın intikamı* – DAVUDOĞLU: *Aşkın göz yaşları...*

EĞİLİMLER. ÖZELLİKLER

- Filim yapımının 200'ü aşması bunalımın önlenemez bir duruma gelmekle kalmayıp kötü bir sona doğru hızla yaklaştığını da gösterdi. Bu, artık yılda bir düzineden fazla filim çeviren yönetmenlerin, üç düzineye yakın senaryo yazan bir avuç senaryo yazarının, iki düzineden fazla filimde oynıyan bir avuç yıldızın meydana getirdiği ve **her bakımdan dökülen bir sinemadır.**
- Bunalım, başıbozukluk ve filim enflasyonunu, öteden beri bunu inkârı âdet edinmiş olan sinemacılar da kabul ettiler. Hatta **işçi ve işveren sendikaları** ortaklaşa yaptıkları basın toplantısında **bunalımdan yakındılar.**
- Meclise sunulan yeni "**Belediye Gelirleri Kanunu**" tasarısının yerli filimler lehindeki eğlence resmi farkını kaldıran maddesi sinemacıları büsbütün kaygılandırdı.
- **Bunalım üzerine** sinemacılar, sinema yazarları, aydınlar değişik açılardan **görüşler** öne sürdüler, tartışmalı oturumlar düzenlendi.
- Yapımcılar her vakit olduğu gibi, bunalıma en ters ve gerçekleşmiyecek yollardan son vermeye teşebbüs ettiler: **Yıldızlar için tavan ücret tespiti** ve yıldızları sınıflandırmak.
- **Sinemacılardan** bazıları **ile sinema yazarları arasındaki** görüş ayrılığı **düşmanlık** halini aldı.
- Bütün bunlara karşılık **sinema kültürünün yayılması ve gelişmesinde** 1966 bir **dönüm noktası** oldu: Sinematek çalışma-

ları hızlandı, Sinematek Derneği Ankara'da da çalışmalarına başladı, sinema dernekleri çoğaldı, sinema dergileri çeşitlendi, sinema yayınları çeşitlendi ve arttı, yüksek öğretim kurumlarından bazılarında ilk kez sinema dersleri verilmeye başlandı.

● **Sansür şiddetini gittikçe artırdı**; *Ben öldükçe yaşarım* ile *Hudutların kanunu* sansürden birkaç kez geri çevrildi ve sonraki mevsime kaldı.

● Bir yıl önceki gibi, **güldürünün her çeşidi** bol bol çevrildi: Mehmet BOZKUŞ: *Babamız evleniyor* – İNANOĞLU: *Babasına bak oğlunu al* – *Efkârlıyım âbiler* – GÜLYÜZ: *Cici kızlar* – *Sevdalı kabadayı* – *Tamirci parçası* – *Üsküdar'dan Topkapı'ya* – SANER: *Ava giden avlanır* – *Beş fındıkçı gelin* – *Turist Ömer Almanya'da* – YALINKILIÇ: *Asker arkadaşım* – SAYDAM: *Eli maşalı* – GÜLTEKİN: *Bilen kazanıyor* – Nurettin ALPAN: *Bir garip adam* – ÖZ: *Hacı Baba* – DİNLER: *Sevişmek yasak*...

● **Polis, serüven filimleri,** dişili erkekli "James Bond" taklitleri: Orhan AYKANAT: *Bitmiyen korku* – Orhan ATEŞ: *Kara kedi* – AKINCI: *Kardeş belâsı* – HEKİMOĞLU: *Korkusuz yaşıyanlar* – *Kelepçeli bilekler* – GÜLYÜZ: *Kolla kendini bebek* – EVİN: *Yumruk yumruğa* – *Korkusuzlar* – ÖZONUK: *Melek yüzlü caniler* – ATADENİZ: *Para, kadın ve silâh* – *Aşkım silâhımdır* – C. OKÇUGİL: *Dehşet yaratan adam* – *Kan ve kurşun (Yarasa adam)* – *Örümcek adam* - Natuk BAYTAN: *Sırtımdaki bıçak* – KAN: *Silâhların sesi* – Vedat TÜRKALİ: *Sokakta kan vardı* – ERAKALIN: *Yabancı olduk şimdi* – Cavit YÜRÜKLÜ: *Karanlıkta vuruşanlar* – *Büyük şehrin kanunu* – KAZANKAYA: *Haracıma dokunma* – ÜN: *Yıldıztepe* – *Altın çocuk* – ARSLAN: *İntikam yemini* – DAVUDOĞLU: *Namus kanla yazılır* – *Babam katil değildi* – ELMAS: *Ben bir kanun kaçağıyım*...

● **Melodramlar,** burjuva aşk öyküleri: ERAKALIN: *Siyah gül* – *Yosma* – *Hayatımın kadını* – UTKU: *Ağlıyan gözler* – AKSOY: *Dertli gönüller* – *Hıçkırık* – *İki yavrucak* – SEDEN: *Sana lâyık değilim* – SAYDAM: *Siyah gözler* – EĞİLMEZ:

Senede bir gün – *Seni seviyorum* – REFİĞ: *Canım sana feda* – ELMAS: *Altın şehir* – Y. DURU: *Ekmek kavgası* – AKINCI: *Erkek dediğin böyle olur* – ERGÜN: *Fakir gencin romanı* – İNANOĞLU: *Kaderin cilvesi* – PESEN: *Karanfilli kadın* – *Posta güvercini* – ENGİN: *Şehvetin esiriyiz* – KAN: *Sevda çiçeğim* – *Yarını olmıyanlar* – CONTÜRK: *Yaşamak haram oldu* – GÜLTEKİN: *Aşkın kanunu yoktur*...

- **Piyasa romanlarından uyarlamalar:** SAYDAM: *Allahaısmarladık* – AKSOY: *Hıçkırık* – PESEN: *Posta güvercini* – EĞİLMEZ: *Senede bir gün* – ÜN: *Yıldıztepe*...
- **Yabancı filim** aktarmaları: GÜLYÜZ: *Gariban* – EĞİLMEZ: *Seni seviyorum* – SANER: *Ava giden avlanır* – ATADENİZ: *Dağların oğlu* – BAYTAN: *Sırtımdaki bıçak* – A. SANER: *Severek dövüşenler*-DİNLER: *Fakir ve mağrur*-DAVUDOĞLU: *Aşkın göz yaşları* – ERGÜN: *Kıskanç kadın* – BAŞARAN: *Vatan kurtaran aslan* – ELMAS: *Silâhlar patlayınca*...
- **Yeniden çevirimler:** SAYDAM: *Allahaısmarladık* – AKSOY: *Hıçkırık* – EĞİLMEZ: *Senede bir gün*...
- **Kostümlü, tarihsel filimler:** YALAZ: *Baybora'nın oğlu* – *Camoka'nın intikamı* – S. DURU: *Malkoçoğlu* – BAŞARAN: *Fatih'in fedaisi* – *Vatan kurtaran arslan* – AKINCI: *Şehzade Murat ve Gülnaz Sultan*...
- **Din sömürüsü:** GÜRSES: *Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi* – *Hazreti Yahya* – PEYDA: *Yahya Peygamber* – Murat SERTOĞLU: *Hac ve Kâbe* (b-f)...
- **Kurtuluş savaşı:** AKINCI: *Bize Türk derler* – *Bombacı Emine.*
- **Kıbrıs:** SEDEN: *Severek ölenler.*
- **Oyun aktarmaları:** SAYDAM: *Buzlar çözülmeden* – PALAY: *İsyancılar* – BATIBEKİ: *Pembe kadın.*
- **Üç değişik aşk öyküsü** denemesi: ERKSAN: *Sevmek zamanı* – E. TOKATLI: *Son kuşlar* – HEPER: *Soluk gecenin aşk hikâyeleri.*
- **Gerçekçilik çabaları:** SAĞIROĞLU: *Bitmiyen yol* – *Ben öldükçe yaşarım* – AKAD: *Hudutların kanunu.*

● **Gerçekçi köy filmi** denemeleri: BATIBEKİ: *Pembe kadın* – AKAD: *Hudutların kanunu* – PALAY: *İsyancılar* – İNCİ: *Başlık.*

OYUNCULAR

● BORA, GÜNAY, YİĞİT, HUN, GÜRSU, ŞORAY, Tunç OKAN, TİBET, GÜNEY, HAKAN, ALIŞIK, IŞIK, KOÇYİĞİT, GİRİK, ALKOR, SEZGİN, ARKIN, GÜNERİ, Yılmaz GÜNDÜZ, P. PAR, Esen PÜSKÜLLÜ, DORUK, S. FERDAĞ, AKIN, TAŞ, ÖZ, Önder SOMER, Devlet DEVRİM, Gülsün KAMU, Sema ÖZCAN, ELGİN, SERENGİL, A. ALGAN, Birsen MENEKŞELİ, KÖKSAL, Figen SAY, Salih GÜNEY, Y. KENTER, Erol GÜNAYDIN, ARSOY, B. ALGAN...

● **ARKIN:** *Kıskanç kadın* (Ergün) – *İnatçı gelin* (Gültekin) – *Acı tesadüf* (İnanoğlu) – *Canım sana feda* (Refiğ) – *Çıtkırıldım* (Ergün) – *Dişi düşman* (Saydam) – *Fakir bir kız sevdim* (Gültekin) – *Fakir gencin romanı* (Ergün) – *Göklerdeki sevgili* (Contürk) – *İntikam ateşi* (Erakalın) – *Malkoçoğlu* (S. Duru) – *Satılık kalp* (İnanoğlu)...

● **ŞORAY:** *Altın küpeler* (Aksoy) – *Anaların günahı* (Saner) – *Çalıkuşu* (Seden) – *Çamaşırcı güzeli* (Saner) – *Eli maşalı* (Saydam) – *El kızı* (Saydam) – *Sana lâyık değilim* (Seden) – *Karanfilli kadın* (Pesen) – *Kenarın dilberi* (Seden) – *Günahkâr kadın* (Erakalın) – *Hayatımın kadını* (Erakalın) – *Siyah gözler* (Saydam) – *Siyah gül* (Erakalın) – *Meleklerin intikamı* (Seden) – *Meyhanenin gülü* (Pesen)...

● **Y. GÜNEY:** *Korkusuzlar* (Evin) – *Anası yiğit doğurmuş* (Kurthan) – *Ben öldükçe yaşarım* (Sağıroğlu) – *Beyaz atlı adam* (Contürk) – *Çirkin kral* (Atadeniz) – *Kanlı buğday* (Ferit Ceylân) – *Sayılı kabadayılar* (Kazankaya) – *Silâha yeminliydim* (İnci) – *Silâhların kanunu* (Atadeniz) – *Sokakta kan vardı* (Türkali) – *Yiğit yaralı olur* (Göreç)...

● **ALKOR:** *Senede bir gün* (Eğilmez) – *Fakir ve mağrur* (Dinler) – *Geceler yârim oldu* (Erakalın) – *Göklerdeki sevgili* (Contürk) –

İnatçı gelin (Gültekin) – *Kalpsiz* (Saydam) – *Katiller de ağlar* (Erakalın) – *Ava giden avlanır* (Saner) – *Ayrılık şarkısı* (Erakalın) – *Boğaziçi şarkısı* (Saydam) – *Buzlar çözülmeden* (Saydam) – *Dişi kartal* (Yücel Uçanoğlu) – *Erkek ve dişi* (Refiğ)...

● **GİRİK:** *Allahaısmarladık yavrum* (Aksoy) – *Aşkın kanunu yoktur* (Gültekin) – *Bana belâlı derler* (Okçugil) – *Avare kız* (Erakalın) – *Ben bir sokak kadınıyım* (Eğilmez) – *Bir garip adam* (Alpan) – *Fakir çocuklar* (Ün) – *Hırsız* (Davudoğlu) – *Karakolda ayna var* (Refiğ) – *Severek ölenler* (Seden) – *Namusum için* (Ün) – *Seni bekleyeceğim* (Eğilmez) – *Kolsuz kahraman* (Saydam)...

● **SEZGİN**: *Hazreti Yusuf'un hayatı* (Gürses) – *İntikam yemini* (Arslan) – *Anaların günahı* (Saner)–*Arabacı Sabahat* (Akıncı) – *Arzunun bedeli* (Elmas, Alyanak) – *Aşkım silâhımdır* (Atadeniz) – *Beş fındıkçı gelin* (Saner) – *Bize Türk derler* (Akıncı) – *Bombacı Emine* (Akıncı) – *Dertli gönüller* (Aksoy) – *Erkek dediğin böyle olur* (Akıncı) – *Yahya Peygamber* (Peyda) – *Nikâhsızlar* (Pesen) – *Posta güvercini* (Pesen)...

● **GÜNERİ:** *Son kuşlar* (E. Tokatlı) – *Ben öldükçe yaşarım* (Sağıroğlu) – *Acı tesadüf* (İnanoğlu) – *Başlık* (İnci) – *Beyoğlu esrarı* (İnanoğlu) – *Bitmiyen korku* (O. Aykanat) – *Cezmi Band 007,5* (Gültekin) – *Çılgın gençlik* (Engin) – *Kanlı mezar* (Sağıroğlu) – *Malkoçoğlu* (S. Duru) – *Namus kanla yazılır* (Davudoğlu) – *Nikâhsızlar* (Pesen)...

● **ALIŞIK:** *Sevgilim bir artistti* (Batıbeki) – *Turist Ömer Almanya'da* (Saner) – *Ava giden avlanır* (Saner) - *Efkârlıyım âbiler* (İnanoğlu) – *Sana lâyık değilim* (Seden) – *Gariban* (Gülyüz) – *Günahkâr kadın* (Erakalın) – *Hırsız* (Davudoğlu) - *Karakolda ayna var* (Refiğ) – *Seni bekliyeceğim* (Eğilmez)...

● **H. KOÇYİĞİT:** *İzmir'in kavakları* (Ergün) – *İntikam ateşi* (Erakalın) – *Denizciler geliyor* (Tuna) – *Dertli gönüller* (Aksoy) – *Dişi düşman* (Saydam) – *Hıçkırık* (Aksoy) – *İki yavrucak* (Aksoy) – *Kıskanç kadın* (Ergün) – *Kumarbazın inti-*

kamı (Gülyüz) – *O kadın* (Davudoğlu) – *Posta güvercini* (Pesen) – *Seni seviyorum* (Eğilmez) – *Yiğit yaralı olur* (Göreç)...

● **HUN:** *Son kuşlar* (Tokatlı) – *Affet sevgilim* (Ergün) – *Allahaısmarladık* (Saydam) – *Altın küpeler* (Aksoy) – *Beş fındıkçı gelin* (Saner) – *Çamaşırcı güzeli* (Saner) – *Eli maşalı* (Saydam) – *Erkek severse* (Aksoy) – *Hıçkırık* (Aksoy) – *İhtiras kurbanları* (Uçanoğlu)...

● **IŞIK:** *Allahaısmarladık İstanbul* (Evin) – *İdam mahkûmu* (İnanoğlu) – *Kanun benim* (Göreç) – *Katiller de ağlar* (Erakalın) – *Kolejli kızın aşkı* (İnanoğlu) – *Kumarbazın intikamı* (Gülyüz) – *Yasak cennet* (Erakalın)...

● **GÜNDÜZ:** *Bana belâlı derler* (Okçugil) – *Dehşet yaratan adam* (Okçugil) – *Kan ve kurşun* (Okçugil) – *Ölmek var dönmek yok* (Okçugil) – *Örümcek adam* (Okçugil)...

● **TİBET:** *Hıçkırık* (Aksoy) – *Senede bir gün* (Eğilmez) – *Baybora'nın oğlu* (Yalaz) – *Camoka'nın intikamı* (Yalaz) – *Ben bir sokak kadınıyım* (Eğilmez) – *Çalıkuşu* (Seden) – *Fatih*'in *fedaisi* (Başaran) – *İnsan bir kere ölür* (Contürk) – *Siyah gül* (Erakalın)...

● **HAKAN:** *Korkusuzlar* (Evin) – *Korkusuz adam* (Arslan) – *Hızır Efe* (Arslan) – *Babam katil değildi* (Davudoğlu) – *Başlık* (İnci) – *Buzlar çözülmeden* (Saydam) – *Nuh'un gemisi* (Sağıroğlu) – *Dövüşmek şart oldu* (N. Özer) – *Dünkü çocuk* (Evin) – *Erkek ve dişi* (Refiğ) – *Her şafakta ölürüm* (Tengiz) – *Toprağın kanı* (Batıbeki) – *Siyah gözler* (Saydam)...

● **BORA:** *Avare kız* (Erakalın) – *Seni seviyorum* (Eğilmez) – *Denizciler geliyor* (Tuna) – *El kızı* (Saydam) – *Kamyon faresi* (Ateş) – *Kara kedi* (Ateş) – *Pembe kadın* (Batıbeki) – *Sevgilim bir artistti* (Batıbeki)...

● **YİĞİT:** *Aşkın kanunu* (Gültekin) – *Babamız evleniyor* (Bozkuş) – *Biraz kül biraz duman* (Göreç) – *Boğaziçi şarkısı* (Saydam) – *Dağ çiçeği* (Erakalın) – *Melek yüzlü caniler* (Özonuk) – *Ölüm çemberi* (Gülyüz)...

SİNEMA OLAYLARI

- "Hürriyet" gazetesinde BATIBEKİ, Murat SERTOĞLU, N. BİRSEL, Ş. SEDEN **Türk sinemasındaki bunalım'**dan yakındılar (1.1).
- *Bitmiyen yol* sansürde **yeniden reddedildi** (8.2).
- İzmir'de **"Sifi-İş"** sendikası kuruldu (21.2).
- Sinematek Derneği'nin organı **"Yeni Sinema"** dergisi yayımlanmaya başladı (1.3).
- Türkiye, **Balkan Filim Şenliği'**ndeki sırasını Romanya'ya bıraktı (7.3).
- BİRSEL'ler ile A. IŞIK **"Alkazar" sinemasını** satın aldılar (Mart).
- Robert Kolej Sinema Kulübü'nün yayın organı **"Görüntü" dergisi yayımlanmaya başladı** (1.4).
- Sinema içinden ve dışından iş adamlarının 5 milyon T.L. sermayeli **"Sinemacılık ve Filim İşletmeciliği A. Ş."** kurdukları açıklandı (Nisan).
- Dr. Âlim Şerif ONARAN **"Sinematografik Hürriyet"** konusundaki doktora tezini Ankara Hukuk Fakültesi'nde savundu (5.5).
- **DEĞİRMENCİOĞLU,** *Öksüz kız* filminin galası için İran Melikesi Ferah tarafından davet edilerek **İran'a gitti** (7.5).
- **Ankara İkinci Uluslararası Kısa Filimler Şenliği** (23-25.5): Birinciliği Sovyet yönetmeni Mikail Buogin'in *Dvoe (İkisi)* ile Kanada'lı yönetmen Jean-Claude Labrecque'in *60 Cycles* (*60 bisiklet*)i paylaştılar.
- **Üçüncü Antalya Filim Şenliği** (29.5-3.6): Sonuçlar: 1. *Bozuk düzen* (Dormen), 2. *Toprağın kanı* (Batıbeki), 3. *Murat'ın türküsü* (Batıbeki) – Yönetmen: *Memduh Ün* ("Namusum için") – Senaryo: *Dormen, Erol Keskin* ("Bozuk düzen") – Besteci: *Otyam* ("İsyancılar") – Görüntü yönetmeni: *Mustafa Yılmaz* ("Namusum için") – Kadın oyuncu: *Selma Güneri* ("Son kuşlar", "Ben öldükçe yaşarım") – Erkek oyuncu:

Ekrem Bora ("Sürtük") – Kadın karakter oyuncusu: *Yıldız Kenter* ("İsyancılar") – Erkek karakter oyuncusu: *Müşfik Kenter* ("Bozuk düzen") – Stüdyo: *Acar Filim* ("Namusum için") – **Festival olayları:** Sinemacılar, sinema yazarları ve aydınlar 105 imzalı bildiriyle Antalya Filim Şenliği'nin Türk sineması için zararlı olduğunu ileri sürdüler (25.6) – *Haremde dört kadın* gösterilirken gericiler hadise çıkardılar (29.5) – *Murat'ın türküsü*'nde hadise tekrarlandı; şenlik polis ve jandarma kordonu altında devama başladı; "Milliyetçi Antalya Gençliği" adına bildiri yayımlandı; ödül almalarına engel olunacak filimler için kara listeler dağıtıldı (30.5) – Savcılık olaylara el koydu, AP Antalya İl Gençlik Teşkilâtı bildiri yayımlıyarak bildiricileri ve kara listecileri desteklediğini açıkladı (31.5).

- "Resmî Gazete"de **Dışişleri Bakanlığı'nın,** yurt dışındaki işçilere gönderilmek üzere satın alacağı **on filimle ilgili eksiltme ilânı** yayımlandı (22.6).
- Zuhal **TAN** otomobil kazasında **öldü** (26.5).
- **Sinematek Derneği** "Uluslararası Filim Arşivleri Federasyonu" **(FIAF) yazışma üyeliğine kabul edildi** (Haziran).
- "Resmî Gazete"de **"Savaş halinde** veya Sıkıyönetim altına alınan yerlerde" **uygulanacak sansür yönetmeliği** yayımlandı (11.7).
- **Sansür** *Hudutların kanunu*'**nu** üçüncü kez **yasakladı** (23.7).
- Sinematek Derneği'nin **"Türk Sineması Toplu Gösterileri"** programı (25.7-9.9).
- Sinematek Derneği **"Türk Sinemasının Sorunları"** konusunda bir dizi açık oturum düzenledi (27.7-7.9).
- Sinematek Derneği'ndeki **"Türkiye'nin toplumsal yapısıyla sinemanın ilişkileri"** konusundaki açık oturumda, sinemacılar toplantıyı yarıda terkettiler (27.7).
- V.I. Pudovkin'den **"Sinemanın Temel İlkeleri"** çevirisi yayımlandı (Temmuz).
- Penelope Houston'dan **"Çağdaş sinema"** çevirisi yayımlandı (Temmuz).

- "Pazar" dergisi "**Türk Sineması Nereye Gidiyor?**" konusunda bir soruşturma dizisine başladı (3.9).
- *Soluk gecenin aşk hikâyeleri* sansürce 2. kez **reddedildi** (21.9).
- Çemberlitaş'ta "**İpek**" **sineması** açıldı (1.10).
- Arçelik'in hazırlattığı *Büyük zafer* adlı **kurgu filmi** gösterilmeye başlandı (28.10).
- "**Görüntü**"**nün Türk Sineması özel sayısı** yayımlandı (Erksan: "Sevmek zamanı neyi anlatır veya sinema üzerine düşünme", Sağıroğlu: "Türk sineması üzerine") (1.11).
- **İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu**'nun (İTÜ-TV) gücü 50'den 300 watt'a çıkarıldı (3.11).
- "**Yeni Sinema**"**nın Türk sineması özel sayısı** yayımlandı (Özön: "Türk sinemasına eleştirmeli bir bakış", Ali Gevgilili: "Çağdaş sinema karşısında Türk sineması", Kakınç: "Türk sinemasının boyutları", Tuncan Okan: "Türk sinemasının ekonomik durumu", Scognamillo: "Türk sinemasında yabancı etkiler") (8.11).
- **Sinematek Derneği Ankara Bürosu** çalışmalarına başladı (8.11).
- "**Baysal Renkli Filim Lâboratuvarı**" açıldı (10.11).
- Sinematek Derneği "**Türk Sinemasının 52. yılı gösterileri**"ni düzenledi: K.K. Foto-Filim Merkezi'nin belge-filimleri ve *Mürebbiye – Binnaz – Bican Efendi vekilharç* (14.11).
- **Sinematek Derneği Ankara Bürosu**'nun açılışı için tören: KKFFM'nin hazırladığı *Atatürk* filmi gösterildi, Merkez müdürü Alb. Eraslan'a şeref diploması verildi (15.11).
- Sine-İş sendikası Başkanı Davut ERGÜN ile Türk Filim Prodüktörleri Cemiyeti Başkanı Turgut DEMİRAĞ'ın ortak basın toplantıları: "**Piyasada filim enflasyonu** vardır". İki kurul Türk filimciliğinin kalkındırılması için işbirliği yapacak (27.11).
- "Britisl Petroleum A.Ş."nin hazırlattığı *Türkiye: Tarihin köprüsü* **adlı belge-filmin Londra'da ilk gösterimi** yapıldı (29.11).

- Çağlayan Kitabevi'nin hazırlattığı *Atatürk: Modern Türkiye'nin babası* **adlı kurgu-filim** (Kasım).
- Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu ile İstanbul Teknik Üniversitesi'nde **sinema dersleri** başladı (Kasım).
- Sinematek Derneği İstanbul'da **"Uluslararası Sinema Afişleri Sergisi"** açtı (1-15.12).
- Tunus'taki **"Kartaca Sinema Günü"**'ne girmek için baş vuran *Çanakkale arslanları* ile *Hazreti Ömer'in adaleti* elemeye giremedi, *Bozuk düzen* ilk jüride elendi, *Yılanların öcü* yarışma içi, *Sevmek zamanı* yarışma dışı şenliğe katıldı, *Yılanların öcü*'ne şeref madalyalarından biri verildi. Semih TUĞRUL jüri üyeleri arasında yer aldı (4-11.12).
- "Cumhuriyet" gazetesi Belediye Gelirleri kanun tasarısında yerli filimler lehindeki **eğlence resmi farkının** kaldırılacağı konusunda yazı yayımladı (9.12).
- İhsan **İPEKÇİ'nin ölümü** (20.12).
- **İzmir'de** 1965 aralığından 1966 aralığına kadar 7 **milyon sinema seyircisi,** 3,5 milyon T.L. eğlence resmi geliri (26.12).
- "Türk Filim Yapımcıları Birliği" oyuncuları üç sınıfa ayırmaya, **yıldızların ücretinde % 50 indirim** yapmaya ve her sınıf için tavan fiyatı tespit etmeye karar verdiğini açıkladı (29.12).
- Karikatürcü **Oğuz ARAL, Tekin ARAL ve Ferruh DOĞAN**'ın *Koca Yusuf* adlı 185 m. uzunluğundaki **canlı-resmi** gösterilmeye başlandı (Aralık).
- Attilâ TOKATLI'nın **"Regards sur le cinéma Turc"** adlı kitabı yayımlandı.
- André Bazin'den **"Çağdaş sinemanın sorunları"** çevirisi yayımlandı.
- **"1965-1966 Sinema Yıllığı"** yayımlandı.
- **İstanbul Belediyesi istatistikleri:** Sinema salonu: 81 kapalı, 166 açık – Seyirci: 41.606.506 – Belediye eğlence resmi geliri: 19.812.851 T.L.

YABANCI SİNEMALAR

FRANSA: Resnais: *La guerre est fini (Savaş bitti)* – Bresson: *Au hasard Balthazar (Rasgele B.)* – Lelouch: *Un homme et une femme (Bir erkekle bir kadın)* – Rossellini: *La prise de pouvoir de Louis XIV (Louis XIV'ün iktidarı alışı)* – Lautner: *Galia (Serbest kızlar)* – Rivette: *Suzanne Simonin, la religieuses de Diderot* (sansür yasakladı) – Etaix: *Tant qu'on a la santé (Sıhhatte oldukça)* – Tazieff: *Le volcan interdit (Yasak yanardağ,* b-f) – **İTALYA:** Pontecorvo: *La bataille d'Alger (Cezayir savaşı,* Cezayir'le ortakyapım) – Bellochhio: *I pugni in tasca (Yumruklar cepte)* – Huston: *La Bibbia (Peygamberler tarihi)* – Pasolini: *Uccellacci e uccellini (Büyük ve küçük kuşçuklar)* – **ABD:** Penn: *Mickey One – The Chase (Kaçaklar)* – Lumet: *The Group (Topluluk)* – Ford: *Seven Women (Yedi kadın)* – Nichols: *Who's Afraid of Virginia Woolf? (Kim korkar hain kurttan?)* – Keaton'un ölümü (1.2) – Rossen'in ölümü (18.2) – Pommer'in ölümü (12.5) – Clift'in ölümü (23.7) – Disney'nin ölümü (15.12) – **İNGİLTERE:** Losey: *Modesty Blaise (Dişi Ceymis Bond)* – Polanski: *Cul-de-Sac (Çıkmaz)* – Davis: *I Was Happy Here (Burada mutluydum)* – Truffaut: *Fahrenheit 451 (Değişen dünyanın insanları)* – Ritt: *The Spy Who Come in from the Cold (Soğuktan gelen casus)* – Gilbert: *Alfie* – Reisz: *Morgan, A Suitable Case for Treatment (Morgan)* – Brownlow, Mollo: *It Happened Here* (1963-66) – **İSVEÇ:** Zetterling: *Nattlek (Gece oyunları)* – Carlsen: *Sult (Açlık)* – Sjöman: *Syskonbadd 1782 (Kardeşim, sevgilim)* – **JAPONYA:** Imamura: *Jinruigaku Nyumon (Pornografçı)* – **B. ALMANYA:** Schöndorff: *Der junge Törless (Genç Törless)* – Kluge: *Abschied von Gestern (Yarına veda)* – **BELÇİKA:** Delvaux: *De Man die zijn haar kort liet knippen/ L'homme au cran rasé (Kafası kazınmış adam)* – **SSCB:** Mihalkov-Konçalovski: *Pervij Uçitels (İlk öğretmen)*–Çerkasov'un ölümü (14.9)–**POLONYA:** Kawalerowicz: *Faraon (Firavun)* – **İSPANYA:** Welles: *Campanadas de medianoche/Chimes at Midnight (Falstaff)* – **YUNANİSTAN:** Kyrou: *Bloko.*

İÇ VE DIŞ OLAYLAR

Havana'da Üç Kıta Konferansı toplandı (3.1) – SSCB'nin arabuluculuğuyla Taşkent'te Eyüp Han-Şastri buluşması ve Taşkent anlaşması (4-10.1) – Şastri Taşkent'te öldü (11.1) – Başkan Johnson'un İnönü'ye Kıbrıs konusunda yazdığı mektubun açıklanması üzerine MM ve Senato'da görüşmeler (14.1) – Kıbrıs konusunda Ankara'da büyükelçiler toplantısı (17.1) – Bayan Indira Gandhi Hindistan başbakanı oldu (18.1) – Gürsel'in tedavi edilmek üzere ABD'ne gideceği açıklandı (29.1) – Gürsel ABD'ne gönderildi (2.2) – "Lunik-9" ayın yüzüne yumuşak iniş yaptı (4.2)–Başkan Johnson: "Komünistler Viyetnam'da başarı kazanırlarsa Türkiye'yi tehdit ederler" dedi (7.2) – SSCB'de Sinyavski ile Daniel hapis cezasına çarptırıldılar (14.2) – Suriye'de hükümet darbesi (23.2) – Gana'da hükümet

darbesi, Nkrumah devrildi (24.2) – İstanbul limanında şilep-tanker çarpışmasıyla büyük yangın (1.3) – Gen. de Gaulle Fransa'nın NATO askerî komutanlığından çekileceğini Başkan Johnson'a bildirdi (7.3) – Başkan Sukarno, bütün yürütme yetkilerini Gen. Suharto'ya devretti (11.3) – TİP milletvekili Muzaffer Karan partiden istifa etti (12.3) – GKB Sunay senatör oldu (14.3) – Org. Cemal Tural GKB oldu (15.3) – CKMP'den istifalar başladı (22.4) – Gürsel Ankara'ya getirildi (26.3) – Sunay cumhurbaşkanlığına seçildi, MP oylamaya katılmadı, adaylığını koyan Türkeş 11 oy aldı (28.3) – İngiliz İşçi Partisi seçimleri kazandı (1.4) – Irak cumhurbaşkanı Abdüsselâm Ârif uçak kazasında öldü (14.4), yerine kardeşi Gen. Abdurrahman Ârif getirildi (17.4) – Komünist Çin'in üçüncü nükleer denemesi (9.5) – Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs konusunda Türk-Yunan ikili görüşmelerinin başlıyacağını açıkladı (14.5) – İstanbul'daki Amerikan Haberler Merkezi'nde bomba patladı (22.5) – Kısmî senato seçimleri yapıldı: AP: 35, CHP: 13, MP:1, TİP: 1, YTP: 1, CKMP: 1 (5.6) – Keban Barajının temeli atıldı (12.6) – Gen. De Gaulle'in SSCB ziyareti (20-30.6) – Fransa NATO askerî teşkilâtından resmen çekildi (1.7) – Irak'ta boşa çıkan darbe teşebbüsü (1.7) – Bayar, Sunay tarafından affedildi (8.7) – Varto depremi (12.7) – Af tasarısı kanunlaştı (1.8) – Bulgaristan Dışişleri Bakanı Ankara'da (18.8) – Komünist Çin'de Kültürel Devrim ve Kızıl Muhafızlar (18.8) – Muş-Varto depremi (19.8) – Suudî Arabistan Kralı Faysal Ankara'da (29.8 - 4.9) – Güney Afrika Başbakanı Hendrik Verwoerd öldürüldü (6.9) – Washington'da Çağlayangil – Rusk görüşmesi (13.9) – Gürsel'in ölümü (14.9) – Sunay'ın İran ve Pakistan gezisi (4-12.10) – E. Alican YTP başkanlığından ayrıldı (15.10) – Bülent Ecevit CHP Genel Sekreterliğine seçildi (24.10) – Bölükbaşı MP Genel Başkanlığından istifa etti (16.11) – TMTF'nin Adapazarı'ndaki Genel Kurul toplantısında kavga çıktı, silâhlar patladı (21.11) – Kremlin ile Elysée Sarayı arasında "Yeşil Telefon" kuruldu (24.11) – AP Üçüncü Genel Kongresi'nde Demirel yeniden Genel Başkanlığa seçildi (29.11) – Batı Almanya'da Hıristiyan Demokrat-Sosyal Demokrat koalisyonu, Erhard çekildi, Kiesinger başbakan (1.12) – Thant yeniden genel sekreter (3.12) – Çekoslavakya'dan Kıbrıs'a yapılan silâh sevkiyatının durdurulması istendi (12.12) – Almanya'da ekonomik bunalım, yabancı işçilere süresiz izin veriliyor (15.12) – İlk Türk otomobili "Anadol" satışa çıktı (19.12) – SSCB Başbakanı Kosigin'in Türkiye'yi ziyareti (20-27.12) – Yunanistan hükümeti düştü (21.12).

3

YÖNETMENLER

N O T:

1. Bu bölümde sinemamızı şu ya da bu yönden etkilemiş bulunan otuz yönetmen yer almaktadır. Bu bölüme alınan yönetmenler için yapılan seçimde, her vakit, sanat değeri ölçü olmamıştır. Özellikle sinemamızın başlangıç ve kuruluş dönemlerinde emeği geçenlerin eksiksiz olmasına dikkat edilmiştir.

2. Filim listelerinde, adı geçen sinemacının yalnız yönetmen olarak çalıştığı filimlere yer verilmiştir.

3. Filim listelerinin başında yer alan "Filimleri" sözü, o sinemacının yönetmen olarak çalıştığı bütün filimlerin, "Başlıca Filimleri" sözü ise yalnız bazılarının verildiğini gösterir.

4. Bu bölümdeki filimler için verilen tarihlerde yapım temel tutulmuştur. Bundan dolayı, bundan önceki bölümlerdeki tarihlerden bazı ayrılıklar göstermesi olağandır.

5. Bundan önceki bölümlerde kullanılanlara ek olarak bu bölümde yer verilen kısaltmalar şunlardır:

E.	: Eser	S.y.	: Sanat yönetmeni
G.y.	: Görüntü yönetmeni	Ş.	: Şarkılar
M.	: Müzik	Y.	: Yönetmen
M.y.	: Müzik yönetmeni	Y.y.	: Yönetmen yardımcısı
O.	: Oynıyanlar	Yap.	: Yapım, yapımcı
S.	: Senaryo	Yap.e.	: Yapımevi

AKAD, Lütfi Ö [mer]

1916'da İstanbul'da doğdu. Jeanne d'Arc Fransız Okulu'nda ve Galatasaray Lisesi'nde okudu. 1942'de İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulunun Maliye şubesini bitirdi. Askerliğini yaptıktan sonra Osmanlı Bankası'nda memurluğa başladı. 1946'da bazı dergilerde sinema ve tiyatro konusunda yazılar yayımladı. Aynı yıl Sırmalı, Temel Karamahmut ve Ertuğrul Tokdemir'in kurduğu "Sema Filim"de yapım yönetmeni oldu. Bu ortaklığın çevirdiği *Unutulan sır*'ın yapımcılığını Karamahmut bırakınca A. aldı. 1947'de Lâle Filim'de işletmeciliğe başladı. 1948'de Erman Filim'de malî danışmanlık yaptı. Bu yapımevi adına Seyfi Havaeri'nin çevirdiği *Damga*'nın eksik kalan bazı sahnelerini çevirerek yönetmenliğe başladı. 1949'da ilk filmi *Vurun kahpeye*'yi çevirerek yönetmen oldu. 1952'de kurulan haber filimleri yapımevi "A.D.S."nin kurucularından. A., kendi filimlerinin hepsinin senaryolarının yazılmasına katıldığı gibi başka yönetmenler için de bazı senaryolar hazırlamıştır (Ün: *Avare Mustafa*, 1961-62 – *Bire on vardı*, 1963 – Göreç: *Yiğit yaralı olur*, 1966).

FİLİMLERİ:

1949 **VURUN KAHPEYE!** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Selâhattin Küçük (Halide Edip-Adıvar'ın aynı adlı romanından) – **Y.y.:** Küçük – **G. y.:** Lazar Yazıcıoğlu – **O.:** Sezer Sezin, Temel Karamahmut, Settar Körmükçü, Kemal Tanrıöver – **Yap.e.:** Erman Filim.

1950 **LÜKÜS HAYAT** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad (Cemal ve Ekrem Reşit Rey'in aynı adlı operetinden) – **G. y.:** L. Yazıcıoğlu – **O.:** S. Sezin, S. Körmükçü, Halide Pişkin, Muzaffer Hepgüler, Yaşar Nezihî Özsoy – **Yap.e.:** Erman Filim.

1952 **TAHİR İLE ZÜHRE** – **Y.:** Akad – **S.:** L. Ö. ve Mediha Akad – **G. y.:** L. Yazıcıoğlu – **Ş.:** Müzeyyen Senar Işıl, Dr. Alâettin Yavaşça – **O.:** S. Sezin, Kenan Artun, S. Körmükçü, T. Karamahmut, Muazzez Arçay – **Yap.e.:** Erman Filim. – Irak'ta.

1952 **ARZU İLE KAMBER** – **Y.:** Akad – **S.:** L. ve M. Akad – **G. y.:** L. Yazıcıoğlu – **O.:** S. Sezin, K. Artun, T. Karamahmut, S. Körmükçü, M. Arçay – **Yap.e.:** Erman Filim. – Irak'ta.

1952 **KANUN NAMINA** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Osman F. Seden – **G. y.:** Enver Burçkin – **O.:** Gülistan Güzey, Ayhan Işık, Muzaffer Tema, Talât Artemel, Pola Morelli – **Yap.:** O. F. Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1952 **İNGİLİZ KEMAL LAVRENS'E KARŞI** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Seden – **G. y.:** E. Burçkin – **O.:** G. Güzey, M. Tema, A. Işık, T. Artemel, P. Morelli – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1953 **ALTI ÖLÜ VAR** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Orhan Hançerlioğlu, Ferdi Öner – **G. y.:** Aram Hugosyan – **O.:** Cahit Irgat, Lâle Oraloğlu, Turan Seyfioğlu, Nevin Aypar – **Yap.e.:** Duru Filim.

1953 **KATİL** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Seden – **G.y.:** Kriton İlyadis – **O.:** G. Güzey, A. Işık, Neriman Köksal – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1954 **ÇALSIN SAZLAR OYNASIN KIZLAR** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Seden – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Bülent Oran, N. Köksal, S. Körmükçü, Nimet Alp – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1954 **ÖLDÜREN ŞEHİR** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Seden – **E.:** O. Hançerlioğlu – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Belgin Doruk, A. Işık, T. Seyfioğlu – S. Körmükçü, Kenan Pars – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1954 **BULGAR SADIK** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Seden – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Mahir Özerdem, T. Seyfioğlu, Atıf Kaptan, Fatma Andaç – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1954-55 **VAHŞİ BİR KIZ SEVDİM** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Seden (Esat Mahmut Karakurt'un aynı adlı romanından) – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** A. Işık, Altan Hanoğlu [Karındaş], A. Kaptan – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1955 **KARDEŞ KURŞUNU** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Seden – **G.y.:** K. İlyadis – **O.:** A. Işık, Neşe Yulaç, T. Seyfioğlu, P. Morelli – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1955 **BEYAZ MENDİL** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad – **E.:** Yaşar Kemal – **G.y.:** Turgut Ören – **O.:** Fikret Hakan, Ruth Elizabeth, S. Körmükçü, Ahmet Tarık Tekçe – **Yap.e.:** Duru Filim.

1955 **GÖRÜNMİYEN ADAM İSTANBUL'DA** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad, Seden – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** T. Seyfioğlu, A. Kaptan, N. Yulaç, S. Körmükçü – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1955–56 **MEÇHUL KADIN** – **Y.:** Akad – **S.:** Dr. Arşavir Alyanak – **O.:** L. Oraloğlu, Deniz Tanyeli, Hayri Esen, M. Arçay – **Yap.e.:** Erman Filim.

1956 **KALBİMİN ŞARKISI** – **Y.:** Akad – **S.:** Sadık Şendil – **M.:** Hulki Saner – **O.:** Münir Özkul, D. Tanyeli, A. Karındaş, K. Artun, S. Sezin – **Yap.e.:** Lâle Filim.

1956–57 **AK ALTIN** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad – **G. y.:** Mike Rafaelyan – **O.:** F. Hakan, Çolpan İlhan, Turgut Özatay, Osman Alyanak, S. Körmükçü – **Yap.e.:** Erman Filim.

1957 **KARA TALİH** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad – **O.:** T. Özatay, L. Oraloğlu, A. Kaptan – **Yap.e.:** Dar Filim.

1957–58 **MEYHANECİNİN KIZI** – **Y.:** Akad – **S.:** Asaf Tengiz – **G. y.:** Yuvakim Filmeridis – **M.:** Abdullah Yüce, Rıza Tözüm – **O.:** S. Sezin, T. Seyfioğlu, A. T. Tekçe, O. Alyanak, Kadir Savun – **Yap. e.:** Güven Filim.

1959 **ZÜMRÜT** – **Y.:** Akad – **S.:** S. Şendil (İhsan Koza'nın aynı adlı romanından) – **G. y.:** İlhan G. Arakon – **M.:** Yalçın Tura – **O.:** Ç. İlhan, F. Hakan, Sadri Alışık, Ulvi Uraz – **Yap.e.:** İpek Filim.

1959 **ANA KUCAĞI** – **Y.:** Akad – **S.:** Hamdi Değirmencioğlu – **O.:** S. Sezin, K. Artun, Hayri Esen – **Yap.e.:** Ümit Filim.

1959–60 **YANGIN VAR** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad – **E.:** Necip Fazıl Kısakürek – **G. y.:** T. Ören – **M. y.:** Nezihî Gülcüoğlu – **O.:** A. Işık, Leylâ Sayar, T. Özatay, Efgan Efekan – **Yap.e.:** Kaynak Filim.

1959–60 **CİLÂLI İBO'NUN ÇİLESİ** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad – **G. y.:** M. Rafaelyan – **O.:** Feridun Karakaya, Peri Han, E. Efekan – **Yap.e.:** Be-Ya Filim.

1960–61 **DİŞİ KURT** – **Y.:** Akad – **S.:** Ali Kaptanoğlu – **G. y.:** M. Rafaelyan – **O.:** S. Sezin, Müşfik Kenter, Sadri Alışık, U. Uraz – **Yap.e.:** Duru Filim.

1961 **SESSİZ HARP** – **Y.:** Akad – **S.:** B. Oran – **E.:** Ümit Deniz – **G. y.:** M. Demir – **M.:** Y. Tura – **O.:** M. Kenter, P. Han, Talât Gözbak, O. Alyanak, Aysel Tanju – **Yap.e.:** Duru Filim.

1964 **TANRININ BAĞIŞI ORMAN** – **Y.:** Akad – **S.:** Akad – **Yap.:** Tarım Bakanlığı Orman Başmüdürlüğü. – Belge-filim.

1965–66 **ÜÇ TEKERLEKLİ BİSİKLET** – **Y.:** Akad, son sahneler: Memduh Ün – **S.:** Vedat Türkali – **G. y.:** Çetin Gürtop, Mustafa Yılmaz – **O.:** A. Işık, S. Sezin, Senih Orkan, Sadettin Erbil, Reha Yurdakul, Kenan – **Yap. e.:** Be-Ya Filim.

1966–67 **HUDUTLARIN KANUNU** – **Y.:** Akad – **S.:** Yılmaz Güney – **G. y.:** Ali Uğur – **O.:** Y. Güney, Evrim Fer, Erol Taş, Tuncel Kurtiz – **Yap. e.:** Dadaş Filim.

ARAKON, Aydın G.

1918'de Edirne'de doğdu. İstanbul Işık Lisesi'nde okudu. 1940 yılında ozan Sabahattin Kudret Aksal'la "Sokak" adlı edebiyat

dergisini çıkardı. Askerliğini yaptıktan sonra, görüntü yönetmeni olan ağabeyi İlhan'ın etkisiyle sinemayla ilgilenmeye başladı. 1947–49 yıllarında Ş. Kamil'in isteği üzerine, ona *Dümbüllü macera peşinde* (1948), *Efe aşkı* (1948), *Dinmiyen sızı*'nın (1949) senaryolarını hazırladı. 1949'da *Çığlık* filmiyle yönetmenliğe başladı. Filimlerinin çoğunun senaryolarını kendisi hazırlamaktadır.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1949 **ÇIĞLIK** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **G. y.:** İ. Arakon – **Y. y.:** Nejat Duru – **O.:** Emine Engin, Muzaffer Tema, Abbas Temizer, Hakkı Necip Ağrıman – **Yap.e.:** Atlas Filim.

1949 **EFSUNCU BABA** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon (Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın aynı adlı romanından) – **G. y.:** İ. Arakon – **Y. y.:** N. Duru – **O.:** Müfit Kiper, Necdet Mahfi Ayral, Nubar Terziyan – **Yap. e.:** Atlas Filim.

1950–51 **İSTANBUL'UN FETHİ** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **G. y.:** İ. Arakon – **Y. y.:** N. Duru – **S.y.:** Hayati Gürgey – **M.:** Nedim V. Otyam – **O.:** Sami Ayanoğlu, Reşit Âkif Gürzap, Müfit Kiper, Cahit Irgat, Atıf Avcı, Kemal Ergüvenç, Turan Seyfioğlu – **Yap. e.:** Atlas Filim.

1951 **VATAN İÇİN** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **G. y.:** İ. Arakon – **Y. y.:** N. Duru – **M.:** Otyam – **O.:** Yıldız Kenter, C. Irgat, Vedat Örfi Bengü – **Yap.e.:** Atlas Filim.

1952 **ANKARA EKSPRESİ** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon (Esat Mahmut Karakurt'un aynı adlı romanından) – **G. y.:** İ. Arakon – **Y. y.:** N. Duru – **M.:** Otyam – **O.:** Zeynep Sırmalı, T. Seyfioğlu, Atıf Kaptan, Mümtaz Ener, Bakiye Feyazoff – **Yap.e.:** Atlas Filim.

1952 **KIZIL TUĞ** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon (Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun aynı adlı romanından) – **G.y.:** İ. Arakon – **O.:** Mesiha Yelda, T. Seyfioğlu, C. Irgat, M. Kiper, Nebile Teker – **Yap.e.:** **Atlas Filim.**

1954 **SAHİLDEKİ KADIN** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **G. y.:** Hayrettin Işık – **O.:** Gönül Bayhan, C. Irgat, Şevki Artun, Atalay Özçakır – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1956 **TUZAK OTELİ** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **O.:** Neriman Köksal, T. Seyfioğlu, Neclâ İz – **Yap.e.:** Emin Filim.

1959 **FOSFORLU CEVRİYE** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **O.:** N. Köksal, Orhan Günşiray – **Yap.e.:** Acar Filim.

1959 **KITIPYOZA TUZAK** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **O.:** N. Köksal, O. Günşiray, M. Kiper, Kemal Bekir Özmanav – **Yap. e.:** Acar Filim.

1960 **YUMURCAK** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **O.:** Silvia Penscs, M. Tema, Münir Özkul, K. B. Özmanav – **Yap.e.:** Acar Filim.

1960 **KAHPE** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **G. y.:** Şadan Kamil – **Ş.:** Feriha Tunceli – **O.:** Göksel Arsoy, Belgin Doruk, G. Bayhan – **Yap. e.:** Acar Filim.

1962 **FOSFORLU OYUNA GELMEZ** – **Y.:** Arakon – **S.:** Arakon – **O.:** O. Günşiray, N. Köksal, Fatma Girik – **Yap. e.:** Acar Filim.

ARIBURNU, Orhon M[urat]

1918'de İstanbul'da doğdu. Babası subay olduğundan ilk ve ortaöğrenimini Anadolu'nun çeşitli kentlerinde yaptı. Konya Askerî Okulu'nda, Bursa Askerî Lisesi'nde okudu; buradayken sivil liseye geçerek Haydarpaşa Lisesi'ni bitirdi (1938). Okul sıralarındayken başladığı şiire, 1940'tan sonraki kuşağın önemli ozanlarından biri olarak devam etti; 1940'ta şiirlerini "Kovan" adlı bir kitapta topladı. Sinemaya başladıktan sonra da çeşitli dergilerde şiirlerini yayımlamaya devam etti. A., üç yıl İstanbul Hukuk Fakültesi'nde okudu (1938-40); yedek subaylığından sonra bir ara İstanbul Edebiyat Fakültesi Alman Filolojisi'ne devam etti (1943–44). 1946'da Kamil'in *Gençlik günahı*'nda oyuncu olarak sinemaya başladı; 1950'de *Yüzbaşı Tahsin* ile yönetmenliğe geçti. Bu arada gerek kendi filimlerinde gerekse başkalarının filimlerinde önce "jeune", sonra "karakter" oyuncusu olarak başarılı bir oyunculuğu sürdürdü (Kamil: *Gençlik günahı*, 1946 – *Efe aşkı*, 1947 – Tayfur: *İstiklâl madalyası*, 1947 – Karamanbey: *Çete*, 1949 – Evin: *Allah kerim*, 1950 – Ar: *Lâle devri*, 1951 – Karamanbey: *Fakir kızın kısmeti*, 1956 – Ün: *Ateşten damla*, 1960 – Göreç: *Kanlı sevda*, 1960...).

FİLİMLERİ:

1950–51 **YÜZBAŞI TAHSİN** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Hıfzı Tan – **G. y.:** Aram Hugosyan – **O.:** Arıburnu, Nedret Güvenç, Belkis Fırat, Gülsevim Gemiyakan, Kemal Dirim, Salih Tozan – **Yap. e.:** Duru Filim.

1951–52 **SÜRGÜN** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Arıburnu (Refik Halit Karay'ın aynı adlı romanından) – **G. y.:** A. Hugosyan – **Y. y.:** Ertem Göreç – **O.:** Arıburnu, N. Güvenç, Ayla Karaca, İhsan Evrim, Ercüment Behzat Lâv, Renan Fosforoğlu, Muharrem Gürses – **Yap. e.:** Duru Filim.

1953 **KANLI PARA** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Arıburnu – **E.:** Safa Önal – **Y. y.:** E. Göreç – **O.:** Arıburnu, N. Güvenç, Ayhan Işık, Aliye Rona, Refik Kemal Arduman, Lâle Oraloğlu – **Yap. e.:** Duru Filim.

1953–54 **BEKLENEN ŞARKI** – **Y.:** Arıburnu, Cahide Sonku, Sami Ayanoğlu – **S.:** Sadık Şendil – **G. y.:** Kriton İlyadis – **Ses:** Yorgo İlyadis – **M.:** Sadi Işılay – **O.:** C. Sonku, Zeki Müren, S. Ayanoğlu, Jeyan Mahfi Ayral, Bedia Muvahhit, Talât Artemel – **Yap. e.:** Sonku Filim.

1954–55 **SİHİRLİ BORU** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Arıburnu – **O.:** Necdet Mahfi Ayral, Halide Pişkin – **Yap. e.:** Orhon Filim.

1956–57 **GÜN DOĞARKEN** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Refik Erduran – **O.:** Arıburnu, N. Güvenç. **Yap. e.:** Kemal Filim.

1957 **LEJYON DÖNÜŞÜ (MEDY)** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Arıburnu, S. Önal, E. Güçmez (Hasan Kazankaya'nın "Medy" adlı romanından) – **G. y.:** Turgut Ören – **Y. y.:** E. Göreç – **O.:** B. Doruk, Fikret Hakan, Orhan Günşiray, Saime Bekbay, Pervin Par – **Yap. e.:** Kazankaya Filim.

1959 **TÜTÜN ZAMANI** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Arıburnu (Necati Cumalı'nın aynı adlı romanından) – **G. y.:** Memduh Yükman – **M.:** Muzaffer Sarısözen – **O.:** Arıburnu, Yılmaz Güney, Ulvi Uraz, Cavidan Dora, Ahmet Tarık Tekçe – **Yap. e.:** Murat Filim.

1962 **ÜMİTLER KIRILINCA** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Vedat Türkali – **G. y.:** Vedat Akdikmen – **O.:** Eşref Kolçak, Türkân Şoray, Fatma Bilgen – **Yap. e.:** Be-Ya Filim.

1962–63 **ELÂLEM NE DER?** – **Y.:** Arıburnu – **O.:** Arıburnu, Nuray Uslu, Talât Gözbak, Muzaffer Nebioğlu – **Yap. e.:** Orhon Filim.

1964–65 **PRANGASIZ MAHKÛMLAR** – **Y.:** Arıburnu – **O.:** Y. Güney, Filiz Akın – **Yap. e.:** Ömay Filim.

1966 **İÇİMİZDEKİ BOŞLUK** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Arıburnu – **G. y.:** Paşa Gündoğdu – **O.:** Nebahat Çehre, Yusuf Sezgin, Tülin Elgin – **Yap. e.:** Dost Filim.

1966–67 **ÜMİT KURBANLARI** – **Y.:** Arıburnu – **S.:** Hidayet Pelit – **G. y.:** Yılmaz Ceylân – **O.:** Tunç Oral, Seher Şeniz, Suzan Avcı – **Yap. e.:** Pelit Filim.

BATIBEKİ, Atıf Yılmaz

9.12.1925'te Mersin'de doğdu. Ortaokulu Mersin'de bitirdikten sonra İstanbul'da lise öğrenimini tamamladı. İstanbul Hukuk Fakültesi'nde beşinci sömestre kadar okudu; bir yandan da Güzel Sanatlar Akademisi resim bölümüne devam etti. 1947 yıllarında "Tavanarası Ressamları" topluluğuna katıldı, aynı yıllarda "Beş Sanat" dergisinde sinema konusunda yazılar yayımladı. Bir senaryo yazdıysa da hiç bir yapımevine kabul ettiremedi. Sinema afişleri yapmaya başladı. 1950'de Semih L. Evin'in yanında yönetmen yardımcılığıyla sinemaya başladı (*Allah kerim*, 1950 - *Sihirli define*, 1951). "Örmen Filim"in sahibi Hüseyin Örmen, *Mezarımı taştan oyun* filminde yönetmen olarak kendi adının yazılması şartıyla 1951'de B.'ne *Kanlı feryat*'la yönetmenliğe başlama fırsatını verdi. Filimlerinin hepsinin senaryo-

larına katıldı. 1960'ta Orhan Günşiray'la birlikte "Yerli Filim" yapımevini kurdu. Önce oyuncu Nurhan Nur, sonra senaryocu Ayşe Şasa ile evlendi. Başka yönetmenler için hazırladığı senaryolar arasında *Üç arkadaş* (Ün, 1958), *Çoban kızı* (Ün, 1958–59), *Ateşten damla* (Ün, 1960)... bulunmaktadır.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1951–52 KANLI FERYAT – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki – **G. y.:** Mike Rafaelyan, **O.:** Tekin Akmansoy, Sevim Akmansoy, Gönül Bayhan – **Yap. e.:** Örmen Filim.

1952 İKİ KAFADAR DELİLER PANSİYONUNDA – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki – **G. y.:** M. Rafaelyan – **O.:** Temel Karamahmut, Settar Körmükçü, Orhan Erçin, Mücap Ofluoğlu – **Yap. e.:** Erman Filim.

1953 HIÇKIRIK – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki (Kerime Nadir'in aynı adlı romanından) – **G. y.:** M. Rafaelyan – **O.:** Muzaffer Tema, Nedret Güvenç, T. Karamahmut, Reşit Âkif Gürzap, S. Körmükçü – **Yap. e.:** Erman Filim.

1953–54 AŞK ISTIRAPTIR – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki (Oğuz Özdeş'in aynı adlı romanından) – **G. y.:** M. Rafaelyan – **O.:** M. Tema, Ayten Gençer, Cahit Irgat, Turhan [Memduh] Ün – **Yap. e.:** Erman Filim.

1954 ŞİMAL YILDIZI – **Y.:** Batıbeki – **G. y.:** Yuvakim Filmeridis – **O.:** Ayhan Işık, Nurhan Nur, T. Karamahmut – **Yap. e.:** Güven Filim.

1955 KADIN SEVERSE – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki (E. M. Karakurt'un aynı adlı romanından) – **O.:** M. Tema, Gülistan Güzey – **Yap. e.:** Lâle Filim.

1955–56 DAĞLARI BEKLİYEN KIZ – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki (Karakurt'un aynı adlı romanından) – **G. y.:** Turgut Ören – **O.:** Sezer Sezin, Kenan Artun, Nubar Terziyan, Ahmet Tarık Tekçe – **Yap. e.:** Duru Filim.

1955–56 İLK VE SON – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki (Karakurt'un aynı adlı romanından) – **O.:** Cahide Sonku, Nuri Altınok, N. Nur, İ. Galip Arcan – **Yap. e.:** Sonku Filim.

1956–57 BEŞ HASTA VAR – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki, Nejat Saydam (Etem İzzet Beuice'nin aynı adlı romanından) – **G. y.:** T. Ören – **M.:** Hulki Saner – **O.:** N. Güvenç, M. Tema, Sadri Alışık, Ziya Metin – **Yap. e.:** Lâle Filim.

1957 GELİNİN MURADI – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki (Kemal Bilbaşar'ın "Üç buutlu hikâyeler" ile "Pembe kurt" hikâyesinden) – **G. y.:** T. Ören – **M.:** Muzaffer Sarısözen, **O.:** F. Hakan, P. Par, Settar Körmükçü, A. T. Tekçe, Hulûsi Kentmen, Osman Alyanak – **Yap. e.:** Duru Filim.

1957–58 YAŞAMAK HAKKIMDIR – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki, Halit Refiğ – **Konu:** T. Karamahmut (Fritz Lang'ın *You Only Live Once* filminden) – **G. y.:** M. Rafaelyan – **M.:** A. Faik Şeker – **Y. y.:** H. Refiğ – **O.:** Turan

Seyfioğlu, Çolpan İlhan, Mümtaz Ener, Suat Taner, Muazzez Arçay – **Yap. e.:** Arı Filim.

1958 **BİR ŞOFÖRÜN GİZLİ DEFTERİ** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki (Aka Gündüz'ün aynı adlı romanından) – **G. y.:** T. Ören – **O.:** Eşref Kolçak, Ç. İlhan, N. Nur, Kadir Savun, A. T. Tekçe – **Yap. e.:** Duru Filim.

1958 **KUMPANYA** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki – **Konu:** Orhan Hançerlioğlu – **G. y.:** Memduh Yükman – **O.:** E. Kolçak, Serpil Gül, Sadi Tek, Muzaffer Nebioğlu, Talât Gözbak, A. T. Tekçe – **Yap. e.:** Duru Filim.

1958–59 **BU VATANIN ÇOCUKLARI** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki, Yılmaz Güney, Azmi Kütüval – **G. y.:** M. Rafaelyan – **M.:** Ahmet Yamacı – **Ses:** Yorgo İlyadis – **O.:** Y. Güney, T. Gözbak, N. Nur, Attilâ Engin, Nesrin Gökkaya, Bilge Zobu – **Yap. e.:** Dar Filim.

1958–59 **ALAGEYİK** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki, H. Refiğ (Yusuf Karataylı [Yaşar Kemal]'ın hikâyesinden) – **G. y.:** M. Rafaelyan, – **Y. y.:** H. Refiğ – **O.:** Y. Güney, P. Par, T. Gözbak, M. Arçay, Semih Sezerli, Kadir Savun – **Yap.e.:** Erman Filim.

1959 **KARACAOĞLAN'IN KARASEVDASI** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki, H. Refiğ, Y. Güney, Y. Kemal – **Konu:** Y. Kemal – **G. y.:** M. Rafaelyan – **Y. y.:** H. Refiğ, Y. Güney – **M.:** Sabahattin Kalender – **Ş.:** Ruhi Su – **S. y.:** Duygu Sağıroğlu – **O.:** Tijen Par, N. Altınok, K. Savun, T. Gözbak – **Yap. e.:** Erman Filim.

1959–60 **SUÇLU** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki (Orhan Kemal'in aynı adlı romanından) – **G. y.:** M. Rafaelyan – **Y. y.:** H. Refiğ – **O.:** Turgut Özatay, Şükran Sabuncu, A. Engin, Hülya Şenay – **Yap. e.:** Erman Filim.

1960 **ÖLÜM PERDESİ** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Ali Kaptanoğlu, Bülent Oran – **E.:** Ümit Deniz – **G. y.:** M. Rafaelyan – **M.:** Yalçın Tura – **O.:** O. Günşiray, Leylâ Sayar, Muallâ Kaynak – **Yap. e.:** Duru Filim.

1961 **DOLANDIRICILAR ŞAHI** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Vedat Türkali – **G. y.:** Çetin Gürtop – **M.:** Y. Tura – **O.:** O. Günşiray, N. Nur, Nilüfer Sezer, K. Savun, A. T. Tekçe, Suphi Kaner, Ali Şen, Nubar Terziyan, Y. Güney – **Yap. e.:** Yerli Filim.

1961 **ALLAH CEZANI VERSİN OSMAN BEY** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** V. Türkali – **Konu:** Safa Önol – **G. y.:** Ç. Gürtop – **O.:** O. Günşiray, Ç. İlhan, Peri Han, Kenan Pars – **Yap. e.:** Yerli Filim.

1963 **YARIN BİZİMDİR** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Murat Aşkın – **Konu:** İlhan Engin – **G. y.:** Ç. Gürtop – **Ş.:** R. Su – **O.:** O. Günşiray, E. Kolçak, Nilüfer Aydan, N. Nur, Ulvi Uraz – **Yap. e.:** Yerli Filim.

1964 **ERKEK ALİ** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** V. Türkali – **G. y.:** Gani Turanlı – **O.:** E. Kolçak, Sevda Ferdağ, Parla Şenol – **Yap.e.:** Uğur Filim.

1965 **SAYILI DAKİKALAR** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Orhan Elmas – **G. y.:** M. Rafaelyan – **O.:** Ayhan Işık, Belgin Doruk, Aysel Tanju, T. Gözbak, Reha Yurdakul, Devlet Devrim – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1965 **KEŞANLI ALİ DESTANI** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki, Haldun Taner (H. Taner'in aynı adlı oyunundan) – **G. y.:** Ç. Gürtop – **O.:**

F. Hakan, Fatma Girik, Hüseyin Baradan, Danyal Topatan – **Yap. e.:** Gün Filim.

1965 **MURAT'IN TÜRKÜSÜ** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Batıbeki, Y. Kemal – **O.:** F. Hakan, P. Par, Hayati Hamzaoğlu, Ali Şen, Aliye Rona – **Yap. e.:** Güven Filim.

1966 **TOPRAĞIN KANI** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** Recep Bilginer – **G. y.:** G. Turanlı – **O.:** F. Hakan, B. Doruk, Erol Taş – **Yap. e.:** Güneş Filim.

1966 **PEMBE KADIN** – **Y.:** Batıbeki – **S.:** S. Önal (Hidayet Sayın'ın aynı adlı oyunundan) – **G. y.:** Gani Turanlı – **M.:** Nevit Kodallı – **O.:** Yıldız Kenter, Ekrem Bora, Sema Özcan – **Yap. e.:** Fitaş.

DEMİRAĞ, Turgut

1920'de Sıvas'ta doğdu. Boğaziçi ve Kabataş Liselerinde okudu. 1939'da Tarım mühendisliği öğrenimi için ABD'ne gitti; fakat Southern California Üniversitesi'nin sinemacılık kolunu bitirdi (1943). İki yıl kadar Hollywood'da kalarak sinema konusunda incelemelerde bulundu. Yurda dönüşünde "And Filim" adlı yapımevini kurarak sinemacılığa başladı (1945). Bu yapımevinin sahibi olarak birçok filmin yapımını yönetti (Kenç: *Namı diğer parmaksız Salih*, 1948 – *Üvey baba*, 1949 – Mehmet Muhtar: *Tanrı şahidimdir*, 1950 – Necati Çakın: *Kara vadi*, 1955 – Roberts: *Yabancı kız*, 1960 – Saydam: *Hazreti Ömer'in adaleti*, 1960–61 – Muhtar: *Mevlid, Süleyman Çelebi*, 1963 – Ün: *Dağ başını duman almış*, 1965...). 1946'da *Bir dağ masalı* ile yönetmenliğe başladı.

FİLİMLERİ:

1946-47 **BİR DAĞ MASALI** – **Y.:** Demirağ – **S.:** Demirağ – **E.:** Reşat Nuri Güntekin – **G. y.:** Cezmi Ar – **O.:** Kadri Erogan, Nevin Aypar, İ. Galip Arcan, Vahi Öz – **Yap. e.:** And Filim.

1948 **KANLI TAŞLAR** – **Y.:** Demirağ – **S.:** Demirağ – **G. y.:** Lazar Yazıcıoğlu – **O.:** N. Aypar, Reşit Erkul, V. Öz – **Yap. e.:** And Filim.

1949 **HÜLYA** – **Y.:** Demirağ – **S.:** Tahir Olgaç – **G. y.:** Faruk Kenç – **O.:** Gülistan Deniz [Güzey], Zihni Rona – **Yap. e.:** And Filim.

1950-51 **FATO (YA İSTİKLÂL YA ÖLÜM)** – **Y.:** Demirağ – **S.:** Hıfzı Tan – **G. y.:** Kemal Baysal – **O.:** K. Erogan, Oya Sensev, Settar Körmükçü, Cahit Irgat, Orhan M. Arıburnu, Sadri Alışık – **Yap. e.:** And Filim.

1958 **KARASU** – **Y.:** Demirağ – **S.:** Demirağ, Ernest Roberts – **G. y.:** Frederick B. Ford – **O.:** Marie Blanchard, Manfred Schuster, Lâle Oraloğlu, Öztürk Serengil – **Yap. e.:** And Filim.

1960 **CUMBADAN RUMBAYA** – **Y.:** Demirağ – **S.:** Demirağ (Server Bedi'nin aynı adlı romanından) – **G. y.:** Şevket Kıymaz – **O.:** Çolpan İlhan, Efgan Efekan, V. Öz – **Yap. e.:** And Filim.

1964 **AŞK VE KİN** – **Y.:** Demirağ – **S.:** Demirağ – **G. y.:** Gani Turanlı – **O.:** Belgin Doruk, Leylâ Sayar, Turgut, Özatay, Cüneyt Arkın – **Yap. e.:** And Filim.

1965 **ÇANAKKALE ARSLANLARI** – **Y.:** Demirağ, Alb. Nusret Eraslan – **S.:** Demirağ, Eraslan – **G.y.:** G. Turanlı (Gevacolor) – **O.:** Tanju Gürsu, Ajda Pekkan, Muzaffer Tema, Hulûsi Kentmen, Talât Gözbak, Atıf Kaptan – **Yap. e.:** And Filim, K.K. Foto-Filim Merkezi.

1965-66 **KOCAMIN NİŞANLISI** – **Y.:** Demirağ – **S.:** Bülent Oran – **G. y.:** G. Turanlı – **O.:** S. Alışık, Ç. İlhan, Gönül Yazar – **Yap. e.:** And Filim.

1966-67 **KADIN AVCILARI** – **Y.:** Demirağ – **S.:** B. Oran – **G. y.:** G. Turanlı – **O.:** Selda Alkor, T. Gürsu, M. Tema – **Yap. e.:** And Filim.

ELMAS, Orhan

1925'te İstanbul'da doğdu. Lisedeyken sahne hayatına atılarak "Ses", "Muammer Karaca", "Maksim", "Küçük Sahne", "İzmir Şehir Tiyatrosu" gibi topluluklarda çalıştı (1943-1953). 1946'da Kamil'in *Toros çocuğu*'nda oyunculukla sinemaya başladı. Uzun bir süre oyuncu olarak çalıştı, yakın zamanlara kadar da bunu sürdürdü (Sırmalı: *Domaniç yolcusu*, 1946-48 – Ayanoğlu: *Baba katili*, 1949 – Ün: *Zeynep'in intikamı*, 1956 – Göreç: *Kanlı sevda*, 1960 – Alyanak: *Kezban*, 1960 – Kazankaya: *Babasız yaşıyamam*, 1965...). Sinema konusunda yazılar da yayımlıyan E., ayrıca gerek kendisi, gerekse başkaları için senaryolar da yazmıştır (Refiğ: *Seviştiğimiz günler*, 1962 – Ün: *Güneş doğmasın*, 1962–Pesen: *İkimize bir dünya*, 1963 – Gültekin: *Cezmi Band 007,5*, 1965–66). E., yönetmenliğe 1954'te *Üçüncü kat cinayeti* ile başladı.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1954 **ÜÇÜNCÜ KAT CİNAYETİ** – **Y.:** Elmas – **O.:** Mümtaz Alpaslan, Zeki Alpan, Turgut Pasiner, Bülent Ufuk, Muazzez Arçay – **Yap. e.:** Tayfun Filim.

1955-56 **DİŞİ YILAN** – **Y.:** Elmas – **S.:** Elmas (*Sensualita* filminin kopyası) – **O.:** Ayten Çankaya, Muzaffer Tema, Serpil Gül – **Yap. e.:** Tema Filim.

1959 **ÜÇ KIZIN HİKÂYESİ** – **Y.:** Elmas – **S.:** Elmas (Aka Gündüz'ün aynı adlı romanından) – **G. y.:** Hayrettin Işık – **O.:** Muhterem Nur, Sema Pekiş, Leylâ Sayar, Ekrem Bora, Salih Tozan, Nezihe Becerikli – **Yap.e.:** Pesen Filim.

1960 **KANLI FİRAR** – **Y.:** Elmas – **S.:** Elmas – **E.:** Metin Erksan – **G. y.:** Turgut Ören – **M.:** Erdem Buri – **O.:** Ayhan Işık, Belgin Doruk, Atıf Kaptan, Ahmet Tarık Tekçe, S. Tozan, Semih Sezerli – **Yap. e.:** Be-Ya Filim.

1961 **BİR YAZ YAĞMURU – Y.:** Elmas – **O.:** B. Doruk, Göksel Arsoy, Elmas, Cavidan Dora, Evrim Fer – **Yap. e.:** Be-ya Filim.

1961 **BİR BAHAR AKŞAMI – Y.:** Elmas – **S.:** Elmas – **G. y.:** Ali Uğur – **O.:** G. Arsoy, Gönül Yazar, Serpil Gül, Münir Özkul, Suna Pekuysal – **Yap. e.:** Be-ya Filim.

1962 **YALNIZLAR İÇİN – Y.:** Elmas – **S.:** Safa Önal – **E.:** Vecdi Benderli – **G. y.:** Memduh Yükman – **M.:** Yesari Asım Arsoy – **O.:** B. Doruk, G. Arsoy, S. Pekuysal, Nilgün Esen, Hüseyin Baradan – **Yap. e.:** Göksel Filim.

1965 **ALTIN ŞEHİR – Y.:** Elmas – **S.:** Elmas – **G. y.:** Turgut Ören – **O.:** Fatma Girik, Tanju Gürsu, Semih Sergen, Suzan Avcı – **Yap. e.:** Gürsu Filim.

ENGİN, İlhan

1925'te Çorlu'da doğdu. Ortaokulu Çorlu'da bitirdi (1940), İstanbul Kabataş Lisesi'nden mezun oldu (1943). Üç yıl İstanbul Tıp Fakültesi'ne devam etti, sonra İstanbul Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı ve Felsefe bölümlerinde okudu. Çeşitli memurluklarda, serbest mesleklerde çalıştı. 1953'te gazeteciliğe başladı; "Tanin", "Vatan", "Akşam", "Yeni Sabah", "Hürriyet" gazetelerinde, "Kim" ve "Sır" dergilerinde çalıştı. Hikâye ve romanlar yayımladı. Sinemaya senaryoculukla başladı. Kendi filimleri ve başkaları için senaryolar yazdı (S. Duru: *İstanbul'da aşk başkadır*, 1961-62 – Saydam: *Allah seviniz dedi*, 1962 – *Daima kalbimdesin*, 1962-63 – Batıbeki: *Yarın bizimdir*, 1963-64 – Erakalın: *Siyah gül*, 1966...). Yönetmen olarak ilk filmi *Üç öfkeli genç*'tir.

FİLİMLERİ:

1964 **ÜÇ ÖFKELİ GENÇ – Y.:** Engin – **S.:** Engin – **G.y.:** Mike Rafaelyan – **O.:** Tanju Gürsu, Erol Tezeren, Sevil Candan, Işın Kaan, Sadri Alışık, Talât Gözbak – **Yap. e.:** Aktunç Filim.

1964 **ŞEYTANIN UŞAKLARI – Y.:** Engin – **S.:** Engin – **G. y.:** Çetin Gürtop – **O.:** Orhan Günşiray, Sema Özcan, Tuncer Kurtiz, Cahit Irgat, T. Gözbak – **Yap. e.:** Günşiray Filim.

1964 **VE ALLAH GENÇLERİ YARATTI – Y.:** Engin – **S.:** Engin – **G. y.:** M. Rafaelyan – **O.:** Tamer Yiğit, Öztürk Serengil, Leylâ Sayar, Sevil Candan – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1965 **ARTIK DÜŞMAN DEĞİLİZ – Y.:** Engin – **S.:** Engin – **G. y.:** Mahmut Demir – **O.:** E. Bora, A. Pekkan, Turgut Özatay, Süleyman Turan, Semiramis Pekkan, Mümtaz Ener – **Yap. e.:** Yurt Filim.

1965 **BİR CANİYE GÖNÜL VERDİM** – **Y.:** Engin – **S.:** Engin – **G. y.:** Nedim Akanlar – **O.:** Ajda Pekkan, Tunç Okan, Sevda Ferdağ, Tuncel Kurtiz, T. Gözbak – **Yap. e.:** Pesen Filim.

1965 **ŞEHVETİN ESİRİYİZ** – **Y.:** Engin – **S.:** Engin – **G. y.:** Memduh Yükman – **O.:** A. Pekkan, Salih Güney, S. Ferdağ, Muzaffer Tema, Kuzey Vargın – **Yap. e.:** Melek Filim.

1966 **ÜMİT SOKAĞI** – **Y.:** Engin – **S.:** Engin – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** A. Pekkan, İzzet Günay, Ekrem Bora, Erol Taş–**Yap.e.:** Melek Filim.

1966 **ÇILGIN GENÇLİK** – **Y.:** Engin – **S.:** Engin – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** Selma Güneri, Salih Güney, Kuzey Vargın, S. Pekkan – **Yap. e.:** Lamek Filim.

ERAKALIN, Ülkü

9.7.1934'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Belediye Konservatuvarı müzik bölümünde okudu. 1958'de Ün'ün *Ateşten damla*'sında yönetmen yardımcılığıyla sinemaya başladı. Çeşitli yönetmenlerin yardımcılığında bulunduktan sonra 1960'ta *Unutamadığım kadın*'la yönetmenliğe geçti. "Duygu Filim" adında kendi yapımevini kurdu.

BAŞLICA FİLİMLERİ

1961 **UNUTAMADIĞIM KADIN** – **Y.:** Erakalın – **O.:** Göksel Arsoy, Muhterem Nur, Evrim Fer, Ahmet Tarık Tekçe – **Yap. e.:** Melek Filim.

1962 **BİZ DE ARKADAŞ MIYIZ?** – **Y.:** Erakalın – **S.:** Erdoğan Tunaş - **E.:** Özdemir Hazar – **G. y.:** Memduh Yükman – **O.:** G. Arsoy, Türkân Şoray, Peri Han, Öztürk Serengil – **Yap. e.:** Melek Filim.

1962 **LEKELİ KADIN** – **Y.:** Erakahn – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** T. Şoray, Neriman Köksal, Kenan Pars, Tanju Gürsu – **Yap. e.:** Melek Filim.

1963 **AŞK MERDİVENİ** – **Y.:** Erakalın – **G. y.:** Gani Turanlı – **O.:** G. Arsoy, Filiz Akın, Efgan Efekan, Ahmet Tarık Tekçe – **Yap. e.:** Artist Filim.

1963 **ÇALINAN AŞK** – **Y.:** Erakalın – **G.y.:** M. Yükman – **O.:** T. Şoray, Tamer Yiğit, Sadri Alışık – **Yap. e.:** Melek Filim.

1963 **TIĞ GİBİ DELİKANLI** – **Y.:** Erakalın – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** T. Gürsü, F. Akın, İzzet Günay, Serpil Gül, A. T. Tekçe, Suphi Kaner – **Yap. e.:** Melek Filim.

1963 **BÜTÜN SUÇUMUZ SEVMEK** – **Y.:** Erakalın – **G. y.:** Yükman – **O.:** T. Gürsu, T. Şoray, Çolpan İlhan – **Yap. e.:** Ülkü Filim.

1964 **ANASININ KUZUSU** – **Y.:** Erakalın – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** T. Şoray, İ. Günay, Gürel Ünlüsoy – **Yap. e.:** Melek Filim.

1964 **BANA DERLER KÜLHANLI** – **Y.:** Erakalın – **S.:** Bülent Oran – **O.:** T. Yiğit, Vahi Öz, Semra Sar, Süleyman Turan, Suzan Avcı – **Yap. e.:** Suna Filim.

1964 **ÖPÜŞMEK YASAK** – **Y.:** Erakalın – **O.:** Fatma Girik, İ. Günay, A. Pekkan, Ö. Serengil – **Yap. e.:** Ülkü Filim.

1964–65 **GÖZLERİ ÖMRE BEDEL** – **Y.:** Erakalın – **O.:** T. Şoray, Cüneyt Arkın, Ekrem Bora – **Yap. e.:** Arzu Filim.

1965 **LEKELİ AŞK** – **Y.:** Erakalın – **O.:** N. Köksal, E. Bora, Nebahat Çehre, G. Ünlüsoy – **Yap. e.:** Sibel Filim.

1965 **SEVGİLİ ÖĞRETMENİM** – **Y.:** Erakalın – **S.:** B. Oran – **G. y.:** Turgut Ören – **O.:** Hülya Koçyiğit, Ediz Hun, S. Turan, Hulûsi Kentmen, G. Ünlüsoy – **Yap. e.:** Ülkü Filim, Pesen Filim.

1965 **HEPİMİZ KARDEŞİZ** – **Y.:** Erakalın – **S.:** Hamdi Değirmencioğlu – **G. y.:** Menasi Filmeridis – **O.:** T. Yiğit, C. Arkın, H. Koçyiğit, Aliye Rona – **Yap.e.:** Ülküm Filim, Pesen Filim.

1965 **UZAKTA KAL SEVGİLİM** – **Y.:** Erakalın – **S.:** Bülent Oran (*Fanny* filminden kopya) – **G.y.:** T. Ören – **O.:** H. Koçyiğit, Fikret Hakan, A. Rona, Avni Dilligil – **Yap. e.:** Pesen Filim.

1965–66 **HAYATIMIN KADINI** – **Y.:** Erakalın – **S.:** E. Tunaş – **G. y.:** T. Ören – **O.:** T. Şoray, Erol Tezeren, G. Ünlüsoy, Nilüfer Koçyiğit – **Yap. e.:** Saner Filim.

1965–66 **YABANCI OLDUKŞİMDİ** – **Y.:** Erakalın – **S.:** B. Oran – **G. y.:** Kriton İlyadis – **O.:** İ. Güney, A. Pekkan, Sadettin Erbil – **Yap. e.:** Saner Filim.

1966 **KATİLLER DE AĞLAR** – **Y.:** Erakalın – **S.:** B. Oran – **G. y.:** Orhan Kapkı – **O.:** Ayhan Işık, Selda Alkor, Esen Püsküllü, Kenan Pars – **Yap. e.:** Duygu Filim.

ERKSAN, Metin

Asıl adı İsmail Metin Karamanbey'dir. 1.1.1929'da Çanakkale'de doğdu. Yönetmen Çetin Karamanbey'in kardeşidir. Pertevniyal Lisesi'ni bitirdikten sonra 1952'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünü tamamladı. Üniversiteye devam ederken sinema konusunda yazılar yayımladı. 1950'de "Atlas Filim" için yazdığı *Binnaz* senaryosuyla sinemaya başladı (bu senaryo 1959'da Mümtaz Yener tarafından filme alındı). 1952'de "Dünya" gazetesinin sanat ekinde sinema yazıları yayımladı, ertesi yıl aynı gazetede filim eleştirmeleri yazmaya başladı. 1952'de *Âşık Veysel'in hayatı* ile yönetmenliğe geçti. 1956'da *Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi*'ni çevirirken yarıda bırakıp askere gitti. Yedek Subaylığını K.K. Foto-Filim Merkezi'nde

yaparken *Dünya havacıları Türkiye'de* adlı bir belge-filim meydana getirdi. 1959'da da kendi adına *Büyük Menderes vadisi (Nehir ve Uygarlık)* adında bir belge-filim çevirdi. E., bütün filimlerinin senaryolarını hazırladığı gibi, başka yönetmenler için de birkaç senaryo hazırlamıştır.

FİLİMLERİ:

1952–53 **ÂŞIK VEYSEL'İN HAYATI (KARANLIK DÜNYA)** – **Y.:** Erksan – **S.:** Bedri Rahmi Eyüboğlu – **G. y.:** Fethi Mürenler – **O.:** Ayfer Feray, Ahmet Say [Aclan Sayılgan], Kemal Bekir Öz[manav], Âşık Veysel Şatıroğlu, Erkan, Hakkı Ruşen – **Yap. e.:** Atlas Filim.

1954 **CİNGÖZ RECAİ (BEYAZ CEHENNEM)** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan (Server Bedi'nin romanından) – **G. y.:** F. Mürenler – **O.:** Turan Seyfioğlu, Neriman Köksal, Avni Dilligil, Pola Morelli, Emine Engin, Belkis Fırat, Fikret Hakan, Kadir Savun – **Yap. e.:** Atlas Filim.

1955 **YOLPALAS CİNAYETİ** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan (Halide Edip-Adıvar'ın aynı adlı romanından) – **G. y.:** F. Mürenler – **O.:** Uğur Başaran, Bülent Oran, Abdurrahman Palay, Altan Hanoğlu [Karındaş], Neşet Berküren, Gönül Serap – **Yap. e.:** Atlas Filim.

1956–57 **ÖLMÜŞ BİR KADININ EVRAK-I METRUKESİ** – **Y.:** Erksan, yarım bıraktı Semih L. Evin tamamladı – **S.:** Erksan (Güzide Sabri'nin aynı adlı romanından) – **G. y.:** Menasi Filmeridis – **M.:** Hulki Saner (alafranga), Sadi Işılay (alaturka) – **Ş.:** Alâettin Yavaşça – **O.:** Sezer Sezin, Kenan Artun, Temel Karamahmut, Müfit Kiper, A. Karındaş, Şaziye Moral – **Yap. e.:** Türk Export Filim.

1958 **DOKUZ DAĞIN EFESİ** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan – **G. y.:** Şevket Kıymaz – **M.:** Nedim V. Otyam – **O.:** F. Hakan, Serpil Gül, K. Savun, Hayri Esen, Erol Taş, Hayati Hamzaoğlu, Sadettin Erbil, Yılmaz Gruda – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1958–59 **HİCRAN YARASI** – **Y.:** Erksan – **S.:** İsmail Avşar [Erksan] – **G. y.:** Kemal Akkavuk – **Ş.:** Abdullah Yüce – **O.:** Sadri Alışık, Muallâ Kaynak, Neşe Yulaç, K. Savun – **Yap.e.:** Ergenekon Filim.

1959–60 **ŞOFÖR NEBAHAT** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan – **Konu:** Ali Kaptanoğlu, Atıf Yılmaz Batıbeki – **G. y.:** Ernest von Theumer – **Y. y.:** Halit Refiğ – **O.:** S. Sezin, K. Pars, K. Savun, Talât Gözbak, Sami Hazinses, Semih Sezerli, Ziya Metin – **Yap. e.:** Duru Filim.

1960 **GECELERİN ÖTESİ** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan – **G. y.:** Mengü Yeğin – **O.:** K. Savun, E. Taş, H. Hamzaoğlu, Ziya Metin, Tolga Tiğin, Suna Selen, Suphi Kaner, Metin Ersoy, Oktar Durukan, Yılmaz Gruda, Maria Dolce – **Yap. e.:** Ergenekon Filim.

1961 **MAHALLE ARKADAŞLARI** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan – – **G. y.:** M. Yeğin, F. Mürenler – **O.:** E. Efekan, S. Selen, K. Savun, S. Kaner, S. Sezerli – **Yap. e.:** Atlas Filim.

1961 **OY FARFARA FARFARA** – **Y.:** Erksan – **S.:** B. Oran – **G. y.:** M. Yeğin, Şevket Kıymaz – **O.:** O. Günşiray, N. Köksal, Peri Han, E. Taş, S. Hazinses, A. T. Tekçe, Atıf Kaptan – **Yap. e.:** As Filim.

1962 **YILANLARIN ÖCÜ** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan (Fakir Baykurt'un aynı adlı romanından) – **G. y.:** M. Yeğin – **M.:** Y. Tura – **O.:** F. Hakan, Nurhan Nur, A. Rona, K. Savun, E. Taş, Ali Şen, Fikret Uçak, Sadiye Arcıman – **Yap. e.:** Be-Ya Filim.

1962 **ÇİFTE KUMRULAR** – **Y.:** Erksan – **S.:** İlhan Engin – **G. y.:** Mike Rafaelyan – **M.:** Fecri Ebcioğlu – **O.:** Muhterem Nur, Ekrem Bora, A. T. Tekçe, S. Hazinses, Nilüfer Koçyiğit, Hulûsi Kentmen, Necdet Tosun – **Yap. e.:** As Filim.

1962 **SAHTE NİKÂH** – **Y.:** Erksan – **S.:** Attilâ Oğuz – **G. y.:** Gani Turanlı – **O.:** O. Günşiray, Filiz Akın, K. Pars, Ulvi Uraz, Senih Orkan, Hüseyin Baradan, Birsen Menekşeli – **Yap. e.:** Artist Filim.

1963 **ACI HAYAT** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan – **G. y.:** Ali Uğur – **M.:** F. Ebcioğlu – **O.:** Ayhan Işık, Türkân Şoray, E. Bora, N. Çehre, H. Baradan, Handan Adalı, Asım Nipton, Memduh Alpar – **Yap. e.:** As Filim.

1963 **SUSUZ YAZ** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan , İsmet Soydan, Kemal İnci (Necati Cumalı'nın aynı adlı hikâyesinden) – **G. y.:** A. Uğur – **O.:** Hülya Koçyiğit, Ulvi Doğan, E. Taş, Hakkı Haktan, Yavuz Yalınkılıç, Zeki Tüney, Alaettin Altıok – **Yap.:** Erksan, Doğan – **Yap. e.:** Hitit Filim.

1964 **SUÇLULAR ARAMIZDA** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan – **G. y.:** M. Yeğin – **M.:** F. Ebcioğlu – **O.:** E. Bora, Belgin Doruk, Leylâ Sayar, Tamer Yiğit, A. Kaptan, H. Haktan, Gülben Akkaya, E. Taş – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1964–65 **İSTANBUL KALDIRIMLARI** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan, İ. Soydan, Hamdi Avcıoğlu (M. –G. Sauvageon'un *Ma pomme* adlı filminden kopya) – **G. y.:** A. Uğur – **M.:** Rauf Tözüm – **M. y.:** Zeki Müren – **O.:** Z. Müren, B. Doruk, K. Savun, H. Baradan – Semih Sezerli, Bedia Muvahhit – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1966 **SEVMEK ZAMANI** – **Y.:** Erksan – **S.:** Erksan, Kemal Demirel – **G. y.** – M. Yeğin – **O.:** Müşfik Kenter, Sema Özcan, Kemal Ergüvenç, Süleyman Tekcan, Oya Bulaner, Adnan Uygun, Deniz Çakır – **Yap.:** Erksan – **Yap. e.:** Troya Filim.

ERTUĞRUL, Muhsin

15.2.1892'de İstanbul'da doğdu. Mercan İdadisi'nde okudu. Meşrutiyet'in ilânı üzerine ilk kez 2.8.1908'de Burhanettin Tepsi topluluğunda sahneye çıktı. 1911'de Paris'e giderek tiyatro incelemelerinde bulundu, Paris'ten "Şehbal" dergisine tiyatro yazıları gönderdi. Ertesi yıl İstanbul'a dönerek "Ertuğrul Muhsin ve Arkadaşları" adlı tiyatro topluluğunu kurdu. 1913'te yeniden

Paris'e gitti. 1914'te "Dâr-ül-bedayi"in Dram bölümü yardımcılığına getirildi. 1916'da tiyatro incelemeleri için Berlin'e gitti, bu arada geçimini sağlamak için "Bioscope" yapımevinde Maria Carmi ile Hans Albers'in çevirdikleri filimlerde oynıyarak sinemaya başladı. Ertesi yıl izinli olarak İstanbul'a geldi, birkaç oynnu sahneye koyup oynadıktan sonra yeniden Berlin'e döndü. 1919'da "Stuart-Webb" yapımevinde yönetmen olarak birkaç filim çevirdi (*Das Fest der schwarzen Tulpe – Kara Lâle, Die Teufelsanbeter – Şeytana tapanlar*, 1919...). 1920'de Berlin'de kendi yapımevi olan "Stambul Film"i kurdu ve *Samson (Istırap)*ı çevirdi. 1921'de yurda döndü, bir şehzadeyle birlikte "Bozkurt Filim" adında bir yapımevi kurmak istediyse de bu tasarı gerçekleşmedi. Ertesi yıl, Seden Kardeşler'i yapıma geçmeye teşvik ederek "Kemal Filim"de yönetmenliğe başladı. Bu arada "Sabık Dâr-ül-bedayi Sanatkârları: Ertuğrul Muhsin ve Arkadaşları" topluluğunu kurarak tiyatro çalışmalarına da devam etti. 1924'te Stockholm'e gitti, yönetmen Stiller'le tanıştı, İstanbul'a dönerken Stiller ve Greta Garbo'yu da getirdi. 1925'te SSCB'ne gitti, hem tiyatro incelemelerinde bulundu hem de yönetmen olarak birkaç filim çevirdi *(Tamilla, Beş dakika, Spartaküs)*. 1927'de yeniden yurda döndü ve "Dâr-ül-bedayi"in başına getirildi ve hemen hemen aralıksız olarak 1947'ye kadar bu tiyatroyu yönetti. 1928'de İpekçi'leri yapıma geçmeye teşvik etti. 1928-1943 arası hep bu yapımevi için filim çevirdi. 1947'de Ankara'da "Küçük Tiyatro"yu kurdu, ertesi yıl Devlet Tiyatroları Genel Müdürü oldu. 1951'de buradan ayrılarak İstanbul'da "Küçük Sahne"yi kurdu. 1953'te ilk renkli yerli filim olan *Halıcı kız*'ı çevirdi ve sinemadan ayrıldı. 1954-58 arasında yeniden Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü yaptı. 1959'da İstanbul Şehir Tiyatroları baş rejisörü oldu, 1966'ya kadar bu görevde kaldı. E.'un basılmış basılmamış birçok telif, çeviri ve uyarlama oyunları vardır. 1918 sularında ilk sinema yazılarından bazılarını kaleme almıştır. Filimlerinden çoğunda oyuncu olarak da çalışmıştır. (Aşağıdaki listede yalnız Türkiye'de çevirdiği filimler yer almaktadır).

FİLİMLERİ:

1922 **İSTANBUL'DA BİR FACİA-İ AŞK** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **G. y.:** Ahmet Cezmi [Ar] – **O.:** Anna Mariyeviç, Emin Beliğ [Belli],

Liane Consolé, Roza Felekyan, Behzat [Butak], Vasfi Rıza [Zobu], Refik Kemal [Arduman] – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1922 **BOĞAZİÇİ ESRARI (NUR BABA)** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun aynı adlı romanından) – **G. y.:** Fuat [Uzkınay] – **O.:** Ertuğrul, Zobu, Kemal [Küçük], Butak, İ. Galip [Arcan], Arduman, Hakkı Necip [Ağrıman], Mariyeviç – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1923 **ATEŞTEN GÖMLEK** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Halide Edip – Adıvar'ın aynı adlı romanından) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Ertuğrul, Neyyire [Ertuğrul], Bedia [Muvahhit], Butak, Belli, Zobu, Arduman, Ağrıman – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1923 **LEBLEBİCİ HORHOR** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Takfor Nalyan ile Dikran Çuhacıyan'ın aynı adlı operetinden) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Helena Artinova, Butak, Jenya Moris, Zobu, Küçük, Arduman – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1923 **KIZ KULESİNDE BİR FACİA** – **Y:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (P. Autier ile P. Cloquemin'in "Gardiens de phare" adlı oyunundan) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Ertuğrul, N. Ertuğrul, Belli, Ağrıman- **Yap. e.:** Kemal Filim.

1924 **SÖZDE KIZLAR** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Peyami Safa'nın aynı adlı romanından) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Butak, J. Moris, Arduman, Gavroş Tolayan – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1928–29 **ANKARA POSTASI** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Reşat Nuri Güntekin'in François de Curel'den uyarladığı "Bir gece faciası" adlı oyundan) – **G.y.:** C. Ar – **O.:** Ertuğrul, N. Ertuğrul, Butak, Ercüment Behzat [Lâv], Sait [Köknar]– **Yap. e.:** İpek Filim.

1929–32 **KAÇAKÇILAR** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Butak, Sait [Köknar], Talât [Artemel], Karakaş, Feriha Tevfik, Hazım [Körmükçü], Arcan – **Yap. e.:** İpek Filim.

1931 **İSTANBUL SOKAKLARINDA** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **G. y.:** C. Ar, F. Farkas – **O.:** Semiha [Berksoy], Bedia Muvahhit, Azize Emir, Gavrilides, Artemel, Körmükçü, Butak – **Yap. e.:** İpek Filim.

1932 **BİR MİLLET UYANIYOR** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **E.:** Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Lâv, Emel Rıza, Kevser, Atıf [Kaptan], Ferdi [Tayfur], Naşit [Özcan], Köknar, Belli, Mahmut [Moralı] – **Yap. e.:** İpek Filim.

1933 **KARIM BENİ ALDATIRSA** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **E.:** Mümtaz Osman – **M.:** Muhlis Sabahattin [Ezgi] – **O.:** F. Tevfik, Halide [Pişkin], Körmükçü, Zobu, Muammer [Karaca], Arcan, Bedia Muvahhit, Butak, Lâv, Sami [Ayanoğlu] – **Yap. e.:** İpek Filim.

1933 **SÖZ BİR ALLAH BİR** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Mümtaz Osman (Mahmut Yesari'nin M. Hennequin ile P. Veber'den "Kudret helvası" adıyla uyarladığı oyundan) – **G. y.:** C. Ar – **M.:** M. S. Ezgi – **O.:** Körmükçü, Zobu, Melek[Tayfur,] Cahide[Sonku], Bedia, Karaca, Arcan – **Yap. e.:** İpek Filim.

1933 **CİCİ BERBER** – **Y.:** Ertuğrul, Nazım Hikmet [Ran] – **S.:** Ertuğrul – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Karaca, Ferdi [Tayfur], Zozo Dalmas, M. Tayfur, Şevkiye [May] – **Yap. e.:** İpek Filim.

1933 **NAŞİT DOLANDIRICI** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **O.:** Naşit Özcan, Ahmet [Güldürür] – **Yap. e.:** İpek Filim (Kısa filim).

1933 **FENA YOL (O KAKOS DROMOS)** – **Y.:** Ertuğrul, Theorides (Türk-Yunan ortakyapımı).

1934 **MİLYON AVCILARI** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Clair'in *Le million* filminin kopyası) – **G. y.:** C. Ar – **M.:** M. S. Ezgi – **O.:** Körmükçü, Zobu, Köknar, F. Tayfur, M. Tayfur, Z. Dalmas – **Yap. e.:** İpek Filim.

1934 **LEBLEBİCİ HORHOR AĞA** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Nalyan ile Çuhacıyan'ın operetinden) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** F. Tevfik, M. Tayfur, F. Tayfur, Butak, Zobu, Moralı, Körmükçü – **Yap. e.:** İpek Filim.

1934–35 **AYSEL. BATAKLI DAMIN KIZI** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **E.:** Hasan Cemil [Çambel] (Selma Lagerlöf'ün "Flickan fra Stormytorpet" adlı öyküsünden) – **G. y.:** C. Ar – **M.:** Cemal Reşit [Rey] – **O.:** Sonku, Artemel, Köknar, Müfit [Kiper], Ayanoğlu, Butak, F. Tevfik, Körmükçü, Arcan, Moralı – **Yap.:** Ertuğrul ("İpek Filim" stüdyosunda çevrilmiş, işletme hakkı "İpek Filim"e verilmiştir).

1938 **AYNAROZ KADISI** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Musahipzade Celâl'in aynı adlı oyunundan) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Körmükçü, May, Zobu, Arcan, Karaca, Butak, Pişkin, Moralı, Perihan Yanal, Neclâ Sertel – **Yap. e.:** İpek Filim.

1939 **BİR KAVUK DEVRİLDİ** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (M. Celâl'in aynı adlı oyunundan) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Körmükçü, Zobu, Moralı, Artemel, Arduman, Arcan, Karaca, Ayanoğlu – **Yap.e.:** İpek Filim.

1939 **ALLAHIN CENNETİ** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **E.:** Ziya Şakir [Soko] – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Münir Nurettin [Selçuk], F. Tevfik, Körmükçü, Pişkin, Butak, Zobu, Karaca, Suavi Tedü – **Yap. e.:** İpek Filim.

1939 **TOSUN PAŞA** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Servet Moray'ın Jean de Létraz'dan "Tosun" adıyla uyarladığı oyundan) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** F. Tevfik, Körmükçü, Tedü, Pişkin, May, Zobu, Moralı – **Yap. e.:** İpek Filim.

1939–42 **KISKANÇ** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Ertuğrul, Sonku, Tedü, Arcan, Ayanoğlu, Nevin Akkaya, Sertel – **Yap. e.:** İpek Filim.

1940 **ŞEHVET KURBANI** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Fleming'in *The Way of All Flesh* filminin kopyası) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Ertuğrul, Sonku, F. Tayfur, Tedü, Akkaya – **Yap. e.:** İpek Filim.

1940–43 **NASRETTİN HOCA DÜĞÜNDE** – **Y.:** Ertuğrul, yarım bıraktı sonra Ferdi Tayfur tamamladı – **S.:** Burhan Felek – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Körmükçü, Sertel, Yaşar Nezihî Özsoy, Köknar, Müzeyyen Senar Işıl,

Zati Sungur, F. Tayfur, Reşit Baran, Sadettin Kaynak – **Yap. e.:** İpek Filim.

1940 **AKASYA PALAS** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Mahmut Yesarî'nin Georges Feydeau'dan "1+1=1" adıyla uyarladığı oyundan) – **G. y.:** C. Ar – **O.:** Sonku, Körmükçü, Zobu, Yanal, Karaca – **Yap. e.:** İpek Filim.

1941 **KAHVECİ GÜZELİ** – **Y.:** Ertuğrul – **S.** Ertuğrul – **Konu:** [N. H. Ran] – **G. y.:** C. Ar – **O.:** M. N. Selçuk, Nezihe Becerikli, Körmükçü, Butak, Nevin Seval, Artemel, Cahit Irgat, Avni Dilligil – **Yap. e.:** İpek Filim.

1945 **YAYLA KARTALI** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul (Faruk Nafiz Çamlıbel'in aynı adlı oyunundan) – **G. y.:** Yuvakim Filmeridis – **O.:** Sonku, Hadi Hün, Seval, Zobu, Kiper, S. Tedü, Perihan Çakıl [Tedü] – **Yap. e.:** Halk Filim.

1946 **HARMAN SONU** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **G. y.:** C. Ar, Y. Filmeridis – **M.:** Zeki Duygulu, **Ş.:** Mefharet Yıldırım, Necmi Rıza Ahıskan – **O.:** Seval, Yanal, Butak, Zobu, Moralı, H. Hün, Baran, Kadri Ögelman, Halûk Sarıcı, Mümtaz Ener – **Yap.e.:** Halk Filim.

1947 **KIZILIRMAK (KARAKOYUN)** – **Y.:** Ertuğrul, yarım bıraktı sonra Hadi Hün tamamladı – **S.:** Ertuğrul – **E.:** Ercüment Er [N. H. Ran] – **G. y.:** Y. Filmeridis – **Ş.:** Suzan Yakar Rutkay, N. R. Ahıskan – **O.:** S. Y. Rutkay, İsmail Dümhüllü, Ener, Sarıcı, Özsoy, Karaca, Butak, Zobu, Moralı, H. Hün – **Yap. e.:** Halk Filim.

1953 **HALICI KIZ** – **Y.:** Ertuğrul – **S.:** Ertuğrul – **E.:** Mebrure Alevok – **G. y.:** C. Ar ("Agfacolor" işlemi) – **M.:** Hasan Ferid Alnar – **O.:** Heyecan Başaran, Asuman Korad, Kiper, Handan Uran – **Yap.e.:** Doğan Kardeş Yaymevi.

FEHİM, Ahmet

1857'de İstanbul'da doğdu. 2.8.1930'da öldü. Bir işçinin oğlu olan Fehim Efendi, babasının çalıştığı "İdarei mahsusa"da tornacılıkla hayata atıldı, sonra buradan ayrılarak Güllü Agop'un Gedikpaşa Tiyatrosu'na girdi (1876). Daha sonra Fasulyaciyan'ın topluluğuna katılmak üzere Bursa'ya gitti (1879) ve burada Ahmet Vefik Paşa'nın valilikten azline kadar (Kasım 1882) çalıştı, Vefik Paşa'nın Molière'den yaptığı uyarlamaların çoğunda oynadı. Bundan sonra da kendi topluluğunu kurarak İkinci Meşrutiyet'e kadar (1908) birçok turneye (Edirne, Trabzon, Çanakkale, Ankara...) çıktı, İstanbul'da Mınakyan ve Holas ile çalıştı. Meşrutiyet'ten sonra bir ara Raşit Rıza Samako'yla birlikte çalışarak, Antoine'ın "Dâr-ül-bedayi"i düzenlemesi sırasında (1914)

öğretmenliğe getirildi. 1919'da "Malûl Gaziler Cemiyeti" sinema kolu kurulunca, Fehim Efendi de bu kolun sanat danışmanlığına ve yönetmenliğine atandı ve aynı yıl yönetmenliğe başladı. Fakat bu denemeden sonra hem tiyatro hem de sinemadan çekilerek anılarını kaleme almakla uğraştı. Türk tiyatro ve sinemasının ilk yıllarının en önemli kişilerindendir.

FİLİMLERİ:

1919 **MÜREBBİYE** – **Y.:** A. Fehim – **S.:** A. Fehim (Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın aynı adlı romanından ve bu romandan uyarlanan oyundan) – – **G. y.:** Fuat[Uzkınay] – **O.:** A. Fehim, Raşit Rıza[Samako], Şahap Rıza, İsmail Zahit, Mme. Bayzar, Mme. Kalitea, Behzat [Butak] – **Yap.:** F. Uzkınay – **Yap. e.:** Malûl Gaziler Cemiyeti.

1919 **BİNNAZ** – **Y.:** A. Fehim (bazı sahneler: Fazlı Necip) – **S.:** Münif Fehim (Yusuf Ziya Ortaç'ın aynı adlı manzum oyunundan) – **G. y.:** Uzkınay – **O.:** Mlle. Blanche, Hüseyin Kemal [Gürmen], Rana Dilheryan, Hakkı Necip [Ağrıman], İsmail Zahit, Eliza Binemaciyan – **Yap.:** Uzkınay – **Yap.e.:** Malûl Gaziler Cemiyeti.

GELENBEVÎ, Baha

1907'de İstanbul'da doğdu. Sati Bey Okulunda (1917), Galatasaray Orta bölümünde (1920), Fransa'da Nice Lisesi'nde okudu (1923). Fransa'da Valabre Tarım Yüksek Okulu'nu bitirdi (1928). Paris'te çeşitli stüdyolarda sinemanın değişik kollarında çalıştı (1929–1936). Fransa'da alıcı yönetmenliği, yönetmen yardımcılıklarında bulundu (1936'da Billon'un *L'argent – Para*'sında donatımcı, Gance'ın *Un grand amour de Beethoven – B.'in bir büyük aşkı*'nda yönetmen yardımcılıklarından biri, Hugon'un *Les mariages de Mlle Lévy – Mlle. L.nin evlenmeleri*'nde yönetmen yardımcısı...). 1939'da yurda döndü, 1943'te F. Kenç'in çevirdiği *Dertli pınar*'ın görüntü yönetmenliğiyle yerli sinema çalışmalarına başladı. Ertesi yıl yönetmenliğe geçti. 1958'de *Günahkârlar cenneti*'nden sonra sinemadan çekildi. Amatör arkeolog ve fotoğrafçılıkla meşgul olan G., birçok fotoğraf sergisi açmıştır.

FİLİMLERİ:

1944 **DENİZ KIZI** – **Y.:** Gelenbevî – **S.:** Gelenbevî – **G. y.:** Kriton İlyadis – **O.:** Nezihe Becerikli, Orhan Esen, Müfit Kiper, Samiye Hün, Sadettin Erbil, Talât Artemel – **Yap.e.:** Ses Filim.

1946–47 **YANIK KAVAL** – **Y.:** Gelenbevî – **S.:** Gelenbevî – **G. y.:** K. İlyadis – **M.:** Sadi Işılay, Muhittin Sadak – **Ş.:** Müzeyyen Senar Işıl, Muzaffer

Çağlar, Hacer Buluş – **O.:** Artemel, Becerikli, Suavi Tedü, Adalet Pee- – **Yap.e.:** Birlik Filim.

1947-48 **ÇILDIRAN KADIN** – **Y.:** Gelenbevî – **S.:** Vedat Örfi Bengü – **O.:** Becerikli, Reşit Âkif Gürzap, H. Hün, Hulûsi Kentmen, Kadri Ögelman – **Yap.e.:** Birlik Filim.

1949 **KANLI DÖŞEK** – **Y.:** Gelenbevî – **S.:** Gelenbevî (İhsan Koza'nın "O gece" adlı romanından) – **G. y.:** Yuvakim Filmeridis – **O.:** Orhon M. Arıhurnu, İnci Körmükçü, Artemel, Melâhat İçli, Ögelman – **Yap.e.:** İpek Filim.

1951 **BARBAROS HAYRETTİN PAŞA** – **Y.:** Gelenbevî – **S.:** İhsan Koza – **G. y.:** Özen Sermet – **M.:** Nedim V. Otyam – **Ş.:** Ruhi Su – **O.:** Cüneyt Gökçer, Mesiha Yelda, Ayla Karaca, Cahit Irgat, Münir Özkul – **Yap.e.:** İpek Filim.

1952 **BOŞ BEŞİK** – **Y.:** Gelenbevî – **S.:** Mustafa Kemal (Necati Cumalı'nın aynı adlı oyunundan) – **O.:** Muhterem Nur, Bülent Ufuk, Ali Korkut, Muazzez Arçay – **Yap.e.:** Halk Filim.

1953 **KALDIRIM ÇİÇEĞİ** – **Y.:** Gelenbevî – **S.:** (Hugo Haas'ın *Pickup* filminin kopyası) – **G. y.:** Turgut Ören – **O.:** Gökçer, Heyecan Başaran, Nuri Altınok, Mücap Ofluoğlu – **Yap.e.:** İpek Filim.

1953 **BALIKÇI GÜZELİ (1002 NCİ GECE)** – **Y.:** Gelenbevî – **S.:** İhsan Koza – **G. y.:** T. Ören – **M.:** Mesut Cemil Tel – **O.:** Gökçer, Ayten Çankaya, M. Özkul, Becerikli, Neşe Yulaç, Ertuğrul Bilda, Hayri Esen – **Yap.e.:** İpek Filim.

1958 **GÜNAHKÂRLAR CENNETİ** – **Y.:** Gelenbevî – **S.:** Gelenbevî – **G. y.:** Enver Burçkin – **O.:** B. Ufuk, Neriman Köksal, Ahmet Tarık Tekçe, Sadri Karan, Muallâ Kaynak, Atıf Kaptan, Bülent Oran – **Yap.e.:** İpek Filim.

GÖREÇ, Ertem

1933'te Bursa'da doğdu. Ortaokulu bitirdikten sonra Orhan Atadeniz'in yanında kurgucu yardımcısı olarak sinemaya başladı (1949). On yıl sonra yönetmenliğe geçtiği *Kanlı sevda* filmine kadar elliye yakın filmin kurgusunda çalıştı. Bu arada bazı filimlerde (Arıburnu: *Sürgün*, 1951-52 – *Lejyon dönüşü*, 1957 – Ün: *Çoban kızı*, 1958 – 59 *Üç arkadaş*, 1958 – *Ateşten damla*, 1960 – Batıbeki: *Ayşecik şeytan çekici*, 1960...) yönetmen yardımcılığı yaptı; görüntü yönetmenliği yardımcılığında bulundu. Bazı filimlerin senaryolarının yazılmasına katıldı (Ün: *Üç arkadaş* – *Ölüm peşimizde*, 1960...). 1956 yıllarında birkaç oyunda sahneye de çıkan G., 1948-58 yılları arasında amatör ve profesyonel olarak çeşitli spor çalışmalarına katıldı, özellikle Millî Basketbol takımında on beş kere millî formayı giydi.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1960 **KANLI SEVDA** – **Y.:** Göreç – **O.:** Orhan Elmas, Papatya Alkaya, Yüksel Alkaya, Arıburnu, Salih Tozan – **Yap.e.:** Uğur Filim.

1961 **OTOBÜS YOLCULARI** – **Y.:** Göreç – **S.:** Vedat Türkali – **G. y.:** Turgut Ören – **O.:** Ayhan Işık, Türkân Şoray, Salih Tozan, Suna Pekuysal, Selâhattin Yazgan – **Yap. e.:** Be-Ya Filim.

1962 **RIFAT DİYE BİRİ** – **Y.:** Göreç – **S.:** Ali Kaptanoğlu – **G. y.:** T. Ören – **O.:** Işık, Özcan Tekgül, Semra Sar, Hulûsi Kentmen, Suha Doğan – **Yap.e.:** Uğur Filim.

1964 **KIZGIN DELİKANLI** – **Y.:** Göreç – **S.:** Türkali – **G. y.:** Çetin Gürtop – **O.:** Göksel Arsoy, T. Şoray, Mümtaz Alpaslan, Hüseyin Peyda, Hüseyin Baradan, Mümtaz Ener – **Yap. e.:** Göksel Filim.

1965 **KARANLIKTA UYANANLAR** – **Y.:** Göreç – **S.:** Türkali – **G. y.:** T. Ören, Mahmut Demir – **M.:** Nedim V. Otyam – **O.:** Ayla Algan, Beklan Algan, Fikret Hakan, Kenan Pars, Tülin Elgin, Tolga Tigin, Mümtaz Ener, Ersun Kazançel – **Yap. e.:** Filmo Ltd. Şti.

GÜLYÜZ, Aram

1958'de "Metro Filim"i kurarak yapımcılığa başladı. İlk olarak Türk-Alman ortakyapımı *İstanbul macerası*'nı meydana getirdi (Y.: Carl Möhner, 1958 - 1960). 1960'ta *Sensiz yıllar*'la yönetmenliğe geçti.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1960-61 **SENSİZ YILLAR** – **Y.:** Gülyüz – **S.:** Gülyüz – **G. y.:** Ernst von Theumer – **M.:** Yalçın Tura – **O.:** Nurhan Nur, Metin Serezli, Serpil Gül, Semra Eriş, Rula Pappa – **Yap. e.:** Metro Filim.

1961-62 **AŞK VE YUMRUK** – **Y.:** Gülyüz – **S.:** Gülyüz – **G. y.:** Memduh Yükman – **O.:** Orhan Günşiray, Türkâu Şoray, Peri Han, Kenan Pars, Ahmet Tarık Tekçe, Suphi Kaner, Erol Keskin, Bülent Oran – **Yap. e.:** Metro Filim.

1962 **KADIN VE TABANCA** – **Y.:** Gülyüz – **S.:** B. Oran – **G. y.:** Çetin Gürtop – **O.:** Günşiray, Leylâ Sayar, Keskin, Ayfer Koray, Tekçe – **Yap. e.:** Metro Filim.

1963 **GENÇ KIZLARIN SEVGİLİSİ** – **Y.:** Gülyüz – **O.:** Göksel Arsoy, Filiz Akın, Tekçe – **Yap. e.:** Metro Filim.

1963 **HOP DEDİK** – **Y.:** Gülyüz – **O.:** Günşiray, Fatma Girik, Aysel Tanju, İzzet Günay – **Yap. e.:** Melek Filim.

1964 **ABİDİK GUBUDİK** – **Y.:** Gülyüz – **S.:** Safa Önal – **G. y.:** Ç. Gürtop – **O.:** Öztürk Serengil, Ajda Pekkan, A. Tanju, Hüseyin Baradan, Tekçe, Sami Hazinses – **Yap. e.:** Günşiray Filim.

1964 **TEMEM BİLÂKİS** – **Y.:** Gülyüz – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** Serengil, Çolpan İlhan, İsmail Dümhüllü, Suzan Avcı – **Yap.e.:** Metro Filim.

1965 **65 HÜSNÜ** – **Y.:** Gülyüz – **S.:** S. Önal – **G. y.:** Gani Turanlı – **O.:** Serengil, Neriman Köksal, Gönül Yazar, Altan Günbay – **Yap. e.:** Serengil Filim.

1965 **PANTALON BANKASI** – **Y.:** Gülyüz – **S.:** Önal – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** Sadri Alışık, A. Pekkan, H. Baradan, S. Hazinses, Osman Alyanak, Gülbin Eray – **Yap. e.:** Melek Filim.

1965 **CİCİ KIZLAR** – **Y.:** Gülyüz – **S.:** İlhan Engin – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** İ. Günay, A. Pekkan, Esen Püsküllü, Baradan, Suphi Tekniker – **Yap. e.:** Melek Filim.

1965 **KOLLA KENDİNİ BEBEK** – **Y.:** Gülyüz – **S.:** Gülyüz – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** Günay, A. Pekkan, Aysel Tanju, Tekniker – **Yap. e.:** Metro Filmi.

1966 **GARİBAN** – **Y.:** Gülyüz – **S.:** Oran – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** Alışık, Günşiray, Püsküllü – **Yap. e.:** Metro Filim.

GÜRSES, Muharrem

15.8.1915'te Amasya'da doğdu. İlkokuldayken okul sahnesine çıktı. İstanbul Öğretmen Okulu'nun üçüncü sınıfından ayrılarak Şehir Tiyatrosuna girdi (1931). Bu tarihten başlıyarak çeşitli tiyatro topluluklarında çalışmaya başladı. Ankara Radyosu temsil kolunda çalıştı. "Köroğlu" adlı oyunundan meydana getirdiği senaryo Refik Kemal Arduman tarafından filme alınırken yönetmen yardımcılığıyla sinemaya da başladı. 1952'de *Kara Efe*'yle yönetmen oldu. Filimlerinin hepsinin senaryolarını yazdığı gibi, başkaları için de senaryolar hazırlamıştır. Kendisinin ve başkalarının filimlerinde oyuncu olarak da çalışan G.'in yönetmen olarak meydana getirdiği filimler yüze yakındır.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1951–52 **KARA EFE (ZEYNEP'İN GÖZ YAŞLARI)** – **Y.:** Gürses, **S.:** Gürses (kendi romanından) – **O.:** Gürses, Cihan Işık, Ali Üstüntaş – **Yap. e.:** Reks Filim.

1953 **KUBİLÂY** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **G. y.:** Y. Kurteşoğlu – **O.:** Hüseyin Peyda, Vedat Karaokçu, Nebile Teker, Nevin Aypar – **Yap.e.:** Örmen Filim.

1954 **BİR ŞOFÖRÜN HAYATI** – **Y.:** Gürses – **S.:** Neriman Aykut – **G. y.:** Menasi Filmeridis – **O.:** Kudret Karadağ, Sabahat Akıncr, Muzaffer Nebioğlu, Belkis Fırat – **Yap.e.:** Ömay Filim.

1955 **YEDİ KÖYÜN ZEYNEP'İ** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses (Hauptmann'ın

"Rose Brend" adlı oyunundan uyarlama) – **O.:** Deniz Tanyeli, Saltuk Kaplangı – **Yap.e.:** Kardeş Filim.

1956 **SAZLI DAMIN KAHPESİ** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **O.:** Gönül Bayhan, Muhterem Nur, Nazım İnan – **Yap.e.:** Birsel Filim.

1957 **YAVRULARIMIN KATİLİ** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **O.:** M. Nur, Talât Artemel, Lâle Oraloğlu – **Yap.e.:** Güven Filim.

1957–58 **BALIKÇININ KIZI** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **O.:** Pervin Par, Erdoğan Öker, Kenan Pars, Gürses, Ahmet Tarık Tekçe – **Yap.e.:** Dar Filim.

1958 **TÜTÜNCÜ KIZI EMİNE** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **O.:**P. Par – **Yap.e.:** Kardeş Filim.

1959 **BEKLENEN BOMBA** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **O.:** Eşref Kolçak, Neriman Köksal, Tekçe, Hadi Hün – **Yap.e.:** Pesen Filim.

1959 **PAMUKÇU KIZI HALİME** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **O.:** Par, Gürses, Saltuk Kaplangı, Nebile Teker – **Yap. e.:** Filkoş Filim.

1959 **SOKAK ŞARKICISI (KIRIK KEMAN)** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **O.:** Adnan Pekak, Tekçe, Serpil Gül, Öztürk Serengil, Hadi Hün – **Yap.e.:** Kervan Filim.

1960 **TALİHSİZ YAVRU** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **G. y.:** Kenan Kurt – **O.:** M. Nur, Pars, Tekçe, Rüya Gümüşata, Nubar Terziyan, Eşref Vural, Esen Görkmen, Muazzez Arçay – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1960 **CAN MUSTAFA** – **Y.:** Gürses – **S.:** Asaf Tengiz – **G. y.:** Menasi Filmeridis, Hayrettin Işık, Ali Yaver – **O.:** M. Nur, Turgut Özatay, Tekçe, Leylâ Sayar, Salih Tozan, Semih Sezerli – **Yap. e.:** Güven Filim.

1963 **HARAM LOKMA** – **Y.:** Gürses – **S.:** Gürses – **G. y.:** Cahit Engin – **O.:** Mehmet Arslan, Gürses – **Yap. e.:** Kulüp Filim.

KAMİL, Şadan

1917'de İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da Sankt Georg kolejinde yaptı. Eniştesi olan "Ha-Ka" Filim stüdyosu sahibi Halil Kamil'in teşvikiyle Almanya'ya fotoğrafçılık öğrenimi yapmaya gitti. Münich'teki "Baerische Lebranstahl für Lichtbildwesen" okulunda öğrenim gördü. Ayrıca bir süre ses mühendisliği de okudu. 1939'da Londra'da "R.C.A." Laboratuvarlarında seslendirme üzerinde çalıştı. 1939–43 arasında Paris ve Berlin'deki stüdyolarda incelemelerde bulundu. 1943'te yurda döndü ve *On üç kahraman* ile yönetmenliğe başladı. Filimlerinin senaryolarını hazırladığı gibi bazılarının görüntü yönetmenliğini de yapmıştır. *Duvaklı göl*'den sonra yönetmenlikten ayrıldı ve birkaç filimde görüntü yönetmenliği yaptı (Arakon: *Kahpe*, 1960 – *Ya ben ya o*, 1961).

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1943–45 **ON ÜÇ KAHRAMAN** – **Y.:** Kamil – **S.:** Ragıp Şevki Yeşim (Bernhardt'ın *Die letzte Kompagnie* adlı filminden kopya) – **G. y.:** Coni Kurteşoğlu – **O.:** Sami Ayanoğlu, Fatma Bürün [Andaç], Talât Artemel, Müfit Kiper – **Yap.e.:** Ha-Ka Filim.

1946 **TOROS ÇOCUĞU** – **Y.:** Kamil – **S.:** Şevki Yazman – **O.:** Cahit Irgat, Nevin Erman, Orhan Elmas, Kiper – **Yap. e.:** Ha-Ka Filim.

1946 **GENÇLİK GÜNAHI** – **Y.:** Kamil – **S.:** R.Ş. Yeşim – **G. y.:** İlhan G. Arakon – **M.:** Münir Nurettin Selçuk – **Ş.:** Selçuk, Safiye Ayla – **O.:** Enver Orhon, Selma Kayahan, Orhon M. Arıburnu, Berin Aydan, Irgat – **Yap.e.:** Atlas Filim.

1946–47 **SEVEN NE YAPMAZ?** – **Y.:** Kamil – **S.:** Kamil (Kerime Nadir'in aynı adlı romanından) – **G. y.:** İ. Arakon – **M.:** Selçuk – **Ş.:** Selçuk, Mefharet Yıldırım – **O.:** B. Aydan, Irgat, Orhon, Arıhurnu – **Yap.e.:** Atlas Filim.

1951 **DUDAKTAN KALBE** – **Y.:** Kamil – **S.:** Kamil (Reşat Nuri Güntekin'in aynı adlı romanından) – **G. y.:** Kamil – **M.:** Nedim V. Otyam – **O.:** Mesiha Yelda, Muzaffer Tema, Reşit Âkif Gürzap, Irgat – **Yap. e.:** Atlas Filim.

1952 **İKİ SÜNGÜ ARASINDA** – **Y.:** Kamil – **S.:** Adnan Fuat Aral (Aka Gündüz'ün aynı adlı romanından) – **G. y.:** Kamil – **M.:** Nedim Otyam – **O.:** Hümaşah Hiçan, Sadri Alışık, Atıf Kaptan, Mürüvvet Sim – **Yap. e.:** Atlas Filim.

1954 **KAÇAK** – **Y.:** Kamil – **S.:** Haldun Taner – **G. y.:** Kamil – **M.:** Otyam – **O.:** Sezer Sezin, Turan Seyfioğlu, Neclâ İz, Nubar Terziyan – **Yap. e.:** Atlas Filim.

1955 **BİR AŞK HİKÂYESİ (TUŞ)** – **Y.:** Kamil – **S.:** Kamil (H. Taner'in "Tuş" adlı hikâyesinden) – **G. y.:** Kamil – **O.:** Münir Özkul, Muallâ Kaynak, Sadettin Erbil, Kemal Ergüvenç – **Yap. e.:** Atlas Filim.

KARAGÖZOĞLU, Şadi Fikret

1890'da İstanbul'da doğdu, 29.12.1941'de öldü. Asıl adı Hüseyin Şadi idi. Galatasaray Lisesi'nde okudu. Okuldayken birçok temsilde rol aldı. Bu tiyatro çalışmaları İkinci Meşrutiyet'in ilânı üzerine profesyonel bir nitelik kazandı, böylelikle K., 1908'de Reşat Rıdvan, İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci...'nin meydana getirdiği topluluğa katıldı. Daha sonra Paris'ten dönen Burhanettin Tepsi'nin topluluğuna girdi ve 1910'a kadar onunla çalıştı. Bir ara memurluk hayatına geçti, yine de "Fikret" takma adıyla tiyatroda çalışmakta devam ediyordu. Sonra "Donanma Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi"ne girdi. İlk Dünya Savaşı'na katıldı. 1920'de "Dârül-bedayi"e girdi. Kurtuluş savaşından sonra Ankara'ya

gelerek "Millî Sahne"yi kurdu. Bu toplulukla Anadolu içinde birçok turneye çıktı. 1926-27 mevsiminde Raşit Rıza ve Behzat Butak'la Tepebaşı'nda "Millî Sahne" adıyla temsiller verdikten sonra, kalbinden rahatsız olduğu için tiyatrodan ayrıldı. 1941'de yeniden sahneye dönmek istediyse de sağlığı elvermedi ve aynı yıl öldü. Karagözoğlu, 1921'de "Malûl Gaziler Cemiyeti"nde Ahmet Fehim Efendi'nin ayrılmasıyla boş kalan sinema yönetmenliğini üzerine alarak sinemaya da el atmıştı, fakat sinemacılığı orta uzunlukta bir filim ile iki kısa filmi geçmedi. Bunlarda, sahnede büyük bir başarı kazanarak canlandırdığı bir tipi tekrarlıyordu.

FİLİMLERİ:

1921 **BİCAN EFENDİ VEKİLHARÇ** – **Y.:** Karagözoğlu – **S.:** Karagözoğlu (İ. A. N. Sekizinci'nin "Hisse-i şayia" adlı oyunundaki tipe dayanarak) – **G. y.:** Fuat Uzkınay – **O.:** Karagözoğlu, Şehper [Karagözoğlu], İ. Galip [Arcan], Behzat [Butak], Nurettin Şefkati – **Yap.:**Uzkınay – **Yap.e.:** Malûl Gaziler Cemiyeti (orta uzunlukta).

1921 **BİCAN EFENDİ MEKTEP HOCASI** – **Y.:** Karagözoğlu – **S.:** Karagözoğlu – **G. y.:** Uzkınay – **O.:** Karagözoğlu – **Yap.:** Uzkınay – **Yap. e.:** Malûl Gaziler Cemiyeti (kısa filim).

1921 **BİCAN EFENDİ'NİN RÜYASI** – **Y.:** Karagözoğlu – **S.:** Karagözoğlu **G. y.:** Uzkınay – **O.:** Karagözoğlu – **Yap.:** Uzkınay – **Yap. e.:** Malûl Gaziler Cemiyeti (kısa filim).

KENÇ, Faruk

1910'da İstanbul'da doğdu. Şişli Terakki Lisesi'nin ilk bölümünde, Şemsilmekâtip ortaokulunda, Yeni Lise'de okudu (1933). Lisedeyken bir yandan da "Ha-Ka" stüdyosunda büroda çalışıyordu. Bu arada cumhuriyetin onuncu yılı için bir belge-filmi çevirmeye gelen Sovyet yönetmeni Yutkeviç ve Arnştam'la birlikte Anadolu'yu dolaştı. Daha sonra Münich'e giderek Kamil'in okuduğu fotoğrafçılık ve filim okulunu bitirdi. Bir süre Fransa'da incelemelerde bulundu. 1938'de yurda döndü, 1939'da ilk filmi *Taş parçası*'nı çevirdi. 1944'te kendi yapımevi olan "İstanbul **Filim**"i kurdu.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1939 **TAŞ PARÇASI** – **Y.:** Kenç – **S.:** Kenç (Reşat Nuri Güntekin'in aynı adlı oyunundan) – **G. y.:** Necati Tözüm – **O.:** Nevzat Okçugil, Suavi Tedü, Nebahat Balta, Seniye Baran – **Yap. e.:** Ha-Ka Filim.

1940 **YILMAZ ALİ** – **Y.:** Kenç – **S.:** Kenç – **E.:** Vâlâ Nurettin (Vâ-Nû) – **G. y.:** N. Tözüm – **O.:** Okçugil, Tedü, Celâl Atik, Refik Kemal Arduman, Cahit Irgat – **Yap. e.:** Ha-Ka Filim.

1940 **KIVIRCIK PAŞA** – **Y.:** Kenç – **S.:** Kenç – **E.:** Sermet Muhtar Alus – **G. y.:** N. Tözüm – **O.:** Halide Pişkin, Sait Köknar, Vedat Karaokçu, Artemel, Arduman – **Yap. e.:** Ha-Ka Filim.

1943 **DERTLİ PINAR** – **Y.:** Kenç – **S.:** Kenç – **G. y.:** Baha Gelenbevî – **O.:** Nezihe Becerikli, Tedü, Artemel, Arduman, Sami Ayanoğlu – **Yap. e.:** Ses Filim.

1944–45 **HASRET** – **Y.:** Kenç – **S.:** Muallâ Kenç – **G. y.:** Kriton İlyadis – **O.:** Münir Nurettin Selçuk, Oya Sensev, Artemel, Müfit Kiper, Arduman, Karaokçu – **Yap. e.:** İstanbul Filim.

1946 **GÜNAHSIZLAR** – **Y.:** Kenç – **S.:** M. Kenç – **G. y.:** Kemal Baysal – **O.:** Sensev, Alışık, Nuriye İnce, Müjde Tunç – **Yap. e.:** İstanbul Filim.

1946–48 **KARANLIK YOLLAR** – **Y.:** Kenç – **S.:** Kenç – **G. y.:** N. Tözüm – **O.:** Sensev, İhsan Evrim, Pişkin, Melâhat İçli, Karaokçu – **Yap. e.:** İstanbul Filim.

1950 **ÇAKIRCALI MEHMET EFE** – **Y.:** Kenç – **S.:** Kenç – **G. y.:** Enver Burçkin – **O.:** Bülent Ufuk, Gülistan Deniz [Güzey], Salih Tozan, Karaokçu – **Yap. e.:** İstanbul Filim, And Filim. (Bu filim uzun olduğu için piyasaya *Çakırcalı Mehmet Efe* ve *Çakırcalı Mehmet Efe nasıl vuruldu?* adında iki bölük olarak çıkarılmıştır).

1952 **ÇAKIRCALI MEHMET EFE'NİN HAZİNESİ** – **Y.:** Kenç – **S.:** Kenç – **G. y.:** E. Burçkin – **O.:** G. Güzey, B. Ufuk, Belgin Doruk, Karaokçu, Mahir Özerdem, Ayfer Feray, Settar Körmükçü, Kadir Savun – **Yap. e.:** İstanbul Filim, Özen Filim.

1957 **ÇÖLDE BİR İSTANBUL KIZI** – **Y.:** Kenç – **S.:** Kenç (Esat Mahmut Karakurt'un aynı adlı romanından) – **G. y.:** E. Burçkin – **O.:** Turan Seyfioğlu, Doruk, Bülent Oran, Atıf Kaptan, Savun, Ahmet Tarık Tekçe – **Yap. e.:** İstanbul Filim, And Filim.

PESEN, Nevzat

1957'de "Pesen Filim"i kurarak yapımcılığa başladı. O taribten bu yana bazan yalnız yapımcı (Akıncı: *Annemin göz yaşları*, 1957–58 – *Çoban aşkı*, 1957–58 – Gürses: *Yavrum için*, 1958 – Elmas: *Üç kızın hikâyesi*, 1959...), çok kez de yapımcı-yönetmen olarak çalıştı. Yönetmen olarak ilk filmi 1958'deki *Kızımın başına gelenler*'dir.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1959 **SAMANYOLU** – **Y.:** Pesen – **S.:** Pesen (Kerime Nadir'in aynı adlı romanından) – **G. y.:** Menasi Filmeridis – **O.:** Kenan Pars, Belgin Doruk, Göksel Arsoy, Suna Pekuysal – **Yap. e.:** Pesen Filim.

1960 **DEVLERİN ÖFKESİ** - **Y.:** Pesen - **S.:** Ali Kaptanoğlu - **G.y.:** M. Filmeridis - **O.:** Ayhan Işık, Neriman Köksal, Turan Seyfioğlu, Leylâ Sayar, Abmet Tarık Tekçe - **Yap. e.:** Pesen Filim.

1960 **ŞAHANE KADIN** - **Y.:** Pesen - **S.:** Pesen (Kerime Nadir'in "Aşk rüyası" romanından) - **G. y.:** M. Filmeridis - **O.:** Köksal, Sadri Alışık, Hadi Hün - **Yap. e.:** Pesen Filim.

1960 **AŞK RÜZGÂRI** - **Y.:** Pesen - **S.:** Pesen - **G. y.:** M. Filmeridis - **O.:** Arsoy, Leylâ Sayar, Pekuysal, Türkân Şoray - **Yap. e.:** Pesen Filim.

1961 **ZAVALLI NECDET** - **Y.:** Pesen - **S.:** Pesen (Saffet Nezihî'nin aynı adlı romamndan) - **G. y.:** M. Filmeridis - **O.:** Arsoy, Doruk, Nuray Uslu, Pekuysal - **Yap. e.:** Pesen Filim.

1962-63 **İKİMİZE BİR DÜNYA** - **Y.:** Pesen - **S.:** Orhan Elmas (Steinheck'in "Fareler ve İnsanlar" adlı romanından) - **G. y.:** M. Filmeridis - **O.:** Orhan Günşiray, Kadir Savun, Çolpan İlhan, Hüseyin Baradan, Diclehan Baban, Renan Fosforoğlu - **Yap. e.:** Pesen Filim.

1963 **KÖTÜ TOHUM** - **Y.:** Pesen - **S.:** Pesen (Maxwell Anderson'un aynı adlı oyunundan) - **G. y.:** Gani Turanlı - **O.:** Alev Oraloğlu, Lâle Oraloğlu, Nedret Güvenç, Öztürk Serengil - **Yap. e.:** Pesen Filim, And Filim.

1964 **HIZLI YAŞIYANLAR** - **Y.:** Pesen - **S.:** Safa Önal - **E.:** İlhan Engin - **G. y.:** M. Filmeridis - **O.:** Işık, Pervin Par, Ekrem Bora, Savun, Turgut Özatay - **Yap. e.:** Pesen Filim.

1964 **AHTAPOTUN KOLLARI** - **Y.:** Pesen - **S.:** Pesen - **E.:** Kevkep Öklem - **G. y.:** Kriton İlyadis - **O.:** Hülya Koçyiğit, Ediz Hun, İlhan, Alışık - **Yap. e.:** Pesen Filim.

REFİĞ, Halit

5.3.1934'te İzmir'de doğdu. Şişli Terakki Lisesi'nde okudu (1951). İstanbul Amerikan Koleji Mühendislik Bölümü'nde ikinci sınıfa kadar okuduktan sonra ayrıldı (1953). Yedek subay olarak Kore'ye gitti. Dönüşünde bir şirkete çevirici olarak girdi. Yine aynı sıralarda "Akis"in sinema sayfasını hazırlamaya başladı (1956). Aynı yıl Nijat Özön'ün çıkardığı "Sinema" dergisinde yazılar yayımladı. 1957'de "Akis" sinema sayfasını da Özön'le birlikte hazırlamaya başladılar. 1956'da İstanbul'a giden R., çeşitli gazetelerde çevirici olarak çalıştı, günlük gazetelere filim eleştirmeleri yazdı. 1957'de Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün açtığı senaryo yarışmasını kazanan *Dağları delen ferhat* adlı orta uzunlukta belge-filmin senaryosuna katıldı. 1957'de Batıbeki'nin çevirdiği *Yaşamak hakkımdır*'da senaryocu ve yönetmen yardımcısı olarak sinemaya başladı. Batıbeki'nin *Alageyik*, *Karacaoğlan'ın kara sevdası*'nda senaryocu ve yönetmen

yardımcısı, *Suçlu*'sunda yönetmen yardımcısı, Erksan'ın *Şoför Nebahat*'inde yönetmen yardımcısı, Ün'ün *Mahallenin sevgilisi, Kırık çanaklar, Avare Mustafa*'sında senaryocu ve yönetmen yardımcısı, *Ölüm peşimizde, Güneş doğmasın*'da senaryocu, Fevzi Tuna'nın *Yasak sokaklar*'ında senaryocu olarak çalıştı (bu filimlerin filmografileri için bu yönetmenlere bk.).R., yönetmen olarak ilk filmini 1960'ta *Yasak aşk*'la verdi. 1964'teki *İstanbul'un kızları*'nı kendi yapımevi olan "Nil-Ay Filim" adına çevirdi. Sinema çalışmalarının yanı sıra bugün de zaman zaman sinema yazarlığına devam etmektedir.

FİLİMLERİ:

1960–61 **YASAK AŞK** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ – **G.y.:** Şevket Kıymaz, Mustafa Yılmaz – **O.:** Nilüfer Aydan, Efgan Efekan, Cahit Irgat, Şükran Sabuncu, Tanju Eraslan, Suphi Kaner, Senih Orkan – **Yap. e.:** Uğur Filim.

1961–62 **SEVİŞTİĞİMİZ GÜNLER** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ – **Konu:** Orhan Elmas – **G. y.:** Şevket Kıymaz – **O.:** Aydan, Orhan Günşiray, Fatma Girik, Sadri Alışık, Nuray Uslu, Suha Doğan, Özden Çelik, Mürüvvet Sim – **Yap. e.:** Uğur Filim.

1962 **GENÇLİK HÜLYALARI** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Sadık Şendil (François Coppé'nin bir hikâyesinden) – **G. y.:** Ali Uğur – **O.:** Aydan, Göksel Arsoy, Pervin Par, Kenan Pars, Reha Yurdakul, Erol Taş, Hüseyin Baradan, Necdet Tosun, Suzan Avcı – **Yap. e.:** Efe Filim.

1963 **ŞEHİRDEKİ YABANCI** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Vedat Türkali – **Konu:** Refiğ – **G. y.:** Çetin Gürtop, Mengü Yeğin – **O.:** Aydan, Arsoy, Talât Gözbak, Reha Yurdakul, Ali Şen, Taş – **Yap. e.:** Be-Ya Filim.

1963 **ŞAFAK BEKÇİLERİ** – **Y.:** Refiğ – S. Refiğ, Şendil, Bülent Oran – **G. y.:** Kenan Kurt – **O.:** Arsoy, Leylâ Sayar, Aydan, Ahmet Tarık Tekçe, Baradan, Ekrem Bora, Mümtaz Ener – **Yap. e.:** Göksel Filim.

1964 **GURBET KUŞLARI** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ – **Konuşmalar:** Orhan Kemal – **Konu:** Turgut Özakman'ın "Ocak" oyunundan – **G. y.:** Ç. Gürtop – **O.:** Tanju Gürsu, Filiz Akın, Çelik, Par, Cüneyt Arkın, Önder Somer, Sevda Ferdağ, Baradan, Mümtaz Ener, Gülbin Eray – **Yap. e.:** Artist Filim.

1964 **ŞEHRAZAT** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ – **G. y.:** Ç. Gürtop, Turgut Ören – **O.:** Günşiray, Sayar, Aydan, Elgin, Somer, Eray, Altan Günbay – **Yap.e.:** Günşiray Filim.

1964 **EVCİLİK OYUNU** – **Y.:** Refiğ – **S.:** B. Oran – **G. y.:** Ç. Gürtop – **O.:** Arsoy, Belgin Doruk, Gürel Ünlüsoy, Gönül Bayhan – **Yap. e.:** Göksel Filim.

1964 **İSTANBUL'UN KIZLARI** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ, B. Oran – **G. y.:** M. Yılmaz – **O.:** Arkın, Aydan, Ferdağ, Somer, Selma Güneri, Suphi

Tekniker, Ünlüsoy, Elgin, Memduh Ün, Rengin Arda, Hayati Hamzaoğlu – **Yap.**: Refiğ – **Yap.e.:** Nil-Ay Filim.

1965 **KIRIK HAYATLAR** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ (Halit Ziya Uşaklıgil'in aynı adlı romanından) – **G. y.:** Şevket Kıymaz – **O.:** Doruk, Arkın, Nebahat Çehre, Birsen Menekşeli, Devlet Devrim, Somer, Meral Sayın, Hulûsi Kentmen, M. Ün – **Yap.e.:** Uğur Filim.

1965 **HAREMDE DÖRT KADIN** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ, Kemal Tahir – **G. y.:** Memduh Yükman, Mike Rafaelyan – **O.:** Arkın, Gürsu, Aydan, Par, Sami Ayanoğlu, Menekşeli, Ayfer Feray, Devrim, Somer, Baradan – **Yap.e.:** Birsel Filim.

1965 **GÜNEŞE GİDEN YOL** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** Ayhan Işık, Selda Alkor, Muzaffer Tema, Erol Tezeren, Feridun Çölgeçen – **Yap.e.:** Melek Filim.

1965-66 **CANIM SANA FEDA** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Safa Önal – **G. y.:** M. Yılmaz, Gani Turanlı – **O.:** Arkın, Aydan, Tema, Esen Püsküllü – **Yap.e.:** Uğur Filim.

1966 **ÜÇ KORKUSUZ ARKADAŞ** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** Aydan, Gürsu, Kuzey Vargın, Reha Yurdakul – **Yap. e.:** Uğur Filim.

1966 **ERKEK VE DİŞİ** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ, B. Oran – **G. y.:** M. Yılmaz – **O.:** Fikret Hakan, S. Alkor, Yurdakul, Vargın – **Yap.e.:** Uğur Filim.

1966 **KARAKOLDA AYNA VAR** – **Y.:** Refiğ – **S.:** Refiğ – **G. y.:** Necati İltaç – **O.:** Fatma Girik, Sadri Alışık, Suphi Tekniker, Semih Sergen – **Yap. e.:** Uğur Filim.

SAĞIROĞLU, Duygu

Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. Okuldayken çeşitli temsillerde dekorcu olarak çalışmıştı. 1956'da "Küçük Sahne"ye dekorcu olarak girdi, çeşitli oyunların dekorunu yaptı. 1959'da Batıbeki'nin *Karacaoğlan'ın karasevdası* filminde dekorcu olarak sinemaya başladı; Ün'ün *Mahallenin sevgilisi* ve *Kırık çanaklar* (1960) filimlerinde dekorcu olarak çalıştı. 1965'te *Bitmiyen yol* ile yönetmenliğe geçti.

FİLİMLERİ:

1965-67 **BİTMİYEN YOL** – **Y.:** Sağıroğlu – **S.:** Sağıroğlu – **G. y.:** Orhan Çağman – **O.:** Fikret Hakan, Erol Taş, Selma Güneri, Tuncel Kurtiz, Senih Orkan, Ayfer Feray, Aliye Rona – **Yap.e.:** Gen-Ar Filim (Filim 1965'te tamamlanmış, fakat sansür 1967'ye kadar yasaklamıştır).

1966 **BEN ÖLDÜKÇE YAŞARIM** – **Y.:** Sağıroğlu – **S.:** Sağıroğlu – **G. y.:** Cengiz Tacer – **O.:** Yılmaz Güney, Güneri, Gülbin Eray, Kurtiz, Hamdi Şarlıgil – **Yap.e.:** Efes Filim.

1966 **NUH'UN GEMİSİ** – **Y.:** Sağıroğlu – **S.:** Sağıroğlu – **G. y.:** C. Tacer – **O.:** Hakan, Nilüfer Aydan, Taş, Semiramis Pekkan – **Yap. e.:** Efes Filim.

1966 **KANLI MEZAR** – **Y.:** Sağıroğlu – **S.:** Ali Atakan – **G. y.:** C. Tacer – **O.:** İzzet Günay, Güneri, Gönül Yazar, Cahit Irgat – **Yap.e.:** Efes Filim.

SANER, Hulki

1925'te İstanbul'da doğdu. Kimya Fakültesini bitirdi. ABD'ne giderek bir yıl ihtisas yaptı. Bu sürenin sonunda müziğe karşı duyduğu ilginin etkisiyle opera oyunculuğu sınavını kazanarak dört yıl müzik öğrenimi gördü. 1952'de yurda döndü, çeşitli müzik çalışmalarına katıldı. Sinemaya 1956'da filim müziğiyle başladı (Akad: *Kalbimin şarkısı*, 1956 – Batıbeki: *Beş hasta var*, 1956-57...). Aynı yıl "Sanat Filim"i kurarak yapımcılığa geçti (Gültekin: *Pusu*, 1956-57). Sırasıyla "Arı Filim", "Bronz Filim", "Saner Filim"i kurarak yapımcı olarak çalıştı. 1958'de *Sevmek günah mı?* filmiyle yapımcı-yönetmen oldu. Filimlerinin çoğunun senaryosunu kendisi hazırlamaktadır.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1960 **ASLAN YAVRUSU** – **Y.:** Saner, **G. y.:** Kosta Psaros – **O.:** Orhan Günşiray, Leylâ Sayar, Ahmet Tarık Tekçe, Suphi Kaner – **Yap.e.:** Sanat Filim.

1960 **GECE KUŞU** – **Y.:** Saner – **S.:** Saner – **G. y.:** K. Psaros – **O.:** Eşref Kolçak, Belgin Doruk, Tekçe, Kaner – **Yap.e.:** Arı Filim, Erman Filim.

1960–61 **ORMAN ÇİÇEĞİ NİLÜFER** – **Y.:** Saner – **S.:** Saner (Leitner'in *Liane: Die weisse Sklavin* filminden kopya) – **O.:** Göksel Arsoy, Cavidan Dora, Tekçe – **Yap.e.:** Arı Filim.

1961 **YAVRU KUŞ** – **Y.:** Saner – **G. y.:** K. Psaros – **O.:** Arsoy, Muhterem Nur, Saner, Handan Adalı – **Yap. e.:** Bronz Filim.

1961–62 **BİR DEMET YASEMEN** – **Y.:** Saner – **O.:** Doruk, Arsoy – **Yap.e.:** Erman Filim.

1962 **AŞKA KARŞI GELİNMEZ** – **Y.:** Saner – **S.:** Saner, Orhan Aksoy – **G. y.:** K. Psaros – **O.:** Doruk, Arsoy, Adalı, Atıf Kaptan – **Yap. e.:** Sanat Filim.

1962 **ÇİFTE NİKÂH** – **Y.:** Saner – **O.:** Ayhan Işık, Sayar, Serpil Gül, İzzet Günay – **Yap.e.:** Erman Filim.

1962 **ZORLU DAMAT** – **Y.:** Saner – **O.:** Işık, Şoray, Kaner, Diler, Saraç – **Yap.e.:** Erman Filim.

1962 **AYŞECİK ATEŞ PARÇASI** – **Y.:** Saner – **S.:** Hamdi Değirmencioğlu – **G. y.:** K. Psaros – **O.:** Zeynep Değirmencioğlu, Tijen Par, Önder Somer, Kaner – **Yap.c.:** Bronz Filim.

1962 **KÜÇÜK BEYİN KISMETİ** – **Y.:** Saner – **O.:** Işık, Şoray, Hulûsi Kentmen, Kaptan – **Yap. e.:** Bronz Filim.

1963 **AYŞECİK CANIMIN İÇİ** – **Y.:** Saner – **G. y.:** K. Psaros – **O.:** Z. Değirmencioğlu, Işık, Şoray – **Yap. e.:** Bronz Filim.

1964 **FISTIK GİBİ MAŞALLAH** – **Y.:** Saner – **S.:** Saner (Wilder'in *Some Like It Hot* filminden kopya) – **O.:** Şoray, Günay, Sadri Alışık, Vahi Öz, Muallâ Sürer – **Yap. e.:** Sanat Filim.

1964 **TURİST ÖMER** – **Y.:** Saner – **S.:** Saner – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Alışık – **Yap. e.:** Sanat Filim.

1965 **SOYTARI** – **Y.:** Saner – **S.:** Saner – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Alışık, Muzaffer Akgün, Uygur Uyguner, Kadir Savun – **Yap. e.:** Saner Filim.

1966 **ÇAMAŞIRCI GÜZELİ** – **Y.:** Saner – **S.:** Erdoğan Tunaş – **G. y.:** Turgut Ören – **O.:** Şoray, Ediz Hun, Avni Dilligil – **Yap. e.:** Saner Filim.

1966 **TURİST ÖMER ALMANYA'DA** – **Y.:** Saner – **S.:** Saner, Tunaş, Suavi Sualp – **G. y.:** T. Ören – **O.:** Alışık, Çolpan İlhan, Suzan Avcı, Sevim Emre – **Yap. e.:** Saner Filim.

1966-67 **CİBALİ KARAKOLU** – **Y.:** Saner – **S.:** Saner (aynı adlı oyundan) – **G. y.:** T. Ören – **O.:** Cüneyt Arkın, Muammer Karaca, Sevda Ferdağ – **Yap. e.:** Saner Filim.

SAYDAM, Nejat

1929 yılında İstanbul'da doğdu. Küçük yaşta tiyatroya merak sardı. Fakat Ankara Devlet Konservatuvarı'nda tiyatro öğrenimi yapmak için giriştiği teşebbüsler boşa çıktı. Bunun üzerine 1946'da İstanbul Şehir Tiyatrosu'na oyuncu olarak girdi; 1956'ya kadar burada çalıştı. Sinemaya 1950'de İhsan Tomaç'ın çevirdiği *Şafak sökecek* filminde yönetmen yardımcılığı ve oyunculukla başladı. Nuri Akıncı, Batıbeki, Orhan Erçin, Dr. Arşavir Alyanak, Orhon M. Arıburnu, Memduh Ün'ün yönetmen yardımcılıklarında bulundu. Bazı filimlerin senaryolarını yazdı (Batıbeki: *Beş hasta var*, 1956-57 – Ün: *Zeynep'in intikamı*, 1956 – *Yetim Ömer*, 1957-58...). Filimlerinin çoğunun senaryosunu kendisi yazmaktadır. 1957'de *Kin*'le yönetmenliğe başladı.

BAŞLICA FİLİMLERİ :

1959 **KALPAKLILAR** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam (Samim Kocagöz'ün aynı adlı romanından) – **G. y.:** Menasi Filmeridis – **M.:** Yalçın Tura –

O.: Sadri Alışık, Ulvi Uraz, Nubar Terziyan Sadettin Erbil, Çolpan İlhan – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1960 **YEŞİL KÖŞKÜN LAMBASI** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam – **G. y.:** Memduh Yükman – **O.:** Belgin Doruk, Ekrem Bora, Kadir Savun – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1961 **AŞKIN SAATİ GELİNCE** – **Y.:** Saydam – **S.:** Özdemir Birsel – **G. y.:** M. Yükman – **O.:** Doruk, Göksel Arsoy, Ç. İlhan, Alışık – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1961 **KÜÇÜK HANIMEFENDİ** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam (Muazzez Tahsin Berkand'ın aynı adlı romanından) – **G. y.:** Mike Rafaelyan – **O.:** Işık, Doruk, Alışık, Tekçe – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1961–62 **SONBAHAR YAPRAKLARI** – **Y.:** Saydam – **O.:** Ç. İlhan, Pervin Par, Metin Ersoy – **Yap. e.:** Emin Filim.

1961–62 **BÜLBÜL YUVASI** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam (M. T. Berkand'ın aynı adlı romanından) – **O.:** Doruk, Göksel Arsoy, Kenan Pars – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1962 **KÜÇÜK HANIMIN ŞOFÖRÜ** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam – **G. y.:** M. Rafaelyan – **O.:** Işık, Doruk, Alışık, Avni Dilligil, Suphi Kaner – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1962 **HAYAT BAZAN TATLIDIR** – **Y.:** Saydam – **S.:** Ö. Birsel – **G. y.:** Turgut Ören – **O.:** Zeki Müren, Doruk, Alışık, A. Dilligil, Kadir Savun – **Yap.e.:** Birsel Filim.

1962 **KÜÇÜK HANIMIN KISMETİ** – **Y.:** Saydam – **O.:** Işık, Doruk, Alışık, A. Dilligil – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1962-63 **KÜÇÜK HANIM AVRUPA'DA** – **Y.:** Saydam – **S.:** Ö. Birsel, İlhan Engin – **G. y.:** T. Ören – **O.:** Işık, Doruk, Alışık – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1962–63 **DAİMA KALBİMDESİN** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam, Ö. Birsel, İ. Engin – **G. y.:** T. Ören – **O.:** Doruk, Tamer Yiğit, Alışık – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1963 **BAHÇIVAN** – **Y.:** Saydam – **G. y.:** T. Ören – **O.:** Müren, Doruk, Behzat Butak – **Yap. e.:** Birsel Filim.

1964 **SON TREN** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam (Esat Mahmut Karakurt'un aynı adlı romanından) – **G. y.:** Melih Sertesen – **O.:** Yiğit, Hülya Koçyiğit, Neriman Köksal, Ulvi Uraz – **Yap. e.:** Acar Filim.

1964 **GENÇLİK RÜZGÂRI** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam (M. T. Berkand'ın aynı adlı romanından) – **G. y.:** M. Sertesen – **O.:** Türkân Şoray, Ediz Hun, Köksal – **Yap. e.:** Acar Filim.

1965 **VAHŞİ GELİN** – **Y.:** Saydam – **G. y.:** M. Sertesen – **O.:** Şoray, Hun, Sevda Ferdağ, Gürel Ünlüsoy – **Yap. e.:** Acar Filim.

1965 **ŞENOL, BİROL, GOOOL!** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam – **G. y.:** Orhan Kapkı – **O.:** Fatma Girik, Şenol Birol, Birol Peker, Gülsün Kamu, Sevda Ferdağ – **Yap. e.:** Ak-Ün Filim.

1965 **ÇİÇEKÇİ KIZ** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam (Amadori'nin *La violetera* filminden kopya) – **G. y.:** M. Sertesen – **O.:** Tanju Gürsu, Selda Alkor, Nuri Altınok – **Yap. e.:** Acar Filim.

1966 **BUZLAR ÇÖZÜLMEDEN** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam (Cevat Fehmi Başkut'un aynı adlı oyunundan) – **G. y.:** M. Sertesen – **O.:** Fikret Hakan, Alkor, Altınok, Atıf Kaptan, Reha Yurdakul – **Yap.e.:** Acar Filim.

1966 **ALLAHAISMARLADIK** – **Y.:** Saydam – **S.:** Saydam (E. M. Karakurt'un aynı adlı romanından) – **G. y.:** Kriton İlyadis – **O.:** Ediz Hun, Sema Özcan, Muzaffer Tema, Çolpan İlhan – **Yap. e.:** Saner Filim.

SEDEN, Osman F [ahir]

22.3.1924'te İstanbul'da doğdu. "Kemal Filim"in kurucularından Kemal Seden'in oğlu, Şakir Seden'in yeğenidir. İlk, orta, lise öğrenimini İstanbul Alman Lisesi'nde yaptı. İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi (1941–45). "Kemal Filim"in getirdiği yabancı filimlerin konuşmalarını çevirdi. "Kemal Filim" 1951'de yeniden yapıma geçince S. de yapımcı ve senaryoculuğa başladı (Kıpçak: *İstanbul kan ağlarken*, 1951); Akad'ın "Kemal Filim" için çevirdiği filimlerin yapımcılık ve senaryoculuğunu yaptı (bk. Akad). 1955'te *Kanlarıyla ödediler* filmiyle yönetmen oldu. Kendi filimlerinin yapımcı-yönetmen-senaryoculuğunun dışında başka yönetmenlerin filimlerinde de yapımcılık ve senaryoculuk yapmaktadır (Dinler: *Kızma bana güzelim*, 1962 – *Bazıları dayak sever*, 1963– Davudoğlu: *Adanalı Tayfur*, 1963-64 – *Ekmekçi kadın*, 1965– ● *kadın*, 1966...).

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1955 **KANLARIYLA ÖDEDİLER** – **Y.:** Seden – **S.:** Seden – **G. y.:** Kriton İlyadis – **O.:** Eşref Kolçak, Neriman Köksal, Muallâ Kaynak, Talât Artemel – **Yap.:** Seden – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1955–56 **SÖNEN YILDIZ** – **Y.:** Seden – **S.:** Seden – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Gülistan Güzey, Ayfer Feray, Mahir Özerdem, Kenan Pars, Ahmet Tarık Tekçe – **Yap.:** Seden – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1956 **İNTİKAM ALEVİ** – **Y.:** Seden – **S.:** Seden – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Ayhan Işık, Deniz Tanyeli, Pars, Kaynak – **Yap.:** Seden – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1956 **BERDUŞ** – **Y.:** Seden – **S.:** Sadık Şendil – **G. y.:** K. İlyadis – **M.:** Zeki Müren – **O.:** Müren, Turan Seyfioğlu, Tanyeli, Tekçe – **Yap.:** Seden – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1957 **BİR AVUÇ TOPRAK** – **Y.:** Seden – **S.:** Seden – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Işık, Artemel, Pervin Par, Turgut Özatay – **Yap.:** Seden – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1957-58 **ALTIN KAFES** – **Y.:** Seden – **S.:** S. Şendil – **G. y.:** K. İlyadis – **M.:** Müren – **O.:** Müren, Sezer Sezin, Münir Özkul, Nilüfer Aydan – **Yap.:** Seden – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1958 **BERABER ÖLELİM** – **Y.:** Seden – **S.:** S. Şendil – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Doruk, Işık, Atıf Kaptan, Ziya Metin – **Yap.:** Seden – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1959 **DÜŞMAN YOLLARI KESTİ** – **Y.:** Seden – **S.:** Tarık Dursun – **Y. y.:** T. Dursun – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Kolçak, Alışık, Nurhan Nur, Kadir Savun – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1959 **KIRIK PLÂK** – **Y.:** Seden – **S.:** Bülent Oran – **E.:** Z. Müren – **G. y.:** K. İlyadis – **M.:** Müren – **O.:** Doruk, Müren, Hayri Esen, Ayfer Feray, Tekçe – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1960 **NAMUS UĞRUNA** – **Y.:** Seden – **S.:** Seden – **G.y.:** K. İlyadis – **O.:** Kolçak, Peri Han, Serpil Gül, Memduh Ün, Suphi Kaner – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1961 **MAHALLEYE GELEN GELİN** – **Y.:** Seden – **S.:** B. Oran – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Orhan Günşiray, Fatma Girik, Tekçe, Mümtaz Ener – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1961 **İKİ AŞK ARASINDA** – **Y.:** Seden – **S.:** B. Oran – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** Göksel Arsoy, N. Aydan, Peri Han, Öztürk Serengil – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1964 **AFFETMİYEN KADIN** – **Y.:** Seden – **S.:** Seden – **G. y.:** Necati İltaç – **M.:** Fecri Ebcioğlu – **O.:** Hülya Koçyiğit, Fikret Hakan, Ediz Hun, Nebahat Çehre – **Yap.:** Seden – **Yap.e.:** Kemal Filim.

1964 **BEŞ ŞEKER KIZ** – **Y.:** Seden – **S.:** Seden – **G.y.:** Kenan Kurt – **O.:** Girik, Sayar, Sevda Ferdağ, Sevil Candan, Selma Güneri, Ediz Hun, Alışık, Efgan Efekan, Süleyman Turan – **Yap.:** Seden – **Yap. e.:** Kemal Filim.

1966 **ÇALIKUŞU** (İki bölüm) – **Y.:** Seden – **S.:** Seden (Reşat Nuri Güntekin'in aynı adlı romanından) – **G. y.:** Kenan Kurt – **O.:** Türkân Şoray, Kartal Tibet, Savun, Köksal – **Yap.:** Seden – **Yap. e.:** Kemal Filim.

SIRMALI, Şakir

26.3.1916'da İstanbul'da doğdu. Şişli Terakki Lisesi'nde okudu. Hukuk Fakültesine devam ederken yönetmen olmak için ayrıldı, fakat askere alındı (1939). 1945'te birkaç arkadaşıyla "Sema Filim"i kurdu, ilk filmi *Unutulan sır*'ı çevirdi. *Kamelyalı kadın*'dan sonra sinemadan çekildi; arada bir sinema konusunda yazılar yayımladı, senaryolar yazdı (S. Duru: *Dişi örümcek*, 1964 – *Aşk ve intikam*, 1965).

FİLİMLERİ:

1946–48 **UNUTULAN SIR (DOMANİÇ YOLCUSU)** – **Y.:** Sırmalı – **S.:** Şükûfe Nihal Başar, Necdet Saner (Ş. N. Başar'ın "Domaniç dağlarının yolcusu" adlı romanından) – **G.y.:** Kriton İlyadis – **O.:** Türkân Pasinler, Reşit Âkif Gürzap, Servet Cengiz, Talât Artemel, Sami Ayanoğlu, Reşit Baran – **Yap. e.:** Sema Filim.

1952 **EFELERİN EFESİ** – **Y.:** Sırmalı – **S.:** Sırmalı – **E.:** Murat Sertoğlu – **G. y.:** K. İlyadis – **O.:** İhsan Evrim, Ayfer Feray, Orhan Elmas, Eşref Vural – **Yap. e.:** Duru Filim.

1956–57 **KAMELYALI KADIN** – **Y.:** Sırmalı – **S.:** Sırmalı – **O.:** Çolpan İlhan, Fikret Hakan – **Yap. e.:** Mual Filim.

SİMAVİ, Sedat

1896'da İstanbul'da doğdu, 11.12.1953'te öldü. Saint-Joseph ve Galatasaray Lisesi'nde okudu. İlk Dünya Savaşının üçüncü yılında "Müdafaa-i Millîye Cemiyeti"nin başkanı Dr. Hikmet Hamdi Bey'e baş vurarak derneğin belge filimleri yanı sıra konulu, uzun filimler çevirmesini önerdi. Böylelikle 1917'de *Pençe* ile yönetmenliğe başladı. Bunun ardından *Casus*'u çevirdi. Daha sonra giriştiği *Alemdar vakası yahut Sultan Selim-i Salis* ise yarım kaldı. S., daha sonra gazetecilikte büyük ün kazandı, çeşitli dergiler ("Yedigün", 1932–48...), gazeteler ("Hürriyet") yayımladı. Oyunlar yazdı (bunlardan *Hürriyet apartmanı* Talât Artemel tarafından filme alındı).

FİLİMLERİ

1917 **PENÇE** – **Y.:** Simavi – **S.:** Simavi (Mehmet Rauf'un aynı adlı oyunundan) – **G. y.:** Yorgo – **O.:** "Dâr-ül-bedayi" oyuncuları – **Yap.e.:** Müdafaa-i Milliye Cemiyeti.

1917 **CASUS** – **Y.:** Simavi – **S.:** Simavi – **G. y.:** Yorgo – **O.:** "Dârül-bedâyi" oyuncuları – **Yap.e.:** Müdafaa-i Milliye Cemiyeti.

TUNA, Fevzi

1939'da Balıkesir'de doğdu. İzmir Ticarî ve İktisadî İlimler Akademisi'nde okurken öğrenimini bırakarak sinemada stüdyo işçisi olarak çalışmaya başladı. Az sonra Semih L. Evin'in yanında yönetmen yardımcılığına girdi. 1963'te *Aşka susayanlar* ile ilk filmini çevirdi. Memduh Ün'ün yönetmen yardımcılığında bulundu.

FİLİMLERİ:

1963 **AŞKA SUSAYANLAR – Y.:** Tuna, **S.:** Tuna, Erdoğan Tokatlı – **G.y.:** Ali Uğur, Orhan Kapkı – **O.:** Ekrem Bora, Semra Sar, Özkan Yılmaz, Kenan Pars – **Yap.e.:** Kıral Filim.

1964–65 **ÖLÜMÜN ÜCRETİ – Y.:** Tuna, Cevat Şahiner – **O.:** İzzet Günay, Sevda Ferdağ, Reha Yurdakul, Gülbin Eray – **Yap. e.:** Adalı Filim.

1965 **YASAK SOKAKLAR – Y.:** Tuna – **S.:** Tuna, Halit Refiğ, Memduh Ün (Wise'ın *West Side Story* filminden) – **G. y.:** Mustafa Yılmaz – **O.:** Salih Güney, Selma Güneri, Devlet Devrim, Kuzey Vargın – **Yap. e.:** Uğur Filim.

1966 **DENİZCİLER GELİYOR – Y.:** Tuna – **S.:** Sadık Şendil – **G. y.:** Mike Rafaelyan – **O.:** Hülya Koçyiğit, Ekrem Bora, Süleyman Turan – **Yap.e.:** Arzu Filim.

UZKINAY, Fuat

1888'de İstanbul'da doğdu. 29.3.1956'da İstanbul'da öldü. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da yaptı. İstanbul Darülfünun'u fizik-kimya bölümüne girdi, bir yandan buraya devam ederken bir yandan da İstanbul Sultanisi (Lisesi) Dahiliye memurluğunda çalıştı. 1910'da bu okulda Dahiliye Müdürüyken Weinberg'ten göstericinin nasıl çalıştırılacağını öğrendi. Okulun müdürü Ebulmuhsin Kemal Bey'i öğrencilere filim gösterileri yapılmasına ikna etti. Aynı okulda öğretmenlik yapan Şakir Seden'le birlikte filim seçmek ve gösterimi sağlamakla görevlendirildi. 1914'e kadar İstanbul Sultanisi Dahiliye Müdürlüğünde bulunan Uzkınay, Şakir ve ağabeyi Kemal Seden'i sinema salonu açmağa teşvik etti; aynı yıl "Ali Efendi" ve "Kemal Bey" sinemalarının açılmasını sağladı. İlk Dünya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine ilân edilen seferberlik sırasında Uzkınay yedek subay olarak silâh altına alındı (11 Ağustos). Bu sıralarda Ayastefanos'taki Rus anıtının yıkılması tasarlandığı vakit bu olayın filme alınması işi Avusturya-Macaristan yapımevi "Sacha Messter Film Gesellschaft"a verildi, fakat sonradan bu işin bir Türk tarafından yapılması istendiğinden, bu görev yedek subay olan Uzkınay'a verildi. "Sacha" yapımevinin adamlarından alıcıyı çalıştırmasını öğrenen Uzkınay 14.11.1914'te *Ayastefanos'taki Rus âbidesi'nin yıkılışı* adında 150 metre kadar uzunluktaki belge-filmi çevirerek ilk Türk filmini meydana getirdi. Ertesi yıl "MOSD" kurulunca, bunun başına getirilen Weinberg'in yardımcılığına

Uzkınay verildi. Uzkınay, bu tarihten başlıyarak "MOSD"nin hemen bütün haber filimlerinde alıcı yönetmenliği yaptı. 1916'da Weinberg'le birlikte *Leblebici Horhor*'u çevirmeye başladılar, fakat oyuncuların askere alınması üzerine filim yarım kaldı. Aynı yıl yine Weinberg'in başladığı *Himmet Ağa'nın izdivacı*, Weinberg'in "MOSD"nden uzaklaştırılmasıyla yarını kaldı ve savaştan sonra Uzkınay tarafından tamamlandı. Weinberg'in yerine "MOSD"nin müdürü olan Uzkınay 1917'de "MOSD"nin genişletilmesi sırasında uzmanlaşmak üzere Almanya'ya gitti. Savaş sona erince "MOSD"ile"MMC"nin sinema aygıtları "MGC"-ne aktarılınca Uzkınay bu kez bu kurumun sinema çalışmalarını yönetmeye başladı (1919), ayrıca görüntü yönetmenliği yaptı (bk. Fehim, Karagözoğlu). 1922'de Ertuğrul'un *Boğaziçi esrarı* filminde de görüntü yönetmenliği yapan Uzkınay, aynı yıl kurtuluş savaşının son dönemini uzun bir belge-filim olarak saptadı. Yine aynı yıllarda Üsküdar'da "Doğancılar", sonra da "Jale", "Hale" ve "İnşirah" sinemalarının işletmeciliğini üzerine aldı. 1924'te "MOSD" yeniden örgütlenerek Millî Savunma Bakanlığı Harp Akademisi'ne bağlandığı vakit Uzkınay "Ordu Filim Çekme Merkezi" Laboratuvar Grup Âmirliği'ne getirildi. Bu tarihten emekliye ayrıldığı 1953 yılına kadar Uzkınay Ordu Foto-Filim Merkezi'nde sürekli olarak çalıştı. Bu arada özellikle 1922'de başlanmış olan *İzmir zaferi (İstiklâl)* adlı belge-filmi 1942'ye kadarki olayları içine alacak şekilde genişletti.

FİLİMLERİ:

1914 **AYASTEFANOS'TAKİ RUS ÂBİDESİNİN YIKILIŞI** – **Y.:** Uzkınay – **G. y.:** Uzkınay – **Yap.e.:** (Ordu adına) (150 m.lik belge-filim).

1916-18 **HİMMET AĞA'NIN İZDİVACI** – **Y.:** Sigmund Weinberg, sonra Uzkınay – **G. y.:** Weinberg, sonra Uzkınay – **S.:** Weinberg (Molière'in "Zor nikâh"ının Benliyan Tulûat Kumpanyası'ndaki bozulmuş biçiminden) – **O.:** Arşak Benliyan ve Kumpanyasının oyuncuları – **Yap.:** Weinberg, sonra Uzkınay – **Yap.e.:** Merkez Ordu Sinema Dairesi.

1922 **ZAFER YOLLARINDA** – **Y.:** Uzkınay – **G. y.:** Uzkınay – **Yap. e.:** Kemal Filim (belge-filim).

1922-42 **İZMİR ZAFERİ (İSTİKLÂL)** – (Önce TBMM Ordu Filim Teşkilâtı alıcı yönetmenlerince çevrilen bu filim, daha sonra her yıl önemli olaylar eklenerek 1942'ye kadar genişletilmiştir. 1924'ten sonraki genişletmelerin hemen hepsi Uzkınay'ın yönetiminde olmuştur).

ÜN, Memduh

1920'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Tıp Fakültesi'nde üçüncü sınıfa kadar okudu (1938–41). 1940–42 yılları arasında Beşiktaş takımında, Ankara karmasında oynadı. 1942-46 arasında resmî ve özel çeşitli memurluklarda çalıştı. 1947'de tüccar kâtipliği yaparken Seyfi Havaeri'nin başlayıp Akad'ın tamamladığı *Damga* filminde Turhan Ün adıyla oyunculuğa başlıyarak sinemaya geçti. 1949'da Mümtaz Ener'in *Karadeniz postası*'nda oynadı. 1951'de Dr. Arşavir Alyanak'la "Yakut Filmi" kurdu; bu yapımevi adına yapımcılık ve oyunculukta çalıştı (Alyanak: *Hayat acıları*, 1951 – *Onu ben öldürdüm*, 1952...). 1954'te *Yetim yavrular* ile yönetmenliğe geçti. 1960'ta "Uğur Filim"i kurdu. Gerek kendisinin gerekse başka yönetmenlerin yapımcılığında bulunduğu gibi, hem kendisinin hem de başkalarının filimlerinde oyuncu olarak da çalışmaktadır.

BAŞLICA FİLİMLERİ:

1954–55 **YETİM YAVRULAR** – **Y.:** Ün – **S.:** Ün – **O.:** Muhterem Nur, Eşref Kolçak, Ün, Nimet Alp, Belkis Fırat, Reha Yurdakul – **Yap. e.:** Pars Filim.

1956 **PİÇ (KAHPE DÜNYA)** – **Y.:** Ün – **S.:** Ün – **G. y.:** Menasi Filmcridis – **O.:** M. Nur, Lâle Oraloğlu, Nazım İnan, Turgut Özatay – **Yap. e.:** Yakut Filim.

1956 **ZEYNEP'İN İNTİKAMI** – **Y.:** Ün – **S.:** Muharrem Gürses, Nejat Saydam – **E.:** Orhan Elmas – **G. y.:** Turgut Ören – **O.:** M. Nur, Kolçak, Nevin Aypar, O. Elmas, Muzaffer Nebioğlu, İhsan Aşkın – **Yap. e.:** Yakut Filim.

1958 **ÜÇ ARKADAŞ** – **Y.:** Ün – **S.:** Ün, Ertem Göreç, Atıf Yılmaz Batıbeki (Aydın G. Arakon, Muammer Çubukçu, Metin Erksan'ın daha önce hazırladıkları metinden) – **G. y.:** T. Ören – **Y. y.:** E. Göreç – **O.:** M. Nur, Fikret Hakan, Semih Sezerli, Salih Tozan – **Yap. e.:** Emin Filim.

1959–60 **ATEŞTEN DAMLA** – **Y.:** Ün – **S.:** A.Y. Batıbeki (Mükerrem Kâmil Su'nun aynı adlı romanından) – **Konuşmalar:** Ali Kaptanoğlu – **G. y.:** T. Ören, Şevket Kıymaz – **O.:** M. Nur, T. Özatay, Kenan Artun, Orhon M. Arıburnu, Atıf Kaptan – **Yap. e.:** Uğur Filim – Duru Filim.

1959–60 **AYŞECİK** – **Y.:** Ün – **S.:** Hamdi Değirmencioğlu (Kemalettin Tuğcu'nun romanından) – **G. y.:** Ş. Kıymaz – **O.:** M. Nur, Zeynep Değirmencioğlu, Leylâ Sayar, Hulûsi Kentmen, Ahmet Tarık Tekçe – **Yap. e.:** As Filim.

1960 **MAHALLENİN SEVGİLİSİ** – **Y.:** Ün – **S.:** Halit Refiğ, Bülent Oran – **G. y.:** T. Ören – **Y. y.:** H. Refiğ, Erdoğan Tokatlı – **O.:** M. Nur, Efgan Efekan, Suphi Kaner, Necdet Tosun, Salih Tozan, Rüya Gümüşata – **Yap. e.:** Uğur Filim.

1960 **KIRIK ÇANAKLAR** – **Y.:** Ün – **S.:** Refiğ, Lâle Oraloğlu – **Konuşmalar:** B. Oran (Morris'in "Tahta çanaklar" adıyla çevrilen oyunundan) – **G. y.:** T. Ören – **Y. y.:** Refiğ, Tokatlı – **S. y.:** Duygu Sağıroğlu – **O.:** L. Oraloğlu, R. Gümüşata, T. Özatay, S. Tozan, Reha Yurdakul – **Yap. e.:** Be-Ya Filim.

1961 **ÖLÜM PEŞİMİZDE** – **Y.:** Ün – **S.:** Ün, Refiğ, Göreç – **Konuşmalar:** B. Oran – **G. y.:** T. Ören – **O.:** Ayhan Işık, Fatma Girik, Nilüfer Sezer, Yurdakul, Ün – **Yap. e.:** Uğur Filim.

1961 **AVARE MUSTAFA** – **Y.:** Ün – **S.:** Ün, Refiğ, Akad (Orhan Kemal'in "Devlet kuşu" adlı romanından) – **G. y.:** Ş. Kıymaz, Memduh Yükman – **O.:** Işık, Çolpan İlhan, Girik, Kaner, Sezerli – **Yap. e.:** Uğur Filim.

1962 **GÜNEŞ DOĞMASIN** – **Y.:** Ün – **S.:** Refiğ, Elmas – **G. y.:** M. Yükman, Ş. Kıymaz – **O.:** Göksel Arsoy, Nilüfer Aydan, Yurdakul, Kaner, Ulvi Uraz, Tekçe – **Yap. e.:** Uğur Filim.

1964 **AĞAÇLAR AYAKTA ÖLÜR** – **Y.:** Ün – **S.:** Safa Önal (Casona'nın aynı adla çevrilen oyunundan) – **G. y.:** Gani Turanlı – **O.:** Yıldız Kenter, İzzet Günay, Hulûsi Kentmen, Semra Sar, Fikret Uçak – **Yap. e.:** Uğur Filim, And Filim.

1965 **DAĞ BAŞINI DUMAN ALMIŞ** – **Y.:** Ün – **S.:** Oğuz Özdeş (Kendi romanından) – **G. y.:** Mustafa Yılmaz – **O.:** Orhan Günşiray, Pervin Par, Nebahat Çehre, Tülin Elgin, Yurdakul – **Yap. e.:** And Filim.

1965 **ÜÇ TEKERLEKLİ BİSİKLET** – **Y.:** Akad, Ün. (Bk. Akad).

WEINBERG, Sigmund

Romanya'da doğdu. Leh yahudisidir. Yurdumuza Pathé şirketinin temsilcisi olarak yerleşti. Tünel Caddesinde fotoğraf malzemeleri satan bir dükkân işletti, sonra mağazasını genişleterek şimdiki Hachette Kitabevi'nin olduğu yere taşıdı. İlk gramafonu, otomobili İstanbullulara W. tanıttı. Pathé'nin sinema malzemelerini tanıtmak amacıyla yurdumuzda ilk sinema gösterilerini de yine W. düzenledi. 1896–97 yıllarında Galatasaray'daki "Sponeck" birahanesinde başladığı bu gösterilere, sonra karşı yakada Şehzadebaşı'ndaki Fevziye Kıraathanesi'nde devam etti. Sinemayla birlikte tiyatroya da ilgi duymaya başlıyan W., uzun bir süre Beyoğlu ve Şehzadebaşı tiyatrolarında hem filim gösterileri düzenledi hem de tiyatro toplulukları yönetti. Meşrutiyetin ilânı üzerine Tepebaşı'nda sonradan Şehir Tiyatrosu'nun komedi bölümü olan binada yurdumuzun ilk yerleşik sineması olan "Pathé"yi açtı. 1915'te "Merkez Ordu Sinema Dairesi" kurulunca bunun başına getirildi. 27.8.1916'da Osmanlı Devleti ile Romanya arasında savaş başlayınca, W.,Romen uyruklu olduğundan bu görevden uzaklaştırıldı (W.'in filim çalışmaları için Uzkınay maddesine bakınız).

EK:
BİRKAÇ
RAKAM

a. T Ü R K İ Y E[1]

ÜLKE

Yüzölçümü (km²)	:	780.576
Tarımsal arazi (km²)	:	543.780
İşlenen arazi (km²)	:	261.460
Çayır ve meralar (km²)	:	282.320
Ormanlar	:	105.840

NÜFUS

Nüfus (24.10.1965)	:	31.391.207
— Erkek	:	15.945.768
— Kadın	:	15.445.439
— Şehir nüfusu	:	10.808.869
— Şehir-dışı nüfus	:	20.582.338
Net nüfus artışı (1963–66 ortalaması)	:	882.000
Nüfus artış oranı (%)	:	2,8

[1] Aksi belirtilmedikçe bütün rakamlar 1965 yılına aittir.

Kaynaklar:

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü: *Türkiye **İstatistik** Yıllığı* 1964-65 (Ankara, tarihsiz).

T.C.B.D.İ.E.: 24 *Ekim* 1965 *Genel Nüfus Sayımı* % 1 *Örnekleme Sonuçları* (Ankara, 1966).

O.C.D.E.: *Turquie* (Paris, OCDE, Temmuz 1967).

Yoğunluk (km² başına)	:	40,2
Nüfusu 100.000'in üstünde şehirler (1000)	:	İstanbul (1.750), Ankara (902), İzmir (417), Adana (290), Bursa (212), Eskişehir (174), Gaziantep (158), Konya (150), Kayseri (126), Sıvas (109), Samsun (106), Malatya (105), Diyarbakır (102).
Yaş grupları		
0 — 14	:	13.101.967
15 — 29	:	7.524.100
30 — 44	:	5.554.501
45 — 64	:	3.924.458
65 +	:	1.296.281
Faal nüfus	:	13.591.822
— Tarım	:	9.764.652
— Endüstri	:	1.025.022
— Yapı	:	352.698
— Hizmetler	:	1.515.999
— Bilinmiyen	:	933.451

ÖĞRENİM. KÜLTÜR. SANAT

Anadili		
— Türkçe	:	28.317.579
— Kürtçe	:	2.328.428
— Arapça	:	368.971
— Öbür	:	376.229
Okuma çağındaki nüfus	:	25.663.849
— Okuma-yazma bilmiyenler	:	13.284.827
Okul bitirenlerin sayısı		
— İlkokul	:	6.089.362
— Ortaokul	:	697.266
— Lise	:	287.987

— Meslek, teknik	:	267.706	
— Yüksek	:	166.648	
Öğrenci ve okul sayısı			
(1965-66)			
— İlkokul	:	3.924.326	29.830
— Ortaokul	:	433.210	939
— Lise	:	114.656	240
— Meslek, teknik	:	182.710	780
— Yüksek	:	97.453	98
Devletin nüfus başına öğretim			
gideri (TL)	:	69	
Radyo sayısı	:	2.442.919	
Kitap yayım	:	5.442	
Gazete, dergi	:	1.890	
Devlet ve İstanbul Belediyesi			
Şehir Tiyatroları (1965–66)			
— Eser sayısı	:	66	
— Seyirci sayısı	:	943.139	
— Seans sayısı	:	3.289	

HAYAT SEVİYESİ

Nüfus başına günlük kalori		
(1964–65 ortalaması)	:	3.110
Elektrik üretimi (kWh/nüfus,		
1966)	:	164
Doktor sayısı	:	10.895
Hastane sayısı	:	621
Yatak sayısı	:	55.316
Otomobil (1000 kişiye)	:	3
Telefon (1000 kişiye)	:	12
Perakende fiyatlar (İstanbul,		
yıllık ortalama, kg/kr.)		
— **Ekmek**	:	109
— **Un**	:	164
— **Et** (koyun)	:	911

— Pirinç	:	477
— Z. yağı	:	663
— Margarin	:	578
— Şeker	:	275
— Elbise (hazır, erkek)	:	25.000
— Taşıt (otobüs)	:	50
— Kira (2 oda, 1 mutfak)	:	30.000

Altın fiyatları (ortalama, TL.)

— Reşat	:	149.02
— Cumhuriyet	:	94.44
— Külçe	:	14.04
Döviz (1 ABD doları)	:	9.00

Geçinme endeksi artışı

(İstanbul 1953 yılı 100 olduğuna göre 1966'da) : 291

ÜRETİM

Gayrısafî millî hasıla

(1966, 1000 TL.) : 82.219.000

Nüfus başına GMH (carî fiyatlarla, TL). : 2.497

Üretim faaliyet kollarının GMH içindeki oranı (1966 üretim âmilleri fiyatıyla, %)

— Tarım	:	37,2
— Endüstri	:	17,2
— Yapı	:	6,2
— Ticaret	:	8,3
— Ulaştırma	:	7,5
— Devlet hizmetleri	:	10,0
— Öbürleri	:	13,6

Gayrısafi yatırımlar (1965 fiyatlarıyla 1965-66 ortalaması, 1000 TL.) : 13.132.000

Yatırımların GMH'ya oranı (%) : 15

DIŞ TİCARET

İhracat (1000 TL.)	: 4.173.643
İthalât (1000 TL.)	: 5.193.332
Fark (1000 TL.)	: -1.019.689

DEVLET

Bütçe	: 14.421.419.113
Gelir	: 13.587.891.407
Gider	: 14.847.850.776

Borçlar

— İç (1000 TL.)	: 12.598.200
— Dış (1000 TL.)	: 3.175.000
— Ayrıca dövizle ödenecek borçlar, 1000 ABD doları)	: 1.081.400

b. TÜRK SİNEMASI[1]

YAPIM

Stüdyo : 10
Stüdyo düzlüğü : 6
Laboratuvar : 8 (bazıları stüdyo ile birliktedir)

Ortalama filim gideri (TL.) : 250.000

Yıllık filim yapımı: (Her yılın 1 Ocak - 31 Aralık tarihleri arasında gösterme belgesi alan konulu, uzun f.)

1917: 2	1934: 0	1951: 31
1918: 1	1935: 1	1952: 50
1919: 2	1936: 0	1953: 52
1920: 0	1937: 1	1954: 51
1921: 1	1938: 1	1955: 57
1922: 2	1939: 3	1956: 49
1923: 3	1940: 5	1957: 63
1924: 1	1941: 1	1958: 95
1925: 0	1942: 4	1959: 95
1926: 0	1943: 2	1960: 95
1927: 0	1944: 1	1961: 97
1928: 0	1945: 4	1962: 123
1929: 1	1946: 4	1963: 132
1930: 0	1947: 11	1964: 156
1931: 1	1948: 16	1965: 196
1932: 2	1949: 19	1966: 229
1933: 4	1950: 23	

Son on yıllık yapım ortalaması	:	128,2
1966'da yapıma katılan yapımevi sayısı	:	85
Yapımevine düşen ortalama filim sayısı	:	2,7

Dünya filim yapımında Türkiye :

Japonya	:	442	Fransa	:	93
Hindistan	:	322	G. Kore	:	90
Hong Kong	:	300	Birmanya	:	75
Türkiye	:	229	İngiltere	:	70
ABD	:	182	İspanya	:	70
İtalya	:	118	Mısır	:	58
SSCB	:	113	Pakistan	:	56
Filipin	:	100	Dünya toplam (yaklaşık)	:	3.000

OYNATIM

Salon sayısı[2] (kapalı)	:	900
— Dünyada (yaklaşık)	:	250.000
Koltuk sayısı[2]	:	360.000
Yıllık seyirci[2]	:	90.000.000
— Dünyada (yakla.)	:	20.000.000.000
100 kişiye düşen koltuk[2]	:	1,4
Nüfus başına bilet[2]	:	2,8
Ortalama bilet bedeli (Kr.)	:	125

Yabancı filimler (1 Ocak-31 Aralık arasında gösterme izni alanlar):			
	1950 : 229	1955 : 387	1960 : 92
	1951 : 204	1956 : 294	1961 : 420
	1952 : 240	1957 : 420	1962 : 263
	1953 : 307	1958 : 255	1963 : 256
	1954 : 317	1959 : 222	1964 : 247

[1] 1966 durumu.

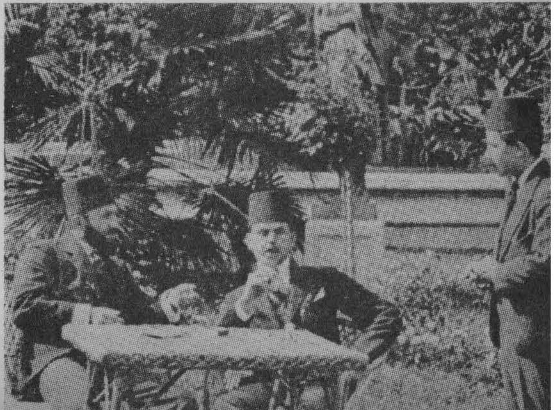
[2] Yaklaşık rakamlar.

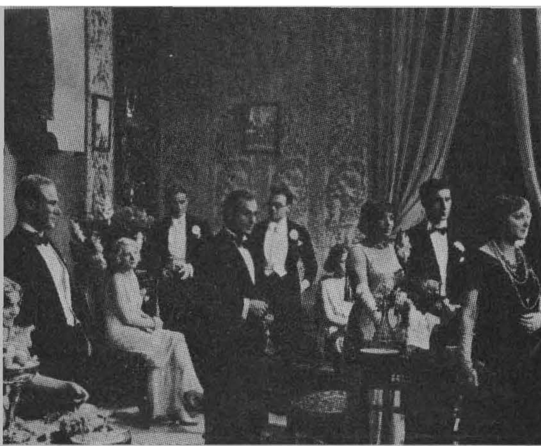
1
FEHİM:
Mürebbiye
(MGC, 1919)

2
FEHİM:
Binnaz
(MGC, 1919)

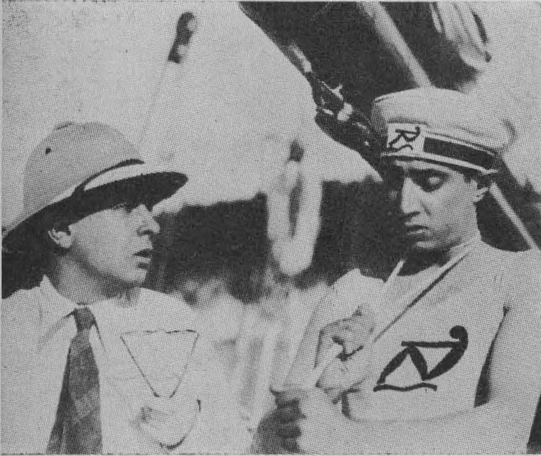

3
KARAGÖZOĞLU:
Bican Efendi vekilharç
(MGC, 1921)

4

ERTUĞRUL:
İstanbul sokaklarında
(İpek, 1931)

5

ERTUĞRUL:
Karım beni aldatırsa
(İpek, 1933)

6

ERTUĞRUL:
Cici berber
(İpek, 1933)

7
ERTUĞRUL:
Söz bir
Allah bir
(İpek, 1933)

8
ERTUĞRUL:
Leblebici
Horhor Ağa
(İpek, 1934)

9
ERTUĞRUL:
Aysel
Bataklı damın kızı
(İpek, 1934-35)

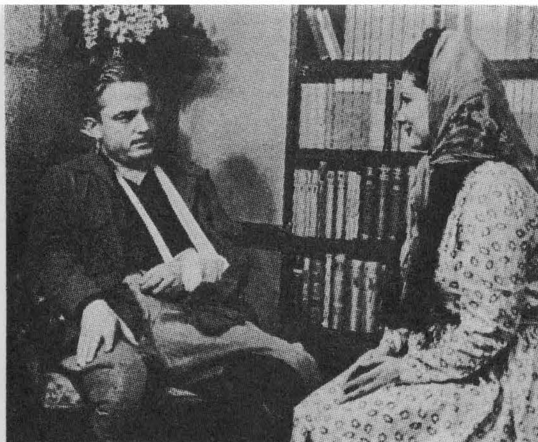
10
ERTUĞRUL,
TAYFUR:
Nasrettin Hoca düğünde
(İpek, 1940-43)

11
KENÇ:
Taş parçası
(çevrilirken)
(Ha-Ka, 1939-40)

12
ERTUĞRUL:
Kahveci güzeli
(İpek, 1941)

13
DEMİRAĞ:
Bir dağ masalı
(And, 1946-47)

14
ARAKON:
İstanbulun fethi
(Atlas, 1951)

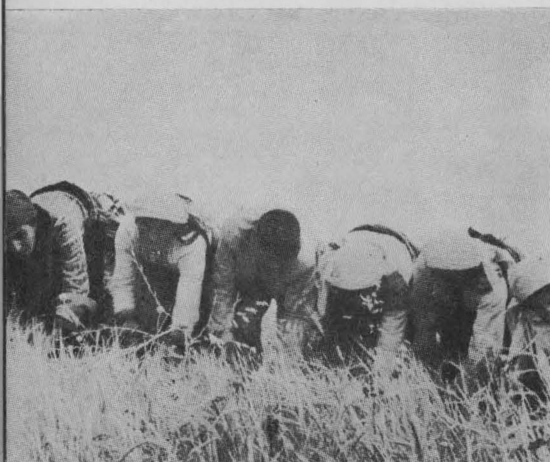

15
GELENBEVÎ:
Barbaros Hayrettin Paşa
(İpek, 1951-52)

16

SIRMALI:
Efelerin efesi
(Duru, 1952)

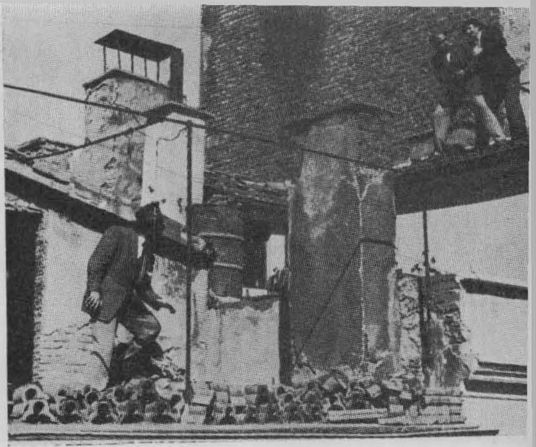
17

ERKSAN:
Âşık Veysel'in hayatı
(Atlas, 1952-53)

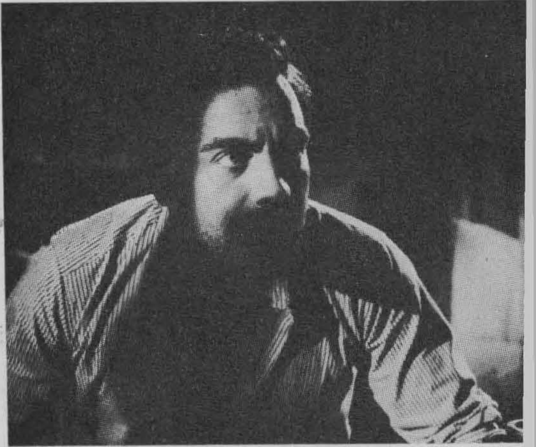
18

AKAD:
Altı ölü var
(Kemal, 1953)

19

ARIBURNU:
Kanlı para
(Duru, 1953)

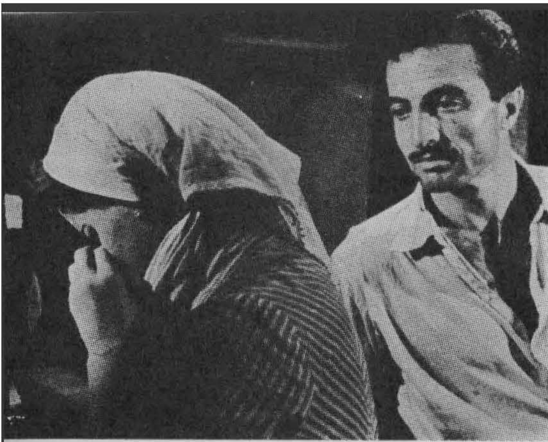
20

AKAD:
Katil (Kemal,
1953)

21

AKAD:
Öldüren şehir
(Kemal, 1954)

22

KAMİL:
Kaçak
(Atlas, 1954-55)

23

AKAD:
Beyaz mendil
(Duru, 1955)

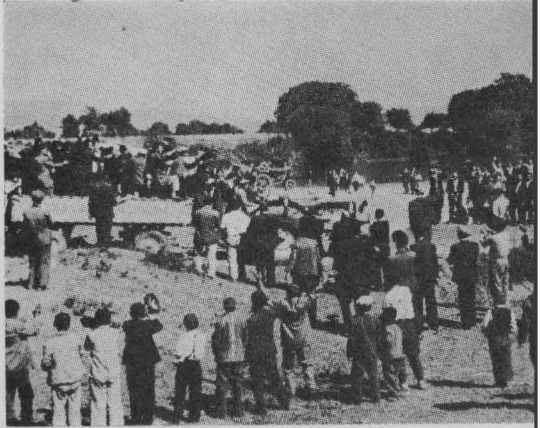

24

GÜRSES:
Yedi köyün Zeynep'i
(Kardeş, 1955-56)

25
SEDEN:
Kanlarıyle ödediler
(Kemal, 1955-56)

26
BATIBEKİ:
Gelinin muradı
(Duru, 1957)

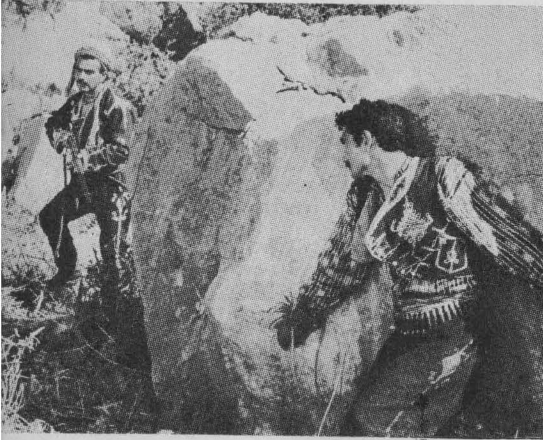

27
BATIBEKİ:
Yaşamak hakkımdır
(Arı, 1957-58)

28

ERKSAN: *Dokuz dağın efesi* (Birsel, 1958)

29

BATIBEKİ: *Alageyik* (Erman, 1958-59)

30

BATIBEKİ: *Karacaoğlan'ın karasevdası* (Erman, 1959)

31
SEDEN:
Düşman yolları kesti (Kemal, 1959)

32
BATIBEKİ:
Suçlu (Erman, 1960)

33
ERKSAN:
Gecelerin ötesi (Ergenekon, 1960)

34

ÜN:

Ateşten damla

(Uğur-Duru. 1960)

35

ÜN:

Mahallenin sevgilisi

(Uğur, 1960

36

ÜN:

Kırık çanaklar

(Be-Ya, 1960)

37
ERGÜN:
Altın kalpler
(Er, 1961)

38
REFİĞ:
Yasak aşk
(Uğur, 1961)

39
ÜN:
Avare Mustafa
(Uğur, 1961-62)

40

ERKSAN:
Yılanların öcü
(Be-Ya, 1962)

41

REFİĞ:
Seviştiğimiz günler
(Uğur, 1962)

42

REFİĞ:
Şehirdeki yabancı
(Be-Ya, 1963)

43
ERKSAN:
Acı hayat
(As, 1963)

44
REFİĞ:
Gurbet kuşları
(Artist, 1964)

45
ERKSAN:
Suçlular aramızda
(Birsel, 1964)

46

REFİĞ: *Haremde dört kadın* (Birsel, 1965)

47

ERKSAN: *Sevmek zamanı* (Troya, 1966)

48

SAĞIROĞLU: *Bitmiyen yol* (Gen-Ar, 1965-67)

Sinema yurdumuza nasıl girdi? Sinemamız nasıl doğdu, nasıl gelişti, günümüzdeki noktasına hangi yollardan geçerek vardı?... «Türk Sineması Kronolojisi» size bu ve buna benzer soruların cevabını verecektir. Bu kitapta 1895'ten 1966 sonuna kadar sinemanın yurdumuzdaki serüveni anlatılmaktadır. Okuyucu her yıl hangi filimlerin çevrildiğini, hangi eğilim ve özelliklerin ağır bastığını, hangi oyuncuların ön sıraya geçtiğini, hangi sinema olaylarının meydana geldiğini, sinema yayınlarını en kestirme yoldan izleyebilecektir. Ayrıca her yılın yabancı sinemaları, iç ve dış olayları üzerindeki bilgiler okuyucuya bir karşılaştırma olanağı da sağlayacaktır. Kitaba sinemamızın başlangıcından günümüze kadarki tarihini topluca veren bir bölüm ile otuz yönetmenimizin bio-filmografileri, Türkiye ve Türk sinemasıyle ilgili aydınlatıcı istatistikler ve metin dışı 48 resim eklenmiştir

"Türk Sineması Kronolojisi" sinemamızla ilgilenen ya da ilgilenmek isteyen herkesin sinemamızı adım adım izlemesini sağlayacak bir kılavuzdur.

Bilgi Basımevi - Ankara, 1968

